

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
Kmetijski inštitut Slovenije

**Poročilo o stanju kmetijstva,
živilstva in gozdarstva
v letu 2004**

Ljubljana, december 2005

Poročilo je pripravil KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE v sodelovanju s strokovno službo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter nekaterimi zunanjimi sodelavci. Avtorska gradiva so na voljo na MKGP.

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Kmetijski inštitut Slovenije - Oddelek za ekonomiko kmetijstva

Tina VOLK (urejanje gradiv, povzetek pomembnejših ugotovitev, obseg proizvodnje, cene, proračunski izdatki za kmetijstvo, tržno-cenovna politika)

Miroslav REDNAK (ekonomski rezultati kmetijstva)

Tomaž CUNDER, Matej BEDRAČ (struktura kmetijskih gospodarstev, politika razvoja podeželja)

Tine ŠTEBE, Marjeta PINTAR (zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi)

Barbara ZAGORC, Ben MOLJK (priprava podatkov, priloge)

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Marija AJDIČ FRANCELJ, Mira ZUPANC-SKUBIC (politika varnosti in kakovosti hrane ter krme)

Mojca CELAR (fitosanitarno področje)

Mojca ČUČNIK ZGONC, Jernej ŠKOF, Mateja POŽAR (varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namembnosti)

Jana ERJAVEC (raziskovalna dejavnost, program SAPARD)

Jože FALKNER, Maksimiljan MOHORIČ, Janez KASTELIC, Robert REŽONJA, Savo VOVK, Katarina CELIČ, Bojan VOMER, Urška SRNEC, Tomaž REMIC (gozdarstvo in lovstvo)

Jože KREGAR (kmetijsko šolstvo)

Eva LAVRENČIČ (veterinarstvo)

Goran MILIČIČ (seznam predpisov s področja dela MKGP)

Jana PAULIN (Program razvoja podeželja 2004-2006 - dopolnitev)

Gregor PEČLIN (strokovne naloge s področja zootehnike)

Snežana POPOVIČ, Brina BITENC KORINŠEK, Polona KOLAREK, Valerija URŠIČ, Jana ERJAVEC, Marko VERBIČ, Danica DOBROVC, Leon MEGUŠAR (PHARE programi, mednarodne aktivnosti)

Franc POTOČNIK, Srečko PERKO, Dejan PEHAR (ribištvo)

Eva PUČNIK (hidromelioracije, razvoj podeželskih ekonomij)

Mojca REPNIK (Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja)

Niko ŠIVIC, Primož MAROLT, Darko CERKOVNIK (kmetijska inšpekcija in inšpekcija za kontrolo kakovosti krme)

Drugi

Martin BRUS - Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS

Aleš KUCHAR - Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Katedra za agrarno politiko
(živilskopredelovalna industrija)

Tea LONČAR - Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (pokojninsko in invalidsko zavarovanje kmetov)

Valentina STRMČNIK - Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Sektor za kmetijsko svetovanje (Kmetijska svetovalna služba)

Andrej ZEMLJIČ, Mojca ŠKOF - Kmetijski inštitut Slovenije (strokovne naloge v rastlinski pridelavi)

Kazalo vsebine

Povzetek pomembnejših ugotovitev	11
1 MAKROEKONOMSKO OKOLJE IN MESTO KMETIJSTVA V GOSPODARSTVU	17
1.1 Gospodarska gibanja v letu 2004	17
1.2 Mesto kmetijstva v slovenskem gospodarstvu	18
2 STANJE V KMETIJSTVU	19
2.1 Obseg kmetijske proizvodnje	19
2.2 Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi	21
2.3 Cene v kmetijstvu	26
2.4 Proračunski izdatki za kmetijstvo	30
2.5 Ekonomski rezultati kmetijstva	37
2.6 Struktura kmetijskih gospodarstev v EU 25	42
3 STANJE V ŽIVILSKOPREDELOVALNI INDUSTRIJI	48
3.1 Pomen živilskopredelovalne panoge v makroekonomskih agregatih	48
3.2 Trendi v obsegu proizvodnje	48
3.3 Gibanje cen	49
3.4 Poslovni rezultati živilskopredelovalne industrije	51
3.4.1 Poslovanje živilskopredelovalne panoge	51
3.4.2 Industrijska struktura ter gospodarska gibanja po dejavnostih živilskopredelovalne panoge	53
4 ZNAČILNOSTI KMETIJSKE POLITIKE	61
4.1 Tržno-cenovna politika	61
4.1.1 Ukrepi za pospeševanje prodaje in stabilizacijo razmer na trgu kmetijskih proizvodov	61
4.1.2 Neposredna plačila v kmetijstvu (EKO 0)	63
4.1.3 Pomoč po naravnih nesrečah in odškodnine	66
4.2 Politika razvoja podeželja	67
4.2.1 Program razvoja podeželja 2004-2006	68
4.2.2 Enotni programski dokument 2004 – 2006	74
4.2.3 Program SAPARD	75
4.2.4 Kmetijski strukturni ukrepi, financirani v celoti iz nacionalnega proračuna	77
4.3 Reforma skupne kmetijske politike	80
4.4 Zemljiška politika	83
4.4.1 Varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namembnosti	83
4.4.2 Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS	86
4.5 Politika varnosti in kakovosti hrane	90
4.6 Zagotavljanje socialne varnosti kmetov	92
4.6.1 Pokojninsko in invalidsko zavarovanje kmetov	92
4.6.2 Zdravstveno zavarovanje kmetov	94

5	JAVNE SLUŽBE IN DRUGE STORITVE ZA KMETIJSTVO	95
5.1	Kmetijska svetovalna služba	95
5.2	Javne službe in naloge s področja rastlinske pridelave	96
5.2.1	Strokovne naloge s fitosanitarnega področja	96
5.2.2	Strokovne naloge s področja sort rastlin in semenarstva	98
5.2.3	Strokovne naloge v rastlinski proizvodnji	103
5.3	Strokovne naloge s področja zootehnike - selekcija, rodovništvo, kontrola proizvodnje in reprodukcija	105
5.3.1	Govedoreja	106
5.3.2	Praščereja	109
5.3.3	Reja drobnice	110
5.3.4	Konjereja	113
5.3.5	Čebelarstvo	116
5.3.6	Kunčjereja	116
5.3.7	Perutnina	117
5.4	Druge splošne storitve in programi	117
5.4.1	Raziskovalna dejavnost	117
5.4.2	Kmetijsko šolstvo in infrastruktura	119
5.4.3	Programi PHARE in drugi mednarodni projekti	120
6	UPRAVNA INFRASTRUKTURA	122
6.1	Resorno ministrstvo in organi v sestavi	122
6.2	Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja	122
6.3	Fitosanitarna uprava Republike Slovenije	125
6.4	Inšpekcijske službe	128
6.4.1	Splošne ugotovitve in ukrepi kmetijske inšpekcije	128
6.4.2	Delo inšpekcije na področju kontrole kakovosti reprodukcijskega materiala v prometu	131
6.4.3	Delo kmetijske inšpekcije s področja vinarstva	131
6.4.4	Delo inšpekcije na področju kontrole krme	132
6.4.5	Fitosanitarna inšpekcija	133
6.5	Veterinarska uprava Republike Slovenije	135
6.5.1	Delo in organizacijska shema delovanja VURS	135
6.5.2	Notranja veterinarska inšpekcija	136
6.5.3	Mejna veterinarska inšpekcija	139
6.5.4	Veterinarsko javno zdravstvo	139
6.5.5	Sektor za zdravstveno varstvo in zaščito živali	140
6.5.6	Monitoring rezidua	141
6.5.7	Monitoring zoonoz in njihovih povzročiteljev	142
6.5.8	Sektor za mednarodne zadeve	142
6.6	Mednarodne aktivnosti	144
6.6.1	Aktivnosti v okviru EU	144
6.6.2	Druge aktivnosti	148
7	RIBIŠTVO	150
7.7	Morsko ribištvo in ribogojstvo	150
7.8	Sladkovodno ribištvo	150

8	GOZDARSTVO.....	152
8.1	Stanje in razvoj gozdov	152
8.1.1	Površina gozdov, lesna zaloga in posek lesa	152
8.1.2	Varstvo, obnova in nega gozdov.....	154
8.1.3	Dela na gozdnih prometnicah	155
8.2	Gozdni lesni sortimenti in druge gozdne dobrine	156
8.2.1	Gozdni lesni sortimenti.....	156
8.2.2	Gobe	158
8.2.3	Gozdno semenarstvo in drevesničarstvo.....	158
8.3	Gospodarski položaj gozdarskih gospodarskih družb v letu 2004	159
8.4	Proračunski izdatki za naloge na področju gozdarstva	161
8.4.1	Financiranje javne gozdarske službe.....	161
8.4.2	Financiranje in sofinanciranje programa obnove, nege in varstva gozdov	162
8.4.3	Vzdrževanje, gradnja in rekonstrukcija gozdnih cest.....	162
8.4.4	Spremljajoči ukrepi v gozdarstvu	162
8.5	Znanstveno raziskovalno delo	162
8.6	Izobraževanje	163
8.7	Gozdarska inšpekcija	164
8.8	Mednarodno sodelovanje	166
9	LOVSTVO	167
9.1	Usmerjanje razvoja populacij prosto živečih živali	167
9.2	Pregled odstrela in ugotovljenih izgub.....	167
9.3	Odškodnine za povzročeno škodo od divjadi	168
9.4	Biotehniška dela	170
9.5	Vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali.....	170
9.6	Lovske organizacije in organiziranost lovstva	170
VIRI		171

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Pregled gospodarskih gibanj; 1995-2004.....	17
Preglednica 2: Osnovni podatki o kmetijstvu; 1995-2004	18
Preglednica 3: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov; 2000-2004 (milijon EURO)	21
Preglednica 4: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov po skupinah držav; 2003 in 2004	25
Preglednica 5: Spremembe cen hrane, kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo	28
Preglednica 6: Proračunski izdatki za kmetijstvo; 2003 in 2004	32
Preglednica 7: Proračunski izdatki za tržno-cenovno politiko; 2003 in 2004	33
Preglednica 8: Proračunski izdatki za politiko razvoja podeželja; 2003 in 2004	35
Preglednica 9: Proračunski izdatki za splošne storitve za kmetijstvo, 2003 in 2004	36
Preglednica 10: Kmetijska gospodarstva po rabi kmetijskih zemljišč v Sloveniji in EU-25 v letu 2003	42
Preglednica 11: Struktura kmetijskih gospodarstev z živino v Sloveniji in EU-25 v letu 2003	44
Preglednica 12: Indeks obsega industrijske proizvodnje; 2000-2004 (predhodno leto=100)	48
Preglednica 13: Indeksi cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih; 2000-2004	49
Preglednica 14: Gibanje pomembnejših kazalnikov poslovanja živilskopredelovalne industrije; 2000–2004	52
Preglednica 15: Deleži proizvodnje hrane, pijač in tobačnih izdelkov (DA) v predelovalni dejavnosti (D); 2000–2004.....	52
Preglednica 16: Osnovni kazalniki strukture živilskopredelovalne panoge v letu 2004	54
Preglednica 17: Absolutne vrednosti kazalnikov uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti; 2003 in 2004.....	57
Preglednica 18: Uspešnost poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti – indeks 2004/2000	59
Preglednica 19: Sestava izplačanih podpor za pripravo blaga za zunanji trg in izvoznih nadomestil v letu 2004	61
Preglednica 20: Izplačane podpore izvozu kmetijskih proizvodov in živil; 2003 in 2004.....	62
Preglednica 21: Institucionalne cene za leto 2003 in za tržno leto 2004/2005	62
Preglednica 22: Izplačana sredstva za specifične ukrepe za stabilizacijo trga; 2003 in 2004	63
Preglednica 23: Raven neposrednih plačil v okviru skupnih tržnih ureditev v Sloveniji v primerjavi z EU-15; 2003-2005	63
Preglednica 24: Vrste in višina neposrednih plačil za najpomembnejše trge; 2003-2005.....	64
Preglednica 25: Razdelitev kvot za mleko rejcem za tržno leto 2004/2005 (v kg).....	65
Preglednica 26: Odobrena neposredna plačila (EKO 0) po uredbah za leto 2003 in 2004	66
Preglednica 27: Izplačana neposredna plačila (EKO 0) iz proračuna 2003 in 2004 (tisoč SIT)	66
Preglednica 28: Izplačana pomoč za sanacijo posledic naravnih nesreč in odškodnine; 2003 in 2004	67
Preglednica 29: Višina izravnalnih plačil za OMD; 2003-2005.....	68
Preglednica 30: Odobrena izravnalna plačila (do 31.12.) za OMD po uredbah 2003 in 2004.....	69
Preglednica 31: Izravnalna plačila za OMD, izplačana iz proračuna 2004 (tisoč SIT)	69
Preglednica 32: Vrste in višina podpor za ukrepe SKOP; 2003-2005	70
Preglednica 33: Najvišji skupni zneski plačil v okviru ukrepov SKOP (SIT/ha); 2003 in 2004.....	71
Preglednica 34: Odobrena plačila (do 31.12.) za ukrepe SKOP po uredbah 2003 in 2004	71
Preglednica 35: Izplačana plačila za ukrepe SKOP iz proračuna 2004 (tisoč SIT)	72
Preglednica 36: Vrste in višina plačil za ukrep podpora izvajanju EU standardov na kmetijskih gospodarstvih za leto 2004.....	73
Preglednica 37: Sredstva za kmetijstvo v okviru 3. prednostne naloge Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva v EPD 2004-2006 v letu 2004 (000 SIT).....	75

Preglednica 38: Pregled števila sklenjenih pogodb, prevzetih obveznosti in izplačil po ukrepih v okviru programa SAPARD skupaj in v letu 2004	76
Preglednica 39: Izplačila za programe podpor za prestrukturiranje in prenovo kmetijstva in živilstva iz proračuna 2003 in 2004.....	77
Preglednica 40: Javni razpisi v okviru nacionalnih ukrepov programa za prestrukturiranje in prenovo kmetijske proizvodnje za leto 2004.....	77
Preglednica 41: Proračunska izplačila za podpore za urejanje zemljišč; 2003 in 2004.....	78
Preglednica 42: Proračunska izplačila za podpore vertikalnim ukrepom in programom razvoja podeželja; 2003 in 2004.....	78
Preglednica 43: Javni razpisi v okviru nacionalnih ukrepov za leto 2004	79
Preglednica 44: Izplačana sredstva za spremljajoče ukrepe strukturne politike; 2003 in 2004	79
Preglednica 45: Predlogi občin za spremembo namembnosti najboljših kmetijskih zemljišč v Sloveniji; 1995-2004	83
Preglednica 46: Register zemljišč Sklada konec leta 2003 in 2004 (v ha)	87
Preglednica 47: Prodaja in nakup kmetijskih zemljišč in gozdov v letu 2004	87
Preglednica 48: Pregled števila pogodb Sklada konec leta 2003 in 2004	88
Preglednica 49: Cenik zakupnin za kmetijsko rabo zemljišč; 2003 in 2004	89
Preglednica 50: Trajanje zmanjšane zakupnine za nove trajne nasade	89
Preglednica 51: Število zavarovancev - kmetov in odmerjeni prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje; 2000-2004	92
Preglednica 52: Odpis prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje za odpravo posledic naravnih nesreč; 2003 in 2004	93
Preglednica 53: Število kmečkih upokojencev in povprečne pokojnine; 2000-2004	93
Preglednica 54: Zavarovanci in prispevki v zdravstvenem zavarovanju kmetov; 2000-2004	94
Preglednica 55: Proračunski izdatki za kmetijsko svetovalno službo; 2003 in 2004.....	95
Preglednica 56: Proračunski izdatki za naloge s področja rastlinske pridelave; 2003 in 2004	96
Preglednica 57: Število sort in poskusnih mest v posebnem preskušanju za izdelavo opisne sortne liste v letu 2004	99
Preglednica 58: Obseg uradnega potrjevanja poljščin in vrtnin v letu 2004	100
Preglednica 59: Proračunski izdatki za naloge s področja zootehnike; 2003 in 2004	106
Preglednica 60: Mlečnost kontroliranih krav (standardna laktacija); 2003 in 2004	107
Preglednica 61: Število rejcev in število ovc v kontroli po zavodih; 2003 in 2004	111
Preglednica 62: Število rejcev in število koz v kontroli po zavodih; 2003 in 2004	111
Preglednica 63: Število ocenjenih in izločenih ovnov ter razvrstitev po razredih v letu 2004 na testnih postajah Logatec in Jezersko.....	113
Preglednica 64: Število pregledanih žrebet; 2003 in 2004	114
Preglednica 65: Število v rodovnik sprejetih kobil; 2003 in 2004	114
Preglednica 66: Število žrebcev, ki so plemenili in število pripustov po posamezni pasmi v sezoni 2004.....	115
Preglednica 67: Število konj, registriranih pri konjeniških organizacijah v letu 2004	115
Preglednica 68: Proračunski izdatki MKGP za raziskovalno delo v kmetijstvu; 2003 in 2004	119
Preglednica 69: Proračunski izdatki MKGP za kmetijsko šolstvo in infrastrukturo; 2003 in 2004	119
Preglednica 70: Proračunska sredstva v okviru projektov PHARE; 2003 in 2004	120
Preglednica 71: Neposredna plačila 2004 (stanje na dan 30.6.2005)	124
Preglednica 72: Število pregledov kmetijske inšpekcije po zakonih; 2000-2004	129
Preglednica 73: Število izdanih odločb kmetijske inšpekcije po zakonih; 2000-2004.....	129
Preglednica 74: Rešeni in vloženi predlogi sodniku za prekrške; 2000-2004.....	130
Preglednica 75: Skupna višina izrečenih kazni in povprečna izrečena kazen; 2000-2004.....	130
Preglednica 76: Rezultati analiz odvzetih vzorcev krme v letu 2004	133
Preglednica 77: Število inšpekcijskih pregledov fitosanitarne inšpekcije v letu 2004	134

Preglednica 78: Ulov morskih rib, glavonožcev, rakov in školjk; 1998-2004 (v tonah)	150
Preglednica 79: Ulov in vzreja sladkovodnih rib; 1997-2004 (v tonah)	151
Preglednica 80: Proračunska sredstva za ribištvo; 2003 in 2004	151
Preglednica 81: Krčitve gozdov po vzrokih; 1994-2004	152
Preglednica 82: Sanitarni posek; 1994-2004	154
Preglednica 83: Obseg opravljenih varstvenih del v gozdovih; 1996-2004	154
Preglednica 84: Število gozdnih požarov in površina pogorišč; 1991-2004.....	154
Preglednica 85: Opravljena gojitvena dela; 1992-2004	155
Preglednica 86: Struktura obnove in nege gozdov; 2002-2004	155
Preglednica 87: Gradnja in rekonstrukcija gozdnih vlak; 1996-2004	156
Preglednica 88: Pregled strukture virov za financiranje vzdrževanja gozdnih cest; 1995-2004	156
Preglednica 89: Gozdni lesni sortimenti, pridobljeni v Sloveniji; 2002- 2004 (000 m ³).....	157
Preglednica 90: Cene gozdnih lesnih sortimentov na domačem trgu; 1996-2004 (SIT/m ³)	157
Preglednica 91: Zunanja trgovina z gozdnimi lesnimi sortimenti; 2003 in 2004	158
Preglednica 92: Zunanja trgovina in povprečne cene gozdnih lesnih sortimentov izbranih drevesnih vrst; 2003 in 2004.....	158
Preglednica 93: Odkup svežih gob po vrstah v obdobju 1994-2004 (v tonah)	158
Preglednica 94: Poraba sadik in semena za obnovo gozdov v letu 2004	159
Preglednica 95: Kazalci uspešnosti gospodarjenja gozdarskih gospodarskih družb; 2000-2004	160
Preglednica 96: Poraba proračunskih sredstev v gozdarstvu v primerjavi s programom (v milijonih SIT)	161
Preglednica 97: Delo gozdarskih inšpektorjev; 1994-2004	165
Preglednica 98: Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi in velikih zveri; 1994-2004	168
Preglednica 99: Odstrel in ugotovljene izgube na 100 ha površine	168
Preglednica 100: Ocena deležev škod na kmetijskih kulturah, pridelkih in domačih živalih, ki jih je povzročila divjad; 1995-2004 (%).....	168
Preglednica 101: Škode v okolju, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič; 1998-2004	169
Preglednica 102: Število napadov zveri; 1994-2004	169
Preglednica 103: Prikaz opravljenih biotehniških del; 1998/99-2004.....	170

Kazalo slik

Slika 1: Indeksi kmetijske proizvodnje; 1992-2004	19
Slika 2: Površina kmetijske zemlje v rabi; 1992-2004.....	19
Slika 3: Pospravljene površine in rastlinski pridelki v letu 2004 v primerjavi z letom 2003	20
Slika 4: Število živali in živinorejska proizvodnja v letu 2004 v primerjavi z letom 2003	21
Slika 5: Izvoz in uvoz ter zunanjetrgovinski saldo agroživilskih proizvodov; 1992-2004	23
Slika 6: Struktura izvoza in uvoza agroživilstva v letu 2004 po skupinah carinske tarife, ki v strukturi zavzemajo več kot 5%.....	24
Slika 7: Saldo agroživilstva po pomembnejših skupinah proizvodov; 2003 in 2004	24
Slika 8: Delež izvoza in uvoza agroživilstva po skupinah držav; 2003 in 2004	25
Slika 9: Saldo blagovne menjave agroživilstva po skupinah držav; 2003 in 2004.....	26
Slika 10: Realni indeksi cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih; 1992-2004	26
Slika 11: Realni indeksi cen proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (inputi 1) ter cenovno stroškovna razmerja v kmetijstvu; 1992-2004	27
Slika 12: Spremembe cen rastlinskih pridelkov v letu 2004 v primerjavi z letom 2003	28

Slika 13: Spremembe cen živali in živalskih proizvodov v letu 2004 v primerjavi z letom 2003	29
Slika 14: Spremembe cen inputov za kmetijstvo v letu 2004 v primerjavi z letom 2003	29
Slika 15: Proračunski izdatki za kmetijstvo; 1992-2004	31
Slika 16: Proračunski izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike; 1992-2004	33
Slika 17: Proračunski izdatki za ukrepe kmetijske politike razvoja podeželja; 1992-2004	34
Slika 18: Proračunski izdatki za splošne storitve za kmetijstvo; 1992-2004	35
Slika 19: Sestava vrednosti proizvodnje kmetijstva po osnovnih cenah in gibanje faktorskega dohodka; 1992-2004	37
Slika 20: Spremembe najpomembnejših ekonomskih kazalcev v kmetijstvu v letu 2004	39
Slika 21: Povprečna površina kmetijski zemlje v uporabi na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-25 v letu 2003	42
Slika 22: Kmetijska gospodarstva po velikostnih razredih KZU v državah EU-25 v letu 2003	43
Slika 23: Delež kmetijske zemlje v uporabi po velikostnih razredih KZU v državah EU-15 v letu 2003	44
Slika 24: Povprečno število glav velike živine na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-25 v letu 2003	45
Slika 25: Število kmetijskih gospodarstev po velikostnih razredih GVŽ v državah EU-25 v letu 2003	45
Slika 26: Delež glav velike živine po velikostnih razredih GVŽ v državah EU-25 v letu 2003	46
Slika 27: Delovna sila na kmetijskih gospodarstvih - kmetijska zemlja v uporabi na polnovredno delovno moč v državah EU-25 v letu 2003	46
Slika 28: Starostna struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-25 v letu 2003	47
Slika 29: Delež živilskopredelovalne industrije (DA) v BDP in zaposlenosti; 1995-2004	48
Slika 30: Indeks obsega industrijske proizvodnje; 1995-2004 (2000 = 100)	49
Slika 31: Indeks cen industrijskih proizvodov; 1995-2004 (realno, 2000 = 100)	49
Slika 32: Paritete cenovnih indeksov živilskih proizvodov (DA) ter kmetijskih pridelkov, energentov in dela; 2000-2004 (2000 = 100)	50
Slika 33: Produktivnosti in dodana vrednost na zaposlenega v proizvodnji hrane pijač in tobačnih izdelkov (DA) v primerjavi s predelovalno dejavnostjo (D); 2000–2004 (D=100)	53
Slika 34: Neto dobiček/izguba živilskopredelovalne industrije po dejavnostih; 2003 in 2004	55
Slika 35: Organizacijska shema Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja	123
Slika 36: Število odvzetih vzorcev kmetijskega reprodukcijskega materiala; 1992-2004	131
Slika 37: Organizacijska shema delovanja VURS	135
Slika 38: Organogram glavnega urada VURS po sprejeti sistemizaciji	136
Slika 39: Struktura lesne zaloge po drevesnih vrstah v letu 2004 (Vir: ZGS)	153
Slika 40: Gibanje poseka v gozdovih; 1991-2004 (v tisoč m ³ , vir: ZGS)	153
Slika 41: Škode po vrstah zveri; 1994-2004 (Vir: MKGP)	169

Kazalo okvirjev

Okvir 1: Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi	21
Okvir 2: Cene v kmetijstvu	27
Okvir 3: Proračunski izdatki za kmetijstvo	30
Okvir 4: Ekonomski računi za kmetijstvo	38
Okvir 5: Ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih (ABTA)	40
Okvir 6: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije	51

Povzetek pomembnejših ugotovitev

Poročilo prikazuje in analizira rezultate slovenskega kmetijstva in z njim povezanih dejavnosti v letu 2004. Razdeljeno je v dva vsebinske sklopa. Prvi sklop prinaša podrobnejši prikaz dogajanj na področju kmetijstva in živilstva ter prikaz stanja v ribištvi, drugi sklop pa obravnava gospodarska gibanja v gozdarstvu in lovstvu. Sestavni del poročila je obsežna statistična priloga z daljšimi časovnimi serijami podatkov.

Poročilo je pripravljeno na osnovi podatkov Statističnega urada RS, podatkov Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter drugih uradnih virov, ki so bili na voljo do 10.11.2005. Preračuni in nekatere ocene so pripravljene na Kmetijskem inštitutu Slovenije.

Leto 2004 je bilo prvo leto polnopravnega članstva Slovenije v EU, ki je prineslo uveljavitev skupne kmetijske politike in drugih pravil skupnega trga tudi za slovensko kmetijstvo. Glede na to, da je bila večina domače zakonodaje harmonizirane z evropsko že pred pristopom ter da se je tudi kmetijska politika v predpristopnem obdobju v glavnem že uskladila z EU, sam vstop na področju kmetijstva ni prinesel večjih pretresov. Analiza gibanj in glavnih dejavnikov dohodka v kmetijstvu ne kaže na kakšne posebne spremembe, ki bi jih lahko neposredno pripisali vključitvi Slovenije v EU. Če izvajamo vpliv fizičnega obsega, lahko za ostale dejavnike dohodka (cene, proračunske podpore) na splošno rečemo, da so se v letu 2004 nadaljevali trendi, ki so sicer značilni za obdobje po letu 1999 (zniževanje cen, rast subvencij). Vsekakor so bile spremembe izrazitejšje v času resnejšega prilagajanja domače kmetijske politike politiki EU (reforma 1999/2000), kot pa ob samem vstopu. Kot kaže, je bila v prvem letu vstopa pod resnejšim pritiskom živilsko predelovalna industrija.

Kmetijstvo

Leto 2004 je bilo za kmetijstvo razmeroma ugodno. Obseg skupne kmetijske proizvodnje je bil kljub rahlemu zmanjšanju v živinoreji največji doslej. Realni padec tržnih cen se je sicer nadaljeval s podobno dinamiko kot v zadnjih letih, izpad dohodka zaradi nižjih cen pa so vsaj deloma nadomestile večje dohodkovne subvencije proizvajalcem. Dohodek v kmetijstvu se je v letu 2004 povečal, tako v primerjavi z letom 2003, ki je bilo za kmetijstvo izjemno neugodno, kot tudi v primerjavi s povprečjem preteklih let.

Obseg kmetijske proizvodnje je bil v letu 2004 skoraj za 20% večji kot v izjemno neugodnem letu 2003. Velik porast proizvodnje je posledica bistveno večje rastlinske pridelave (+46%). Hektarski pridelki večine poljščin, vrtnin, sadja in grozdja so bili zaradi ugodnih vremenskih razmer pomembno višji kot v letu prej, pri nekaterih pridelkih celo med najvišjimi doslej (krompir, sadje, grozdje, krma s travinja, tritikala, koruza, hmelj, oljna ogrščica). V živinoreji so bili proizvodni rezultati slabši. Skupna prireja je bila drugo leto zapored manjša kot v letu prej (-2%). Povečal se je le prirast drobnice, medtem ko so se prirast prašičev, govedi in perutnine ter skupna prireja mleka in proizvodnja jajc zmanjšali.

Skupna blagovna menjava agroživilskih proizvodov se je v letu 2004 povečala za 5,9% in dosegla 1.246 milijonov evrov. Že drugo leto zapored je porasel le uvoz (+15,0%), medtem ko je bil izvoz precej manjši kot v letu prej (-11,4%). Pokritost uvoza z izvozom je dosegla 40%, kar je najmanj doslej. Primanjkljaj je porasel na 531 milijonov evrov (v letu 2003 370 milijonov evrov). Med pomembnejšimi skupinami proizvodov se je povečal le izvoz mlečnih izdelkov in mesa, medtem ko je bil izvoz pijač ter izdelkov iz mesa manjši kot v letu 2003. Uvoz je močno porasel praktično pri vseh skupinah proizvodov, med drugim tudi uvoz mleka, mesa, mesnih izdelkov in pijač. V letu 2004 je kljub temu zunanjetrgovinski saldo pri pijačah, mlečnih izdelkih ter pri izdelkih iz mesa ostal pozitiven, vendar je bil precej manjši kot v predhodnih letih. Pri vseh drugih pomembnejših skupinah proizvodov je bila, podobno kot v preteklih letih, zunanjetrgovinska bilanca negativna. Pozitivni saldo se je najbolj opazno zmanjšal pri pijačah, ki so najpomembnejši izvozni proizvod agroživilstva. Največji trgovinski partnerji so bile tudi v letu 2004 države Evropske unije ter države na območju nekdanje Jugoslavije. Presežek v blagovni menjavi ima Slovenija le z državami na območju nekdanje Jugoslavije. V letu 2004 se je izvoz v te države zmanjšal za 15%, uvoz pa za 7%, tako da je

bil presežek manjši kot v letu prej (-19%). Z državami EU (EU-15 in EU-10) je bilanca stalno negativna, pokritost uvoza z izvozom pa je v letu 2004 zaradi pomembno večjega uvoza (+31%) ob podobni ravni izvoza (+1%) padla na 17% (v letu 2003 22%). Blagovna menjava z ostalimi državami se je v letu 2004 močno zmanjšala tako na izvozni, kot na uvozni strani, pokritost uvoza z izvozom pa se je povečala na 31% (v letu 2003 28%).

Povprečna letna rast cen kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih je bila v letu 2004 ponovno manjša od inflacije. Cene so realno padle za 4,6%. Izrazit realni padec cen beležimo v rastlinski pridelavi (-12,7%), kjer so bile cene v letu prej razmeroma visoke zaradi slabe letine, medtem ko je bil realni padec cen živali in živalskih proizvodov minimalen (-0,4%). Močno so padle zlasti cene krompirja, zelenjadnic in sadja, ki so se v letu 2003 zaradi vpliva letine močno povečale. Nižje kot v letu 2003 so bile tudi cene žita (zlasti pšenice in ječmena), medtem ko je cena sladkorne pese porasla za četrtno. Tudi v živinoreji so cene realno padle praktično pri vseh pomembnejših proizvodih z izjemo mesa perutnine in jajc. Najbolj so padle cene jagnjet in mleka, najmanj pa cene prašičev.

Za razliko od cen kmetijskih proizvodov so cene inputov za kmetijstvo v letu 2004 realno porasle (4,6 %), predvsem na račun višjih cen krme, energije in mineralnih gnojil. Realni porast teh cen ob padcu cen kmetijskih pridelkov je povzročil izrazito poslabšanje cenovno-stroškovnih razmerij v kmetijstvu, ki so tako v letu 2004 dosegla najnižjo raven v zadnjem desetletju.

Proračunski izdatki za kmetijstvo so se v letu 2004 nominalno povečali za 22% in skupaj znašali 54,2 milijarde tolarjev (227 milijonov evrov). V okviru tržno-cenovne politike je bilo v letu 2004 izplačano 26,1 milijarde tolarjev (+9%), od tega 4,8 milijarde (+13%) za sanacijo posledic naravnih nesreč in odškodnine. Veliko večino teh izplačil je predstavljal poračun državne pomoči za škodo v kmetijstvu, nastalo v letu 2003 zaradi suše in drugih ujm. Med ukrepi tržno-cenovne politike so se v letu 2004 ponovno močno povečala neposredna plačila (plačila na površino za poljščine, plačila na glavo v živinoreji), medtem ko so bili izdatki za uravnavanje ponudbe in povpraševanja, zlasti v obliki podpor za pripravo blaga za izvoz manjši kot v letu prej in najmanjši po letu 2000. Proračunska izplačila za ukrepe politike razvoja podeželja in kmetijske strukturne politike so v letu 2004 znašala 18,6 milijarde tolarjev (+62%). Veliko povečanje teh sredstev gre pretežno na račun ukrepov razvojne politike v ožjem smislu (prestrukturiranje kmetijstva in živilstva, programi razvoja podeželja, SAPARD), kjer so se izplačila več kot podvojila (+109%). Močno so se povečala tudi izplačila za kmetijsko-okoljske programe (+90%), za izplačilo podpor za območja z omejenimi možnostmi za kmetijstvo pa je bilo porabljenih manj sredstev kot v letu 2003 (-4%). Za financiranje splošnih storitev za kmetijstvo je bilo v letu 2004 izplačanih 9,5 milijard tolarjev, kar je 6% več kot v letu 2003.

Dohodek kmetijstva se je po zmanjšanju v letu 2003, v letu 2004 pomembno povečal in presegel raven povprečja zadnjih petih let. Bruto dodana vrednost v kmetijstvu po osnovnih cenah (skupaj s subvencijami na proizvode) je bila realno za 26% višja kot v letu prej, neto dodana vrednost pa je realno porasla za 47%. Subvencije na proizvodnjo so realno porasle za 25%, tako da je bilo povečanje faktorskega dohodka v kmetijstvu (neto dodana vrednost, povečana za subvencije na proizvodnjo) nekaj manjše od povečanja neto dodane vrednosti. Faktorski dohodek je bil realno večji kot v letu prej za 42%. Vzrok za povečanje dohodkov v kmetijstvu je predvsem v bistveno večjem obsegu rastlinske pridelave, ki je vplival na povečanje vrednosti proizvodnje (realno večja za 14%), medtem ko so bila cenovno-stroškovna razmerja ponovno slabša kot v letu prej. Dohodki so se povečali praktično pri vseh pomembnejših kmetijskih pridelkih. Izjema so le prašiči, krompir in nekatere vrtnine.

Živilskopredelovalna industrija

Leto 2004 je bilo za slovensko živilskopredelovalno industrijo prelomno v več pogledih. Pristop Slovenije k Evropski uniji je zelo hitro intenziviral procese ekonomskega prestrukturiranja v živilskopredelovalnem sektorju. Ti so bili v obdobju ekonomske tranzicije ublaženi predvsem z zunanjetrgovinsko politiko, zato je bilo pričakovati, da bodo posledice

članstva v Evropski uniji za živilska podjetja bolj negativne, kot bi bile ob postopni liberalizaciji in strateškem usmerjanju prestrukturiranja. Vstop v EU in prevzem skupne trgovinske politike je prinesel odpravo carinske zaščite za uvoz živilskih proizvodov iz EU in s tem povečano ponudbo cenejših izdelkov (večji uvoz predelanih živilskih proizvodov). Na drugi strani je ukinitvev sporazumov o preferencialni trgovinski obravnavi, ki so veljali med Slovenijo in državami nekdanje Jugoslavije do prevzema enotne carinske tarife EU, povzročila povišanje uvoznih cen in s tem zmanjšanje konkurenčnosti slovenskih ponudnikov. Za nekatere pomembne izvozne proizvode se je konkurenčnost poslabšala tudi zaradi spremenjenega sistema proračunske podpore izvoza. Vse to se je izrazilo v upadanju proizvodne in izvozne aktivnosti v živilskopredelovalni industriji, slabših poslovnih rezultatih, zmanjšalo pa se je tudi število zaposlenih.

V letu 2004 se je obseg proizvodnje v živilskopredelovalni dejavnosti zmanjšal za 6,8%, število zaposlenih pa za 4%. Pozitivne spremembe so v letu 2004 opazne le pri produktivnosti, ki se je ponovno nekoliko povečala (+1,4%), vendar je bila rast precej manjša kot v povprečju predelovalnih dejavnosti (+7,5%).

Ob razmeroma ugodnih cenovnih razmerjih (cene pri proizvajalcih so realno malenkostno porasle) so se v živilski panogi kazalniki uspešnosti poslovanja v letu 2004 močno poslabšali. Skupni poslovni izid je bil negativen (čista izguba večja od čistega dobička). Živilskopredelovalna panoga je poslovno leto zaključila z izkazano neto izgubo v višini 2,2 milijarde SIT, če izvezemo dobiček tobačne industrije, pa neto čista izguba narase na 4,7 milijarde SIT. Izguba na zaposlenega je znašala 120 tisoč SIT, medtem ko je bilo v letu 2003 ustvarjenega 541 tisoč SIT dobička na zaposlenega. Posledično sta bili v letu 2004 negativni tudi donosnost prodaje (-1,1%) in donosnost sredstev (-0,9). Rezultati so se v letu 2004 nekoliko izboljšali le pri predelavi mesa in proizvodnji olj, kjer se je neto izguba nekoliko zmanjšala, pri predelavi rib, kjer bil dosežen neto dobiček (v letu 2003 neto izguba) ter pri proizvodnji krmil (večji neto dobiček). Pri drugih dejavnostih so bili poslovni rezultati slabši kot v letu prej. Leto 2004 je z negativno bilanco zaključilo 7 dejavnosti - mesnopredelovalna industrija, predelava sadja in vrtnin, oljarstvo, predelava mleka, proizvodnja sladkorja, vinarstvo ter proizvodnja piva. Poslovni rezultati so se najbolj izrazito poslabšali pri predelavi mleka, predelavi sadja in vrtnin ter proizvodnji sladkorja. V teh dejavnostih, ki so leto 2003 še zaključile s pozitivnim finančnim izidom, je v letu 2004 neto izguba na zaposlenega presegla 1 milijon SIT.

V panogi se nadaljuje trend slabšanja izvozne uspešnosti – delež prihodkov od prodaje, ki ga panoga ustvari na tujih trgih, se je v primerjavi z letom 2003 zmanjšal (-5%). Delež prodaje na tujih trgih se je v letu 2004 občutno zmanjšal v nekaterih najpomembnejših izvoznih panogah, kot so proizvodnja tobačnih izdelkov, proizvodnja pijač ter predelava sadja in vrtnin, porasel pa je v mesnopredelovalni industriji, pri predelavi mleka ter proizvodnji krmil.

Usmeritev na trge Evropske unije ter iskanje novih poslovnih priložnosti je ena izmed pomembnejših nalog slovenskih živilskih podjetij, ki zagotovo ni enostavna. Živilski trgi v Evropski uniji sodijo med najintenzivnejše in najbolj kompetativne. Dominirajo velika podjetja, ki so po obsegu prihodkov tudi stokrat večja od največjih slovenskih ponudnikov, zato je vsakršen donosen prodajni preboj uspeh. Živilska industrija v Evropski uniji je pomemben gospodarski dejavnik in se tudi v najbolj razvitih članicah uvršča med največje predelovalne dejavnosti. Slovenska živilska podjetja morajo v tem intenzivnem ekonomskem okolju najti svoje konkurenčno mesto, pri čemer imajo v tem trenutku težave tudi tista, ki so se na pristop k Evropski uniji intenzivno pripravljala. Prestrukturiranje nujno vključuje tudi ugašanje nekonkurenčnih podjetij, njihove tržne deleže pa prevzemajo uspešnejša podjetja.

Kmetijska politika

Z vstopom v EU se je odločanje tako na področju tržno-cenovne politike, kot na področju politike razvoja podeželja v glavnem preneslo na skupne organe EU, s tem pa je EU prevzela tudi del obveznosti glede financiranja. V letu 2004 je bilo tako iz skupnih evropskih

skladov financirano 16% celotne realizacije proračuna Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano oziroma 19% vseh proračunskih sredstev za podporo kmetijstvu.

V okviru ukrepov tržno-cenovne politike je bilo črpanje sredstev iz evropskih kmetijskih skladov v letu 2004 še zelo skromno. Obseg izplačanih izvoznih nadomestil za izvoz po 1.5.2004 (116 milijonov SIT) je dosegel le dobre 3% mesečnega povprečja izplačil iz nacionalnih virov za izvoz v prvi tretjini leta (1.751 milijonov SIT), izplačil za druge ukrepe za stabilizacijo trga po skupnih tržnih ureditvah, ki jih tudi v celoti financira evropski proračun, pa v letu 2004 še ni bilo. Pri neposrednih plačilih na površino oziroma glavo živali je evropski kmetijski sklad prispeval okoli 45% sredstev, vendar je bil zaradi novih pravil pri izplačilih do konca leta 2004 upravičencem izplačan le manjši del prevzetih obveznosti, s tem pa je bil razmeroma skromen tudi priliv sredstev iz EU (1,4 milijarde SIT).

Precej več sredstev iz evropskih skladov je bilo že v letu 2004 izplačanih za financiranje ukrepov razvoja podeželja in kmetijske strukturne politike, kjer se delež sofinanciranja s strani EU giblje med 50 in 80%. Poleg sredstev za ukrepe predpristopne pomoči iz programa SAPARD (3,2 milijarde SIT), so bila precejšnja sredstva iz EU črpana tudi za ukrepe v okviru programa razvoja podeželja (5,1 milijarde SIT), medtem ko je bilo črpanje za kmetijske strukturne ukrepe iz Enotnega programskega dokumenta v prvem letu majhno (60 milijonov SIT). Prevzete obveznosti za financiranje vseh programov so bile sicer bistveno večje od prilivov iz evropskih skladov, zaradi zamika pri izplačilih pa se je v leto 2005 preneslo tudi črpanje teh sredstev.

V okviru kmetijske politike so se v letu 2004 še izvajali skoraj vsi ukrepi, ki so bili del programa nacionalne kmetijske politike v predpristopnem obdobju. Prevzem skupne kmetijske politike je večinoma pomenil le nadaljevanje teh ukrepov in ni prinesel bistvenih vsebinskih sprememb. Med novostmi, ki so že v letu 2004 vplivale na razmere na posameznih trgih, kaže omeniti uvedbo premij za mleko in še nekaterih plačil (za praho, za krmne stročnice, za energetske rastline, za lupinasto sadje, za krave dojilje) ter ukinitve drugih (za sladkorno peso, za čebelarstvo, za plemenske živali, za kobile za zrejo žrebet). Ob tem se je višina večine neposrednih plačil dvignila na raven 85% primerljive višine posameznih plačil v EU-15 (v letu 2003 je dosegla 75%) oziroma nominalno za 17%.

Izravnalna plačila za območja z omejenimi dejavniki ter kmetijska okoljska plačila so z vstopom v EU postala del Programa razvoja podeželja 2004-2006. Ob tem se je višina plačil na enoto v primerjavi z letom 2003 praktično podvojila (različno po ukrepih), okoljska plačila pa so se razširila še za zadnjih 8 ukrepov iz slovenskega kmetijsko okoljskega programa. Program razvoja podeželja poleg tega na novo uvaja še podpore zgodnjemu upokojevanju ter podpore za prilagajanje in izvajanje EU standardov, ki pa se v letu 2004 še niso začele izplačevati.

Ukrepi kmetijske strukturne politike, ki so se v predpristopnem obdobju izvajali v okviru programa SAPARD ter v okviru nacionalnega dela programa strukturne politike in politike razvoja podeželja so se v glavnem nadaljevali tudi v letu 2004. Po vstopu je večina prednostnih nalog oziroma ukrepov s tega področja vključena v Enotni programski dokument 2004-2006, nekateri ukrepi pa so se ohranili v okviru nacionalnega dela programa.

Ribištvo

V letu 2004 je bil ulov morskih rib za petino manjši kot v letu 2003. Zmanjšal se je predvsem ulov pelagičnih rib (-25%), tako da je njihov delež v skupnem ulovu morskih organizmov prvič padel pod 60%. Kljub večji proizvodnji v ribogojnem delu morskega ribištva se je zmanjšal tudi skupni ulov pridelane ribe (-14%). Večja kot v letu prej je bila le proizvodnja školjk (+21%).

Proizvodnja sladkovodnih rib v ribogojnicah se je v letu 2004 povečala za 13%, medtem ko je bil športni ulov ponovno manjši kot v letu prej (-4%). Zaradi večje proizvodnje tako salmonidnih kot ciprinidnih vrst rib v ribogojnicah, je skupni ulov sladkovodnih rib v primerjavi z letom 2003 porasel za 10%.

Z vstopom v EU je na področju ribištva tudi za Slovenijo začela veljati skupna ribiška politika EU, ki zahteva vzpostavitev evidence ribiških plovil ter ureditev trga z ribami in ribiškimi proizvodi. Ob tem je za namene razvoja ribištva Slovenija pridobila tudi pravico do črpanja sredstev iz skupnega evropskega sklada za usmerjanje ribištva (Finančni instrument za usmerjanje ribištva – FIUR). V letu 2004 je bil v tem okviru objavljen prvi javni razpis in odobrena sredstva za namen obnove ribiške flote in ribogojstvo, izplačila pa so bila prenesena v proračun 2005. V letu 2004 so bila tako proračunska sredstva za ribištvo namenjena le financiranju splošnih ukrepov, za kar je bilo izplačano 109 milijonov tolarjev, kar je 23% manj kot v letu 2003, ko so izplačila zajemala tudi razvojne programe.

Gozdarstvo in lovstvo

Tudi za leto 2004 je značilno, da so bile zlasti gospodarske zmogljivosti zasebnih gozdov premalo izkoriščene. Skupni posek v vseh gozdovih je dosegel 2,958 milijona m³ in je za 1,6% nižji kot v predhodnem letu. Dosega le 71% možnega poseka, ki je opredeljen v sprejetih gozdno gospodarskih načrtih. Povečanje poseka v zadnjih dveh letih je izključno na račun sečnje lubadark, ki so posledica prenamnožitve podlubnikov. Zaradi sanacije žarišč lubadarja se je posek iglavcev tudi v letu 2004 v primerjavi z letom 2002 povečal za 18,3%. V skupnem poseku je sanitarni posek (sanacija žarišč lubadarja) dosegel previsokih 35,7%. Cene gozdnih lesnih sortimentov so tudi v letu 2004 v povprečju realno padale. V povprečju so zaradi povečane ponudbe po pričakovanju močnejše padle cene za iglavce. Povprečje zadnjih petih let kaže, da je zaostajanje dejanskega poseka za možnim pri iglavcih 13%, pri listavcih pa kar 43%. Tudi to dejstvo je dokaz, da je sečnja drobnega lesa listavcev ekonomsko najmanj zanimiva, zato pa so tudi potenciali sestojev listavcev v mlajših razvojnih fazah najmanj izkoriščeni. Povečano povpraševanje po drveh v zadnjih dveh letih je priložnost, da se velik del pomanjkljivosti v intenzivnosti izkoriščanja zmogljivosti gozdov odpravi.

V povprečju se je obseg negovalnih del v gozdovih v primerjavi z letom 2003 zmanjšal za 4%, kar pa je posledica zmanjšanja realizacije v državnih gozdovih zaradi povečane porabe razpoložljivih delovnih kapacitet za sečnjo lubadark. V zasebnih gozdovih je bila realizacija negovalnih del v primerjavi z letom 2003 povečana za 15%. K temu so prispevala sredstva za sofinanciranje, ki so bila v letu 2004 prvič pridobljena tudi iz Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada. Kljub temu je bila realizacija negovalnih del v primerjavi z gozdnogospodarskimi načrti gospodarskih enot le na 52% ravni. Razpoložljiva sredstva proračuna RS za sofinanciranje obnove, nege in varstva gozdov so se povečala za 56,9 milijonov SIT, kolikor je bil tudi delež sredstev EU. Obnova gozdov je bila v primerjavi z veljavnimi gozdnogospodarskimi načrti realizirana na 61% ravni.

Za uresničevanje programa vzdrževanja gozdnih cest, ki primerno vzdrževane pomenijo pomemben dejavnik za zagotavljanje ustreznih pogojev za gospodarjenje z gozdovi, je bilo v letu 2004 na razpolago 927 milijonov tolarjev. Od tega so davkoplačevalci, ki so tudi uporabniki gozdnih cest, skozi proračun prispevali 26%, občine iz svojih sredstev 20%, 4% je dodatno prispeval Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS, ostalo pa so bila sredstva lastnikov gozdov, zbrana na podlagi pristojbin za vzdrževanje gozdnih cest. Za sofinanciranje novogradenj ni bilo razpoložljivih sredstev, tako da tudi zaradi tega sistem ni do konca uveljavljen in preizkušen. Pogoji za gospodarjenje z gozdovi so bili izboljšani tudi z izgradnjo in rekonstrukcijo gozdnih vlak (672 km), ki sta ostali na ravni predhodnega leta.

Obseg proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov se je v primerjavi z letom 2003 zmanjšal za 2% na račun 5% manjše proizvodnje listavcev. Skupaj je bilo proizvedenih 2,551 milijonov m³. Izvoz lesa se je po količini v primerjavi z letom 2003 zmanjšal za 17%, uvoz pa se je povečal za 6%. Po vrednosti je izvoz ostal na ravni leta 2003, uvoz pa je od predhodnega leta po vrednosti višji za 22%. Tudi za leto 2004 je značilno, da je uvoz višji (26%) od izvoza. V uvozu je bila dosežena povprečna cena za m³ lesa 81,36 dolarja, v izvozu pa 56,76 dolarja. Odkup gob, ki so med pomembnejšimi nelesnimi gozdnimi proizvodi, je zaradi vremenskih razmer in tudi zaradi drugačnega obravnavanja nabiranja gob za prodajo

(osebno dopolnilno delo) v primerjavi z letom 2003 dosegel le 24%. Skupaj je bilo odkupljeno le 35 ton gob. 51% od skupnega odkupa je predstavljal odkup štorovk, ki pa se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal za 87%.

Z 20. majem 2004 je začel veljati nov Zakon o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 16/04). Divjad še naprej ostaja državna last. Država oddaja pravnim osebam pravico do upravljanja lovišč proti plačilu odškodnine za koncesijo. Po določilih zakona se med divjad ne uvrščajo več velike zveri. Na sploh je z uveljavitvijo zakona nastala stroga delitev prostoživečih živali na divjad (lovne vrste) in zavarovane vrste. Obravnava zavarovanih vrst je pristojnost Ministrstva za okolje in prostor. Posegi v populacijo medveda z odstrelom so bili v letu 2004 številčno drugi v tem desetletju. Kljub temu je bilo še vedno pogosto zadrževanje predvsem mlajših osebkov v bližini naselij. Tudi opravljena štetja na stalnih števnihih mestih v letu 2004 dokazujejo, da je številčnost sorazmerno visoka, predvsem pa stabilna. Na podlagi podatkov se tudi za leto 2004 ugotavlja, da je bilo dobro sodelovanje Zavoda za gozdove Slovenije z lovskimi organizacijami vzrok za bolj dosledno realizacijo lovskogojitvenih načrtov. To zagotavlja večjo usklajenost populacij divjadi z njihovim okoljem. Skupna vrednost izplačanih odškodninskih zahtevkov za škodo po zavarovanih živalih se je v primerjavi z letom 2003 zmanjšala za 33%. Iz opazovanj in pojavnosti se zaključuje, da se populacija volka še vedno povečuje, da pa je nekoliko nazadovala populacija risa v Sloveniji. Sistematično spremljanje razvoja obeh populacij bo moralo dati odgovore na vprašanja, ki se postavljajo v povezavi s strategijo upravljanja z obema populacijama.

V letu 2004 je bilo za financiranje in sofinanciranje nalog, ki jih določa Zakon o gozdovih iz proračuna Republike Slovenije zagotovljeno skupaj 5,262 milijarde tolarjev, kar je 11,8% več kot v predhodnem letu. Sredstva za področje gozdarstva so v proračunskih sredstvih MKGP predstavljala dobrih 8%. Razpoložljiva sredstva za financiranje in sofinanciranje aktivnosti v gozdarstvu ne omogočajo realizacije kot jo predvideva Program razvoja gozdov v Sloveniji oziroma gozdnogospodarski načrti.

1 MAKROEKONOMSKO OKOLJE IN MESTO KMETIJSTVA V GOSPODARSTVU

1.1 Gospodarska gibanja v letu 2004¹

V letu 2004 so bila gospodarska gibanja v Sloveniji ugodna. Realna rast bruto domačega proizvoda je bila najvišja v zadnjih petih letih. Spodbujalo jo je večje tuje povpraševanje (12,5-odstotna rast skupnega izvoza) ob nadaljevanju razmeroma visoke rasti domače potrošnje (4,6%), tako zasebne, kot investicijske. Primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance se je sicer v primerjavi z letom 2003 povečal, predvsem zaradi poslabšanih pogojev menjave s tujino kot posledice višjih cen nafte in dosegel 2,1% BDP. Zaposlenost se je po dveh letih zmanjševanja nekoliko povečala, število brezposelnih pa je upadlo. Realna rast bruto plače na zaposlenega je bila le malo višja kot leto pred tem in je zaostajala za rastjo produktivnosti za več kot eno odstotno točko, k čemur je precej prispevalo realno znižanje plač v javnem sektorju. Javnofinančni primanjkljaj za leto 2004 je dosegel 1,4% BDP, kar je toliko kot v letu 2003. Inflacija se je ponovno znižala in se prvič spustila pod 4%. Največji prispevek k znižanju inflacije v letu 2004 je imela stabilizacija tečaja tolarja ob vstopu v ERM II.

Preglednica 1: Pregled gospodarskih gibanj; 1995-2004

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Prebivalstvo v tisoč (30.6.)	1.988	1.991	1.987	1.983	1.986	1.990,3	1.992,0	1995,7	1996,8	1997,0
Realne stopnje rasti BDP (%)	4,1	3,6	4,8	3,6	5,6	4,1	2,7	3,5	2,7	4,2
BDP na prebivalca (EUR)	7.902	8.209	8.786	9.463	10.194	10.543	11.094	11.866	12.461	13.103
BDP na prebivalca (USD)	10.209	10.279	9.925	10.610	10.858	9.703	9.925	11.170	14.057	16.271
BDP na prebivalca (PPS)	10.400	11.200	12.000	12.700	13.700	14.600	15.400	16.000	16.500	17.600
Saldo menjave s tujino (mio EUR)	-281	-160	-123	-261	-835	-738	-149	355	-2	-323
Saldo tekočega računa plačilne bilance (mio EUR)	-52	32	43	-108	-664	-583	38	344	-81	-544
Neposredne tuje naložbe (mio EUR)	:	138	295	194	99	149	412	1.700	300	662
Devizne rezerve (mio EUR)	2.703	3.326	3.965	4.080	4.104	4.705	6.514	7.842	7.703	7.484
Bruto zunanji dolg (mio EUR)	4.275	5.381	6.165	6.459	8.012	9.490	10.403	11.484	13.259	15.278
Brezposelnost po ILO (%)	7,4	7,3	7,4	7,9	7,6	7,0	6,4	6,4	6,7	6,3
Registrirana brezposelnost (%)	13,9	13,9	14,4	14,5	13,6	11,8	11,2	11,3	10,9	10,3
Inflacija v povprečju leta (%)*	12,6	9,7	9,1	7,9	6,1	8,9	8,4	7,5	5,6	3,6
Povprečni tečaj USD (SIT)	118,5	135,4	159,7	166,1	181,8	222,7	242,7	240,2	207,1	192,4
Povprečni tečaj EUR (SIT)	153,1	169,5	180,4	186,3	193,6	205,0	217,2	226,2	233,7	238,9
Javnofinančni saldo (% BDP)	0,0	0,3	-1,1	-0,8	-0,6	-1,3	-1,3	-2,9	-1,4	-1,4

* do leta 1998 indeks cen na drobno, od leta 1998 naprej indeks cen življenjskih potrebščin
Vir: UMAR

Slovenija je vstopila v mehanizem deviznih tečajev ERM II že konec junija 2004 v prvi skupini novih držav (poleg Slovenije še Estonija in Litva), kar naj bi ob izpolnitvi formalnih pogojev omogočilo prevzem evra v začetku leta 2007. Banka Slovenije je v okviru priprav za vstop v ERM II postopno zniževala obrestne mere in upočasnjevala deprecijacijo tolarja. S tem pa so bili zmanjšani tudi inflacijski pritiski. Zniževanje ključnih obrestnih mer Banke Slovenije se je odražalo tudi na zniževanju nominalnih bančnih obrestnih mer, slednje pa je spodbudilo kreditno aktivnost bank ter v kombinaciji s cikličnimi in konjunktornimi dejavniki vplivalo na rast zasebne potrošnje.

Slovenija je z vstopom v EU prevzela obveznost vplačevanja sredstev v proračun EU, hkrati pa ji je bilo omogočeno črpanje evropskih sredstev za kmetijstvo, razvoj podeželja, strukturno, kohezijsko in notranjo politiko. V letu 2004 Slovenija pri črpanju evropskih proračunskih sredstev ni bila uspešna. Neto proračunski položaj Slovenije do proračuna EU

¹ V celoti povzeto po Pomladanskem in Jesenskem poročilu 2005 Urada za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, 2005.

je v letu 2004 tako znašal le 3,4 mrd SIT oziroma slabih 10% od predvidenega, pa še to je bilo doseženo le zaradi nekoliko manjših dejanskih vplačil v evropski proračun od predvidenih in zaradi predčasnega nakazila pavšalnih povračil.

Vstop Slovenije v EU na gospodarskem področju ni prinesel večjih pretresov. Prevzem skupne trgovinske politike EU, ki je odpravil še preostalo carinsko zaščito za uvoz občutljivih kmetijskih in živilskih proizvodov iz EU in prinesel nekatere nove ovire v trgovini z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije, je neposredno najbolj vplival na živilsko industrijo. Na drugih podpodročjih dejavnosti je bil neposredni učinek spremembe zunanjetrgovinskega režima po 1. maju 2004 majhen. Za uspešne izvozne panoge je vstop v EU pomenil pozitiven impulz in možnost povečanja prodaje tudi na nekatere manj tradicionalne trge znotraj petindvajseterice. Vstop v EU tudi ni pospešil poslabšanja razmer v delovno intenzivnih panogah (tekstilna, obutvena, usnjarska), kjer se je proces nazadovanja, značilen že za pretekla leta, nadaljeval s podobnim oziroma celo nekoliko počasnejšim tempom, povezan pa je predvsem s premajhno strukturno prilagojenostjo teh panog.

1.2 Mesto kmetijstva v slovenskem gospodarstvu

Po zadnjih (revidiranih) podatkih nacionalnih računov (SURS, 2005) je v letu 2004 kmetijstvo, skupaj z lovom in gozdarstvom, k bruto domačemu proizvodu prispevalo 2,2%, k skupni zaposlenosti pa 10,5%. Oba deleža se zmanjšujeta. Podobna ugotovitev velja tudi za delež agroživilstva v skupni blagovni menjavi s tujino. V letu 2004 je delež v izvozu padel na 2,8%, delež v uvozu pa je s 6,3% ostal enak kot v letu prej.

Preglednica 2: Osnovni podatki o kmetijstvu; 1995-2004

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Kmetijska zemlja v rabi (1000 ha KZU)			466,6			485,9			486,5	
Število kmetijskih gospodarstev (1000)			90,8			86,5			77,1	
KZU/kmetijsko gospodarstvo (ha)			5,1			5,6			6,3	
Bruto dodana vrednost (kmetijstvo, lov, gozdarstvo)*										
- vrednost (mio EUR)	562	547	613	621	563	577	568	650	547	570
- delež v BDP (%)	3,6	3,3	3,5	3,3	2,8	2,8	2,6	2,7	2,2	2,2
Zaposlenost (kmetijstvo, lov, gozdarstvo)*										
- število (1000)	129,6	121,4	118,4	114,4	109,7	106,2	102,7	99,9	98,1	95,8
- delež v skupnem številu zaposlenih (%)	14,2	13,6	13,5	13,1	12,4	11,9	11,4	11,0	10,8	10,5
Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi										
- delež v skupnem izvozu blaga (%)	5,1	4,3	4,0	3,9	3,9	3,8	3,7	3,7	3,6	2,8
- delež v skupnem uvozu blaga (%)	10,8	8,4	8,0	7,3	6,8	6,4	6,6	6,6	6,3	6,3
- zunanjetrgovinska bilanca (mio EUR)	-464	-352	-365	-341	-327	-343	-361	-352	-370	-531
Rast cen hrane in pijač pri porabnikih (%)	15,7	9,3	8,5	8,2	3,7	5,5	9,2	7,5	4,6	0,5
Delež izdatkov za hrano, pijačo in tobak v končni porabi gospodinjstev (%)*	23,8	23,0	22,6	22,8	21,9	21,9	21,8	21,5	21,3	20,1

* revidirani podatki nacionalnih računov za obdobje 1995-2004 (SURS, oktober 2005)

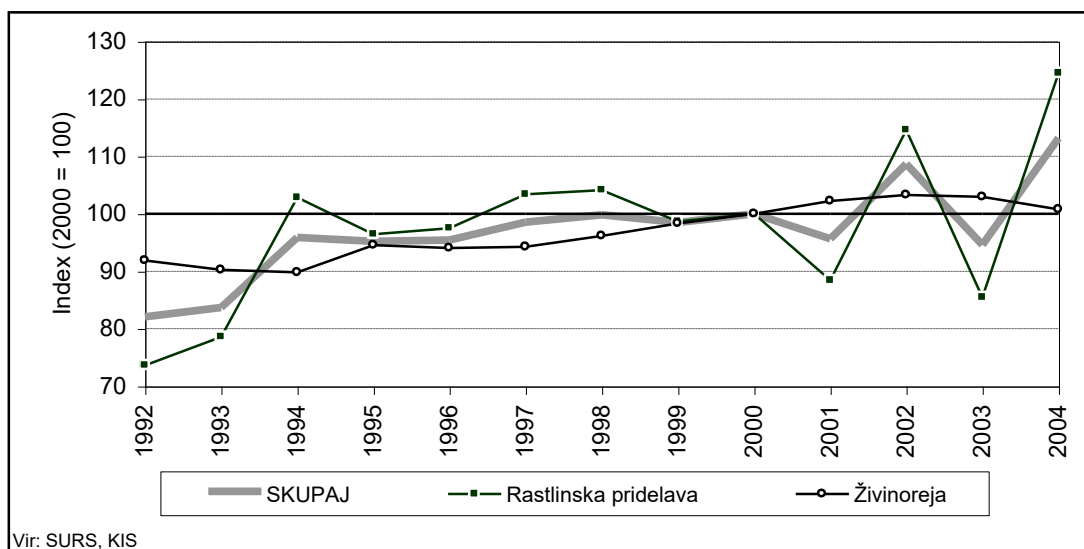
Vir: SURS

Kljub vse manjšemu deležu, ki ga kmetijstvo predstavlja v slovenskem gospodarstvu, ostaja ekonomski pomen sektorja še vedno večji kot v povprečju EU-15. V letu 2003 je v EU-15 kmetijstvo predstavljalo le 1,6% v bruto domačem proizvodu, 4,0% v zaposlenosti (skupaj z gozdarstvom, lovom in ribištvm) ter 6,2% v izvozu in v uvozu. Večji kot v EU-15 (2002: 16,4%) je v Sloveniji še vedno tudi delež izdatkov, ki so v končni porabi gospodinjstev namenjeni za hrano, pijačo in tobak (2004: 20,1%).

2 STANJE V KMETIJSTVU

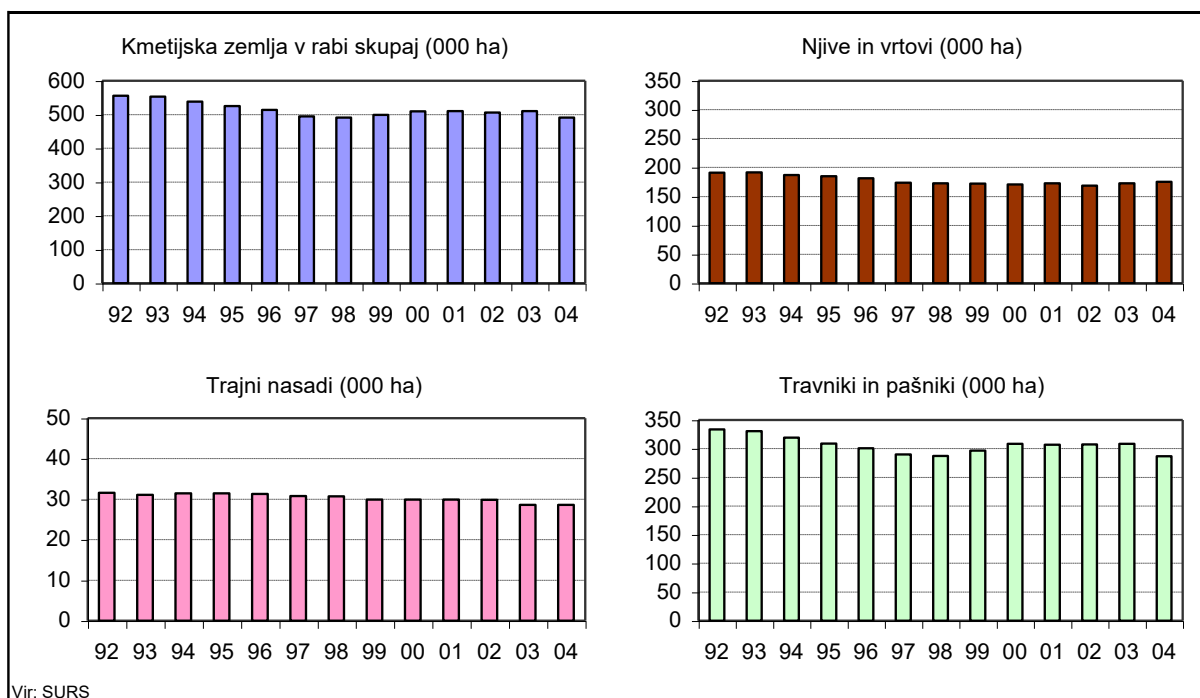
2.1 Obseg kmetijske proizvodnje

Obseg kmetijske proizvodnje po letu 2000 močno niha, v glavnem kot posledica naravnih razmer, ki so bile v zadnjih letih zelo spremenljive. Leto 2002 je bilo po sušnem letu 2001 za rastlinsko pridelavo izjemno ugodno, leto 2003 neugodno (suša), leto 2004 pa ponovno ugodno. V letu 2004 se je zaradi večje rastlinske pridelave obseg kmetijske proizvodnje glede na leto 2003 povečal za 19,3% in tako močno presegel raven doslej najugodnejšega leta 2002. Pri tem je bil obseg živinoreje drugo leto zapored manjši kot v letu prej.

Slika 1: Indeksi kmetijske proizvodnje; 1992-2004

Po letu 1999 se je izrazit trend zmanjševanja površine kmetijske zemlje v rabi ustavil. V letu 2004 je bilo po podatkih statistike v rabi 175 tisoč ha njiv (+1,3%), kar je največ po letu 1996. Površina trajnih nasadov je ostala nespremenjena (okoli 29 tisoč ha), medtem ko se je površina trajnega travinja v rabi zmanjšala za 7% (na 287 tisoč ha).

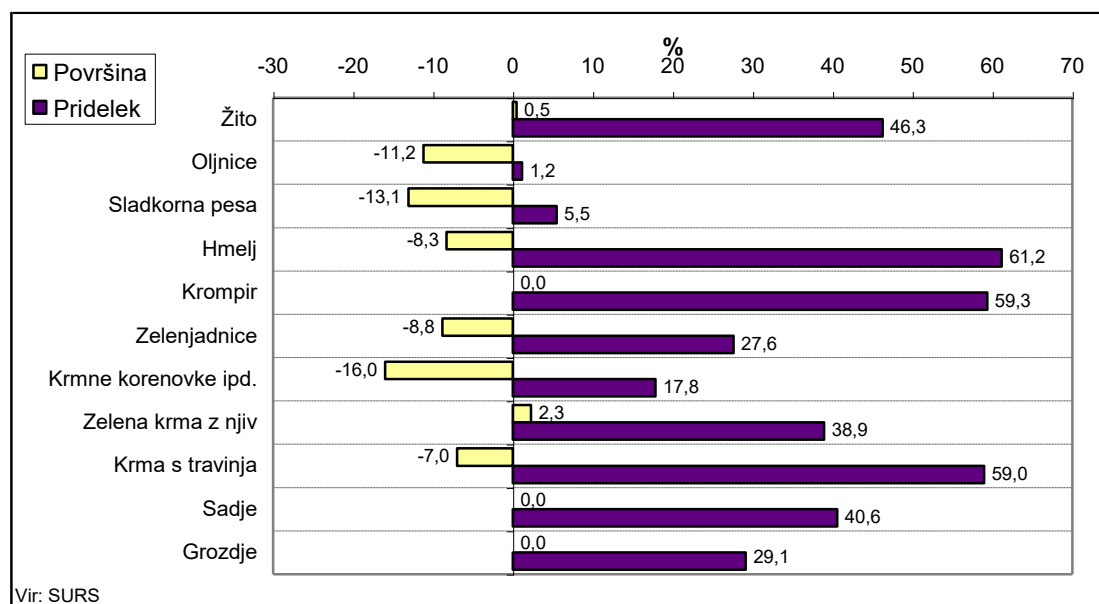

Slika 2: Površina kmetijske zemlje v rabi; 1992-2004

Setvena struktura njiv se med leti le malo spreminja. Največji delež njiv je namenjen pridelavi žita (v letu 2004 57%), med katerim sta najpomembnejši koruza za zrnje in pšenica. Na drugem mestu je pridelava zelene krme, ki zaseda več kot četrtino njiv (v letu 2004 29%), pomembnejše deleže pa zavzemajo še krompir (okoli 4%), oljnice in sladkorna pesa.

V letu 2004 je pospravljena površina žita ostala podobna kot v letu 2003 (+0,5%), pri čemer se je površina pšenice precej zmanjšala (-9%), površina koruze za zrnje, ječmena in tritikale pa povečala. Nekaj večje površine so bile v letu 2004 namenjene tudi pridelavi zelene krme z njiv (+2,3%) in to predvsem na račun povečanja površine trav in travno deteljnih mešanic (+15%), medtem ko se je površina silažne koruze zmanjšala (-10%). Zaradi manjših površin pod oljno ogrščico se je zmanjšala površina oljnic, manj kot v letu prej pa je bilo tudi površin sladkorne pese in hmelja ter zelenjadnic.

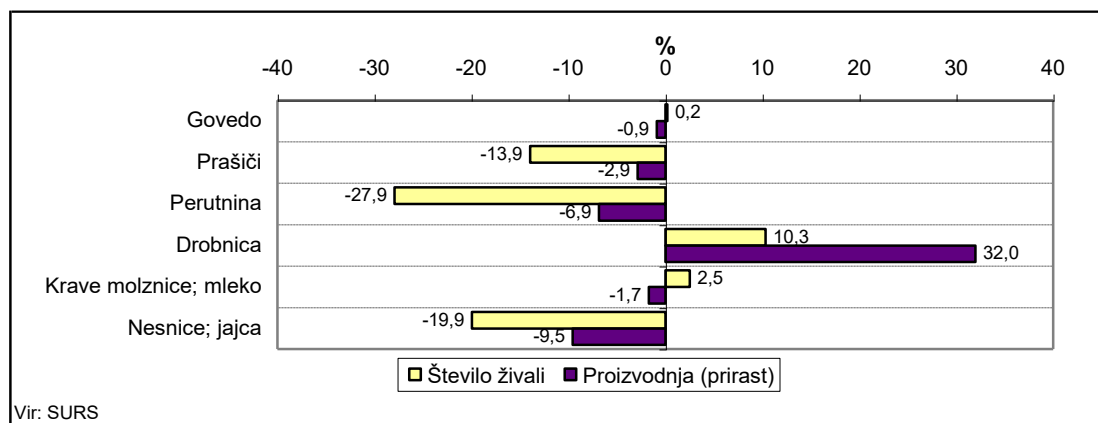
Zaradi ugodnih vremenskih razmer v letu 2004 so bili hektarski pridelki poljščin in krme s travinja ter sadja in grozdja bistveno višji kot v predhodnem letu, kar se je izrazilo tudi v velikem povečanju skupnih pridelkov. Pri nekaterih kulturah so bili doseženi celo rekordni hektarski pridelki (krompir, sadje, grozdje, krma s travinja) ali pa med najvišjimi doslej (koruza za zrnje, hmelj, oljna ogrščica). Pri pšenici, sladkorni pesi, zelenjadnicah, zeleni krmi z njiv je bila letina na ravni običajne, izjemno nizek pa je bil v letu 2004 le povprečni hektarski pridelek semena oljnih buč (najnižji doslej).

Slika 3: Pospravljene površine in rastlinski pridelki v letu 2004 v primerjavi z letom 2003

Skupni obseg rastlinske pridelave se je v primerjavi z letom 2003 povečal za 45,7%. Najbolj so se v primerjavi z letom 2003 povečali skupni pridelki hmelja (kljub manjšim površinam), krompirja, krme s travinja in žita (večje površine in visoki pridelki koruze, ječmena in tritikale) ter sadja. Pridelek grozdja se je povečal za 29% in s tem dosegel najvišjo raven zadnjega desetletnega obdobja.

V živinoreji, ki ni toliko odvisna od naravnih razmer, so nihanja v obsegu proizvodnje na agregatni ravni manjša kot v rastlinski pridelavi. Po trendu rasti proizvodnje, ki je bil značilen za obdobje po letu 1997, se proizvodni rezultati živinoreje v zadnjih dveh letih slabšajo. Konec leta 2004 je bilo skupno število govedi (451 tisoč) praktično enako kot v letu prej, ko je bila dosežena najnižja raven po letu 1997, število vseh krav pa se je ponovno zmanjšalo (na 182 tisoč ali za 2%). Zmanjšanje števila krav v letu 2004 gre v celoti na račun krav dojlj oziroma drugih krav (-13%). Število krav molznic je bilo namreč, po precejšnjem zmanjšanju v letu 2003, konec leta 2004 zopet nekaj večje (+2,5%). Precejšnje spremembe beleži statistika v letu 2004 tudi pri prašičih, katerih število je močno padlo drugo leto zapored in doseglo najnižjo raven v zadnjem desetletju (534 tisoč).

Slika 4: Število živali in živinorejska proizvodnja v letu 2004 v primerjavi z letom 2003

V letu 2004 je bila živinorejska proizvodnja manjša za 2,1%. Povečal se je le prirast drobnice, medtem ko je bil prirast prašičev, govedi in perutnine manjši kot v letu prej. Pri tem je le pri govedu opaziti nekoliko večje odstopanje ravni proizvodnje navzdol, medtem ko sta prirast prašičev in perutnine znotraj razpona običajnih medletnih nihanj, prirast drobnice pa še vedno kaže trend rasti. Proizvodnja mleka se je v letu 2004 zmanjšala drugo leto zapored in se tako vrnila na raven leta 2001. Ob tem se rast odkupa mleka še ni zaustavila. V letu 2004 se je odkup povečal za 2,2% in prvič dosegel oziroma presegel 500 tisoč ton. Precej manjša kot v letu 2003 je bila proizvodnja jajc, ki se zmanjšuje že vse od sredine 1990-tih let.

2.2 Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi

Blagovna menjava agroživilskih proizvodov se v zadnjih letih povečuje, ob tem pa delež agroživilstva v skupni slovenski blagovni menjavi postopno pada. V letu 2004 je zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi predstavljala 2,8% skupnega slovenskega blagovnega izvoza in 6,3% uvoza. V primerjavi s predhodnim letom se je močno zmanjšal delež v izvozu, medtem ko je delež v skupnem uvozu ostal na ravni leta 2003. Zunanjetrgovinska bilanca agroživilskih proizvodov, ki je vseskozi negativna, je v letu 2004 k skupnemu zunanjetrgovinskemu primanjkljaju prispevala 39,1%.

Preglednica 3: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov; 2000-2004 (milijon EURO)

	2000	2001	2002	2003	2004	Indeks 2004/03
Blagovna menjava agroživilstva skupaj	1.057,0	1.134,0	1.166,6	1.176,1	1.245,8	105,9
Izvoz	356,8	386,3	407,5	403,4	357,4	88,6
Uvoz	700,1	747,7	759,1	772,9	888,5	115,0
Zunanjetrgovinski primanjkljaj	-343,3	-361,3	-351,7	-369,7	-531,13	143,7
Pokritost uvoza z izvozom (%)	51,0	51,7	53,7	52,2	40,2	77,1

Vir: SURS, obdelava KIS

Okvir 1: Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi

Podatki o zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi temeljijo na klasifikaciji proizvodov po kombinirani nomenklaturi (KN) carinske tarife. Pojem »kombinirana nomenklatura« carinske tarife pomeni poimenovanje posameznih oddelkov, poglavij in podpoglavij, tarifnih števil ter opomb, temeljna pravila razvrščanja blaga po kombinirani nomenklaturi in številčne oznake nomenklature. KN temelji na mednarodnem Harmoniziranem sistemu nazivov in šifriranja blaga. Blago uvršča v oddelke (21 oddelkov - rimske številke), poglavja (2-mestni nivo) in podpoglavja (4-mestni nivo) na osnovi 8-mestnih tarifnih števil, ki so v celoti usklajene z EU (Kombinirana nomenklatura EU ne predvideva nacionalne členitve tarifnih postavk na devetem mestu, zato tudi v statistiki zunanje trgovine od leta 2004 dalje prikazuje SURS podatke na 8-mestni ravni tarifne postavke). Sočasno zadovoljuje zahteve carinske tarife, zunanjetrgovinske statistike ter trgovinske, kmetijske in drugih politik, ki se nanašajo na izvoz ali uvoz blaga. Skrbnik KN je Evropska Komisija, v Sloveniji pa Ministrstvo za gospodarstvo. Ažurira se enkrat letno.

Od 01.05.2004 SURS podatke o blagovni menjavi Slovenije s tujino pridobiva iz dveh ločenih virov:

Intrastat in Extrastat. Intrastat je statistika blagovne menjave med državami članicami EU (mesečno statistično raziskovanje). Podatki se zbirajo neposredno od podjetij, ki trgujejo s podjetji iz držav članic, poročajo pa jih na statističnem obrazcu. Poročevalske enote za Intrastat v danem poročevalskem obdobju so tako podjetja, ki so v predhodnem letu vsaj pri enem toku blaga (skupni izvoz ali uvoz) presegle t.i. vključitveni prag. V danem poročevalskem obdobju se v zajetje vključujejo tudi gospodarski subjekti, ki so prag presegli med letom. Vključitveni prag za leto 2004 znaša 22.600.000 SIT. Poročevalske enote poročajo samo za tisti tok blaga (odpreme oz. prejeme blaga), pri katerem so prag presegle. Podatki za države EU-25 za obdobje od maja 2004 naprej, vključujejo tudi ocene za vrednost menjave podjetij pod vključitvenim pragom. Od maja 2004 do junija 2005 so vrednosti za podjetja pod vključitvenim pragom ocenjene iz davčnih podatkov. Ocena vrednosti menjave podjetij pod vključitvenim pragom za tekoči mesec je izračunana na podlagi vrednostnega deleža, ki so ga v skupni blagovni menjavi z državami članicami EU v letu 2003 predstavljala podjetja, katerih blagovna menjava z državami EU v letu 2003 ni presegla vključitvenega praga.

Extrastat je statistika blagovne menjave držav članic EU z državami nečlanicami. Vir podatkov so carinske deklaracije oz. enotna carinska listina (ECL), ki spremlja blago pri prehodu državne meje. Extrastat je vsebinsko odvisen tudi od nacionalne carinske zakonodaje, ki je bila s 01.05.2004 dokončno usklajena z evropsko (Taric). V Extrastat so zajete vse transakcije blaga, ki se glede na metodologijo vključujejo v zajetje, ne glede na višino statistične vrednosti in neto mase (statistični prag ni določen).

Vrednost uvoženega/izvoženega blaga SURS prikazuje kot statistično vrednost. To je carinska vrednost oz. transakcijska vrednost blaga, ki se ji deloma ali v celoti prištejejo ali odštejejo stroški prevoza, natovarjanja, raztovarjanja, zavarovanja idr. glede na v pogodbi prikazane dobavne pogoje. Pri izvozu je vrednost prikazana po pariteti tipa FOB (vključena transakcijska vrednost blaga in vrednost storitev za dostavo blaga do meje države izvoznice), pri uvozu pa po pariteti tipa CIF (poleg transakcijske vrednosti je vključena še vrednost storitev za dostavo blaga do meje države uvoznice). Količino uvoženega/izvoženega blaga SURS prikazuje v neto masi, če jo je glede na naravo proizvoda mogoče določiti, in v posebni merski enoti pri tistih proizvodih, kjer je ta predpisana v KN. Povprečna vrednost blaga je skupna vrednost vsega blaga, razvrščenega v isto osemestno šifro KN carinske tarife, izračunana na količinsko mersko enoto.

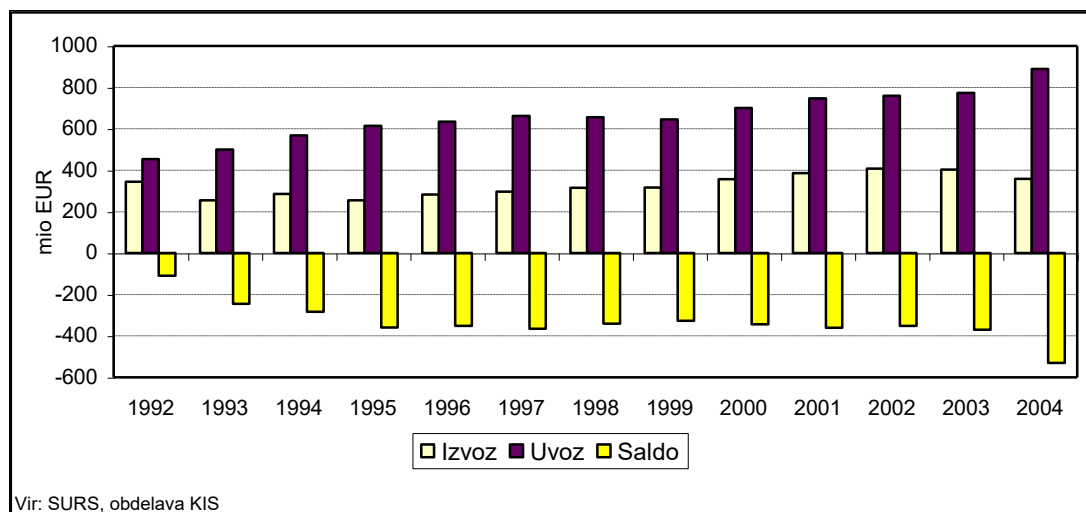
Kot kmetijski in živilski proizvodi so šteti naslednji proizvodi iz kombinirane nomenklature:

- 01 Žive živali
- 02 Meso in drugi užitni klavnični odpadki
- 03 Ribe, raki, mehkužci in drugi vodni nevretenčarji
- 04 Mlečni izdelki; ptičja jajca; naravni med
- 05 Proizvodi živalskega izvora
- 06 Živo drevje in druge rastline; čebulnice; cvetje
- 07 Užitne vrtnine, nekateri koreni in gomolji
- 08 Užitno sadje in oreški
- 09 Kava, čaj, začimbe
- 10 Žita
- 11 Proizvodi mlinске industrije
- 12 Oljna semena in plodovi
- 13 Šelak; gume, smole, rastlinski sokovi in ekstrakti
- 14 Rastlinski materiali za pletarstvo
- 15 Masti in olja živalskega in rastlinskega izvora
- 16 Izdelki iz mesa, rib, rakov, mehkužcev
- 17 Sladkor in sladkorni proizvodi
- 18 Kakav in kakavovi izdelki
- 19 Izdelki iz žit, moke, škroba ali mleka
- 20 Proizvodi iz vrtnin, sadja, oreškov
- 21 Razna živila
- 22 Pijače, alkoholne tekočine in kis
- 23 Ostanki in odpadki živilske industrije; krma
- 24 Tobak in izdelani tobačni nadomestki

Seznam carinskih tarif oz. proizvodov, ki se uvrščajo med agroživilske ni v celoti usklajen z EU. Po definiciji EU se med agroživilske proizvode v okviru statistike zunanje trgovine uvrščajo proizvodi iz poglavij od 01 do 24 carinske tarife, brez rib in ribjih proizvodov (brez carinske tarife 03; 051191; 1604; 1605; 19022010 in 23012000). Poleg tega se v skladu s sporazumom med EU in Svetovno trgovinsko organizacijo med agroživilske proizvode uvrščajo tudi posamezni proizvodi iz drugih poglavij (carinske tarife 290543, 290544, 290545 3301, 3501-3505, 380910, 382311, 382312, 382313, 382319, 382370, 382460, 4101-4103, 4301, 5001-5003, 5101-5103, 5201-5203, 5301, 5302). Zaradi zagotavljanja primerljivosti podatkov v časovni seriji vsi podatki o zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi zaenkrat zajemajo poglavja 01 do 24 kombinirane nomenklature, kot do sedaj.

Regionalna struktura blagovne menjave agroživilskih proizvodov je prikazana po naslednjih skupinah držav: stare članice EU (EU-15), nove članice EU (EU-10), države na ozemlju nekdanje Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Srbija in Črna gora, Makedonija) in ostale države (vse druge države, razen naštetih).

Blagovna menjava agroživilskih proizvodov je bila v letu 2004 5,9% večja kot v letu prej in dosegla 1.245,8 milijonov evrov. Primanjkljaj agroživilstva se je v letu 2004 povečal od okoli 350 milijonov evrov, kolikor je znašal v obdobju 1995-2003 na 531 milijonov evrov (43,7% več kot v letu 2003). Ob tem je pokritost uvoza z izvozom padla na 40,2%, kar je najnižja raven doslej (leta 1995 41,5%).

Slika 5: Izvoz in uvoz ter zunanjetrgovinski saldo agroživilskih proizvodov; 1992-2004

V letu 2004 je skupna blagovna menjava agroživilskih proizvodov porasla le na račun uvoza, medtem ko je bil izvoz manjši kot v letu prej. Izvoz agroživilstva se je v primerjavi z letom 2003 zmanjšal za 11,4% in tako padel nazaj na raven leta 2000. Ob tem se je uvoz povečal za 15%, s čemer je dosegel najvišjo vrednost doslej.

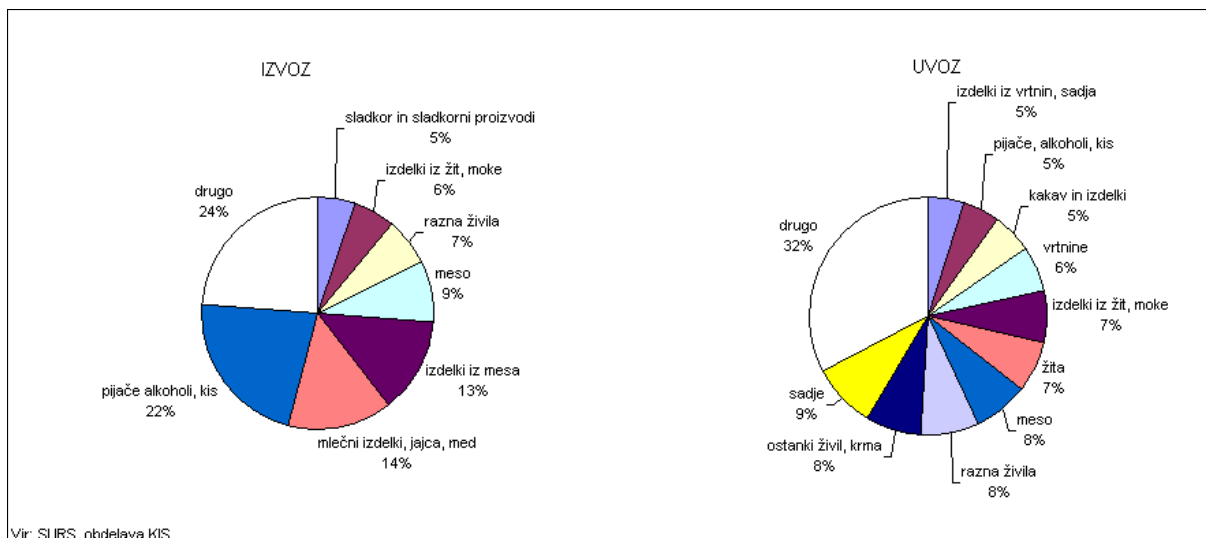
Izvozno-uvozna gibanja v agroživilstvu so v letu 2004 razmeroma močno zaznamovale spremembe zunanjetrgovinske ureditve kot posledica vstopa v EU. Prevzem skupne trgovinske politike EU je prinesel odpravo vseh dajatev v medsebojni trgovini znotraj EU ter prevzem skupne carinske tarife in trgovinskih sporazumov EU v trgovanju s tretjimi državami. Prenehali so veljati prostotrgovinski sporazumi, ki jih je Slovenija sklenila z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije, ob tem pa je bil ukinjen tudi velik del izvoznih spodbud za izvoz agroživilskih proizvodov na te trge. Vse te spremembe so vplivale na obseg ter proizvodno in regionalno strukturo blagovne menjave agroživilskih proizvodov, ki pa kljub temu ohranja podobne osnovne značilnosti kot v predhodnih letih.

Blagovna menjava agroživilstva po skupinah proizvodov

Najpomembnejše izvozne skupine proizvodov so bile tudi v letu 2004 pijače, alkoholi in kis, mlečni izdelki ter izdelki iz mesa. Pri tem se je izvoz v skupini pijače, alkoholi in kis vrednostno zmanjšal za 36,3% in v skupini izdelki iz mesa za 1,9%. Izvoz v skupini mlečni izdelki pa se je vrednostno povečal za 5,7%. V letu 2004 se je vrednostno povečal tudi izvoz sladkorja in sladkornih proizvodov (+43,0), mesa in drugih klavničnih proizvodov (+8,8%) ter izdelkov iz žit, moke (+2,9%). Zaradi različnega gibanja in intenzivnosti sprememb v izvozu, se je v letu 2004 spremenila tudi struktura izvoza po skupinah proizvodov. Delež pijač je padel od 31% v letu 2003 na 22% v letu 2004, deleži drugih pomembnejših skupin pa so se povečali za 1 do 2 indeksni točki. Delež sladkorja in sladkornih proizvodov je prvič po letu 1995 zopet presegel 5% vrednosti izvoza.

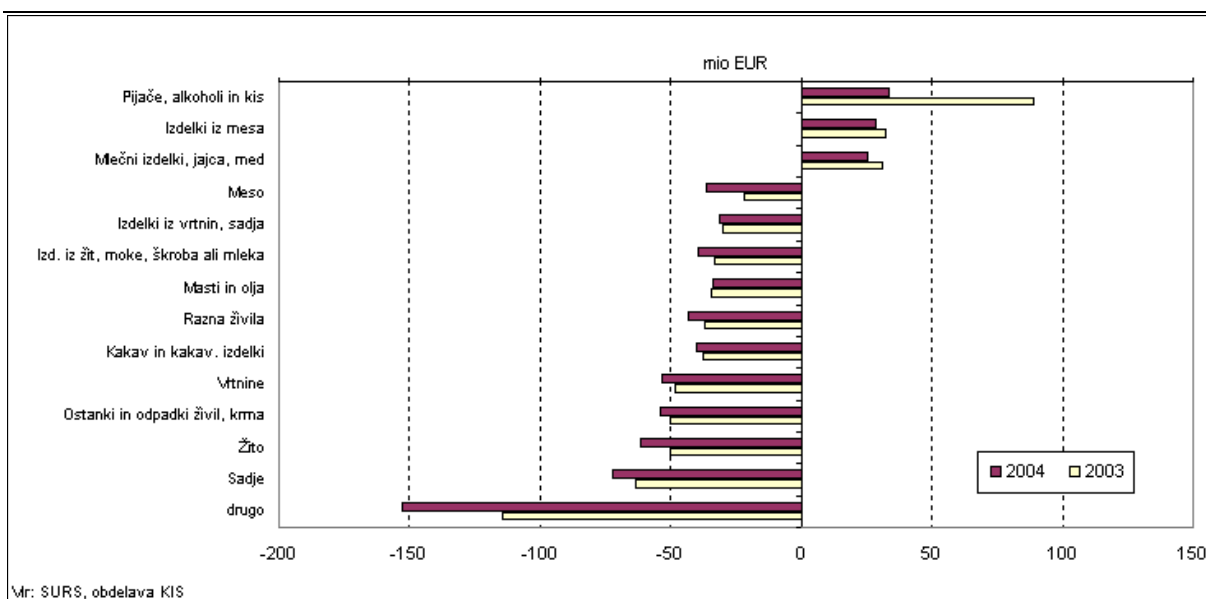
Pri uvozu so bile spremembe strukture v letu 2004 precej manjše kot pri izvozu. Najpomembnejše uvozne skupine proizvodov so bile v letu 2004 sadje, ostanki živil in krma, meso, žita ter izdelki iz žit in moke. Uvoz se je vrednostno povečal pri mesu (+33,6%), žitu (+22,6%), v skupini izdelki iz žit, moke (+12,2) ter v skupini ostanki živil in krma (+8,2%). Za več kot 15% se je uvoz povečal tudi v skupini žive živali (+97,0%), mlečni izdelki (+51,5%),

pri oljnih semenih (+36,8%), pri tobaku (+44,9%), v skupini pijače alkoholi in kis (+29,9%), pri izdelkih iz mesa (+22,2%) ter pri sladkorju in sladkornih proizvodih (+21,9%). Uvoz se je vrednostno zmanjšal le pri proizvodih mlinke industrije (-7,7%), v skupini šelak, gume (-6,5%), v skupini rastlinski material za pletarstvo (-9,1%) ter v skupini masti in olja (-4,0%). V strukturi uvoza se je za več kot 1 odstotno točko povečal le delež tobaka (od 3,9% na 4,9%) ter delež mesa (od 6,5% na 7,5%), medtem ko je delež olj in masti prvič padel pod 5% (od 5,4% na 4,5%).

Slika 6: Struktura izvoza in uvoza agroživilstva v letu 2004 po skupinah carinske tarife, ki v strukturi zavzemajo več kot 5%

Stalni pozitivni zunanjetrgovinski saldo ima Slovenija le pri pijačah, mlečnih izdelkih in izdelkih iz mesa, kar ostaja značilno tudi za leto 2004. Ob tem je zaradi bistveno manjšega izvoza ob velikem povečanju uvoza pozitivni saldo pri pijačah dosegel le 38% tistega iz leta 2003, zmanjšala pa sta se tudi zunanjetrgovinska presežka pri mlečnih izdelkih (-20%) in izdelkih iz mesa (-13%).

Slika 7: Saldo agroživilstva po pomembnejših skupinah proizvodov; 2003 in 2004

Pri drugih skupinah proizvodov je bil uvoz tudi v letu 2004 vrednostno večji od izvoza. V večini pomembnejših skupin proizvodov se je negativni saldo v primerjavi z letom 2003

povečal. Izjema so le masti in olja, kjer se je primanjkljaj zmanjšal. Največji primanjkljaj je, podobno kot v predhodnih letih, zabeležen pri sadju, krmi, žitu ter vrtninah.

Regionalna struktura blagovne menjave agroživilstva

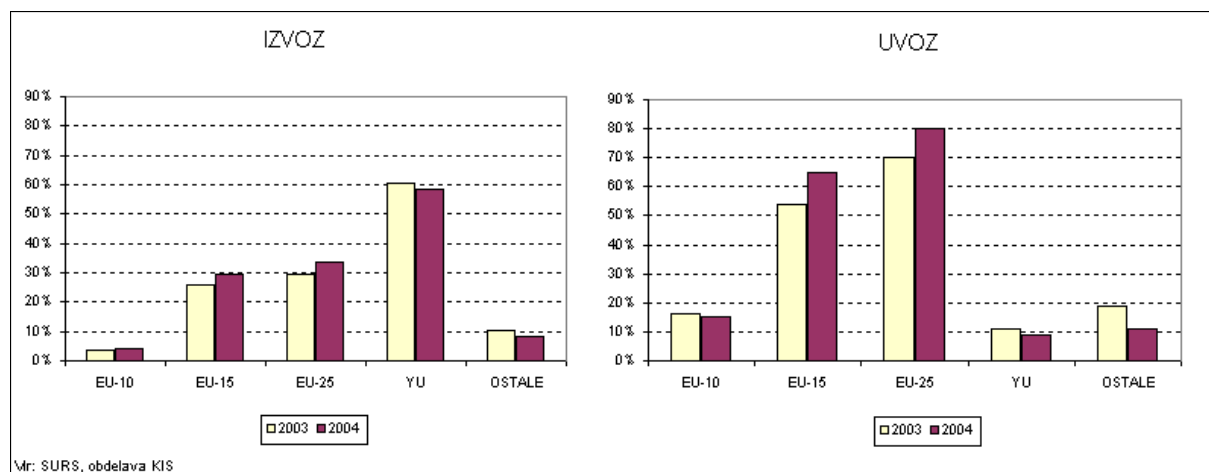
Regionalna struktura blagovne menjave agroživilstva tudi v letu 2004 kaže podobne osnovne značilnosti kot v preteklih letih, kljub temu, da so se trgovinski tokovi precej spremenili. V letu 2004 se je tako blagovna menjava z EU-15 povečala za več kot četrtino, z državami EU-10 za 8,3% (z EU-25 za 25,8%), medtem ko se je blagovna menjava z državami nekdanje Jugoslavije in ostalimi državami močno zmanjšala. Pri tem gre povečanje blagovne menjave z EU predvsem na račun večjega uvoza, zmanjšanje blagovne menjave z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije pa pretežno na račun manjšega izvoza. V trgovini z ostalimi državami sta se v letu 2004 močno zmanjšala tako izvoz, kot uvoz.

Preglednica 4: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov po skupinah držav; 2003 in 2004

	Skupaj (mio EURO)		Indeks 2004/03	Izvoz (mio EURO)		Indeks 2004/03	Uvoz (mio EURO)		Indeks 2004/03	Pokritost uvoza z izvozom	
	2003	2004		2003	2004		2003	2004		2003	2004
EU-15	522,5	681,4	130,4	104,0	105,2	101,1	418,5	576,2	137,7	24,8%	18,3%
EU-10	138,3	149,7	108,3	13,9	14,2	102,1	124,4	135,5	109,0	11,2%	10,5%
EU-25	660,8	831,1	125,8	117,9	119,4	101,2	542,9	711,7	131,1	21,7%	16,8%
Nekdanja YU	328,3	286,3	87,2	244,0	208,0	85,2	84,2	78,3	93,0	289,7%	265,5%
Ostale države	187,1	128,4	68,6	41,3	30,0	72,6	145,8	98,4	67,5	28,3%	30,5%
Skupaj	1.176,1	1.245,8	105,9	403,2	357,4	88,6	772,9	888,5	115,0	52,2%	40,2%

Vir: SURS, obdelava KIS

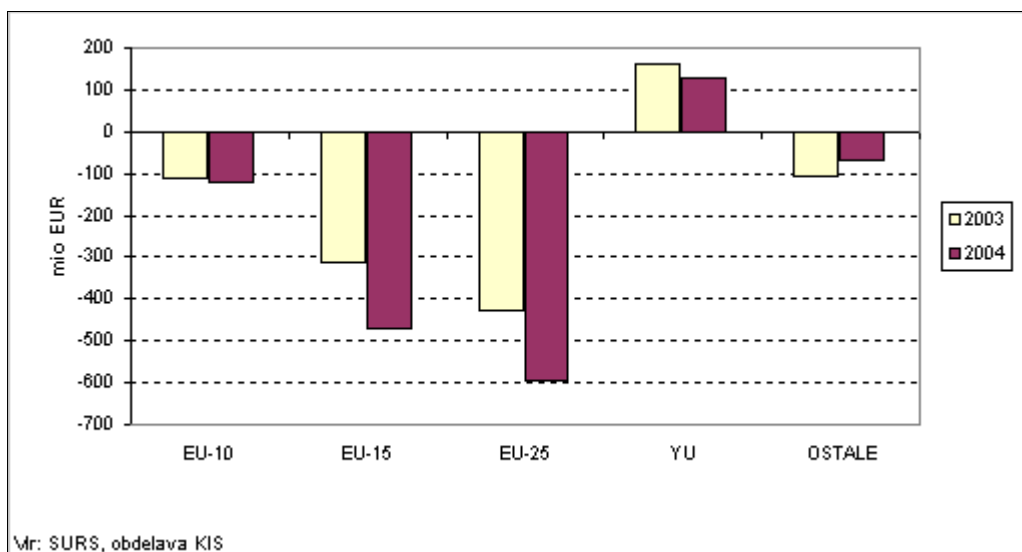
Spremembe v regionalni strukturi izvoza so bile v letu 2004 razmeroma majhne. V strukturi izvoza še vedno prevladujejo države na območju nekdanje Jugoslavije. Njihov delež je v letu 2004 znašal 58,2%, kar je le 2 odstotni točki manj kot v letu 2003 (60,5%). Delež EU-15 se je povečal od 25,8 na 29,4%, delež novih članic EU pa od 3,4 na 4,0%. Druge države so k skupnemu izvozu v letu 2004 prispevale 8,4% (v letu 2003 10,2%).

Slika 8: Delež izvoza in uvoza agroživilstva po skupinah držav; 2003 in 2004

Do večjih sprememb je prišlo v regionalni strukturi uvoza, kjer se je delež EU-25 povečal od 70% v letu 2003 na 80% v letu 2004, v tem pa delež EU-15 od 54 na 65%. Ob tem se je delež držav na območju nekdanje Jugoslavije zmanjšal le za 2 odstotni točki (od 11% na 9%), delež ostalih držav pa je padel od 19% v letu 2003 na 11% v letu 2004.

Spremembe v regionalni strukturi izvozno-uvoznih gibanj so vplivale tudi na spremembe zunanjetrgovinske bilance po skupinah držav.

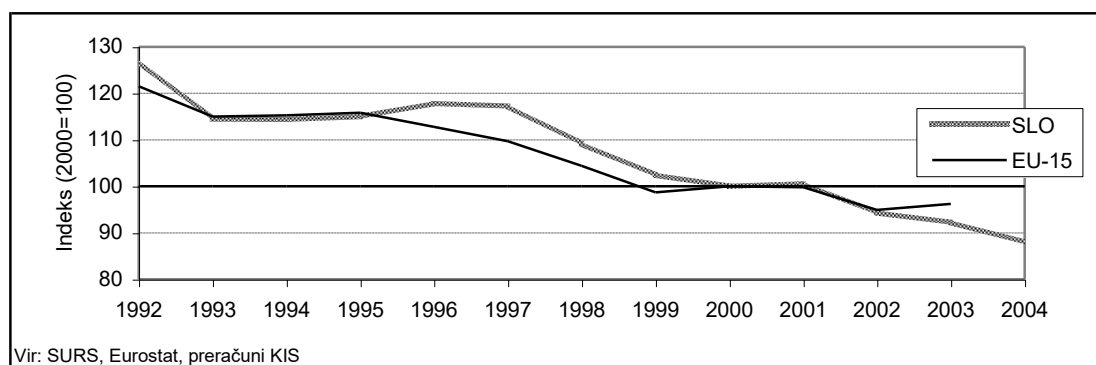

Slika 9: Saldo blagovne menjave agroživilstva po skupinah držav; 2003 in 2004

Negativni saldo z državami EU-15 se je zaradi večjega uvoza, ob podobni ravni izvoza (+1%), v primerjavi z letom 2003 povečal za 49,7%. Nekoliko se je poslabšala tudi bilanca z državami EU-10 (negativni saldo se je povečal v primerjavi s predhodnim letom za 9,9%). Hkrati je saldo blagovne menjave z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije sicer ostal pozitiven, vendar se je zaradi večjega padca izvoza od uvoza presežek precej zmanjšal (za 18,9%). Ugodnejša zunanjetrgovinska bilanca z agroživilskimi proizvodi kot v predhodnem letu je bila ustvarjena le v trgovini z ostalimi državami, kjer se je primanjkljaj zmanjšal za več kot tretjino (za 34,5%).

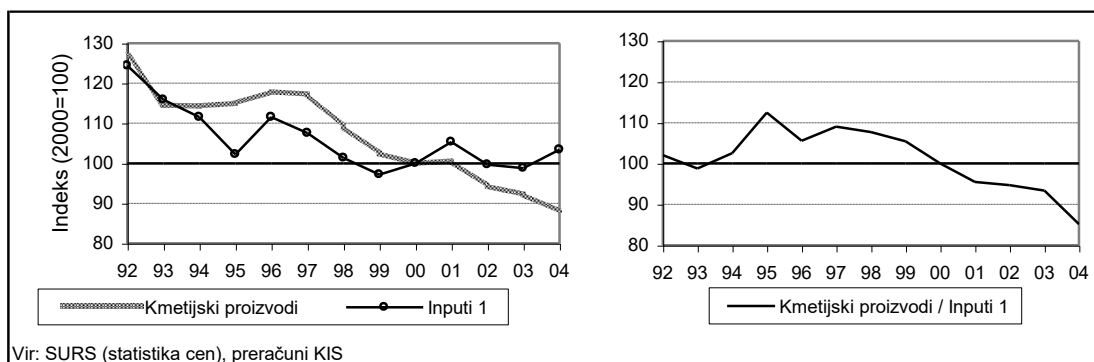
2.3 Cene v kmetijstvu

Cene kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih se realno znižujejo že od leta 1997. Padec cen je bil velik zlasti v letih 1998 in 1999, ko so začele veljati zaveze iz različnih sporazumov o sproščanju trgovine s kmetijskimi proizvodi ter v letu 2002. V teh letih so močno padle tudi svetovne cene. Spremembe cen kmetijskih proizvodov v Sloveniji v glavnem kažejo podobne značilnosti kot cene v povprečju EU-15.

Slika 10: Realni indeksi cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih; 1992-2004

Do leta 1999 so trend realnega padanja kazale tudi cene proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu. Do leta 1997 je bil ta trend še izrazitejši kot pri kmetijskih proizvodih, kar se je izrazilo v ugodnejših cenovno stroškovnih razmerjih za kmetijstvo. Po letu 1997 cene inputov za tekočo porabo niso več sledile padanju cen kmetijskih proizvodov, zato so se začela slabšati tudi cenovno-stroškovna razmerja v kmetijstvu.

Slika 11: Realni indeksi cen proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (inputi 1) ter cenovno stroškovna razmerja v kmetijstvu; 1992-2004

Okvir 2: Cene v kmetijstvu

Z letom 2004 je Statistični urad RS do sedaj uporabljeno metodologijo izračuna indeksov cen kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih v celoti uskladi z metodologijo Eurostat. Zaradi usklajevanja metodologije so se spremenile predvsem uteži za izračun indeksov, ki so po novem izračunane za bazno leto 2000. Na osnovi tega baznega leta so bili na novo preračunani in objavljeni tudi indeksi cen kmetijskih pridelkov od leta 2001 dalje.

Leta 2004 je bila končana tudi revizija statističnega raziskovanja cen inputov v kmetijstvu. V tem okviru se po novem zbirajo podatki o cenah proizvodov in storitev, ki predstavljajo pomemben delež v vrednosti vmesne potrošnje in investicijske porabe v kmetijstvu ter izračunavajo indeksi cen po skupinah in podskupinah inputov. Tudi pri indeksih cen inputov so uteži izračunane za bazno leto 2000, indeksi pa objavljeni za obdobje 2001-2004. Bazno leto za izračun uteži in indeksov cen se bo spreminjalo vsakih 5 let.

V poročilu so za vsa leta za analizo cen kmetijskih proizvodov uporabljeni podatki statistike cen. Usklajevanje metodologije z Eurostat in na tej podlagi opravljena revizija za leti 2001 in 2002 ni pomembno vplivala na indekse na agregatni ravni (kmetijstvo skupaj), tako da osnovne ugotovitve glede gibanja cen ostajajo enake. Večje so razlike v indeksih cen na ravni skupin in podskupin pridelkov, kar onemogoča neposredno primerjavo le teh s podatki po stari seriji (do leta 2000).

Za analizo cen inputov v kmetijstvu do objave letnih indeksov za obdobje 2001-2003 v okviru statistike cen ni bilo podatkov. Letne spremembe cen pomembnejših proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu so bile ocenjene na Kmetijskem inštitutu Slovenije na osnovi podatkov ekonomskih računov za kmetijstvo. Za izračun indeksov so bili upoštevani samo kupljeni proizvodi in storitve za tekočo porabo (brez na gospodarstvih pridelane in porabljene krme). Indeksi cen inputov za obdobje 1992-2000 zaradi razlik v metodologiji (drugačne uteži) niso povsem neposredno primerljivi z indeksi od leta 2001 dalje, ki jih po novem zagotavlja statistika cen.

Izvedeni kazalec za analizo cen v kmetijstvu je cenovno-stroškovno razmerje (*terms of trade*), ki je izračunano kot razmerje med indeksom cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih in indeksom cen proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (inputi 1).

$$\text{Cenovno-stroškovno razmerje (terms of trade)} = \text{Indeks cen kmetijskih proizvodov} / \text{Indeks cen inputov} * 100$$

Če je ta indeks večji od 100 to pomeni ugodnejše cenovno razmerje kot v baznem letu (večji porast oziroma manjši padec cen kmetijskih proizvodov od cen inputov), indeks pod 100 pa kaže na poslabšanje tega razmerja.

Realno zniževanje je po letu 1995 značilno tudi za cene hrane in pijač pri porabnikih, vendar je ta trend precej manj izrazit kot pri cenah kmetijskih proizvodov. V letu 2004 so se cene kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih po podatkih statistike v primerjavi z letom prej znižale za 1,1%, merjeno z inflacijo, ki je znašala 3,6%, pa so bile realno za 4,6% nižje kot v letu 2003 oziroma za 12,0% nižje kot leta 2000. Močno so padle zlasti cene rastlinskih pridelkov (-12,7%), medtem ko so cene v živilnariji ostale realno na podobni ravni kot v letu prej (-0,4%). Na cene kmetijskih proizvodov so v letu 2004 poleg specifičnih značilnosti proizvodnega leta (letina, proizvodni cikel, raven svetovnih cen ipd.) vplivale tudi spremenjene razmere na trgu po vstopu v EU. Z vstopom v EU se je močno razširil notranji trg in s tem povečala

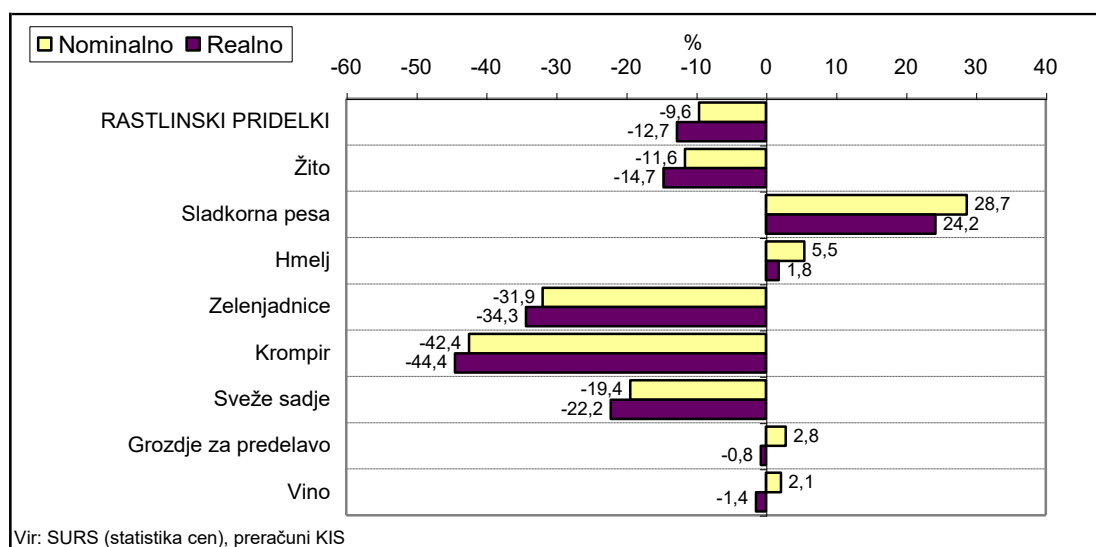
konkurenca, spremenili so se zunanjetrgovinski režimi, pri nekaterih proizvodih pa so začeli veljati tudi novi tržni mehanizmi (sladkorna pesa in sladkor, mleko).

Preglednica 5: Spremembe cen hrane, kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo

	NOMINALNO					REALNO				
	Indeks (2000 = 100)				2004 2003	Indeks (2000 = 100)				2004 2003
	2001	2002	2003	2004		2001	2002	2003	2004	
Hrana in pijača pri porabnikih	109,2	117,4	122,8	123,4	0,5%	100,7	100,7	99,8	96,8	-3,0%
Kmetijski proizvodi pri proizvajalcih	109,0	109,9	113,5	112,2	-1,1%	100,6	94,3	92,2	88,0	-4,6%
Rastlinski pridelki	109,6	114,4	126,2	114,1	-9,6%	101,1	98,2	102,5	89,5	-12,7%
Živali in živalski proizvodi	108,8	107,9	107,9	111,3	3,2%	100,3	92,6	87,7	87,3	-0,4%
Inputi za kmetijstvo (1+2)	111,9	115,4	120,9	131,7	8,9%	103,2	99,0	98,2	103,3	5,1%
Inputi za tekočo porabo (1)	114,2	116,1	121,5	131,8	8,5%	105,4	99,6	98,7	103,4	4,7%
Inputi za investicije (2)	106,4	113,9	119,7	131,4	9,8%	98,2	97,7	97,3	103,1	6,0%
Razmerje kmetijski pridelki / cene hrane	99,8	93,6	92,4	90,9	-1,6%					
Razmerje kmetijski pridelki / inputi 1	95,5	94,7	93,4	85,1	-8,9%					

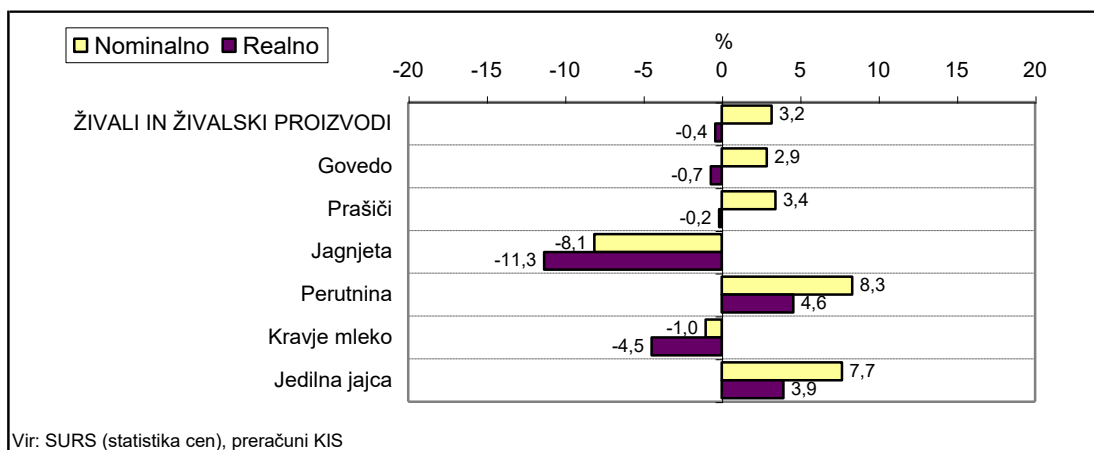
Vir: SURS, preračuni KIS

Močan padec cen rastlinskih pridelkov v letu 2004 lahko v precejšni meri pripišemo razmeroma visoki ravni cen nekaterih pridelkov v letu 2003 zaradi izjemno slabe letine. Tako so po izjemnem povečanju v letu 2003 močno padle predvsem cene krompirja, zelenjadnic in sadja. Precej so se znižale tudi cene žita (predvsem pšenice in ječmena), medtem ko je cena sladkorne pese realno porasla skoraj za četrtino.

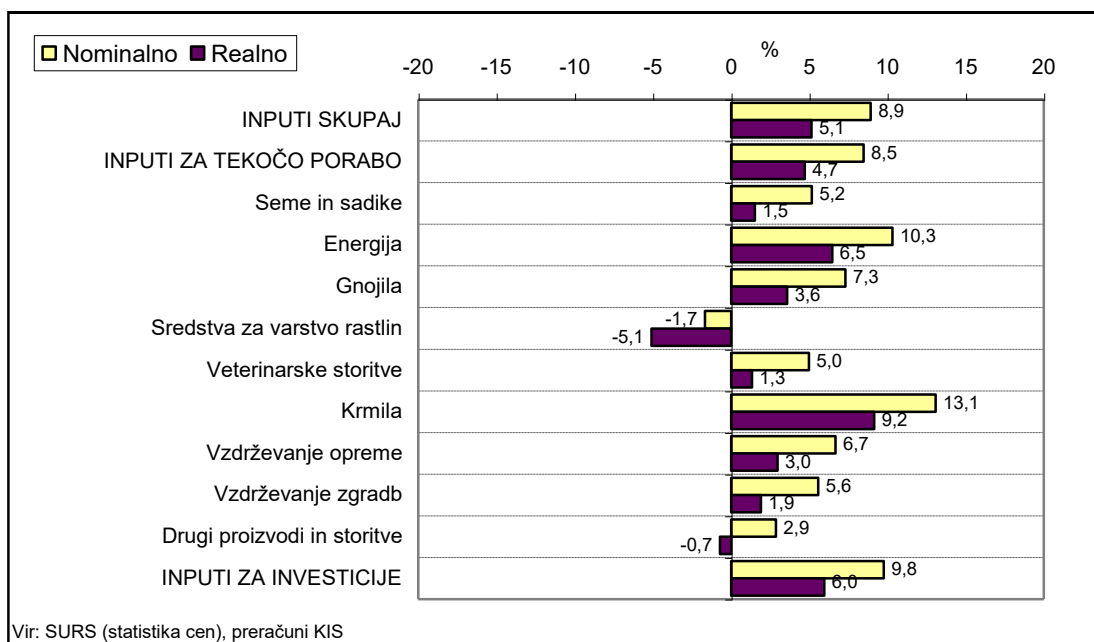
Slika 12: Spremembe cen rastlinskih pridelkov v letu 2004 v primerjavi z letom 2003

V živinoreji se je po precejšnjem realnem padcu cen v letih 2002 (-7,7%) in 2003 (-5,3%) trend zniževanja cen v letu 2004 nekoliko upočasnil (-0,4%). Pri tem so bile cene v letu 2004 realno nižje praktično pri vseh proizvodih z izjemo perutnine in jajc. Najbolj so se znižale cene jagnjet, precejšen realni padec cen pa je že tretje leto zapored zabeležen tudi pri mleku.

Slika 13: Spremembe cen živali in živalskih proizvodov v letu 2004 v primerjavi z letom 2003

Pri cenah inputov za kmetijstvo so bile spremembe v letu 2004 nasprotno smerne kot pri cenah kmetijskih proizvodov. Cene proizvodov in storitev za tekočo in investicijsko porabo v kmetijstvu so se v primerjavi z letom 2003 na agregatni ravni nominalno povečale za 8,9%, kar pomeni realni porast teh cen za 5,1%. Velik razkorak med rastjo cen kmetijskih proizvodov in cen inputov je vplival na izrazito poslabšanje cenovno-stroškovnih razmerij, ki so bila tako v letu 2004 za kmetijstvo najslabša v obdobju po letu 1991. V primerjavi z letom 2000 se je to razmerje poslabšalo za 15%.

Slika 14: Spremembe cen inputov za kmetijstvo v letu 2004 v primerjavi z letom 2003

Povečanje cen na strani tekoče porabe (inputi 1) je predvsem rezultat višjih cen krmil, energije (naftni derivati) in mineralnih gnojil. Porasle so tudi cene v vseh drugih skupinah inputov z izjemo sredstev za varstvo rastlin ter skupine drugi proizvodi in storitve. Cene sredstev za varstvo rastlin so se realno znižale že tretje leto zapored.

2.4 Proračunski izdatki za kmetijstvo

Proračunski izdatki za kmetijstvo naraščajo že od leta 1995. Hitro povečevanje je značilno zlasti za obdobje po letu 1998, ko je v skladu z usmeritvami reforme kmetijske politike in s ciljem postopno približati vsebino, obliko in višino podpor kmetijstvu skupni kmetijski politiki EU prišlo do pomembnega povečanja proračuna. Reforma se je najbolj neposredno izrazila na proračunskih izdatkih za tržno-cenovno politiko, ki so se močno povečali, tako na račun večjih izdatkov za ukrepe za stabilizacijo trga (zaradi postopnega odpiranja agroživilskih trgov), kot tudi zaradi stalnega povečevanja neposrednih plačil proizvajalcem. Trend rasti neposrednih plačil se je nadaljeval tudi v letu 2004, hkrati pa so se izjemno povečala proračunska izplačila za ukrepe politike razvoja podeželja. V letu 2004 so proračunski izdatki za kmetijstvo skupaj znašali skoraj 227 milijonov evrov, kar je 36 milijonov več kot v letu 2003 (190 milijonov evrov) ter 2,4-krat več kot v letu 1998.

Okvir 3: Proračunski izdatki za kmetijstvo

Proračunski izdatki za kmetijstvo zajemajo samo tiste postavke državnega proračuna, ki predstavljajo neposredno ali posredno podporo kmetijstvu. Večino teh izdatkov pokriva proračun Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, v posameznih letih pa se določena sredstva zagotavljajo tudi v okviru proračuna drugih ministrstev. Izračun proračunskih izdatkov temelji na podatkih o realizaciji proračuna za posamezno leto po proračunskih porabnikih in proračunskih postavkah, ki jih zagotavlja Ministrstvo za finance in podrobni interni bazi podatkov o realizaciji proračuna po namenih, ki jih zagotavlja Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Pri izračunu proračunskih izdatkov za kmetijstvo je proračun MKGP očiščen za vse postavke, ki se nanašajo na druge dejavnosti (gozdarstvo, ribištvo, veterina) ter na financiranje upravne infrastrukture (npr. plače zaposlenih, materialni stroški ipd.), dodani pa so izdatki drugih ministrstev, ki so namenjeni kmetijstvu.

Realizacija proračuna zajema dejanska izplačila v določenem koledarskem letu. Glede na to, da pogosto prihaja do zamika med prevzetimi obveznostmi in izplačili, se realizacija lahko nanaša tudi na ukrepe (obveznosti) iz predhodnega leta (ali let). To pomeni, da se v posameznem letu zaradi poravnavanja že prevzetih obvez lahko pojavijo proračunski izdatki tudi za ukrepe, ki v tekočem letu niso bili uporabljeni ali pa novi ukrepi še nimajo pripadajočih proračunskih izdatkov.

Za potrebe vsebinske analize proračunskih izdatkov za kmetijstvo so posamezni ukrepi kmetijske politike razporejeni po vrstah politike in skupinah ukrepov glede na njihove osnovne značilnosti. V primeru, ko celotna proračunska postavka vsebinsko (po namenu) odgovarja določeni skupini ukrepov, je v to skupino razvrščena v celoti, sicer pa samo tisti njen del, ki odgovarja tej skupini. Pri takšnem pristopu posamezne skupine ukrepov niso vedno neposredno primerljive s proračunskimi postavkami, skupna masa izplačanih sredstev pa se v celoti ujema z realizacijo proračuna.

Klasifikacija kmetijske politike in njenih ukrepov po skupinah

KMETIJSKA POLITIKA		
	Tržno-cenovna politika	Politika razvoja podeželja
UKREPI	<u>Stabilizacija trga</u> - zunanjetrgovinska zaščita - podpore izvozu - intervencijski odkup - podpore skladiščenju - podpore porabi - drugo	<u>Izravnalna plačila</u> - težje pridelovalne razmere - okoljska plačila - drugo
PRORAČUN	<u>Neposredna plačila po proizvodih</u> - cenovne podpore - neposredna plačila na površino, glavo - regresi - druga plačila	<u>Razvojne podpore</u> - investicije in prestrukturiranje kmetijstva in živilstva - vertikalni programi razvoja podeželja - drugo
	<u>Druge neposredne podpore</u> - državne pomoči ob naravnih nesrečah - odškodnine in drugo	- svetovalna služba - strokovne naloge - veterinarska preventiva - raziskovalno delo - šolstvo - javni zavodi in drugo

Tržno-cenovna politika zajema ukrepe, ki se praviloma nanašajo na posamezne kmetijske proizvode in neposredno vplivajo na prihodek proizvajalcev. V to skupino so uvrščeni vsi ukrepi za stabilizacijo trga, s katerimi politika vpliva na raven cen kmetijskih proizvodov, kakor tudi različne oblike neposrednih plačil in drugih neposrednih podpor proizvajalcem. Večina teh ukrepov je v zadnjih letih opredeljena v okviru tržnih ureditev za posamezne kmetijske proizvode.

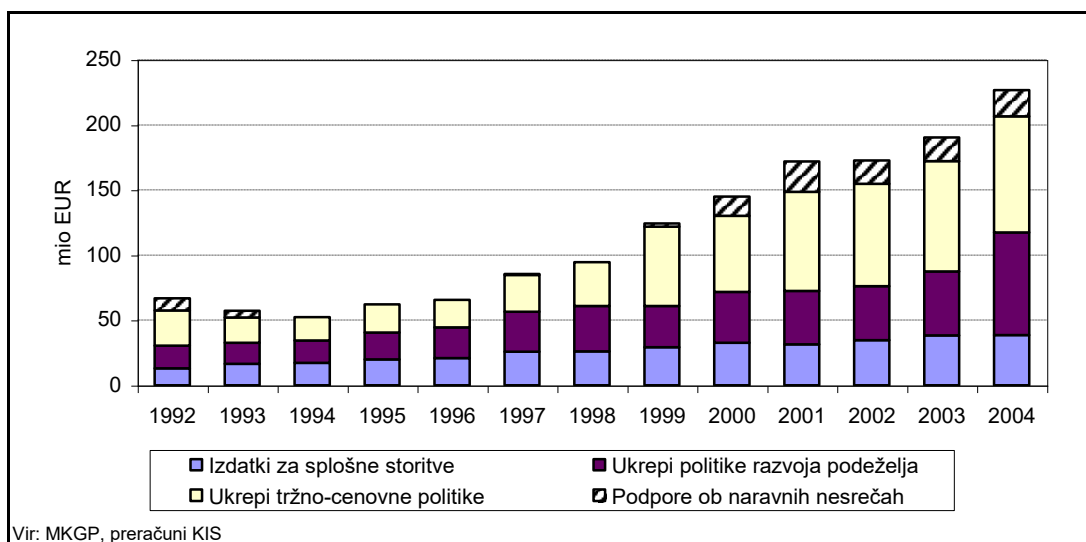
Posebno skupino ukrepov v okviru tržno-cenovne politike predstavljajo državne pomoči za sanacijo posledic naravnih nesreč (npr. suša, neurja) in različne odškodnine (npr. za škodo po divjadi, v okviru zdravstvenega varstva rastlin ipd.), ki tudi predstavljajo neke vrste kompenzacijska plačila proizvajalcem.

Politika razvoja podeželja zajema ukrepe, ki se praviloma nanašajo na posamezne proizvajalce, skupine proizvajalcev ali območja in so opredeljeni po programih. Njihov namen je povečati konkurenčnost in učinkovitost kmetijskih proizvajalcev, podpreti razvoj predelovalne industrije, tržne organiziranosti, kakor tudi splošni razvoj podeželskih območij. Razdeljeni so v dve večji skupini. Prvo skupino sestavljajo izravnalna plačila proizvajalcem (npr. za težje pridelovalne razmere, za okolju prijazno kmetijstvo). Ta plačila neposredno vplivajo na prihodek proizvajalcev in so namenjena povečanju njihove konkurenčnosti (izravnavanju razlik zaradi manjše proizvodnje ali višjih stroškov). Večina ukrepov izravnalnih plačil z vstopom v EU postaja del Programa razvoja podeželja.

Drugo skupino ukrepov v okviru politike razvoja podeželja predstavljajo t.i. ukrepi razvojne politike, ki zajemajo podpore investicij in prestrukturiranja kmetijskih gospodarstev ter živilsko-predelovalne industrije in zadrug, vertikalne programe razvoja podeželja (diverzifikacija dejavnosti, infrastruktura, zemljiške operacije ipd.) ter druge ukrepe (podpore združevanju, trženju ipd.). Ukrepi razvojne politike z vstopom v EU v glavnem postajajo del Enotnega programskega dokumenta, ki na ravni države zajema vsa področja regionalnega razvoja. Izven tega ostaja le manjši del specifičnih nacionalnih ukrepov (npr. zemljiške operacije).

Politika na področju javnih služb in drugih storitev za kmetijstvo praviloma zajema ukrepe, s pomočjo katerih država omogoča delo javnih služb in druge infrastrukture, kot tudi realizacijo različnih projektov, ki so pomembni za razvoj kmetijstva, ne morejo pa biti prepuščeni samo tržni iniciativi. Ta skupina ukrepov v glavnem nima neposrednega vpliva na prihodek kmetijskih gospodarstev, čeprav lahko nekatere od njih razumemo tudi kot regresiranje storitev za proizvajalce (npr. del storitev svetovalne službe, del kontrole proizvodnosti v živinoreji).

Vsakoletno razporeditev in analizo proračunskih izdatkov po skupinah ukrepov pripravlja Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju z MKGP. Posamezne skupine ukrepov so razčlenjene tako daleč, da omogočajo jasno identifikacijo posameznih vrst in oblik proračunskih izdatkov tudi za potrebe ekonomskih računov za kmetijstvo po metodologiji Eurostat in PSE/CSE kalkulacij po metodologiji OECD.

Slika 15: Proračunski izdatki za kmetijstvo; 1992-2004

V letu 2004 je realizacija proračuna Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano znašala 65,2 milijarde tolarjev (20,8% več kot v letu 2003). Od tega je bilo za ukrepe kmetijske politike porabljenih 48,9 milijarde tolarjev (23,2% več kot v letu 2003). Preostala

sredstva so bila namenjena ribištvu, gozdarstvu ter pokrivanju stroškov ministrstva in organov v sestavi.

Preglednica 6: Proračunski izdatki za kmetijstvo; 2003 in 2004

	Skupaj (mio SIT)		Indeks 2004/03	Struk. (%)		EU (mio SIT)		Delež EU (%) 2004
	2003	2004		2003	2004	2003	2004	
PRORAČUN MKGP	54.016,6	65.230,6	120,8	100,0	100,0	1.400,6	10.150,3	15,6
Stroški MKGP in organov v sestavi	9.568,0	10.912,8	114,1	17,7	16,7	0,0	0,0	0,0
Gozdarstvo	4.626,0	5.303,4	114,6	8,6	8,1	0,0	48,1	0,9
Ribištvo	140,9	108,9	77,2	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0
KMETIJSTVO (1)	39.681,6	48.905,5	123,2	73,5	75,0	1.400,6	10.102,2	20,7
SREDSTVA DRUGIH MINISTRSTEV (2)	4.785,9	5.279,0	110,3			0,0	0,0	0,0
Skupaj izdatki za kmetijstvo (1+2)	44.467,5	54.184,5	121,9	100,0	100,0	1.400,6	10.102,2	18,6
- Podpore ob naravnih nesrečah, odškodnine	4.227,3	4.793,7	113,4	9,5	8,8	0,0	0,0	0,0
- Ukrepi tržno-cenovne politike	19.811,2	21.305,5	107,5	44,6	39,3	0,0	1.443,1	6,8
- Ukrepi politike razvoja podeželja	11.453,0	18.602,6	162,4	25,8	34,3	957,1	8.314,3	44,7
- Izdatki za splošne storitve za kmetijstvo	8.975,9	9.482,7	105,6	20,2	17,5	443,5	344,8	3,6

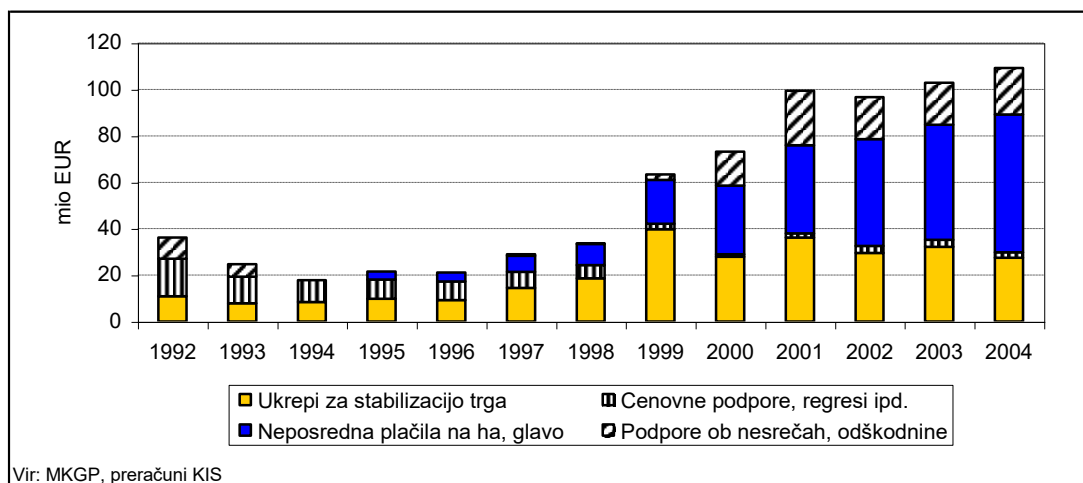
Vir: MKGP, preračuni KIS

Podobno kot v predhodnih letih, so bila tudi v letu 2004 sredstva iz proračuna MKGP dopolnjena s sredstvi iz drugih proračunskih virov. V letu 2004 je bilo iz naslova državnih pomoči za sanacijo posledic suše in drugih ujm izplačanih 4,7 milijarde tolarjev. Skupaj s temi sredstvi in vračilom trošarine za pogonsko gorivo (557,4 milijonov SIT), ki ga kmetijska gospodarstva uveljavljajo pri Ministrstvu za finance, so proračunski izdatki za kmetijstvo v letu 2004 znašali 54,2 milijarde tolarjev ali 21,9% več kot v letu prej. Najbolj so se v primerjavi z letom 2003 povečali izdatki za ukrepe politike razvoja podeželja, ki so tako prvič po letu 1998 ponovno zavzemali več kot tretjino vseh izdatkov za podporo kmetijstvu.

Z vstopom v EU v letu 2004 je skupni proračun EU prevzel tudi sofinanciranje ukrepov, ki so del skupne kmetijske politike. V celoti iz nacionalnih virov so se v letu 2004 financirala izplačila obveznosti, ki so nastale pred vstopom ter specifični nacionalni ukrepi kmetijske politike, ki so dovoljeni kot državne pomoči. Delež sofinanciranja ukrepov skupne kmetijske politike s strani evropskih skladov je v letu 2004 v skupnih proračunskih izdatkih za kmetijstvo predstavljal skoraj 20%. Največji delež so proračunska sredstva EU predstavljala pri izdatkih za ukrepe politike razvoja podeželja (44,7%) in to predvsem na račun izravnalnih plačil za območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo in za kmetijsko okoljske ukrepe ter izplačil v okviru programa SAPARD. Pri ukrepih tržno-cenovne politike je bil delež sofinanciranja EU precej manjši, kar je deloma posledica zamika med prevzetimi obveznostmi in njihovimi izplačili (večina izplačil v letu 2004 se nanaša na obveznosti iz leta 2003), deloma pa nižjega deleža sofinanciranja pri neposrednih plačilih v primerjavi z drugimi ukrepi.

Izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike

Proračunski izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike so se skokovito povečali v letu 1999, predvsem zaradi izjemno visokih izdatkov za ukrepe za stabilizacijo trga (neugodne razmere na svetovnem trgu) ob hkratnem povečanju neposrednih plačil proizvajalcem. Po letu 1999 izdatki za stabilizacijo trga kažejo trend zmanjševanja, medtem ko se neposredna plačila še vedno povečujejo. V obdobju 1999-2003 so proračunski izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike predstavljali okoli 45% vseh izdatkov za podporo kmetijstvu (10 odstotnih točk več kot v obdobju 1992-1998), skupaj z izrednimi ukrepi (odškodnine) pa je tržno-cenovna politika v zadnjih letih predstavlja skoraj 55% vseh izdatkov. V letu 2004 sta se oba deleža zaradi izjemnega povečanja izdatkov za ukrepe politike razvoja podeželja nekoliko znižala.

Slika 16: Proračunski izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike; 1992-2004

Izdatki za ukrepe tržno-cenovne politike (brez izrednih podpor zaradi naravnih nesreč) so v letu 2004 znašali skupaj 21,3 milijarde tolarjev, ali 7,5% več kot v letu prej. Največji delež so ponovno predstavljala neposredna plačila (na površino za rastlinske pridelke oziroma na glavo v živinoreji), ki hitro naraščajo že od leta 1998. Za neposredna plačila v kmetijstvu je bilo v letu 2004 izplačanih 14,2 milijarde tolarjev, kar je 22,4% več kot v letu 2003. Z vstopom v EU in uveljavitvijo skupnih tržnih ureditev za posamezne kmetijske pridelke so bila v letu 2004 uvedena nekatera nova plačila, nekatera so bila ukinjena, višina večine plačil pa je bila dvignjena od ravni 75% na 85% primerljivih plačil v EU. Izplačila neposrednih plačil v letu 2004 v pretežni meri predstavljajo poravnavo obveznosti za leto 2003, medtem ko bo glavnina neposrednih plačil za leto 2004 izplačanih iz proračuna za leto 2005.

Izdatki za ukrepe za stabilizacijo trga so bili v letu 2004 za 13% manjši kot leta 2003 in dosegli najnižjo raven po letu 2000. K zmanjšanju teh izplačil je največ prispeval manjši obseg podpor za pripravo blaga za izvoz, ki so se izplačevale le do vstopa v EU in pomenijo poravnavo obveznosti za realiziran izvoz v letu 2003 in prvih 4 mesecih leta 2004 (5.650 milijonov SIT). Po vstopu v EU so ta ukrep zamenjala izvozna nadomestila, ki se v celoti financirajo iz skupnega proračuna EU, njihova realizacija pa je bila v letu 2004 skromna (115,6 milijonov SIT). V primerjavi z letom 2003 so se zmanjšali tudi izdatki za druge ukrepe za stabilizacijo trga, predvsem na račun manjšega obsega podpor, povezanih s pojavom BSE (uničevanje klavničnih odpadkov, BSE testi).

Precej manj proračunskih sredstev kot v letu prej je bilo v letu 2004 namenjeno ukrepom za zniževanje stroškov (-21%). V letu 2004 ni bilo več izplačil na račun regresiranja sladkorja za porabo v čebelarstvu, manj pa je bilo tudi vračil dela trošarin za porabo pogonskega goriva za kmetijstvo (-16%).

Preglednica 7: Proračunski izdatki za tržno-cenovno politiko; 2003 in 2004

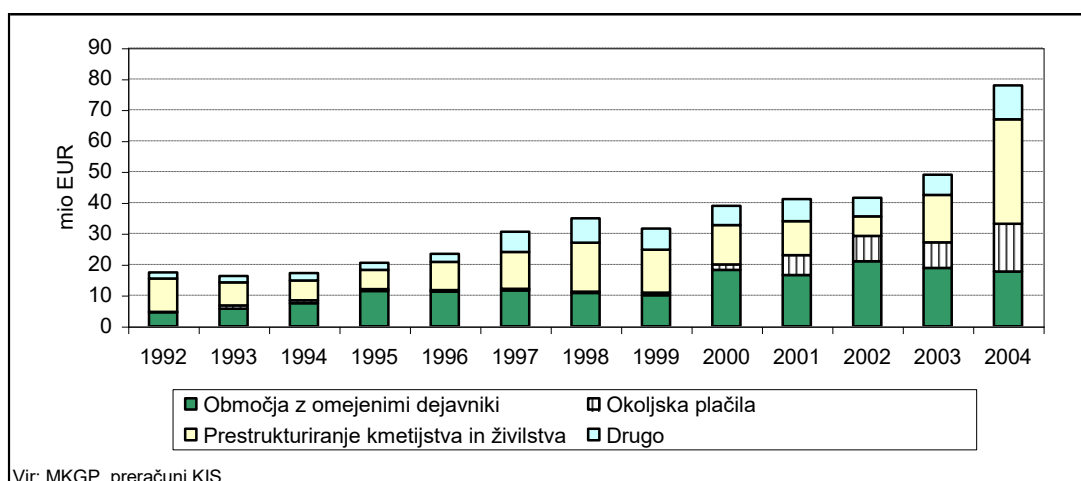
	Milijoni SIT		Indeks 2004/03	Struktura (%)	
	2003	2004		2003	2004
SKUPAJ TRŽNO-CENOVNA POLITIKA	24.038,5	26.099,2	108,6	100,0	100,0
STANDARDNI UKREPI TRŽNO-CENOVNE POLITIKE	19.811,2	21.305,5	107,5	82,4	81,6
Ukrepi za stabilizacijo trga	7.516,8	6.566,3	87,4	31,3	25,2
Neposredna plačila na ha, glavo	11.575,1	14.168,4	122,4	48,2	54,3
Ukrepi za zniževanje stroškov	719,3	570,8	79,4	3,0	2,2
PODPORE OB NARAVNIH NESREČAH, ODŠKODNINE	4.227,3	4.793,7	113,4	17,6	18,4
Naravne nesreče (suša, neurja s točo, pozება ipd.)	4.062,7	4.717,1	116,1	16,9	18,1
Druge odškodnine	164,7	76,6	46,5	0,7	0,3

Vir: MKGP, preračuni KIS

Izredni ukrepi tržno-cenovne politike za podporo ob naravnih nesrečah in različne oblike odškodnin za škodo na pridelkih (škoda po divjadi, ukrepi v okviru zdravstvenega varstva rastlin in živali) so v zadnjih letih predstavljali več kot 10% skupnih proračunskih izdatkov za kmetijstvo (v povprečju 2000-2004 10,5%). Večino teh podpor predstavlja državna pomoč za sanacijo posledic suše, neurij s točo in pozebe, ki se zagotavlja izven proračuna Ministrstva za kmetijstvo. Državna pomoč, ki je bila izplačana v letu 2004 (4,7 milijarde SIT), predstavlja poračun za škodo zaradi naravnih nesreč v letu 2003 (4,3 milijarde SIT) ter akontacijo za škodo zaradi toče v letu 2004 (432 milijonov SIT).

Izdatki za ukrepe politike razvoja podeželja

Proračunske podpore za ukrepe politike razvoja podeželja so po letu 1998 naraščale precej počasneje kot izdatki za tržno-cenovno politiko, njihov delež v skupnih izdatkih za podporo kmetijstvu pa se je postopoma zniževal od okoli 35% v obdobju pred letom 1999 na okoli 25% v letih 1999-2003. Povečala so se le izravnalna plačila in to predvsem na račun okoljskih plačil, ki po sprejetju Slovenskega kmetijskega okoljskega programa v letu 2001 stalno naraščajo. Na drugi strani so se proračunske podpore za naložbe in prestrukturiranje kmetijstva in živilske industrije ter za vertikalne ukrepe razvoja podeželja po letu 1998, ko so dosegle najvišjo raven, zmanjševale in se do leta 2002 praktično razpolovile. V letu 2003 so se sredstva za te namene prvič močno povečala, v letu 2004 pa dosegla najvišjo raven doslej.

Slika 17: Proračunski izdatki za ukrepe kmetijske politike razvoja podeželja; 1992-2004

Za ukrepe politike razvoja podeželja je bilo v letu 2004 iz proračuna izplačanih 18,6 milijarde tolarjev ali 62% več kot leta 2003. Pri tem so se izravnalna plačila za težje pridelovalne razmere in okoljska plačila povečala za 25%, izplačila za ukrepe razvojne politike v ožjem smislu (podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva, programi in ukrepi razvoja podeželja) pa za 109%. Delež razvojnih podpor se je tako v letu 2004 povečal na 57,5% vseh proračunskih izdatkov v tej skupini ukrepov in s tem ponovno dosegel povprečje obdobja 1992-1998 (58%).

Za podpore za območja z omejenimi možnostmi za kmetijstvo je bilo v letu 2004 izplačanih 4% manj sredstev (4,2 milijarde tolarjev) kot v letu 2003. V letu 2004 se je sicer višina teh plačil na enoto praktično podvojila (različno po območjih), vendar je bila zaradi zamika pri izplačilih (velik del plačil pomeni poravnavo obveznosti iz predhodnega leta) realizacija proračuna na tej postavki nižja kot v letu prej. Za podpore okolju prijaznemu kmetijstvu (okoljska plačila) je bilo porabljenih 3,7 milijarde tolarjev, kar je 90% več kot v letu prej. Povečala se je tako višina plačil na enoto kot tudi število ukrepov.

Preglednica 8: Proračunski izdatki za politiko razvoja podeželja; 2003 in 2004

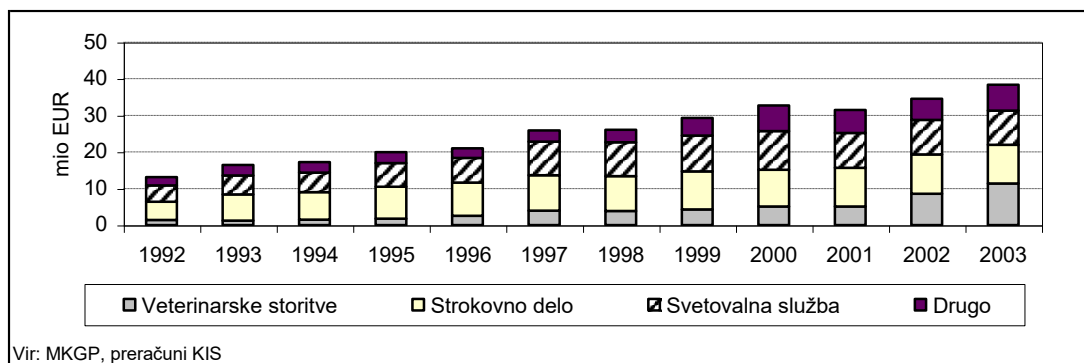
	Milijoni SIT		Indeks 2004/03	Struktura (%)	
	2003	2004		2003	2004
UKREPI POLITIKE RAZVOJA PODEŽELJA	11.453,0	18.602,6	162,4	100,0	100,0
Izravnalna plačila	6.333,9	7.906,2	124,8	55,3	42,5
Podpore območjem z omejenimi možnostmi za kmetijstvo	4.395,5	4.217,9	96,0	38,4	22,7
Podpore okolju prijaznemu kmetijstvu	1.938,4	3.688,3	190,3	16,9	19,8
Ukrepi razvojne politike	5.119,1	10.696,4	209,0	44,7	57,5
<i>Od tega SAPARD</i>	<i>1.435,7</i>	<i>5.452,2</i>	<i>379,8</i>	<i>12,5</i>	<i>29,3</i>
Podpore naložbam in prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev	1.650,8	3.968,2	240,4	14,4	21,3
Podpore prestrukturiranju živilske industrije in zadrug	1.937,5	4.107,3	212,0	16,9	22,1
Programi razvoja podeželskih območij	1.359,5	2.149,1	158,1	11,9	11,6
Drugi ukrepi strukturne politike	171,2	471,8	275,5	1,5	2,5

Vir: MKGP, preračuni KIS

Proračunske podpore v okviru razvojne politike so v letu 2004 znašale 10,7 milijarde tolarjev. Povečanje sredstev za te namene je v primerjavi z letom 2003 veliko pri vseh skupinah ukrepov, večina povečanja pa gre na račun sredstev programa SAPARD. V okviru podpor naložbam in prestrukturiranju kmetijstva so se izplačila izven programa SAPARD povečala le za obnovo vinogradov, kot nov nacionalni ukrep pa so bile izplačane tudi enkratne podpore mladim kmetom. V skupini podpor prestrukturiranju živilske industrije so se poleg izplačil v okviru programa SAPARD močno povečala tudi izplačila v okviru specifičnih nacionalnih ukrepov, ki so pomenila poravnavo prevzetih obveznosti po razpisu iz leta 2003. K povečanju izplačil v skupini podpor programom razvoja podeželskih območij je poleg ukrepov podpore diverzifikaciji dejavnosti na kmetijah in infrastrukturi iz programa SAPARD precej prispeval tudi porast sredstev za podobne namene v okviru programov celostnega razvoja podeželja in prva izplačila za ukrepe po Enotnem programskem dokumentu. Povečala so se tudi sredstva za obnovo vasi ter za zemljiško infrastrukturo. V okviru drugih ukrepov strukturne politike kaže omeniti predvsem povečanje sredstev za organizacije proizvajalcev ter uvedbo podpor čebelarstvu kot nov ukrep v letu 2004.

Izdatki za splošne storitve za kmetijstvo

Proračunska sredstva za splošne storitve za kmetijstvo (podpore svetovanju, izobraževanju, raziskovanju, strokovnemu delu, javnim zavodom) se praviloma v zadnjih letih povečujejo manj kot pri drugih ukrepih kmetijske politike, zato se je znižal tudi njihov delež v strukturi skupnih proračunskih izdatkov za kmetijstvo. V letu 2004 je ta delež prvič padel pod 20% (v povprečju 1992-1998 okoli 30%).

Vir: MKGP, preračuni KIS

Slika 18: Proračunski izdatki za splošne storitve za kmetijstvo; 1992-2004

Za financiranje in sofinanciranje splošnih storitev za kmetijstvo je bilo v letu 2004 porabljenih 9,5 milijarde tolarjev, kar je 5,6% več kot v letu prej. Povečala so se predvsem sredstva za javne službe in naloge na področju zootehnike, kot tudi na področju rastlinske pridelave. V okviru zootehnike so se z letom 2004 začeli financirati nekateri novi programi (razvoj konjereje, reja in preizkušanje plemenskih živali, register kopitarjev), povečala pa so se tudi

sredstva za službo za identifikacijo in registracijo živali. Na področju rastlinske pridelave beležimo povečanje sredstev predvsem za naloge s fitosanitarnega področja.

Preglednica 9: Proračunski izdatki za splošne storitve za kmetijstvo, 2003 in 2004

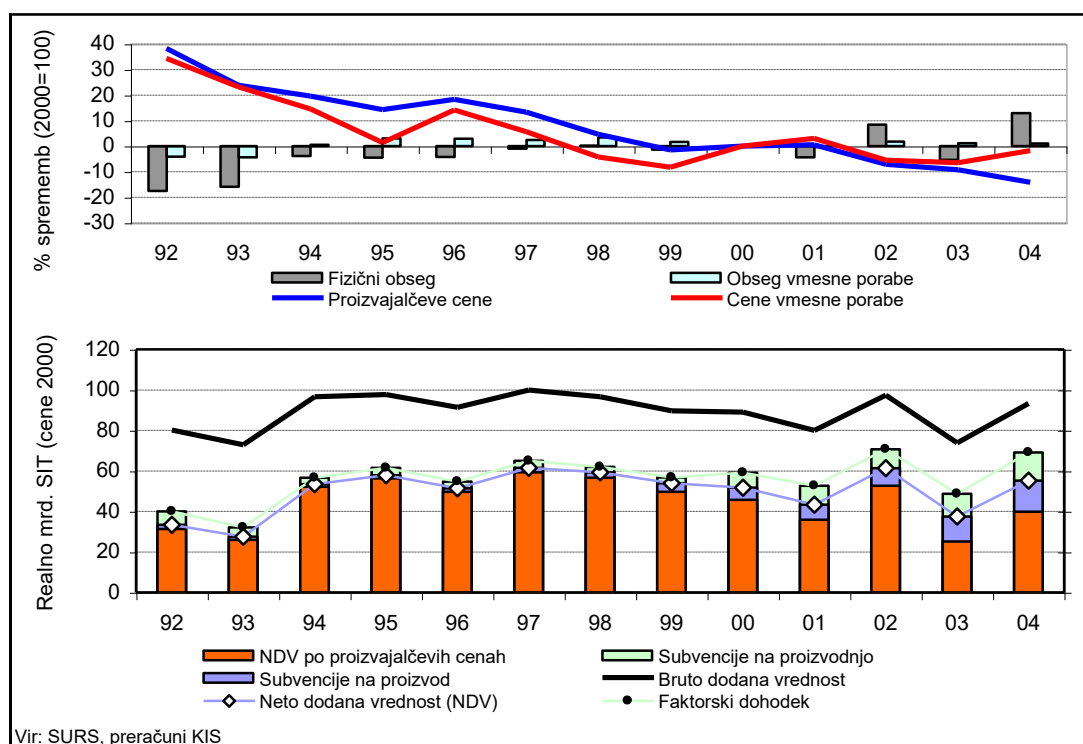
	Milijoni SIT		Indeks 2004/03	Struktura (%)	
	2003	2004		2003	2004
IZDATKI ZA SPLOŠNE STORITVE ZA KMETIJSTVO	8.975,9	9.482,7	105,6	100,0	100,0
Predpisano in preventivno varstvo živali in ukrepi	2.649,8	2.730,3	103,0	29,5	28,8
Kmetijska svetovalna služba	2.194,3	2.265,2	103,2	24,4	23,9
Javne službe in naloge na področju zootehnikе	1.901,3	2.250,0	118,3	21,2	23,7
Javne službe in naloge na področju rastlinske pridelave	575,5	692,8	120,4	6,4	7,3
Druge splošne storitve in programi	1.655,0	1.544,3	93,3	18,4	16,3

Vir: MKGP, preračuni KIS

Za veterinarske ukrepe ter kmetijsko svetovalno službo je obseg sredstev ostal realno na ravni leta 2003, pri drugih splošnih storitvah in programih pa se je zmanjšal. V tem okviru je bilo več sredstev kot v letu prej namenjeno le sofinanciranju raziskovalno-razvojnega dela (po precejšnjem zmanjšanju v letu 2003), kmetijskega šolstva ter Kobilarne Lipica.

2.5 Ekonomski rezultati kmetijstva

Ključni dejavnik višine dohodka kmetijstva v zadnjih letih je fizični obseg proizvodnje. Obseg proizvodnje, predvsem pod vplivom spremenljivih naravnih razmer, precej niha, kar skupaj s spremembami cenovno-stroškovnih razmerij vpliva tudi na spremembe ravni dohodkov v kmetijstvu. Dohodek v kmetijstvu je močno zanihal zlasti po letu 2000, ko je ob slabšanju cenovno-stroškovnih razmerij prišlo do velikih sprememb v obsegu proizvodnje (izmenjava dobrih in slabih letin). V primerjavi z letom 2000, za katerega lahko v zadnjih petih letih rečemo, da je bilo, z vidika naravnih razmer, edino kolikor toliko običajno leto, je tako faktorski dohodek v letu 2001 realno padel za 12%, v letu 2002 je bil za 20% večji, v letu 2003 pa kar za 18% manjši kot v letu 2000. Za leto 2004 statistični podatki kažejo na močan realni porast dohodkov v primerjavi s predhodnim letom, s čimer je raven dohodka kmetijstva kot celote preseгла raven, doseženo v letu 2000 za 17%. Višjo realno raven dohodka kot v letu 2000, je kmetijstvo v letu 2004 doseglo ob precej večjem fizičnem obsegu proizvodnje, kar tudi kaže na to, da se cenovno stroškovna razmerja zaostrujejo.

Slika 19: Sestava vrednosti proizvodnje kmetijstva po osnovnih cenah in gibanje faktorskega dohodka; 1992-2004

Trend realnega padanja cen kmetijskih pridelkov je opaziti v celotnem obdobju po letu 1992. V prvem obdobju (do leta 1999) je pritisk realnega padanja cen kmetijskih pridelkov blažil hkraten realen padec cen reprodukcijskega materiala (cene vmesne porabe), po letu 2000 pa so se škarje cen pričele neugodno odpirati. V teh letih so vlogo blažilca pritiska neugodnih cenovno stroškovnih razmerij prevzele proračunske podpore, ki so predvsem v obdobju 1999-2002 strmo, kasneje pa zmerno naraščale. V zadnjih letih višje proračunske podpore ne nadomeščajo v celoti izgub zaradi neugodnih cenovno stroškovnih razmerij.

Okvir 4: Ekonomski računi za kmetijstvo

Ekonomski račun za kmetijstvo (ERK) v bistvu predstavlja satelitski račun nacionalnih računov, ki upošteva specifičnosti kmetijstva. Za članice EU je izdelava ERK po enotni metodologiji Eurostat obvezni del rednih statističnih raziskovanj. Njihov cilj je zagotavljati sistematične, primerljive in celovite informacije o kmetijstvu za potrebe analize stanja, projekcij in vodenja kmetijske politike. ERK vključuje proizvodne enote po načelu aktivnosti in praviloma zajema samo kmetijsko proizvodnjo na kmetijskih gospodarstvih in strojne storitve za kmetijstvo (brez drugih dejavnosti, razen neločljivih in brez kmetijske proizvodnje izven kmetijskih gospodarstev). To pomeni, da so praviloma iz računov izključene vse enote (gospodarstva oziroma gospodinjstva), ki proizvajajo samo za lastne potrebe.

ERK sestavlja niz medsebojno povezanih računov in tabel. Račun proizvodnje beleži transakcije povezane s proizvodnim procesom. Izdelan je po načelu bruto proizvodnje. Zajema tudi del proizvodnje, ki hkrati predstavlja vmesno potrošnjo znotraj kmetijstva (npr. voluminozna krma). Vsebuje podatke o proizvodnji (količini, cenah in vrednosti proizvoda), vmesni potrošnji po vrstah, potrošnji fiksnega kapitala in izračun osnovnih kategorij dohodka.

Račun proizvodnje je izdelan po t.i. osnovnih cenah. Osnovne cene so proizvajalčeve cene, povečane za subvencije na proizvode in zmanjšane za morebitne davke na proizvode. Analogno se vmesna poraba obračunava po cenah, ki so že zmanjšane za subvencije na proizvode (inpute) in povečane za morebitne davke na proizvode (inpute). Med subvencije na proizvode se uvrščajo proizvodno specifične subvencije, ki so praviloma v funkciji cenovne politike (npr. splošni dodatki k cenam, nekatera plačila na površino ali glavo živali, regresi ipd.).

Osnovne kategorije dohodka so bruto dodana vrednost, kot razlika med vrednostjo proizvodnje in vmesno potrošnjo in neto dodana vrednost kot razlika med bruto dodano vrednostjo in potrošnjo fiksnega kapitala. Če od neto dodane vrednosti, ki je prvi element računa dohodka, odštejemo davke na proizvodnjo in prištejemo subvencije na proizvodnjo, dobimo faktorski dohodek. Med subvencije na proizvodnjo se uvrščajo proizvodno nespecifična plačila (npr. izravnalna plačila za težje pridelovalne razmere, okoljska plačila, državne pomoči ob naravnih nesrečah ipd.), ki neposredno povečujejo dohodek iz kmetijstva. Faktorski dohodek je dohodek, ki kmetijskim gospodarstvom ostane za nadomeščanje vseh proizvodnih faktorjev (zemlja, kapital, delo).

Osnovni elementi računa proizvodnje in računa faktorskega dohodka v okviru ERK

Vrednost proizvodnje po osnovnih cenah				
Vrednost proizvodnje po proizvajalčevih cenah			Subvencije na proizvod minus Davki na proizvod	
Vmesna potrošnja		Bruto dodana vrednost		
		Poraba fiksnega kapitala	Neto dodana vrednost	Subvencije na proizvodnjo minus Davki na proizvodnjo
		Faktorski dohodek		

Zadnja postavka delitve dohodka znotraj ERK je podjetniški dohodek. Dobimo ga, če k faktorskemu dohodku prištejemo prejete obresti in odštejemo sredstva za zaposlene (plače), najemnine za zemljo in plačane obresti. Račun kapitala v ERK ni popoln in vsebuje samo podatke o bruto in neto investicijah in transferjih kapitala. Med transferje kapitala se uvrščajo proračunska plačila, ki se nanašajo na osnovna sredstva v kmetijstvu (npr. podpore za investicije) in drugi transferji kapitala, namenjeni neposredno kmetijskim gospodarstvom (npr. podpore za sanacijo gospodarstev).

Vsi izračuni v okviru ERK so izdelani po tekočih cenah. Za izračun realnih sprememb (po stalnih cenah) se uporablja implicitni deflator bruto domačega proizvoda. Seznam proizvodov na strani kmetijske proizvodnje in vmesne potrošnje je precej podroben, spremembe vseh vrednostnih kazalcev pa so dezagregirane v indekse obsega in indekse cen. ERK zato daje podatke za analizo sprememb v strukturi, kakor tudi v obsegu in cenah po vseh elementih računov.

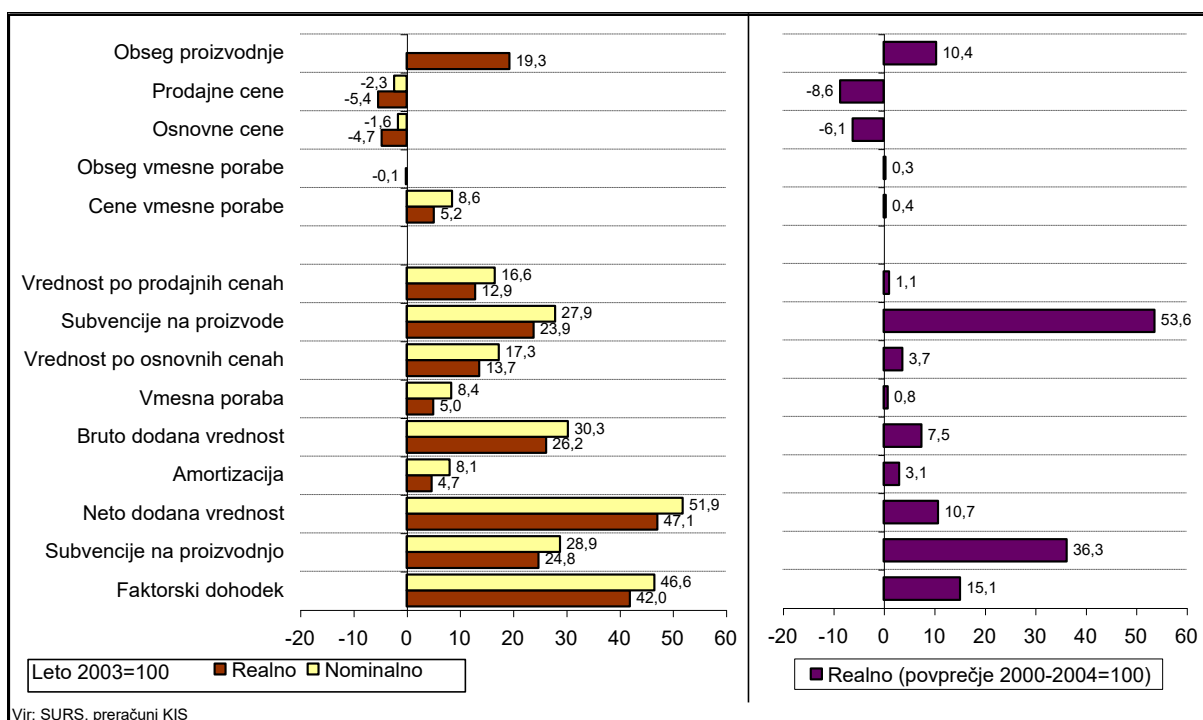
Indeksi cen v okviru ekonomskih računov za kmetijstvo večinoma niso neposredno primerljivi z indeksi cen, izračunanimi v okviru statističnega raziskovanja cen v kmetijstvu, čeprav sta seznama skupin proizvodov podobna. Razlog je v različnih metodoloških izhodiščih obeh statističnih raziskovanj.

Najpomembnejše razlike v metodologiji izračuna indeksov cen v okviru statistike cen in ekonomskih računov za kmetijstvo

	Ekonomski računi za kmetijstvo	Statistika cen
Osnova za izračun uteži	Vrednost v tekočem letu: – celotna proizvodnja dejavnosti kmetijstva (tudi del proizvodov in storitev za tekočo porabo) – celotna vmesna potrošnja – celotna investicijska poraba	Vrednost v baznem letu: – odkup in prodaja kmetijskih proizvodov (tržna proizvodnja) – kupljeni inputi za tekočo porabo – kupljeni inputi za investicijsko porabo
Vrsta cen	Proizvajalčeve oziroma nabavne cene (subvencije niso vključene) Osnovne cene oziroma cene kupcev (skupaj s subvencijami na proizvode)	Proizvajalčeve oziroma nabavne cene (subvencije niso vključene)
Vrsta indeksa	Paaschev indeks	Laspeyresov indeks
Bazno leto	Predhodno leto	Leto, ki se konča na 0 ali 5 (menjava baznega leta na vsakih 5 let)
Deflator	Implicitni deflator bruto domačega proizvoda	Inflacija (indeks cen življenjskih potrebščin)

Državni statistični urad je osnovne podatke ekonomskih računov kmetijstva za Slovenijo po metodologiji Eurostat prvič objavil v letu 2004, izdelani pa so za obdobje od leta 1995 dalje. Za obdobje 1992-1994 so bili ekonomski računi kmetijstva po enaki metodologiji izdelani na Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS).

Po statističnih podatkih se je v letu 2004 v primerjavi z letom 2003 vrednost proizvodnje kmetijstva po osnovnih cenah (skupaj s subvencijami na proizvod) ob realnem padcu osnovnih cen in ob pomembnem povečanju fizičnega obsega, realno povečala za 13%. Tudi vrednost vmesne porabe je bila realno višja (5%), vendar precej manj kot vrednost proizvodnje, zato je bruto dodana vrednost realno, v primerjavi z letom prej, porasla za 26%, neto dodana vrednost pa za 47%. Subvencije na proizvodnjo so v letu 2004 realno močno porasle (25%). Faktorski dohodek je bil v primerjavi z izrazito neugodnim letom 2003, nominalno višji za 47%, realno pa za 42%.

Slika 20: Spremembe najpomembnejših ekonomskih kazalcev v kmetijstvu v letu 2004

Letne spremembe glavnih agregatov dohodka so v zadnjih letih zelo velike (nihanja nekaterih kazalcev za več kot 35% v obe smeri). Primerjava kazalcev dohodka v letu 2004 s

povprečjem v zadnjem petletnem obdobju (2000-2004) pokaže precej bolj umirjeno sliko. Tudi ta primerjava kaže na to, da je bila letina 2004 zelo dobra (fizični obseg za 10% večji od povprečja), primerjava drugih kazalcev pa kaže na osnovne trende sprememb v zadnjem obdobju. Jasno se kaže padec cen kmetijskih pridelkov in na drugi strani porast cen reprodukcijskega materiala, očitna je tudi rast vrednosti proračunskih podpor. Absolutna realna raven dohodka v letu 2004 je za 15% višja od povprečne ravni dohodka v obdobju 2000-2004.

Kljub, po naši oceni še vedno dokaj nezanesljivim podatkom o delovni sili v kmetijstvu, smeri sprememb kažejo na rast produktivnosti kmetijstva. Kazalci dohodka, izraženi na delovno moč kažejo ugodnejšo sliko od gibanj skupnega dohodka.

Okvir 5: Ekonomski računi kmetijstva po aktivnostih (ABTA)

Za oceno dohodkov po posameznih pridelkih so uporabljene t.i. tabele ekonomskih računov kmetijstva po aktivnostih oziroma ABTA (*Activity Based Table of Accounts*). Vsebinsko gledano pomeni ABTA ekonomske račune za kmetijstvo (ERK), ki so dezagregirani na raven posameznih aktivnosti oziroma pridelkov. Ekonomski računi aktivnosti zato vsebujejo vse elemente in informacije, ki jih vsebuje ERK in s tem omogočajo oceno povprečnih dohodkov tudi pri posameznih pridelkih in skupinah pridelkov.

ABTA so izdelane na Kmetijskem inštitutu Slovenije (Rednak, 2003) za celotno obdobje, za katerega so izdelani ekonomski računi za kmetijstvo (1992-2004).

Ocene na podlagi podrobnejše analize ERK po pridelkih (ABTA) kažejo, da so v primerjavi z neugodnim predhodnim letom dohodki porasli praktično pri vseh pomembnejših kmetijskih pridelkih. Izjema so prašiči, kjer se dohodkovni položaj že tretje leto zapored poslabšuje. Strmo padanje cen prašičev v preteklih dveh letih se je sicer zaustavilo, rast cen inputov in manjši fizični obseg pa sta vplivala na sicer rahlo, pa vendar zmanjšanje že sicer nizke ravni dohodkov. Pri prašičereji beležimo v zadnjih treh letih najbolj izrazito poslabšanje dohodkovnega položaja med vsemi pomembnejšimi kmetijskimi pridelki. Pomen proračunskih podpor je v prašičereji majhen, tako da s tem virom ni mogoče kompenzirati sicer splošnega padca cen. V nekoliko boljšem položaju so prašičerejci, pri katerih temelji proizvodnja na lastni krmi, pri proizvodnji katere je mogoče uveljaviti tudi različne oblike proračunskih podpor (tudi v poljedelstvu postajajo vse pomembnejše podpore iz okvira SKOP). Dohodkovni položaj se je v primerjavi z letom 2003 rahlo poslabšal tudi pri krompirju in zelenjavi (pomemben padec cen ob sicer dobri, vendar ne rekordni letini), gledano v nekoliko daljšem obdobju pa lahko rečemo, da so tu dohodki stabilni.

Razmeroma slabe ekonomske rezultate so pridelovalci v letu 2004 dosegli pri pšenici, kjer je dohodek v primerjavi s predhodnim letom sicer porasel, vendar je ostal na bistveno nižji ravni kot v obdobju 2000-2002. Tudi pridelovalci pese pomnijo boljše čase, čeprav je bilo izboljšanje, predvsem zaradi višje cene kar občutno. Podobno, čeprav ne tako izrazito, velja tudi za mleko. Dohodki so bili sicer nekoliko višji kot v letu 2003 (predvsem zaradi dobre letine na travinju), ne dosegajo pa višine izpred dveh in več let.

Dobra letina v travništvu in pri silažni koruzi se je odrazila v višjem dohodku tudi pri prireji govejega mesa. Hitro padanje cen govejega mesa iz preteklih let se je v letu 2004 umirilo, k izboljšanju ekonomskega položaja pa so pomembno prispevala tudi višja proračunska plačila.

Dohodki pri prireji perutninskega mesa so stabilni. Obseg prireje jajc se že nekaj let stalno zmanjšuje. Za prirejo jajc so značilna letna nihanja v dohodku kot posledica nihanj cen. V letu 2004 so bile cene jajc visoke in zato dohodek večji kot v preteklem letu.

Nihanja dohodka so v zadnjih letih značilna tudi za vinogradništvo, vendar tu bolj kot posledica nihanja v obsegu proizvodnje. Letina pri grozdju je bila v letu 2004 rekordna, zato sodi tudi po dohodku med boljše v zadnjih letih. Visok skupni dohodek (med najvišjimi v

zadnjem desetletju) so dosegli rejci drobnice ter pridelovalci sadja. Tudi pri teh usmeritvah je bila v letu 2004 dosežena rekordna proizvodnja.

Analiza gibanj in glavnih dejavnikov dohodka ne kaže na kakšne posebne spremembe, ki bi jih lahko pripisali vključitvi Slovenije v EU. Če izvzamemo vpliv fizičnega obsega, lahko za ostale dejavnike dohodka (cene, proračunske podpore) na splošno rečemo, da so se v letu 2004 nadaljevali trendi, ki so sicer značilni za obdobje po letu 1999. Vsekakor so bile spremembe izrazitejše v času resnejšega prilagajanja domače kmetijske politike politiki EU (reforma 1999/2000), kot pa ob samem vstopu. Kot kaže, je bila v prvem letu vstopa pod resnejšim pritiskom živilsko predelovalna industrija. Vprašanje je, ali in če da, kdaj in kako izrazito se bo ta pritisk prenesel tudi v primarno proizvodnjo. Dogajanja pri mleku (vstop tuje predelovalne industrije na odkupni trg) kažejo na to, da ne velja pravilo, da bi predelovalna industrija lahko konkurenčni pritisk prenesla neposredno na primarno proizvodnjo. Vsekakor samo na podlagi podatkov prvega leta po vstopu ni mogoče podati zanesljive ocene učinkov vstopa na kmetijstvo Slovenije. S precejšnjo verjetnostjo lahko ocenimo le, da se bo cenovni pritisk, ki smo mu priča že nekaj let, nadaljeval tudi v bodoče. Dodatni stroškovni pritisk bodo povzročili tudi ostrejši okoljski in drugi standardi (navskrižna skladnost). Rast dohodkov si torej kmetijski pridelovalci lahko dolgoročno obetajo le ob večji stroškovni učinkovitosti in predvsem ob rasti produktivnosti, kjer so kot kaže, v našem kmetijstvu še precejšnje rezerve.

2.6 Struktura kmetijskih gospodarstev v EU 25

V letu 2005 je Eurostat objavil rezultate vzorčnih popisov strukture kmetijskih gospodarstev za vseh petindvajset držav članic EU. Vse države so izvedle popise v letu 2003, razen Poljske, ki je opravila vzorčni popis v letu 2002. V poročilu je predstavljena analiza glavnih značilnosti posestne in velikostne strukture, živinoreje, delovne sile in starostne strukture gospodarstev na kmetijskih gospodarstvih. Narejena je primerjava med starimi (EU-15) in novimi članicami (EU-10), ki so vstopile v EU 1. maja 2004. Posebna pozornost je namenjena tudi primerjavi strukture kmetijskih gospodarstev v Sloveniji s povprečjem EU (EU-25).

Zemljišča in raba zemljišč

Preglednica 10: Kmetijska gospodarstva po rabi kmetijskih zemljišč v Sloveniji in EU-25 v letu 2003

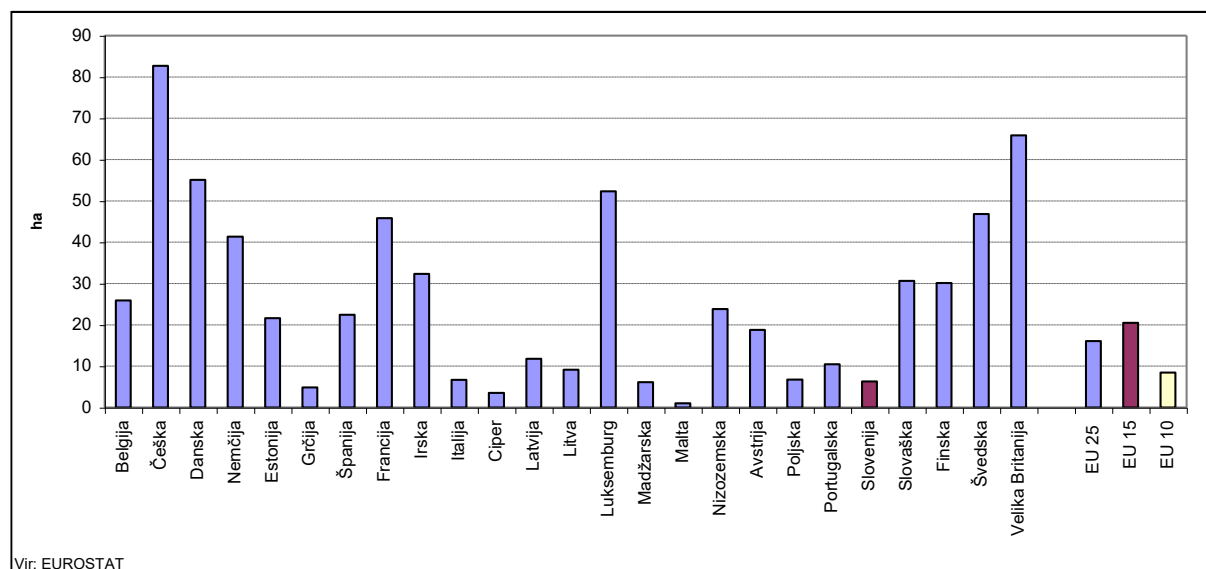
	SLOVENIJA			EU-25		
	Število kmetijskih gospodarstev	Površina (ha)	Povprečna površina (ha)	Število kmetijskih gospodarstev	Površina (1000 ha)	Povprečna površina (ha)
Vsa kmetijska zemljišča	77.138	926.821	12,0	9.811.150	197.353	20,1
Kmetijska zemljišča v rabi	77.130	486.473	6,3	9.697.450	156.033	16,1
Njive (brez vrtov)	68.960	170.140	2,5	6.611.460	93.378	14,1
Sadovnjaki	34.100	11.280	0,3	1.680.610	2.383	1,4
Vinogradi	28.710	16.560	0,6	1.624.370	3.301	2,0
Travniki in pašniki	66.260	285.560	4,3	4.069.730	51.721	12,7

Vir: SURS, EUROSTAT

Po podatkih popisa je bilo leta 2003 v EU-25 skoraj 10 milijonov kmetijskih gospodarstev, ki so imela v upravljanju skoraj 200 milijonov hektarjev zemljišč. Po širitvi se je skupna površina vseh kmetijskih zemljišč povečala za 20%, število kmetijskih gospodarstev pa za 36%.

V povprečju kmetijsko gospodarstvo v EU-25 obdeluje 16,1 ha kmetijske zemlje v uporabi (KZU), pri čemer je v starih članicah povprečna velikost 20,5 ha, v novih članicah pa 8,5 ha.

Največja kmetijska gospodarstva so na Češkem in v Veliki Britaniji, medtem ko sodi Slovenija med države z majhno povprečno velikostjo kmetijskih gospodarstev.

Vir: EUROSTAT

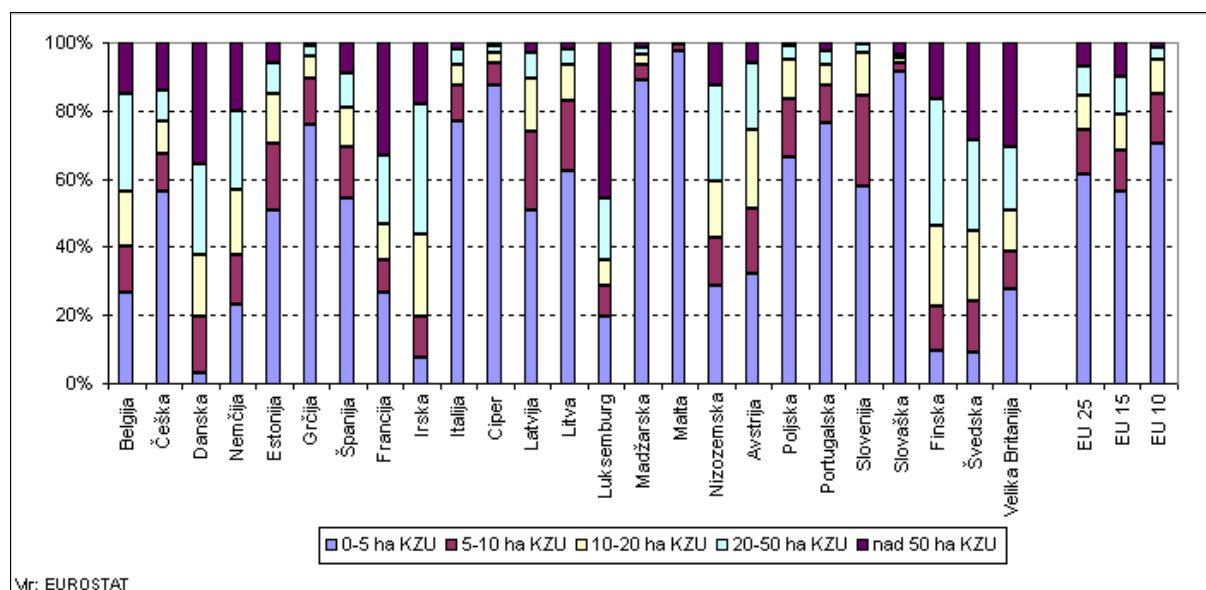
Slika 21: Povprečna površina kmetijski zemlje v uporabi na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-25 v letu 2003

V strukturi rabe kmetijskih zemljišč ima Slovenija 35% njiv, 6% trajnih nasadov in 59% travnikov in pašnikov. V državah EU-25 zavzemajo njive 60%, trajni nasadi 4% ter travniki in pašniki 33%. V EU-25 ima samo Irska manjši delež njiv kot Slovenija, ki je s povprečno velikostjo 2,5 ha na kmetijsko gospodarstvo na repu držav EU-25.

Povprečna površina travnikov in pašnikov na kmetijsko gospodarstvo znaša v EU-25 12,7 ha, kar je skoraj trikrat več kot v Sloveniji (4,3 ha). Stare članice obdelujejo v povprečju 20,3 ha travnikov in pašnikov, nove članice pa 3,9 ha.

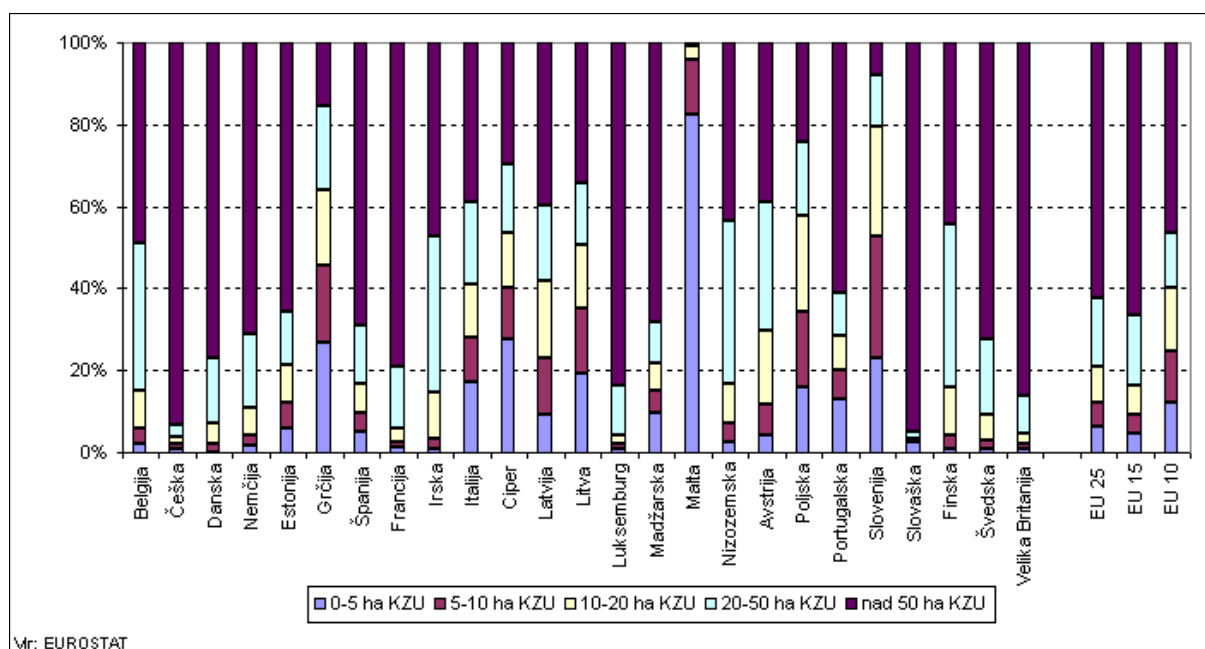
Slovenija močno zaostaja za povprečjem EU-25 tudi po površini sadovnjakov in vinogradov na kmetijsko gospodarstvo. V EU-25 kmetijska gospodarstva povprečno obdelujejo 2,0 ha vinogradov, kar je tri in polkrat več kot je povprečje v Sloveniji. Povprečna površina sadovnjakov na kmetijsko gospodarstvo je v EU-25 (1,4 ha) štiri krat večja kot v Sloveniji (0,3 ha).

Struktura kmetijskih gospodarstev po velikostnih razredih KZU se med posameznimi evropskimi državami značilno razlikuje. Delež gospodarstev, ki obdelujejo do 5 ha KZU znaša v EU-25 več kot 60%. Najbolj neugodno velikostno strukturo imajo nekatere sredozemske države (Malta, Ciper, Grčija, Italija in Portugalska) ter Madžarska in Slovaška. Slovenija ima podoben delež gospodarstev v najmanjšem velikostnem razredu kot je povprečje EU-25. Kmetijskih gospodarstev, ki obdelujejo od 5 do 10 ha KZU je v Sloveniji več kot četrtina (26%), kar je dva krat več od povprečja EU-25. Delež gospodarstev, ki obdelujejo nad 20 ha KZU v Sloveniji znaša 3%, medtem ko je ta delež v EU-25 15%. Države EU-15 imajo na splošno mnogo bolj ugodno velikostno strukturo kot nove članice.

Slika 22: Kmetijska gospodarstva po velikostnih razredih KZU v državah EU-25 v letu 2003

Kljub temu, da ima Slovenija podoben delež kmetijskih gospodarstev v najmanjšem velikostnem razredu kot EU-25, je velika razlika v deležu kmetijske zemlje, ki jo ta gospodarstva obdelujejo. V Sloveniji obdelujejo skoraj četrtino vse kmetijske zemlje, v EU-25 pa je ta delež samo 6%. V EU-25 skoraj dve tretjini KZU (63%) obdelujejo gospodarstva, ki so večja od 50 ha, v Sloveniji pa ta gospodarstva obdelujejo manj kot desetino vse kmetijske zemlje v uporabi. Izpostaviti je potrebno Češko in Slovaško, kjer gospodarstva v najvišjem velikostnem razredu obdelujejo več kot 90% KZU.

Slika 23: Delež kmetijske zemlje v uporabi po velikostnih razredih KZU v državah EU-15 v letu 2003

Živinoreja

Živinoreja je najpomembnejša panoga slovenskega kmetijstva, saj se z njo ukvarja skoraj 90% kmetijskih gospodarstev. Večji delež živinorejskih kmetij od Slovenije imata v EU-25 le Irska in Litva.

Preglednica 11: Struktura kmetijskih gospodarstev z živino v Sloveniji in EU-25 v letu 2003

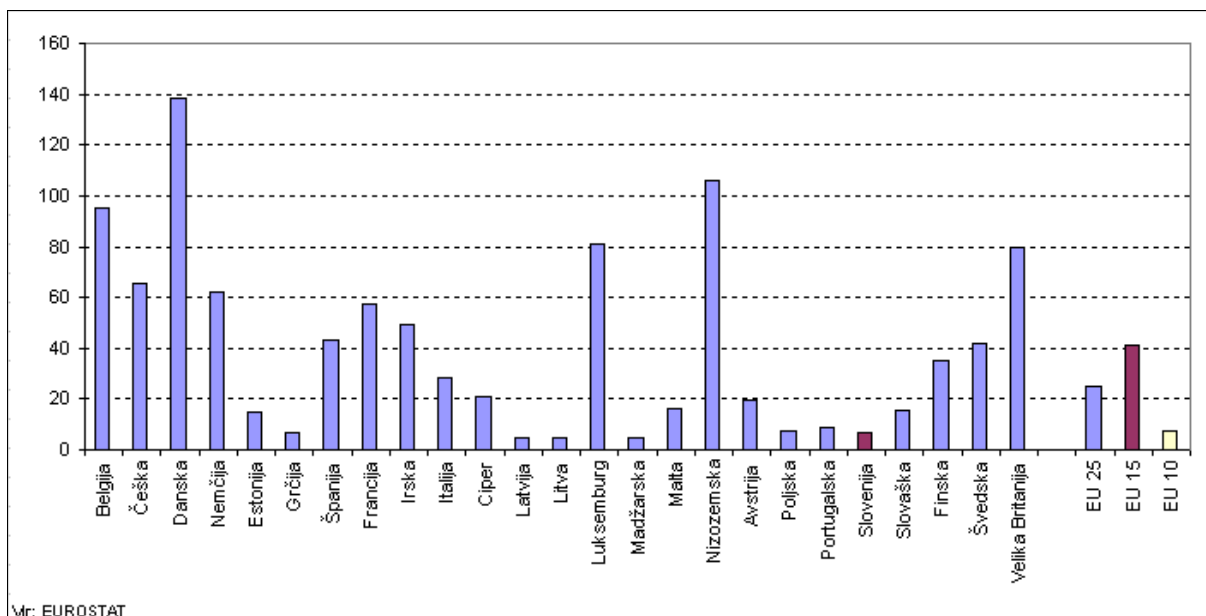
	SLOVENIJA			EU 25		
	Število kmetijskih gospodarstev	Število glav	Povprečno število glav na gospodarstvo	Št. kmetijskih gospodarstev (000)	Število glav (000)	Povprečno število glav na gospodarstvo
GVŽ	68.850	473.706	6,9	5.276	132.116	25,0
Govedo	46.740	478.330	10,2	2.668	88.494	33,2
Krave molznice	17.190	131.100	7,6	1.798	23.995	13,3
Druge krave	23.210	66.810	2,9	707	12.180	17,2
Prašiči	39.480	607.880	15,4	2.197	149.968	68,3
Perutnina	49.370	5.130	103,9	3.325	1.512	454,6
Ovce	5.280	119.630	22,7	716	99.540	139,1
Konji	4.730	16.880	3,6	765	2.694	3,5

Vir: EUROSTAT

V Sloveniji redijo 6,9 GVŽ na kmetijsko gospodarstvo, kar je veliko manj kot je povprečje EU-25, ki znaša 25 GVŽ. V članicah EU-15 redijo v povprečju več kot 40 GVŽ na kmetijsko gospodarstvo, kjer prednjačita Danska in Nizozemska, ki imata visoko stopnjo specializacije. Nove države članice redijo v povprečju tri krat manj GVŽ na kmetijsko gospodarstvo. Izstopa le Češka, kjer v povprečju redijo 65 GVŽ na gospodarstvo.

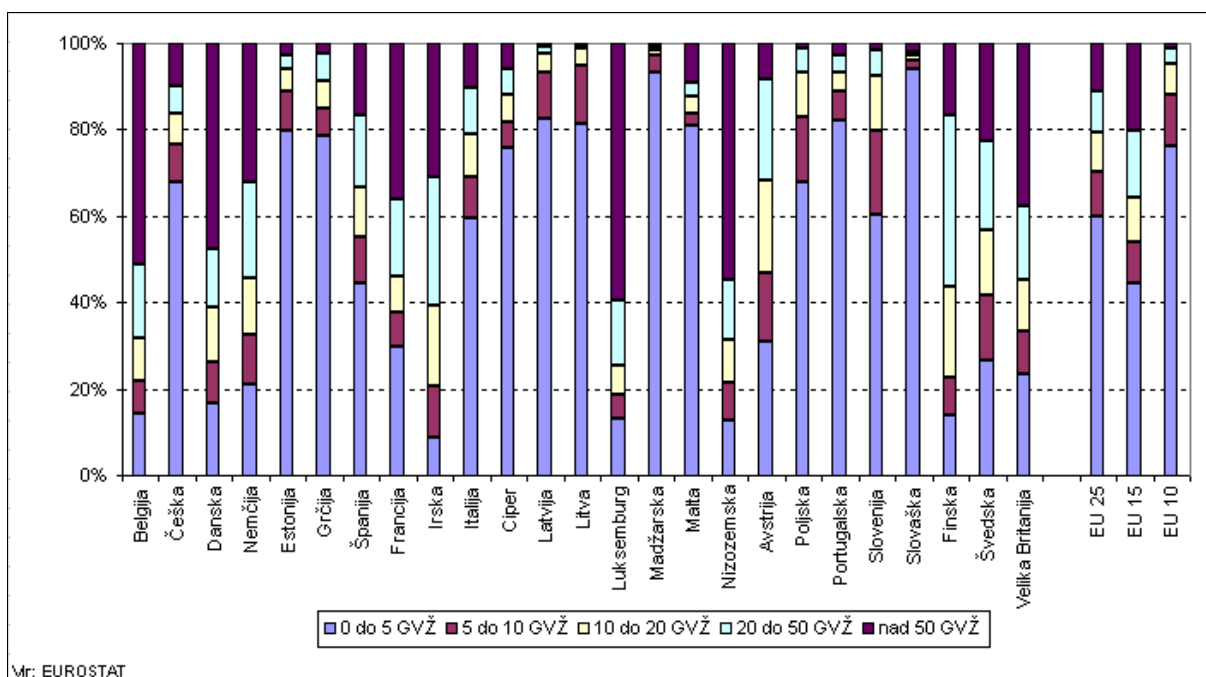
Najbolj zastopani proizvodni usmeritvi v Sloveniji sta govedoreja in prašičereja. Govedo redi dve tretjini živinorejskih gospodarstev. Povprečno redijo 10 glav goveda na kmetijsko gospodarstvo, kar je tri krat manj kot je povprečje EU-25. Prašiče redijo na več kot polovici (57%) živinorejskih gospodarstev. V povprečju redijo 15 glav prašičev, kar je veliko manj kot je povprečje EU-25, kjer redijo povprečno 68 glav na kmetijsko gospodarstvo.

Tudi pri ostalih živinorejskih usmeritvah Slovenija močno zaostaja za povprečjem EU-25, kar kaže na veliko razdrobljenost slovenske živinoreje.

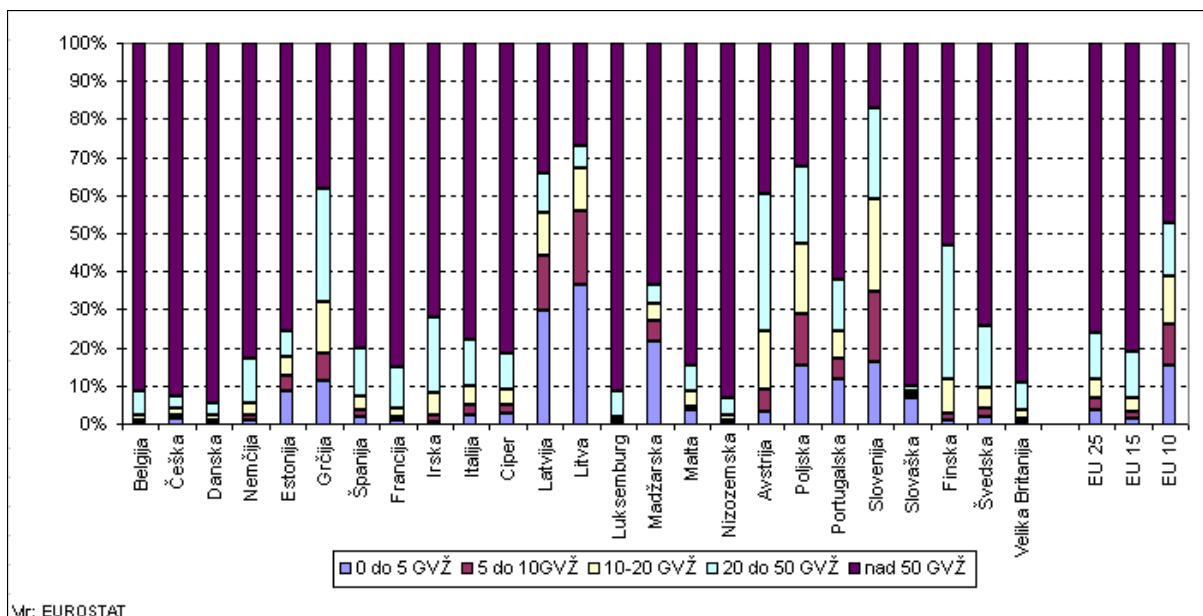
Slika 24: Povprečno število glav velike živine na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-25 v letu 2003

Slovenija ima 60% kmetijskih gospodarstev, ki redijo živino, v velikostnem razredu do 5 GVŽ, kar je primerljivo s povprečjem EU 25. Delež kmetijskih gospodarstev, ki redijo nad 20 GVŽ je v Sloveniji več kot dva krat manjši od povprečja EU 25.

Slika 25: Število kmetijskih gospodarstev po velikostnih razredih GVŽ v državah EU-25 v letu 2003

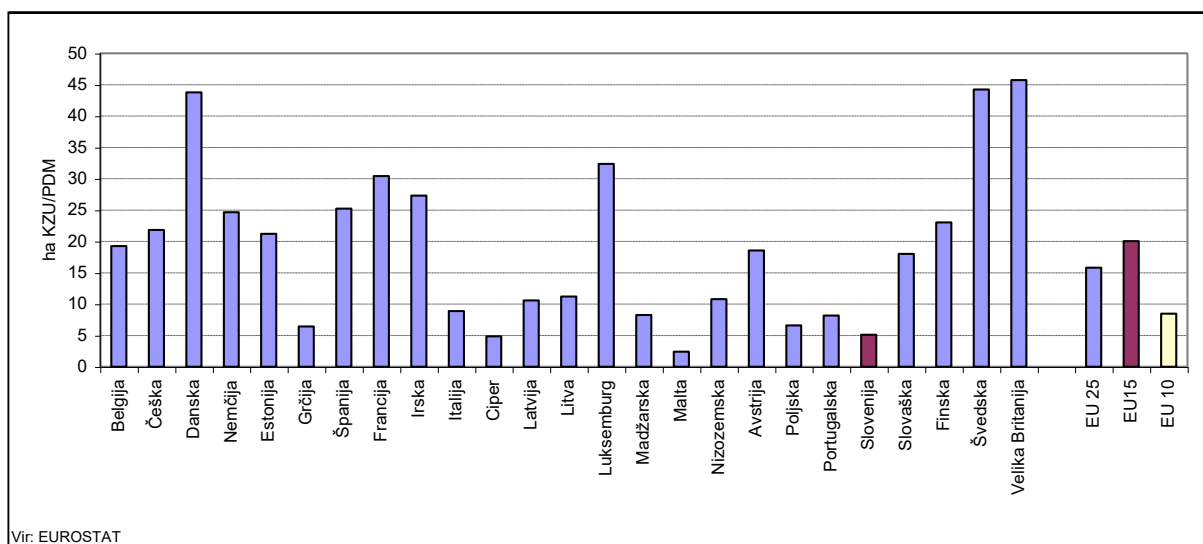
Na nizko stopnjo koncentracije kaže tudi delež živine po velikostnih razredih GVŽ, saj se v Sloveniji samo 17% GVŽ nahaja na gospodarstvih, ki redijo več kot 50 GVŽ. V EU-25 se v tem velikostnem razredu nahaja 76% vseh GVŽ.

Slika 26: Delež glav velike živine po velikostnih razredih GVŽ v državah EU-25 v letu 2003

Delovna sila na kmetijskih gospodarstvih

Neugodna velikostna struktura kmetijskih gospodarstev ostaja eden ključnih problemov slovenskega kmetijstva. Nizka stopnja specializacije in majhna povprečna velikost kmetijskih gospodarstev imata za posledico nizko produktivnost dela. V Sloveniji na eno polnovredno delovno moč (PDM) pride 5,1 ha kmetijske zemlje v uporabi, kar je trikrat manj kot je povprečje EU-25 (15,8 ha) in štiri krat manj od povprečja EU-15 (20,1 ha). Manj kmetijske zemlje v uporabi na PDM v EU-25 obdelujeta le Malta in Ciper.

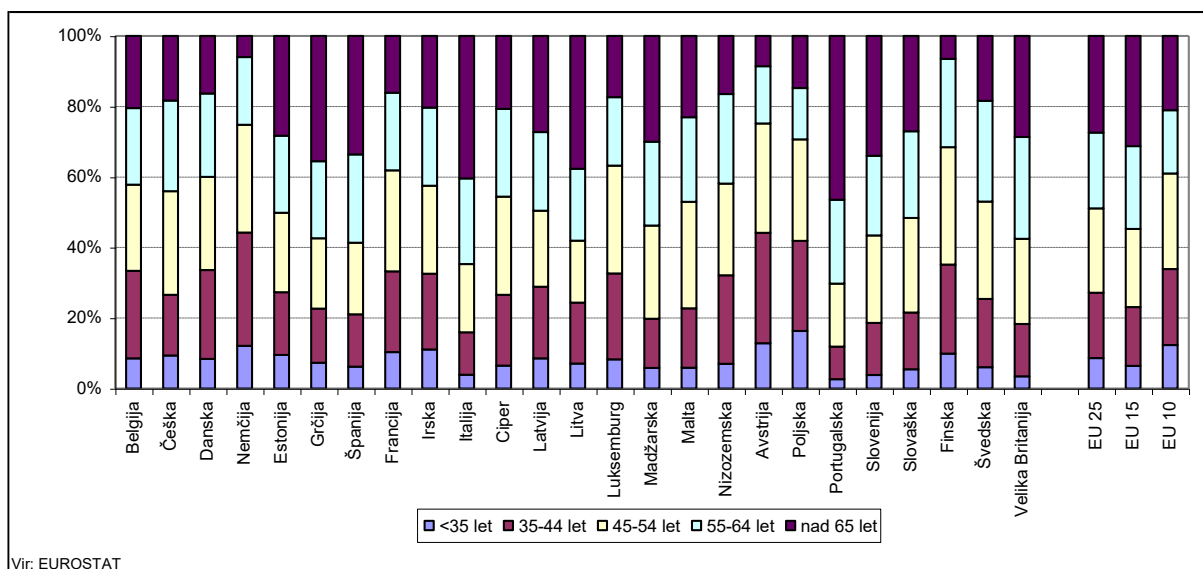

Slika 27: Delovna sila na kmetijskih gospodarstvih - kmetijska zemlja v uporabi na polnovredno delovno moč v državah EU-25 v letu 2003

Povprečen obseg delovne sile je v Sloveniji 1,24 PDM na gospodarstvo kar je ob majhni povprečni velikosti kmetijske zemlje v uporabi (6,3 ha) veliko več kot v EU-25, kjer znaša povprečen obseg delovne sile na kmetijsko gospodarstvo 1,03 PDM.

Starostna struktura gospodarjev v Sloveniji je neugodna. Več kot polovica je starejših od 55 let, kar je 8 odstotnih točk več kot znaša povprečje EU-25. Delež gospodarjev, ki so mlajši od

35 let znaša 3,9%, s čemer spada Slovenija, skupaj z Italijo, Portugalsko in Veliko Britanijo, med države z najmanjšim deležem mladih gospodarjev. Nove države članice imajo nekoliko ugodnejšo starostno strukturo, saj imajo v povprečju več kot 60% gospodarjev, ki so mlajši od 55 let, medtem ko je v starih članicah takšnih gospodarstev 45%.

Slika 28: Starostna struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-25 v letu 2003

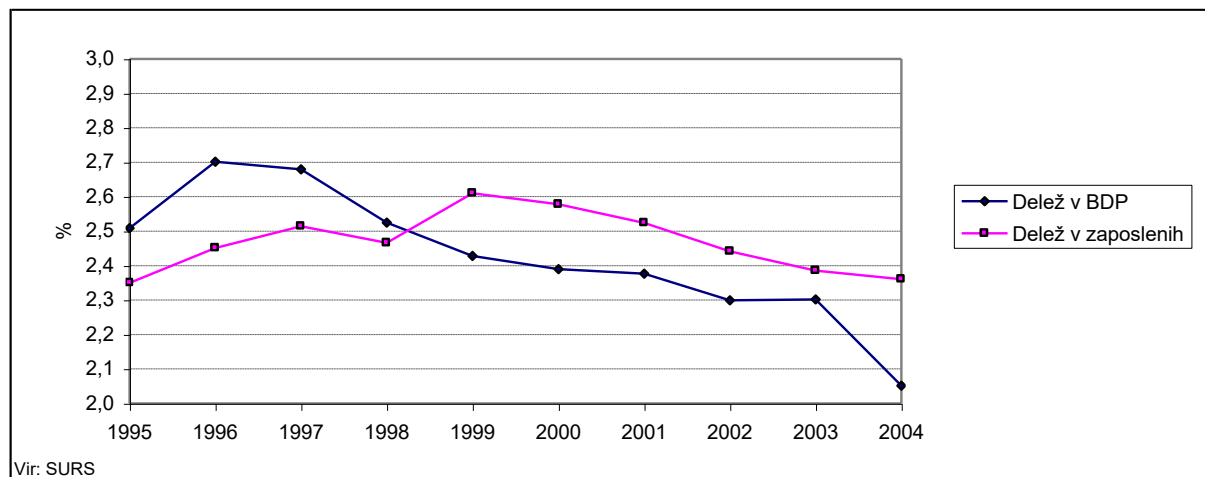
V Sloveniji je značilna povezava med velikostjo kmetije in starostjo gospodarjev. Na kmetijskih gospodarstvih, ki obdelujejo do 2 ha kmetijske zemlje, je skoraj dve tretjini gospodarjev starejših od 55 let (64%), v ostalih velikostnih razredih pa se ta delež zmanjšuje.

Groba analiza značilnosti rabe zemljišč, živinoreje, delovne sile in starostne strukture kaže na to, da se je z vstopom novih članic struktura kmetijskih gospodarstev v EU-25 na splošno poslabšala. Samo tri nove članice (Češka, Slovaška, Estonija) presegajo povprečno velikost kmetijskih gospodarstev v EU-15. Nove članice redijo tri krat manj GVŽ na kmetijsko gospodarstvo, povprečje EU-15 pa presega samo Češka. Povprečna velikost KZU, ki jo obdeli ena PDM je v novih članicah 8,5 ha, kar je več kot dva krat manj kot je povprečje EU-15. Od novih članic se lahko primerjajo s povprečjem EU-15 samo Češka, Estonija in Slovaška. Z vstopom novih članic se je nekoliko izboljšala le starostna struktura gospodarjev v EU-25, saj imajo države EU-10 dva krat večji delež mladih gospodarjev kot stare članice.

3 STANJE V ŽIVILSKOPREDELOVALNI INDUSTRIJI

3.1 Pomen živilskopredelovalne panoge v makroekonomskih agregatih

Proizvodnja hrane, pijač in tobaknih izdelkov v Sloveniji v bruto domači proizvod (BDP) po zadnjih (revidiranih) podatkih prispeva 2,1% dodane vrednosti, v zaposlenih pa je njen delež 2,4% (SURs, oktober 2005). Po prispevku dodane vrednosti je bila živilskopredelovalna industrija (DA) v letu 2004 četrta najpomembnejša predelovalna dejavnost v Sloveniji. Uvrstila se je za dejavnostmi Proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov (DJ), Proizvodnja kemikalij in kemičnih izdelkov (DG) ter Proizvodnja strojev in naprav (DK). Živilska industrija je poleg tega tretji največji delodajalec v slovenski predelovalni industriji.

Slika 29: Delež živilskopredelovalne industrije (DA) v BDP in zaposlenosti; 1995-2004

Pomen živilskopredelovalne industrije se v obeh temeljnih makroekonomskih agregatih zmanjšuje. Med letoma 2000 in 2004 se je delež v bruto domačem proizvodu zmanjšal za 14%, delež v zaposlenih pa za 8%.

3.2 Trendi v obsegu proizvodnje

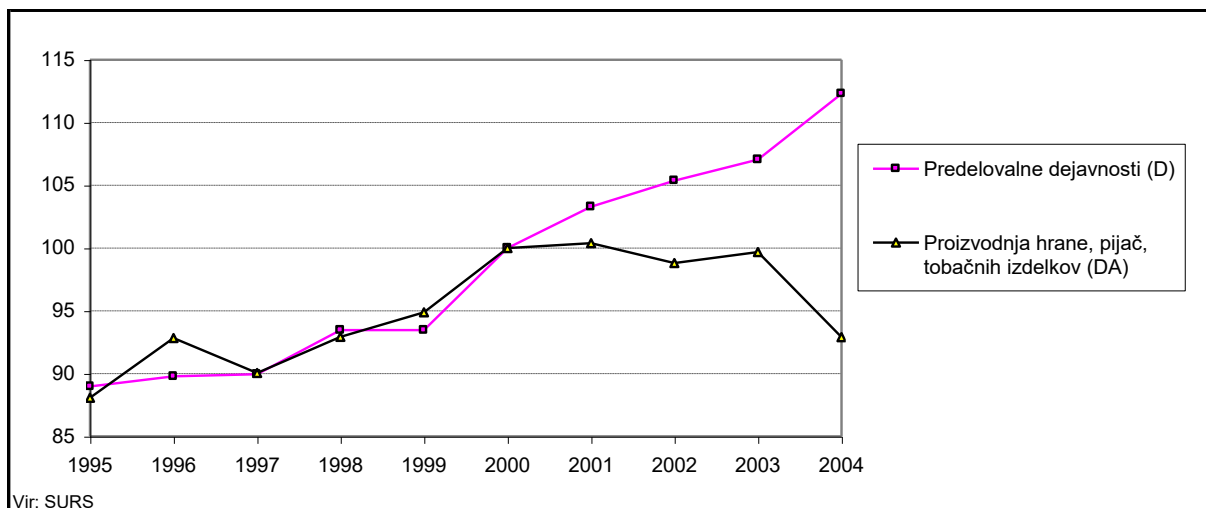
Obseg industrijske proizvodnje v živilskopredelovalni dejavnosti (DA 15 in 16) je v zadnjem obdobju nihal. Posebej je potrebno izpostaviti, da so indeksi rasti proizvodnje v živilski industriji od leta 2000 stalno zaostajali za povprečjem predelovalnih dejavnosti (D). V letu 2004 je bil padec proizvodnje v živilski panogi še posebej izrazit, saj se je obseg zmanjšal za 6,8%. Okoli polovica te spremembe je posledica ukinitve predelave tobaka in proizvodnje tobaknih izdelkov.

Preglednica 12: Indeks obsega industrijske proizvodnje; 2000-2004 (predhodno leto=100)

	2000	2001	2002	2003	2004
Industrija skupaj	106,2	103,2	102,4	101,4	104,8
Predelovalne dejavnosti (D)	107,0	103,3	102,0	101,6	104,9
Proizvodnja hrane, pijač, tobaknih izdelkov (DA)	105,4	100,4	98,4	100,9	93,2
Indeks (DA/D)	98,5	97,2	96,5	99,3	88,8

Vir: SURS

Obseg proizvodnje v živilskopredelovalni dejavnosti je v primerjavi z letom 2000 manjši za 7,1%, pri čemer se je obseg predelovalnih dejavnosti in agregata industrije povečal za več kot desetino. Zaostajanje rasti obsega proizvodnje živilske industrije za povprečjem predelovalnih dejavnosti je prisotno že dlje časa, saj je od leta 1995 indeks obsega proizvodnje živilske panoge le v dveh letih (1996 in 1999) presegel povprečje predelovalnih dejavnosti.

Slika 30: Indeks obsega industrijske proizvodnje; 1995-2004 (2000 = 100)

3.3 Gibanje cen

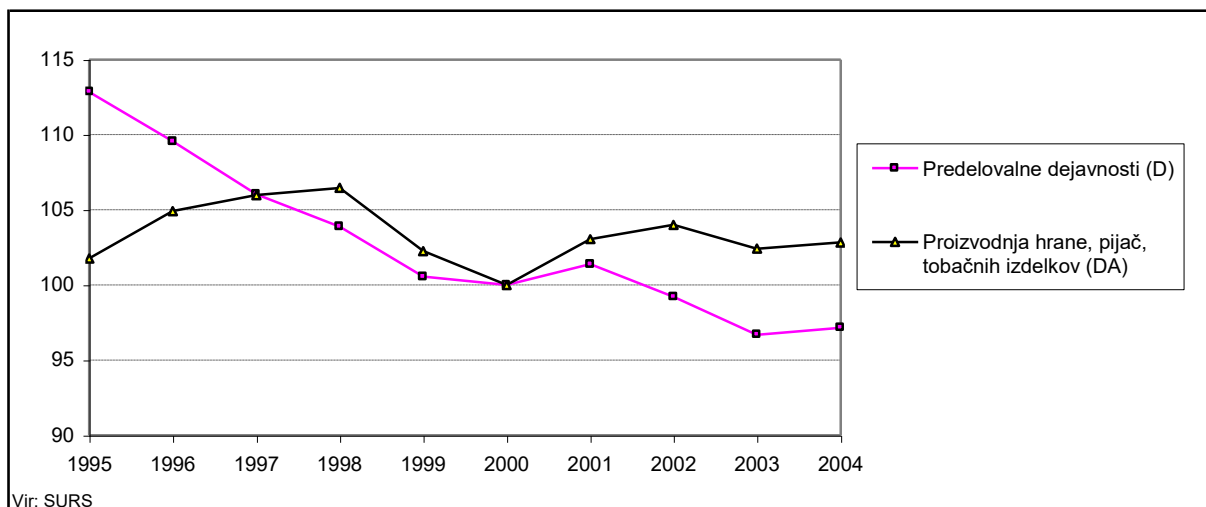
V letu 2004 so se cene pri proizvajalcih za proizvode živilskopredelovalne industrije v primerjavi s predhodnim letom povečale za 4%, kar je nad stopnjo inflacije v tem letu.

Preglednica 13: Indeksi cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih; 2000-2004

Predhodno leto = 100	2000	2001	2002	2003	2004
Industrijski proizvodi pri proizvajalcih	107,6	108,9	105,1	102,5	104,3
Predelovalne dejavnosti (D)	108,3	109,9	105,2	102,9	104,1
Proizvodnja hrane, pijač, tobaknih izdelkov (DA)	106,5	111,7	108,5	104,0	104,0
Cene kmetijskih pridelkov	106,3	109,0	100,8	103,2	98,9
Inflacija	108,9	108,4	107,5	105,6	103,6

Vir: SURS

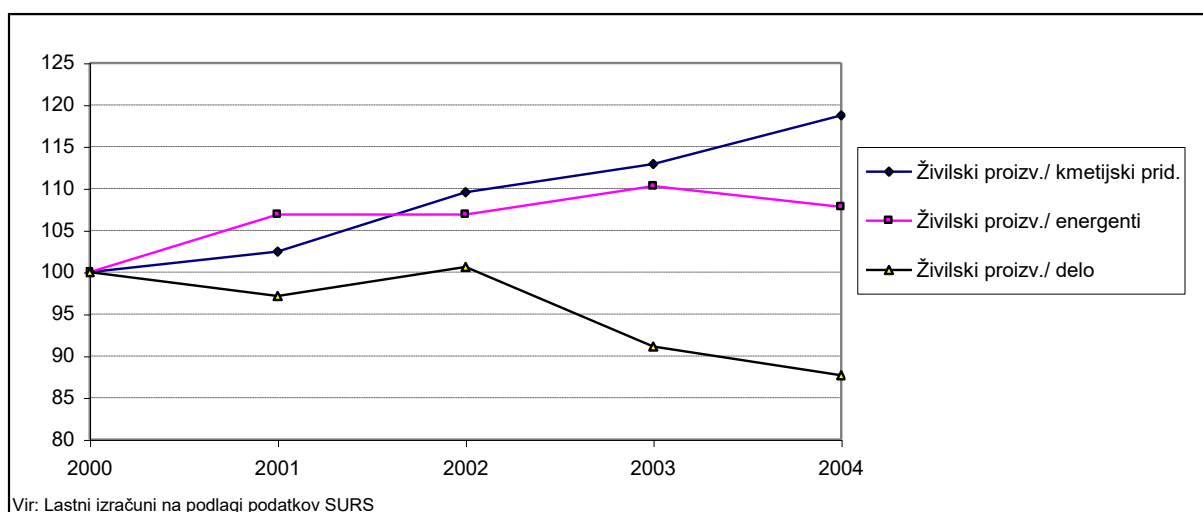
Po letu 2000 je bila rast proizvajalčevih cen teh proizvodov praviloma večja od inflacije. Primerjava cen v letih 2000 in 2004 kaže realno povečanje za 2,8%. Proizvajalčeve cene za agregat industrije ter za predelovalne dejavnosti v analiziranem obdobju niso sledile inflaciji. Cene v agregatu industrijskih proizvodov so bile tako v letu 2004 v primerjavi z letom 2000 realno nižje za 4%, v predelovalnih dejavnostih pa za 2,9%.

Slika 31: Indeks cen industrijskih proizvodov; 1995-2004 (realno, 2000 = 100)

Cene kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih se še nadalje realno znižujejo, vendar je bil ta trend z reformo kmetijske politike pričakovan. Slovenija je začela uresničevati zaveze o sproščanju mednarodne menjave ter hkrati uvajala proračunske transfere, ki naj bi nadomestili zmanjšanje prihodkov pridelovalcev. V primerjavi z letom 2000 so se cene kmetijskih pridelkov realno zmanjšale za 12%.

Primerjava trendov gibanja cen pri proizvajalcih ter cen ključnih kategorij proizvodnih vložkov daje splošno informacijo o cenovno-stroškovnih razmerjih v panogi (cenovna pariteta ali »terms of trade«). Pariteta cenovnih indeksov predelanih živil ter kmetijskih proizvodov se v zadnjih letih povečuje v korist cen živilskih proizvodov. Razmerje je v letu 2004 znašalo 105,2, kar je 17% več, kot v letu 2000. Ta kazalnik združuje občutno realno zniževanje cen kmetijskih surovin v analiziranem obdobju ob hkratnem povečanju cen predelanih živilskih proizvodov.

Slika 32: Paritete cenovnih indeksov živilskih proizvodov (DA) ter kmetijskih pridelkov, energentov in dela; 2000-2004 (2000 = 100)

Pariteta cenovnih indeksov predelanih živil s stroški dela je v letu 2004 znašala 96,2, kar pomeni, da se je strošek dela povečal bolj kot cena prehrabnih proizvodov. Razmerje cen dela in predelanih živil se je v primerjavi z letom 2000 poslabšalo za več kot 12%, še posebej v letih 2003 in 2004. Neugodno cenovno-stroškovno razmerje lahko predvsem v delovno intenzivnih panogah občutno bremeni uspešnost poslovanja podjetij.

Nekoliko ugodnejša je primerjava cenovnih gibanj za predelana živila in agregat energentov. Pariteta je za živilska podjetja v letu 2004 sicer neugodna, saj je rast cen energentov presegla rast cen predelanih živil (pariteta 97,7), dolgoročna primerjava pa kaže pozitivna gibanja. Cene energentov so v obdobju med letoma 2000 in 2004 rasle počasneje kot cene predelanih živil.

Primerjava trendov proizvajalčevih cen za predelane živilske proizvode s cenami dela in energentov nakazuje osnovne razmere v panogi, vendar je za živilskopredelovalno industrijo v Sloveniji značilno, da proizvajalčeve cene ne prikazujejo celotnih razmer. Pomemben dejavnik, ki dodatno učinkuje na ekonomsko okolje v živilski panogi je trgovinski sektor, vendar se to ne odraža neposredno na stroškovni ter na cenovni strani. Izrazita stopnja koncentracije v trgovini z živilom omogoča nadvlado v oskrbni verigi ter prenos čedalje večjega deleža transakcijskih in distribucijskih stroškov na dobavitelje, kar pomembno vpliva na uspešnost poslovanja živilskih podjetij.

3.4 Poslovni rezultati živilskopredelovalne industrije

3.4.1 Poslovanje živilskopredelovalne panoge

V letu 2004 je bilo v 424 podjetjih živilskopredelovalne industrije zaposlenih 18.141 delavcev, kar je okoli 4% manj kot v predhodnem letu in skoraj 7% manj kot v letu 2000 (preglednica 14). Nadaljuje se trend zmanjševanja števila zaposlenih v panogi iz leta 2003 po primerljivi, okoli 5-odstotni letni stopnji.

Kljub neugodnim ekonomskim razmeram v panogi se je število podjetij ponovno povečalo, vendar se trend rasti umirja. Tudi pri številu podjetij v panogi je pričakovati začetek procesov konsolidacije panoge, ko bodo podjetja, ki ne bodo sposobna obvladovati konkurenčnih pritiskov, ugašala.

Sredstva v lasti živilskopredelovalne industrije so bila v letu 2004 ocenjena na 568,1 milijarde SIT, kar je realno 2% več kot v predhodnem letu. Tudi daljša časovna primerjava kaže, da se sredstva v živilskih podjetjih realno povečujejo – indeks 2004/2000 znaša 103,7.

Kot je razvidno že iz indeksov obsega industrijske proizvodnje, je slovenska živilskopredelovalna panoga v recesiji. V letu 2004 so bili prihodki od prodaje 2,8% nižji kot v predhodnem letu, kar znaša 435 milijard SIT. V primerjavi z letom 2000 so prihodki od prodaje realno padli za 4%. Prihodki se zmanjšujejo počasneje kot obseg proizvodnje, kar je rezultat realne rasti cen v tem obdobju.

Prihodki od izvoza ter kazalnik izvozne usmerjenosti živilske panoge so se zmanjšali še po večji stopnji, kot prihodki od prodaje. V letu 2004 so prihodki od prodaje na tujih trgih znašali 72 milijard SIT, kar pomeni 16,6-odstotno izvozno usmerjenost. Prihodki od izvoza so se v primerjavi z letom 2003 zmanjšali za 7,4%, v primerjavi z letom 2000 pa za 9%. Izvozna usmerjenost se je v letu 2004 zmanjšala za 8,1%, v primerjavi z letom 2000 pa za 25,6%.

Okvir 6: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije

Kazalniki, ki temeljijo na podatkih iz računovodskih bilanc, so pogosto vključeni v analizo konkurenčnosti in uspešnosti poslovanja industrijskih panog. Pri analizi uspešnosti poslovanja slovenske živilskopredelovalne industrije so uporabljeni podatki, ki jih pripravlja Agencija za javnopravne evidence in storitve (AJ PES). Metodologija za izračun kazalnikov računovodske analize je bila povzeta po slovenskih računovodskih standardih ter nemških in francoskih standardih računovodske analize.

Prihodki na tujih trgih = Čisti prihodki iz prodaje proizvodov in storitev na tujem trgu (aop 094) + Čisti prihodki iz prodaje blaga in materiala na tujem trgu (aop 095)

Izvozna usmerjenost = Prihodki na tujih trgih / Čisti prihodki iz prodaje (aop 090)

Dodana vrednost = Kosmati donos od poslovanja (aop 102) - Stroški blaga, materiala in storitev (aop 104) - Drugi poslovni odhodki (aop 124)

Neto čisti dobiček oz. izguba = Čisti dobiček obračunskega obdobja (aop 167) - Čista izguba obračunskega obdobja (aop 168)

Produktivnost = Čisti prihodki iz prodaje (aop 090) / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Dodana vrednost na zaposlenega = Dodana vrednost / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Neto čisti dobiček oz. izguba na zaposlenega = Neto čisti dobiček oz. izguba / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Donosnost sredstev (ROA) = Neto čisti dobiček oz. izguba / Sredstva (aop 001)

Donosnost prodaje (ROS) = Neto čisti dobiček oz. izguba / Čisti prihodki iz prodaje (aop 090)

Zaposlenec v slovenskem živilskem podjetju je v letu 2004 povprečno ustvaril nekaj manj kot 24 milijonov SIT prihodkov, kar je 1,5% več kot v predhodnem letu, v enakem obdobju pa se je zmanjšala dodana vrednost na zaposlenega. Ta je v letu 2004 znašala 6,2 milijona SIT,

kar je 6,5% manj kot v letu 2003. Tudi dolgoročni trendi so pri kazalniku produktivnosti ugodnejši kot pri dodani vrednosti na zaposlenega.

Neugodni trendi pri dodani vrednosti na zaposlenega nakazujejo nazadovanje tudi pri kazalnikih dobičkovnosti. V letu 2004 je zaposlenec ustvaril okoli 120 milijonov SIT izgube, kar je pomembno poslabšanje v primerjavi s predhodnim letom, ko je bil končni izid pozitiven in je zaposleni ustvaril okoli 540 milijonov SIT dobička. Tudi kazalnika donosnost sredstev in donosnost prodaje sta negativna, pri čemer izguba predstavlja okoli 0,4% vrednosti sredstev ter pol odstotka prihodkov od prodaje v letu 2004.

Preglednica 14: Gibanje pomembnejših kazalnikov poslovanja živilskopredelovalne industrije; 2000–2004

	2000	2001	2002	2003	2004	Indeks* 2004/2003	Indeks* 2004/2000
Št. podjetij	388	377	394	404	424	105,0	109,3
Št. zaposlenih	19.473	19.281	19.841	18.938	18.141	95,8	93,2
Sredstva (mrd SIT)	429,9	461,4	512,0	535,8	568,1	102,3	103,7
Prihodki od prodaje (mrd SIT)	355,4	391,1	418,3	432,1	434,9	97,2	96,0
Prihodki od izvoza (mrd SIT)	62,1	74,1	76,6	75,1	72,0	92,6	91,0
Izvozna usmerjenost (%)	17,46	18,94	18,30	17,40	16,56	91,9	74,4
Produktivnost (000 SIT)	18.252	20.284	21.083	22.816	23.974	101,4	103,0
Dodana vrednost na zap (000 SIT)	5.105	5.450	5.910	6.407	6.206	93,5	95,4
Dobiček / izguba na zap. (000 SIT)	241,6	72,0	503,4	541,2	-119,8		
Donosnost sredstev (ROA) (%)	1,09	0,30	1,95	1,91	-0,38		
Donosnost prodaje (ROS) (%)	1,32	0,35	2,39	2,37	-0,50		

* indeksi kazalnikov v tolarjih so revalorizirani
Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov AJ PES

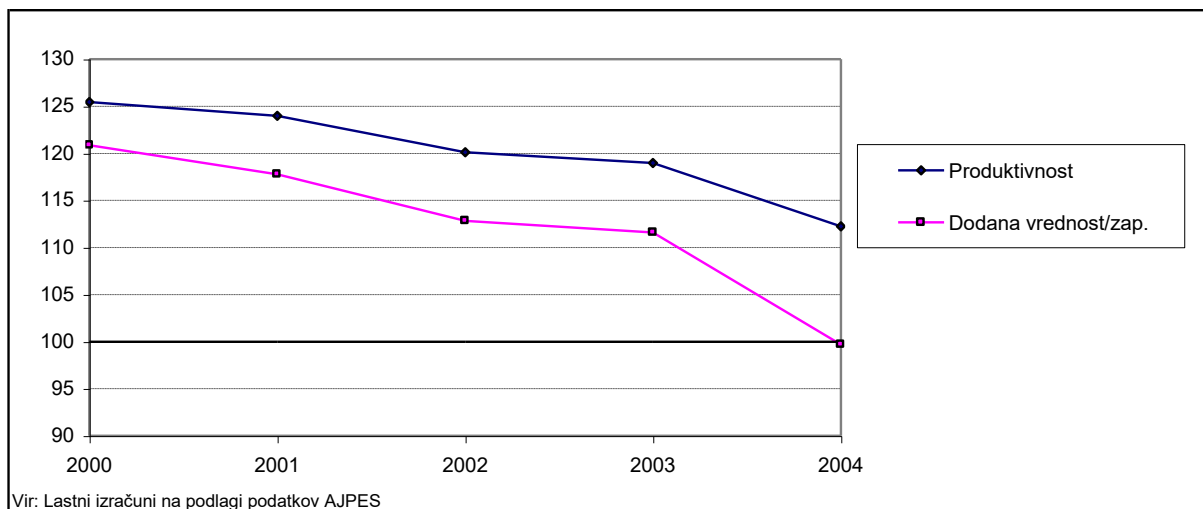
Tudi zmanjševanje deleža živilskopredelovalne panoge v ključnih agregatih predelovalne industrije kaže na recesijo (Preglednica 15). Predvsem izstopa zmanjšanje deleža v številu zaposlenih, ki je v letu 2004 znašal 8,7%, kar je 3,6% manj, kot v predhodnem letu. Še izraziteje se je zmanjšal delež v prihodkih od prodaje, ki je v enem letu padel za 9%, v primerjavi z letom 2000 pa je delež v letu 2004 nižji za 16%. Najizrazitejši je padec deleža v dodani vrednosti ter posledično zmanjšanje v ustvarjenem dobičku. Dodana vrednost živilskopredelovalne panoge je v letu 2004 predstavljala 8,64% celotne dodane vrednosti predelovalne industrije. To je več kot desetino manj, kot v letu 2003, v primerjavi z letom 2000 pa je prispevek nižji za petino. Delež v celotnem dobičku predelovalne industrije se je v letu 2004 prepolovil, delež v izgubi pa se je povečal za štiri petine. Več kot 20 odstotkov izkazane izgube v predelovalni panogi v letu 2004 je bilo ustvarjeno v živilskopredelovalnih podjetjih. Prav tako se je zmanjšal delež prihodkov od izvoza, ki so ga ustvarila živilskopredelovalna podjetja. V letu 2004 je ta delež znašal 2,8%, kar je skoraj petnajst odstotkov manj, kot v predhodnem letu ter kar okoli četrtno manj kot v letu 2000. Primerjava poslovnih trendov jasno kaže razhajanje razmer v živilskopredelovalni panogi in v preostalem slovenskem gospodarstvu.

Preglednica 15: Deleži proizvodnje hrane, pijač in tobačnih izdelkov (DA) v predelovalni dejavnosti (D); 2000–2004

	Delež DA v D (v %; D= 100)					Indeks 2004/2003	Indeks 2004/2000
	2000	2001	2002	2003	2004		
Število podjetij	6,2	6,1	6,2	6,1	6,2	102,0	100,6
Število zaposlenih	9,2	9,1	9,1	9,0	8,7	96,5	94,0
Sredstva	13,8	13,4	13,7	13,3	13,0	97,8	94,3
Prihodki od prodaje	11,6	11,3	11,0	10,7	9,7	91,0	84,1
Dodana vrednost	10,8	10,7	10,3	10,0	8,6	86,2	79,9
Dobiček	11,3	10,9	11,7	9,6	4,7	49,0	41,6
Izguba	17,9	19,7	16,4	11,5	20,6	179,4	114,7
Prihodki od izvoza	3,6	3,5	3,6	3,2	2,8	85,5	76,3

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov AJ PES

Nazadovanje živilske panoge v predpristopnem obdobju potrjuje tudi primerjava relativnih kazalnikov uspešnosti poslovanja živilske industrije (DA) s povprečjem agregata predelovalnih dejavnosti (D) med leti 2000 in 2004.

Slika 33: Produktivnosti in dodana vrednost na zaposlenega v proizvodnji hrane pijač in tobačnih izdelkov (DA) v primerjavi s predelovalno dejavnostjo (D); 2000–2004 (D=100)

Živilska panoga je bila konec devetdesetih let občutno nad povprečjem po kazalnikih produktivnosti in dodane vrednosti na zaposlenega. V letu 2000 je prednost pri produktivnosti znašala več kot četrtino, pri dodani vrednosti na zaposlenega pa več kot petino. V obdobju po letu 2000 se je relativna prednost živilske panoge stalno zmanjševala in je v letu 2004 pri produktivnosti znašala le še 12%. Dodana vrednost na zaposlenega je v letu 2004 padla pod povprečje agregata predelovalne industrije (izrazito zmanjšanje v zadnjem letu - padec za več kot deset odstotnih točk).

3.4.2 Industrijska struktura ter gospodarska gibanja po dejavnostih živilskopredelovalne panoge

Struktura živilskopredelovalne industrije po dejavnostih se v zadnjih letih ne spreminja pomembneje. Mesnopredelovalna panoga že nekaj let prispeva največji delež pri številu zaposlenih, prihodkih od prodaje ter dodani vrednosti (Preglednica 16). Po številu zaposlenih mesnopredelovalni panogi sledi pekarstvo. Ti dve panogi skupaj zaposlujeta skoraj polovico vseh zaposlenih v živilski industriji. Delež zaposlenih v mesnopredelovalni panogi se je v letu 2004 nekoliko zmanjšal in dosegel 25,9%, medtem ko se je delež pekarstva povečal. Zmanjšanje števila zaposlenih v mesnopredelovalnih podjetjih (indeks 2004/2003 = 95,5) je bilo doseženo ob povečanju prihodkov od prodaje, kar je ugodno vplivalo na produktivnost. Prihodki od prodaje v mesnopredelovalnih podjetjih so predstavljali 23,5% skupnih prihodkov živilske panoge, delež pa se je v primerjavi s predhodnim letom povečal skoraj za dve odstotni točki. Po deležu v prihodkih od prodaje sledi mlečnopredelovalna industrija, ki je ustvarila 14,9% prihodkov, kar je nekoliko manj kot v letu 2003. K številu zaposlenih je mlečnopredelovalna panoga prispevala 9,2%, kar je več kot v predhodnem letu. Večji delež v številu zaposlenih kot mlečnopredelovalna industrija so v letu 2004 prispevala podjetja predelave sadja in zelenjave (9,7%). Podobno kot v letu 2003 je ta panoga tudi v letu 2004 prispevala največji delež prihodkov od prodaje na tujih trgih (20,8%), čeprav se je ta nekoliko zmanjšal.

Struktura dodane vrednosti po dejavnostih kaže na delovno intenzivnost ter poslovno uspešnost. Mesnopredelovalna industrija ter pekarstvo sta v letu 2004 prispevala vsak skoraj po petino dodane vrednosti, pri čemer je v primerjavi z letom 2003 v pekarstvu vrednost porasla skoraj za dve odstotni točki, medtem ko se je delež mesne panoge zmanjšal. Skoraj

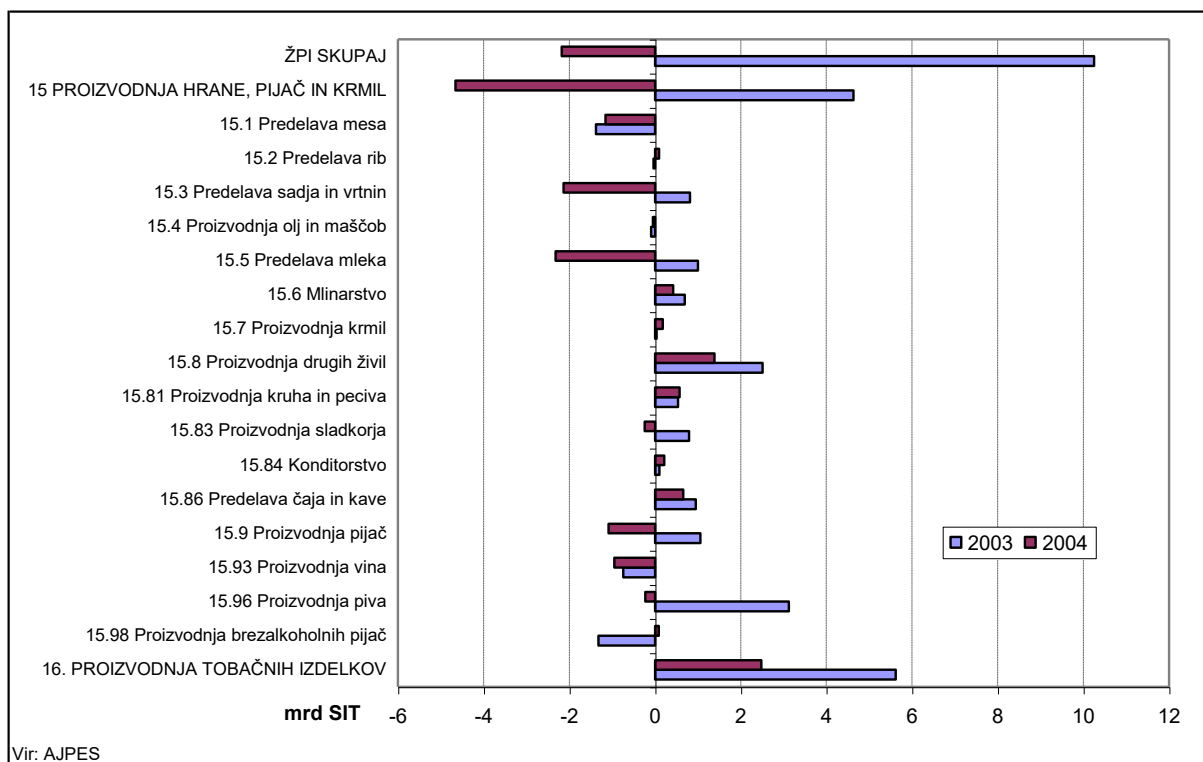
12-odstotni delež v panožni dodani vrednosti je v letu 2004 ustvarilo pivovarstvo, delež predelave sadja in vrtnin pa je bil 10,6%. Delež pivovarstva, ki sicer dosega visoko intenzivnost dodane vrednosti (delež dodane vrednosti v prihodkih), se je v primerjavi s predhodnim letom nekoliko zmanjšal, vendar nesorazmerno z zmanjšanjem prihodkov od prodaje. Podobne trende ugotavljamo tudi v panogi predelave sadja in vrtnin, kar lahko nakazuje neugodne spremembe v ekonomski učinkovitosti poslovanja panog.

Preglednica 16: Osnovni kazalniki strukture živilskopredelovalne panoge v letu 2004

DEJAVNOST	Število podjetij	Število zaposlenih	Prihodki od prodaje	Prihodki na tujih trgih	Dodana vrednost	Čisti dobiček	Čista izguba
D – Predelovalne dejavnosti (mrd SIT)	6.790	209.360	4.471,1	2.616,7	1.303,3	206,2	57,6
DA – Proizvodnja hrane, pijač, tobачnih izdelkov (mrd SIT)	424	18.141	434,9	72,0	112,6	9,7	11,8
Struktura DA (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15. Proizvodnja hrane, pijač in krmil	99,8	99,2	96,7	95,2	95,9	74,3	100,0
15.1 Proizvodnja, konz. mesa, mesnih izdelkov	16,3	25,9	23,5	17,0	18,9	8,0	16,3
15.2 Predelava in konzerviranje rib in ribjih izd.	1,7	1,2	0,9	2,0	0,9	1,0	0,0
15.3 Predelava in konzerviranje sadja in vrtnin	9,0	9,7	10,2	20,8	10,6	10,6	26,7
15.4 Proizvodnja rastl. in živalskih olj in maščob	2,1	1,1	1,7	0,7	1,1	2,3	2,3
15.5 Predelava mleka in proizvodnja mlečnih izd.	5,7	9,2	14,9	16,2	6,6	0,4	19,9
15.6 Mlinarstvo, proizv. škroba in škrobnih izd.	3,1	3,7	4,0	2,7	3,9	4,4	0,0
15.7 Proizvodnja krmil	2,6	2,0	3,5	1,9	2,1	2,0	0,2
15.8 Proizvodnja drugih živil	48,1	34,5	24,1	20,8	33,2	26,8	10,2
15.81 Proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic	30,0	23,4	12,8	1,5	18,3	14,4	6,9
15.83 Proizvodnja sladkorja	0,2	1,2	2,4	1,5	3,2	0,0	2,0
15.84 Proizvodnja kakava, čokolade, bombonov	0,9	3,8	2,7	7,1	3,2	2,4	0,1
15.86 Predelava čaja in kave	6,4	4,2	5,2	9,9	7,1	7,5	0,6
15.9 Proizvodnja pijač	11,3	11,8	13,8	13,2	18,6	18,7	24,4
15.93 Proizvodnja vina iz grozdja	4,0	4,0	2,7	1,7	3,0	2,2	9,8
15.96 Proizvodnja piva	2,1	4,8	8,1	9,1	11,8	12,6	12,2
15.98 Proizvodnja mineralnih vod in brezalk. pijač	2,6	2,9	3,0	2,3	3,8	3,9	2,5
16. Proizvodnja tobачnih izdelkov	0,2	0,8	3,3	4,8	4,1	25,7	0,0

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov AJPEŠ

Po kazalnikih dobička je bilo leto 2004 za živilskopredelovalno industrijo izrazito neugodno, saj nerevidirana neto izguba za oddelek DA – Proizvodnja hrane, pijač, tobачnih izdelkov znaša 2,2 milijardi SIT. Če izvezamo dobiček v proizvodnji tobачnih izdelkov, izguba presega 4,6 milijarde SIT. Največjo izgubo so izkazala podjetja v mlečnopredelovalni panogi (-2,3 mrd SIT) in v predelavi sadja in vrtnin (-2,1 mrd SIT), pri čemer sta obe panogi leto 2003 zaključili z neto dobičkom. Tako radikalna sprememba uspešnosti poslovanja je posledica kompleksnih sprememb v poslovnem okolju, predvsem za mlečnopredelovalno dejavnost. Mesnopredelovalna panoga je izkazala 1,2 milijardi SIT izgube, kar je skoraj 16% manj kot v predhodnem letu. Negativni trendi uspešnosti poslovanja se nadaljujejo v vinarstvu. Neto izkazana izguba v letu 2004 je znašala 0,95 milijarde SIT, kar je za četrtno več kot v predhodnem letu. Izrazite spremembe v uspešnosti poslovanja ugotavljamo v pivovarski panogi, ki pa so pogojene s konsolidacijo lastništva po prevzemih podjetij v dejavnosti proizvodnje brezalkoholnih pijač. Pivovarstvo je tako v letu 2004 izkazalo 226 milijonov SIT neto izgube, medtem ko je neto dobiček v letu 2003 presegal 3 milijarde SIT. Posledično se je spremenil izkazan poslovni rezultat v proizvodnji brezalkoholnih pijač, kjer so v letu 2004 ustvarili 90 milijonov SIT dobička, leto 2003 pa so zaključili z 1,3 milijarde SIT izgube.

Slika 34: Neto dobiček/izguba živilskopredelovalne industrije po dejavnostih; 2003 in 2004

Največ dobička med živilskopredelovalnimi dejavnostmi so tudi v letu 2004 izkazali v predelavi tobaka (2,5 mrd. SIT), vendar je vrednost za več kot polovico nižja kot v letu 2003. Dobiček se je skoraj za tretjino zmanjšal tudi v panogi predelava čaja in kave, kjer so ga v letu 2004 izkazali 0,66 milijarde SIT. Podobno zmanjšanje izkazanega dobička ugotavljamo tudi v mlinarstvu (0,4 mrd SIT), kjer pa še vedno dosegajo razmeroma dobro dobičkovnost. Dobiček v pekarstvu se je v letu 2004 povečal za okoli desetino in dosegel 0,58 milijarde SIT. V dejavnosti predelave rib so v letu 2004 uspeli izkazati pozitivni poslovni izid (96 mio SIT) po obdobju, ko je dejavnost poslovala z neto izgubo.

V preglednici 17 so prikazani kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti v letu 2004. Delež prihodkov od prodaje na tujih trgih v celotnih prihodkih, ki ga meri kazalnik izvozne usmerjenosti, je v letu 2004 znašal 16,6%, kar je okoli 5% manj kot v predhodnem letu. Živilska panoga po tem kazalniku občutno zaostaja za povprečjem predelovalnih dejavnosti, ki so 59% prihodkov od prodaje v letu 2004 ustvarile na tujih trgih. Največjo izvozno usmerjenost med živilskimi panogami že nekaj let izkazuje konditorstvo, kjer je kazalnik v letu 2004 dosegel 43,4%, kar je za pet odstotkov več kot v predhodnem letu. Visok delež izvoza v prihodkih dosegata tudi dejavnosti predelave rib (36,1%) ter predelava sadja in vrtnin (33,8%), vendar se je v letu 2004 izvozna usmerjenost v obeh dejavnostih nekoliko zmanjšala. Nekaj odstotno povečanje izvozne usmerjenosti so dosegli v dejavnosti predelave čaja in kave, kjer so v letu 2004 ustvarili 32% prihodkov od prodaje na tujih trgih. Izvozna aktivnost se je izboljšala tudi v dejavnosti predelava mesa in predelava mleka. V obeh dejavnostih se je delež izvoza povečal za več kot desetino in v mlečnopredelovalni panogi dosegel 18,1%, v mesni panogi pa 12%. V pivovarstvu, kjer sicer v letu 2004 dosegajo razmeroma visoko 18,6-odstotno izvozno usmerjenost, se je v primerjavi s predhodnim letom kazalnik opazno zmanjšal (indeks 2004/2003 = 75,8). Še opaznejše zmanjšanje pa izkazuje dejavnost proizvodnje brezalkoholnih pijač, ki je v letu 2004 12,7% dohodkov ustvarila s prodajo na tujih trgih.

Produktivnost v živilskih dejavnostih je v letu 2004 realno porasla za 1,4% in dosegla okoli 24 milijonov SIT na zaposlenega. Povprečna produktivnost predelovalne panoge je nižja (21,4 mio SIT), vendar je v letu 2004 porasla za 7,5%. Največja produktivnost je bila dosežena v

proizvodnji tobaka, kjer je zaposlenec v letu 2004 ustvaril okoli 93 milijonov SIT čistih prihodkov od prodaje. Produktivnost se je v primerjavi z letom 2003 povečala za skoraj polovico, kar je pripisati obsežnemu zmanjšanju števila zaposlenih v panogi zaradi opuščanja proizvodnje. Pomembno se je produktivnost povečala tudi v proizvodnji sladkorja, kjer so v letu 2004 dosegli 47,4 milijona prihodkov na zaposlenega. V podobnem rangi produktivnosti (nad 40 mio SIT) sta še proizvodnja krmil in pivovarstvo, vendar se je v obeh dejavnostih v letu 2004 produktivnost nekoliko zmanjšala. Zaposlenec v predelavi mleka je v letu 2004 ustvaril realno okoli 2% manj prihodkov od prodaje, kot v predhodnem letu, kar znaša 39 milijonov SIT. Podobno zmanjšanje produktivnosti ugotavljamo tudi v oljarstvu, kjer so ustvarili okoli 37,5 milijona SIT prihodkov od prodaje na zaposlenega. Najizrazitejše poslabšanje produktivnosti v letu 2004 ugotavljamo v proizvodnji brezalkoholnih pijač, kjer so se prihodki na zaposlenega realno zmanjšali za 8,8% in padli na 25 milijonov SIT. V mesnopredelovalni panogi, ki je po značilnostih proizvodnje delovno intenzivna, je produktivnost v letu 2004 znašala 21,8 milijona SIT, kar je več kot 10-odstotno realno povečanje v primerjavi s predhodnim letom. Precejšnjo rast produktivnosti ugotavljamo tudi v dejavnosti predelava rib (indeks 2004/2003 = 108,3), vendar ta dejavnost dosega nizko produktivnost. Prihodki na zaposlenega so v letu 2004 znašali 18 milijonov SIT. Še nekoliko nižjo produktivnost so dosegli v vinarstvu (15,7 mio SIT), vendar se je ta realno povečala za okoli dva odstotka. V pekarstvu ustvarijo najnižji prihodek od prodaje, kar je strukturna značilnost delovno intenzivne panoge. V letu 2004 je prihodek na zaposlenega v pekarstvu znašal 13,1 milijona SIT, kar je realno ohranitev ravni iz leta 2003.

Rezultati pri dodani vrednosti na zaposlenega so v letu 2004 občutno slabši kot v predhodnem letu, saj se je rezultat celotne živilske panoge realno poslabšal za 6,5% in padel na 6,2 milijona SIT na zaposlenega. Precejšnjo rast vrednosti kazalnika (indeks 2004/2003 = 146) ugotavljamo v proizvodnji sladkorja, ki je s 16,1 milijona SIT dodane vrednosti na zaposlenega druga v živilski panogi. Daleč nad povprečjem je tobačna industrija, ki s 30 milijoni SIT ustvari petkrat več dodane vrednosti na zaposlenega. Pivovarstvo je tudi pri tem kazalniku v letu 2004 nazadovalo. Panoga sicer dosega eno izmed višjih vrednosti (15,2 mio SIT), vendar se je rezultat realno poslabšal za okoli štiri odstotke. Največji padec dodane vrednosti na zaposlenega v letu 2004 izkazuje mlečnopredelovalna panoga, ki je po prihodkih druga najpomembnejša dejavnost slovenske živilskopredelovalne panoge. Na zaposlenega so ustvarili 4,5 milijona dodane vrednosti, kar je 28,6% manj kot v predhodnem letu. Tako velik padec dodane vrednosti v mlečnopredelovalni panogi je možno delno pripisati izpadu prihodkov iz naslova podpor pripravi za izvoz. Pomembno se je dodana vrednost zmanjšala tudi v predelavi mesa (indeks 2004/2003 = 91,3) in padla na 4,5 milijona SIT na zaposlenega, še večji padec pa ugotavljamo v panogi predelave sadja in vrtnin. Dodana vrednost na zaposlenega je sicer nad povprečjem panoge (6,7 mio SIT) vendar se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšala za 9,4%.

Spremembe dodane vrednosti nakazujejo razmere na področju kazalnikov dobičkovnosti poslovanja. Največ izgube na zaposlenega so v letu 2004 izkazali v mlečnopredelovalni panogi (1,4 mio SIT), ki je še v preteklem letu dosegla 0,6 milijona SIT dobička na zaposlenega. Po izgubi na zaposlenega sledi proizvodnja vina, kjer je izkazana vrednost v letu 2004 dosegla 1,3 milijone SIT, kar je skoraj 40% več, kot v letu 2003. Vinarstvo izkazuje negativne poslovne rezultate že od leta 2001, trenutne razmere v panogi (obsežne zaloge, neugodna cenovna gibanja) pa ne kažejo na izboljšanje. Občutno poslabšanje dobičkovnosti na zaposlenega ugotavljamo tudi v panogi predelava sadja in vrtnin, ki izkazuje 1,2 milijona SIT izgube na zaposlenega, medtem ko je panoga v poslovnem letu 2003 dosegla 0,4 milijona SIT dobička na zaposlenega. Največjo spremembo v kazalniku ugotavljamo za predelavo sladkorja, kjer so v letu 2004 izkazali 1,1 milijona SIT izgube na zaposlenega. Pozitivni trendi v ostalih kazalnikih (produktivnost in dodana vrednost na zaposlenega) nakazujejo, da je tolikšno poslabšanje dobičkovnosti najverjetneje posledica izrednih odhodkov v poslovnem letu.

Preglednica 17: Absolutne vrednosti kazalnikov uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti; 2003 in 2004

DEJAVNOST	Izvozna usmerjenost (v %)		Produktivnost (v tisoč SIT)		Dodana vrednost na zaposlenega (v tisoč SIT)		Dobiček /izguba na zaposlenega (v tisoč SIT)		Donosnost prodaje (ROS v %)		Donosnost sredstev (ROA v %)	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
D – PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	57,7	58,5	19.175	21.356	5.741	6.225	577	710,0	3,01	3,32	3,02	3,41
DA - Proizvodnja hrane, pijač, tobačnih izdelkov	17,4	16,6	22.816	23.974	6.407	6.206	541	-119,8	2,37	-0,50	1,91	-0,38
15 Proizvodnja hrane, pijač in krmil	16,6	16,3	22.214	23.386	6.107	6.004	248	-258,7	1,12	-1,11	0,92	-0,90
15.1 Proizvodnja, konzerviranje mesa, mesnih izdelkov	10,8	12,0	19.024	21.755	4.782	4.525	-279	-246,2	-1,47	-1,13	-1,24	-1,00
15.2 Predelava in konzerviranje rib in ribjih izdelkov	36,4	36,1	16.105	18.075	4.985	4.803	-132	438,5	-0,82	2,43	-0,87	2,76
15.3 Predelava in konzerviranje sadja in vrtnin	36,7	33,8	25.676	25.051	7.173	6.732	436	-1.206,0	1,70	-4,81	1,58	-4,10
15.4 Proizvodnja rastlinskih in živalskih olj in maščob	8,2	6,5	37.021	37.464	5.870	5.937	-446	-247,2	-1,21	-0,66	-1,33	-0,82
15.5 Predelava mleka in proizvodnja mlečnih izdelkov	15,9	18,1	38.496	38.970	6.061	4.484	587	-1.394,1	1,52	-3,58	2,33	-5,12
15.6 Mlinarstvo in proizvodnja škroba in škrobnih izdelkov	13,1	11,2	21.009	25.760	5.285	6.449	825	620,9	3,93	2,41	3,10	1,92
15.7 Proizvodnja krmil	1,5	9,1	42.427	43.289	4.393	6.611	341	505,6	0,80	1,17	1,13	1,65
15.8 Proizvodnja drugih živil	11,9	14,3	16.690	16.764	5.613	5.979	395	222,4	2,36	1,33	2,26	1,21
15.81 Proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic	2,0	2,0	12.596	13.103	4.659	4.850	125	135,4	1,00	1,03	0,96	0,98
15.83 Proizvodnja sladkorja	1,1	10,4	35.092	47.443	10.601	16.056	3.350	-1.090,3	9,55	-2,30	5,50	-1,55
15.84 Proizvodnja kakava, čokolade, bombonov	41,4	43,4	15.225	16.948	5.075	5.180	144	313,9	0,95	1,85	0,99	2,01
15.86 Predelava čaja in kave	30,4	31,5	26.486	29.492	9.867	10.334	1.168	855,6	4,41	2,90	3,53	2,56
15.9 Proizvodnja pijač	20,3	15,8	27.954	27.993	9.842	9.776	444	-505,1	1,59	-1,80	0,71	-0,74
15.93 Proizvodnja vina iz grozdja	11,1	10,8	14.885	15.741	4.391	4.608	-894	-1.292,5	-6,01	-8,21	-3,44	-4,54
15.96 Proizvodnja piva	24,5	18,6	40.647	40.515	15.243	15.180	3.308	-258,3	8,14	-0,64	3,09	-0,23
15.98 Proizvodnja mineralnih vod in brezalkoholnih pijač	17,7	12,7	26.396	24.935	9.067	8.240	-2.184	171,4	-8,27	0,69	-4,73	0,35
16 Proizvodnja tobačnih izdelkov	34,7	24,1	61.392	93.160	25.649	30.043	19.308	16.239,5	31,45	17,43	17,10	4,80

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov AJPEŠ

Dobiček na zaposlenega v tobačni industriji praviloma več desetkrat presega povprečje v živilski panogi, kar ugotavljamo tudi v letu 2004, ko ga je bilo izkazanega 16,2 milijona SIT. V primerjavi s predhodnim letom se je dobiček na zaposlenega zmanjšal za slabo petino. Zmanjšanje dobička na zaposlenega za okoli 30% v letu 2004 ugotavljamo tudi v dejavnosti predelava čaja in kave, ker je kazalnik padel na okoli 0,9 milijona SIT. V primerljivem obsegu se je dobiček na zaposlenega zmanjšal tudi v mlinarstvu in je v letu 2004 znašal 0,6 milijona SIT. V dejavnosti predelava rib je trend dobička na zaposlenega pozitiven, saj ga je v letu 2004 panoga izkazala za 0,4 milijona SIT, predhodno leto pa je zaključila z izgubo (0,1 mio SIT). Pomembne spremembe ugotavljamo tudi v proizvodnji brezalkoholnih pijač, ki je v letu 2004 izkazala 0,2 milijona SIT dobička na zaposlenega, v predhodnem letu pa je bil rezultat izrazito negativen (2,2 mio SIT izgube na zaposlenega). Ponovno izpostavljamo, da je tolikšna sprememba posledica lastniške konsolidacije po prevzemih vodilnih podjetij v panogi s stran pivovarn.

Kazalniki donosnosti prodaje (ROS) in donosnosti sredstev (ROA) so zaradi neuspešnega poslovnega izida v letu 2004 za velik del živilskopredelovalnih dejavnosti negativni. Izstopa vinarstvo, ki izkazuje kazalnik ROS -8,2%, kar pomeni, da se obseg izgube v panogi približuje desetini vrednosti prihodkov od prodaje. Dodatno potrdilo negativnih trendov v panogi kaže za več kot tretjinsko zmanjšanje vrednosti tega kazalnika v primerjavi z letom 2003. Izrazito nizka je tudi vrednost kazalnika ROA (-4,5%), vendar še bolj neugodno donosnost sredstev ugotavljamo v dejavnosti predelava mleka. Izkazana izguba v tej dejavnosti je v letu 2004 presegla 5% vrednosti sredstev, kar je znak zaostrenih razmer v panogi. Donosnost prodaje je nekoliko ugodnejša (-3,6%), a kljub temu globoko negativna. V dejavnosti predelave sadja in vrtnin izkazana izguba dosega skoraj 5% prihodkov od prodaje ter presega 4% vrednosti sredstev. Pri kazalnikih donosnosti je mesnopredelovalna panoga v letu 2004 izkazala pozitivne trende, saj se je vrednost ROS izboljšala za slabo petino na -1,1%, donosnost kapitala pa je znašala 1,0% (indeks 2004/2003 = 80,1).

Tako kot pri produktivnosti ter dodani vrednosti na zaposlenega, tobačna industrija tudi pri kazalnikih donosnosti izkazuje izrazito nadpovprečne vrednosti, vendar se je vrednost v letu 2004 v primerjavi s predhodnim letom izrazito poslabšala. Donosnost prodaje je padla na polovico vrednosti iz leta 2003 (ROS=17,4%), donosnost sredstev pa na slabo tretjino vrednosti (ROA=4,8%). Vrednosti kazalnikov donosnosti, ki so pričakovane v živilskopredelovalni panogi, so v letu 2004 izkazali v dejavnosti predelave čaja in kave (ROS=2,9%; ROA=2,6%). Dobro donosnost so dosegli tudi v predelavi rib (ROS=2,4%), še ugodnejši pa je rezultat pri donosnosti sredstev (ROA=2,8%). Nekoliko manj ugodno je razmerje kazalnikov v mlinarstvu, ki v letu 2004 dosega dobro donosnost prodaje (ROS= 2,4%), vendar ob nižji donosnosti sredstev (ROS=1,9%). Kazalniki donosnosti v mlinarstvu in predelavi čaja in kave so se v letu 2004 poslabšali za okoli tretjino, kar kaže, da se dejavniki uspešnosti poslovanja poslabšujejo tudi v najuspešnejših panogah.

Tudi gibanja kazalnikov uspešnosti poslovanja v obdobju med leti 2000 in 2004 večinoma kažejo na stagnacijo slovenske živilskopredelovalne panoge. Najizrazitejše dolgoročne negativne trende na panožni ravni ugotavljamo pri kazalnikih dobičkovnosti ter izvozne aktivnosti, zmerne pozitivne trende pa izkazuje kazalnik produktivnosti (preglednica 18). Ta se je od leta 2000 realno izboljšala za 3%, kar pa je petkrat nižja stopnja rasti od povprečja v predelovalnih panogah (indeks 2004/2000 = 115,1). Med dejavnostmi živilske panoge najizrazitejše stopnje rasti produktivnosti izkazujejo v proizvodnji sladkorja in tobačni industriji, kjer se je vrednost podvojila, vendar pa med dejavnostma obstajajo razlike v razlogih za spremembo produktivnosti. Rast produktivnosti, ki je presegla povprečje predelovalne panoge, so dosegla samo še podjetja v konditorstvu (indeks 2004/2000=118,8), v mlinarstvu pa so se povprečni rasti približali. Za več kot 10% se je izboljšala produktivnost v oljarstvu, spodbudno, okoli 8-odstotno rast pa izkazujejo tudi dejavnosti predelava sadja in vrtnin ter mesnopredelovalna panoga. Zaskrbljujoč je realni 10-odstotni padec produktivnosti v proizvodnji brezalkoholnih pijač, pomembno pa se je poslabšala produktivnost tudi v mlečnopredelovalni industriji (indeks 2004/2000 = 96,8). Dodatni indikator nazadovanja v

panogi je padec dodane vrednosti na zaposlenega, ki je v primerjavi z letom 2000 nižja za okoli 27%, vendar je to v celoti posledica sprememb v letu 2004.

Preglednica 18: Uspešnost poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti – indeks 2004/2000

DEJAVNOST	Izvozna usmer.	Produktiv.	Dodana vrednost na zaposl.	Dobiček /izguba na zaposl.	ROS	ROA
DA - Proizvodnja hrane, pijač, tobačnih izdelkov	94,9	103,0	95,4	-361,5*	-1,8°	-1,5°
15 Proizvodnja hrane, pijač in krmil	102,5	104,2	97,6	-377,9*	-1,8°	-1,5°
15.1 Proizvodnja, konzerviranje mesa, mesnih izdelkov	100,4	108,2	102,2	-291,5*	-1,4°	-1,3°
15.2 Predelava in konzerviranje rib in ribjih izdelkov	99,1	106,1	104,1	38,5	36,3	35,5
15.3 Predelava in konzerviranje sadja in vrtnin	103,8	108,7	94,8	-1.850,0*	-8,4°	-7,1°
15.4 Proizvodnja rastlinskih in živalskih olj in maščob	68,7	111,2	98,1	9,9	8,9	11,8
15.5 Predelava mleka in proizvodnja mlečnih izdelkov	121,2	96,8	72,6	-1.756,2*	-4,7°	-7,0°
15.6 Mlinarstvo in proizvod. škroba in škrobnih izdelkov	69,3	113,4	121,2	152,7	134,7	142,7
15.7 Proizvodnja krmil	4.736,5	98,0	77,4	49,0	50,0	64,8
15.8 Proizvodnja drugih živil	132,3	106,4	103,5	32,0	30,0	34,5
15.81 Proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic	96,3	106,3	95,5	28,6	26,9	29,3
15.83 Proizvodnja sladkorja	251,7	154,3	166,7	-1.643,1*	-4,6°	-2,7°
15.84 Proizvodnja kakava, čokolade, bombonov	145,9	118,8	104,5	58,3	49,1	60,7
15.86 Predelava čaja in kave	126,3	100,9	118,5	40,0	39,7	44,8
15.9 Proizvodnja pijač	81,0	100,0	102,5	32,3	32,3	2,0°
15.93 Proizvodnja vina iz grozdja	83,2	102,7	93,0	-1.344,7*	-8,6°	-4,8°
15.96 Proizvodnja piva	85,9	99,8	98,5	-2.463,1*	-7,6°	-3,7°
15.98 Proizvodnja mineralnih vod in brezalk. pijač	62,1	90,6	108,9	8.374,9*	38,7°	16,8°
16. Proizvodnja tobačnih izdelkov	54,1	144,3	122,0	198,7	137,7	54,2
D – PREDLOVALNE DEJAVNOSTI	104,8	115,1	115,6	163,1	141,6	147,0

Opomba: * Absolutna razlika v tisoč SIT, ° Absolutna razlika v odstotnih točkah.

Vir: Lastni izračuni na podlagi podatkov AJPEŠ

V povprečju se je dodana vrednost v živilskopredelovalni industriji (DA) od leta 2000 realno zmanjšala za slabih 5%, medtem ko se je v predelovalni panogi (D) povečala za dobrih 15%. Poleg mlečnopredelovalne industrije, več kot za petino slabšo dodano vrednost na zaposlenega v analiziranem obdobju ugotavljamo še v proizvodnji krmil (indeks 2004/2000 = 77,4). Izstopa tudi zmanjšanje vrednosti kazalnika pri predelavi sadja in vrtnin (indeks 2004/2000 = 94,8), čeprav panoga izkazuje dobro rast produktivnosti. Še večje nesorazmerje med trendi produktivnosti in dodane vrednosti na zaposlenega ugotavljamo pri pekarstvu. V vinarstvu se je dodana vrednost na zaposlenega od leta 2000 realno zmanjšala za 7%, realno nazadovanje kazalnika pa ugotavljamo tudi pri pivovarstvu.

Kazalniki dobička v živilskih dejavnostih so zaradi negativnega izida v letu 2004 zaskrbljujoči, še posebej, če primerjamo trende povprečja predelovalne panoge, kjer so se dobiček na zaposlenega ter kazalnika donosnosti povečali za okoli 1,5-krat. Izrazito izboljšanje kazalnikov dobička ugotavljamo v dejavnosti proizvodnje brezalkoholnih pijač (absolutna sprememba 8,4 mio SIT na zaposlenega), ki pa je v letu 2000 izkazovala zelo veliko izgubo, ki je bila posledica visokih izrednih odhodkov. Dobiček na zaposlenega in kazalnik donosnosti prodaje sta se na dolgi rok izboljšala tudi v tobačni industriji, medtem ko se je donosnost sredstev skoraj razpolovila. Stalno in dobro rast kazalnikov dobička izkazuje še mlinarstvo, preostale živilske dejavnosti pa so občutno poslabšale uspešnost poslovanja, tudi tiste, ki so poslovno leto 2004 zaključile s pozitivnim izidom.

Leto 2004 je bilo za slovensko živilskopredelovalno industrijo prelomno v več pogledih, ključni dejavnik pa je pristop Slovenije k Evropski uniji ter vključitev industrije v enotni trg. Rezultati poslovanja, ki vključujejo osem mesecev polnopravnega članstva, so zaskrbljujoči. Živilskopredelovalna panoga je poslovno leto zaključila z izkazano neto izgubo v višini 2,2 milijarde SIT, če pa izzamemo dobiček tobačne industrije, pa neto čista izguba narase na 4,7 milijarde SIT. V primerjavi z leti v drugi polovici devetdesetih, ko je panoga poslovala s stabilnim pozitivnim izidom, je sprememba vrednosti kazalnikov dobička zaskrbljujoča. Še bolj zaskrbljujoča pa je relativna stagnacija produktivnosti ter dodane vrednosti. Na ravni

panoge se je dodana vrednost na zaposlenega v primerjavi z letom 2000 celo realno zmanjšala, produktivnost pa se je povečala za 3%, kar je petkrat manj, kot je bila povprečna rast v slovenski predelovalni industriji.

Pristop Slovenije k Evropski uniji je zelo hitro intenziviral procese ekonomskega prestrukturiranja v živilskopredelovalnem sektorju. Ti so bili v obdobju ekonomske tranzicije ublaženi predvsem z zunanjetrgovinsko politiko, zato je bilo pričakovati, da bodo posledice članstva v Evropski uniji za živilska podjetja bolj negativne, kot bi bile ob postopni liberalizaciji in strateškem usmerjanju prestrukturiranja.

Učinke protekcionistične zunanjetrgovinske politike na področju predelanih živil jasno kaže radikalna sprememba intenzivnosti mednarodne menjave. Uvoz predelanih živilskih proizvodov (brez kmetijskih surovin) se je v letu 2004 povečal za 15%, medtem ko se je izvoz zmanjšal za 13%. Sicer stalno prisoten zunanjetrgovinski primanjkljaj pri trgovini s predelanimi živilmi se je posledično skoraj podvojil, pokritost uvoza z izvozom pa se je zmanjšala na polovico. Povečanje uvoza ugotavljamo v skupinah, ki so že v preteklosti izkazovale visoke trende rasti (npr. drugi živilski proizvodi), zelo pa se je povečal tudi uvoz proizvodov, ki doslej niso kazali tendenc povečevanja. Uvoz piva se je tako povečal za dve tretjini, prav tako pa se je pomembno povečal uvoz tobaka, kar pa je posledica ukinitve proizvodnje v Sloveniji. Povečal se je tudi uvoz proizvodov, ki tvorijo ključne kategorije po vrednosti. Uvoz mesa in izdelkov se je povečal za dobro petino, pomembno rast pa kaže tudi uvoz mleka in proizvodov, ki se je v primerjavi z letom 2000 povečal za 7%.

Kljub izrazitemu povečanju uvoza po pristopu, pa so najverjetneje pomembni povodi za poslabšanje uspešnosti poslovanja v zmanjšanju izvoza v nekaterih dejavnostih. Ta se je pri pivu zmanjšal za polovico, pri brezalkoholnih pijačah pa skoraj za tretjino. Zmanjšanje izvoza je posledica sprememb v pogojih trgovanja na najpomembnejših izvoznih trgih za slovenska živilska podjetja. Ukinitve sporazumov o preferencialni trgovinski obravnavi, ki so veljali med Slovenijo in državami nekdanje Jugoslavije do prevzema enotne carinske tarife EU, je povzročila povišanje uvoznih cen in s tem zmanjšanje konkurenčnosti slovenskih ponudnikov. Za nekatere pomembne izvozne proizvode se je konkurenčnost poslabšala tudi zaradi spremenjenega sistema proračunske podpore izvoza. Spodbudno pa je, da je mlečnopredelovalna dejavnost, ki je bila največja prejemnica teh sredstev, izkazala ugodne trende tako pri vrednosti izvoza, kot pri regijski strukturi.

Usmeritev na trge Evropske unije ter iskanje novih poslovnih priložnosti je ena izmed pomembnejših nalog slovenskih živilskih podjetij, ki pa zagotovo ni enostavna. Živilski trgi v Evropski uniji sodijo med najintenzivnejše in najbolj kompetitivne. Dominirajo velika podjetja, ki so po obsegu prihodkov tudi stokrat večja od največjih slovenskih ponudnikov, zato je vsakršen donosen prodajni preboj uspeh. Živilska industrija v Evropski uniji je pomemben gospodarski dejavnik in se tudi v najbolj razvitih članicah uvršča med največje predelovalne dejavnosti. Slovenska živilska podjetja morajo v tem intenzivnem ekonomskem okolju najti svoje konkurenčno mesto, pri čemer imajo v tem trenutku težave tudi tista, ki so se na pristop k Evropski uniji intenzivno pripravljala. Podjetja, ki v predpristopnem obdobju niso premogla dovolj ekonomskih resursov ter znanja, in na spremembe ekonomskih razmer niso bila pripravljena, se soočajo z negotovo prihodnostjo. Proces zaključne faze prestrukturiranja živilske panoge v Sloveniji se je pričel s pristopom k Evropski uniji. Prestrukturiranje pa nujno vključuje tudi ugašanje nekonkurenčnih podjetij, njihove tržne deleže pa prevzemajo uspešnejša podjetja.

4 ZNAČILNOSTI KMETIJSKE POLITIKE

4.1 Tržno-cenovna politika

S 1.5.2004 je začela v Sloveniji na področju tržno-cenovne politike neposredno veljati evropska zakonodaja. S tem je na skupne organe EU prenesena pristojnost za celotno zunanjetrgovinsko ureditev, za intervencijske ukrepe in večino drugih ukrepov na skupnem trgu. Velike spremembe je vstop v EU prinesel zlasti na področju zunanjetrgovinske ureditve, kjer je začela veljati skupna trgovinska politika. Odpravljene so bile vse omejitve v medsebojnem trgovanju med članicami, za trgovanje s tretjimi državami pa so začele veljati skupne carinske tarife EU ter trgovinski sporazumi, ki jih je sklenila EU. Spremenili so se zunanjetrgovinski režimi v trgovanju s tretjimi državami (uvozne dajatve, tarifne kvote, izvozno/uvozna dovoljenja, varščine). Prenehali so veljati slovenski prostotrgovinski sporazumi. Spremenil se je tudi sistem podpor izvozu (vrste proizvodov, višine, namembni kraji), bolj zapleten pa je postal tudi postopek za njihovo izplačilo. Vse to se je med drugim izrazilo tudi v spremembi višine in strukture proračunskih izdatkov za posamezne ukrepe tržno-cenovne politike.

4.1.1 Ukrepi za pospeševanje prodaje in stabilizacijo razmer na trgu kmetijskih proizvodov

Podpore izvozu

Z vstopom v EU so podpore za pripravo kmetijskih pridelkov in živil za zunanji trg, ki so bile vsa zadnja leta najpomembnejši ukrep za pospeševanje prodaje in stabilizacijo razmer na kmetijskih trgih, zamenjala izvozna nadomestila, ki jih v celoti financira skupni proračun EU. V primerjavi s povprečno mesečno višino izplačanih podpor za izvoz v prvih štirih mesecih leta 2004 (438 milijonov SIT), so bila izplačila izvoznih nadomestil po vstopu v EU izjemno skromna (v povprečju dobrih 14 milijonov SIT mesečno). Od vseh izplačanih podpor iz tega naslova (5.767 milijonov SIT) je bilo tako za izvoz v obdobju I.-IV. 2004 za podpore za pripravo blaga za zunanji trg izplačano 1.751 milijonov SIT (30%), za izvozna nadomestila za izvoz po 1. maju 2004 pa le 116 milijonov SIT (2%). Preostalih 3.900 milijonov SIT (68%) je bilo namenjenih poravnavi obveznosti za izvoz, realiziran v letih 2002 in 2003.

Preglednica 19: Sestava izplačanih podpor za pripravo blaga za zunanji trg in izvoznih nadomestil v letu 2004

	Podpore (000 SIT)				Struktura (%)		
	Za izvoz 2002, 2003	Za izvoz I.-IV.2004	Za izvoz V.-XII.2004	Skupaj 2004	Izvoz pred V.2004	Izvoz V.-XII.2004	Skupaj 2004
Skupaj	3.900.124	1.750.839	115.579	5.766.542	100,0	100,0	100,0
- žive živali, meso in izdelki	587.584	384.878	19.137	991.599	17,2	16,6	17,2
- mleko in izdelki	3.301.038	1.353.510	88.019	4.742.568	82,4	76,2	82,2
- med	3.884	3.857	-	7.741	0,1	-	0,1
- ribji izdelki	7.617	8.594	-	16.212	0,3	-	0,3
- žito (koruza)	-	-	432	432	-	0,4	0,0
- riž	-	-	177	177	-	0,2	0,0
- sladkor	-	-	3.836	3.836	-	3,3	0,1
- jajca (valilna)	-	-	3.978	3.978	-	3,1	0,1

Vir: ARSKTRP

Neposredne podpore izvozu, ki so bile izplačane v letu 2004, so bile večinoma namenjene izvozu mleka in mlečnih izdelkov ter živih živali, mesa in izdelkov, kar velja tudi za obdobje po vstopu v EU. Kljub temu so v strukturi izvoznih nadomestil v obdobju po 1.5.2004 že opazne nekatere spremembe. V tem obdobju so nekateri proizvodi, ki v okviru nacionalne politike pred vstopom niso bili upravičeni do podpor (npr. sladkor, jajca), zastopani z razmeroma velikimi deleži, delež mleka in mlečnih izdelkov pa se je nekoliko zmanjšal.

Za trg vina ter sadja so se podpore izvozu v zadnjih letih izvajale v obliki posebnih podpor promociji, določenih v okviru tržnih ureditev. Te podpore so bile namenjene povečanju prepoznavnosti slovenskega kakovostnega vina z zaščitnim geografskim poreklom in v Sloveniji pridelanih jabolk in hrušk na tujih trgih. Podpore za promocijo sadja in vina, ki so bile izplačane v letu 2004 (451 milijonov SIT), so se v celoti nanašale na izvoz, ki je bil realiziran pred vstopom v EU. Z vstopom v EU tovrstnih podpor ni več. Aktivnosti v zvezi s promocijo je po novem v omejenem obsegu mogoče sofinancirati le v okviru operativnih programov organizacij proizvajalcev.

Preglednica 20: Izplačane podpore izvozu kmetijskih pridelkov in živil; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Podpore izvozu skupaj	6.880.992	6.217.488	90,4
Priprava blaga za zunanji trg in izvozna nadomestila	6.087.598	5.766.542	94,7
- Priprava blaga za zunanji trg (del PP 6636)	6.087.598	5.650.963	92,8
- Izvozna nadomestila (PP 2091)	-	115.579	-
Intervencije na kmetijskih trgih – izvoz žive govedi (del PP 2252)	83.410	-	-
Promocija sadja in vina (PP 2242*)	709.984	450.946	63,5
- vino	535.184	231.921	43,3
- sadje	174.800	219.025	125,3

* upoštevan samo del proračunske postavke, ki pomeni neposredno podporo izvozu (brez plačila študije za vino)

Vir: ARSKTRP

Skupaj je bilo v letu 2004 za podpore izvozu izplačano 6.217 milijonov SIT, kar je skoraj 10% manj kot v letu prej.

Specifični ukrepi za stabilizacijo trga

Vstop v EU je določene spremembe prinesel tudi na področju intervencijskih in drugih specifičnih ukrepov po posameznih trgih. Začele so veljati intervencijske, bazne in druge institucionalne cene, določene v skupnih tržnih ureditvah, ki so praviloma višje, kot so bile postavljene v nacionalnih tržnih ureditvah.

Preglednica 21: Institucionalne cene za leto 2003 in za tržno leto 2004/2005

Proizvod	Vrsta cene	SIT/kg		EUR/t
		2003	2004/05	2004/05
Pšenica, rž, ječmen, koruza	Intervencijska cena	23,00	24,20	101,3
Sladkorna pesa	Minimalna cena	9,00	11,16	46,7
Beli sladkor	Intervencijska cena	110,00	150,94	631,9
Maslo	Intervencijska cena	778,50	783,94	3.282,0
Posneto mleko v prahu	Intervencijska cena	493,35	490,91	2.055,2
Meso govedi	Bazna cena	511,52	531,23	2.224,0
Meso jagnjet	Bazna cena	976,01	1.204,03	5.040,7
Praščje meso	Bazna cena	349,00	360,54	1.509,4

Vir: Uradni listi RS (različne številke)

Najbolj neposreden vpliv na cene na domačem trgu so imele te spremembe na trgu sladkorja, kjer je v okviru skupne tržne ureditve določena tudi minimalna cena sladkorne pese za pridelovalce in sicer na ravni, ki je za več kot 20% višja kot je v Sloveniji veljala v letu 2003. Pri drugih pridelkih vpliv sprememb institucionalnih cen zaenkrat ni prišel do izraza, saj intervencijskih ukrepov, ne v letu 2004, ne v predhodnih letih, ni bilo.

Prav tako se po vstopu v EU še niso izvajali nekateri drugi specifični ukrepi iz okvira skupnih tržnih ureditev (npr. različne oblike podpor porabi na trgu mleka, vina, sladkorja), tako da sprememb na tem področju še ni mogoče ovrednotiti. Vsa izplačila za specifične ukrepe za stabilizacijo trga, ki so bila izvedena iz proračuna za leto 2004 so bila tako namenjena poravnavi obveznosti, ki so nastale še pred vstopom v EU in so bile v celoti financirane iz nacionalnih sredstev.

Preglednica 22: Izplačana sredstva za specifične ukrepe za stabilizacijo trga; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks
	2003	2004	
Specifični ukrepi skupaj	260.275	50.827	19,5
Skladiščenje govejega mesa (del PP 6636)	787	-	-
Skladiščenje pšenice in rži in pokrivanje stroškov analiz (del PP 6636)	141.332	42.863	30,3
Skladiščenje vina s slovenskim geografskim poreklom (del PP 6636)	111.226	-	-
Uporaba zgoščenega grozdnega mošta (del PP 6636)	6.930	7.964	114,9
Neposredno plačilo za prašiče (del PP 6636 in PP 2255)	294.189	36.297	12,3

Vir: ARSKTRP

Za specifične ukrepe za stabilizacijo trga je bilo v letu 2004 izplačano skupaj 51 milijonov SIT, kar je le 20% izplačil iz leta 2003. V letu 2004 so bila izplačana tudi zaostala plačila za pitane prašiče, ki po vsebini sodijo med izredne intervencijske ukrepe, po obliki ukrepa pa med neposredna plačila.

4.1.2 Neposredna plačila v kmetijstvu (EKO 0)

Z vstopom v EU je del financiranja neposrednih plačil prevzel evropski kmetijski proračun. V prvem letu (2004) se iz skupnega proračuna EU novim članicam zagotavlja financiranje v višini 25% t.i. nacionalne ovojnice, izračunane na osnovi dogovorjenih kvot in referenčnih količin za posamezne vrste neposrednih plačil in trenutno veljavne višine teh plačil v EU-15. Dovoljeno dopolnjevanje neposrednih plačil nad to ravnijo se praviloma financira iz nacionalnega proračuna, razen v delu, ki se financira iz za ta namen rezerviranih sredstev v okviru programa razvoja podeželja. Ta del se financira v razmerju 80% EU in 20% nacionalni proračun. Za leto 2004 je bilo v povprečju iz skupnega proračuna EU skupaj financirano okoli 45% neposrednih plačil, ki so predmet skupnih tržnih ureditev.

V okviru s pristopno pogodbo omogočenega dopolnjevanja neposrednih plačil iz nacionalnega proračuna je Slovenija izkoristila možnost dviga večine neposrednih plačil od v letu 2003 dosežene 75% višine glede na posamezna plačila v EU-15, na 85% v letu 2004. Z letom 2004 so bile na novo uvedene premije za mleko (osnovna premija in dodatno plačilo), dodatna premije za krave dojilje, neposredna pomoč za stročnice in za energetske rastline ter plačilo za lupinasto sadje.

Preglednica 23: Raven neposrednih plačil v okviru skupnih tržnih ureditev v Sloveniji v primerjavi z EU-15; 2003-2005

Vrsta neposrednega plačila	2003	2004	2005
Plačila za žito, oljnice, stročnice, hmelj, seme, govedo, drobnico	75%	85%	90%
Premija za mleko, dodatna premija za krave dojilje	-	85%	90%
Pomoč za stročnice, pomoč za energetske rastline	-	55%	60%
Plačilo za lupinasto sadje	-	25%	60%
Plačilo za oljčno olje	-	-	60%

Vir: MKGP, preračuni KIS

Poleg dviga ravni večine neposrednih plačil za 10 indeksnih točk v primerjavi z EU-15 oziroma za 17% v primerjavi z letom 2003 (nominalno) in uvedbe nekaterih novih plačil, je vstop v EU na področju neposrednih plačil prinesel še nekatere spremembe. Plačila za seme, ki so se do leta 2004 izplačevala v obliki plačil na hektar, se po vstopu v EU izplačujejo v obliki plačil na kg semena. Plačilo za semenski krompir se kot državna pomoč, ki je v celoti financirana iz nacionalnega proračuna, še vedno zagotavlja na površino, njegova višina pa je za leto 2004 ostala nominalno enaka kot v letu 2003. Podobno velja tudi za neposredna plačila za oljne buče, ki so v dogovorjenem prehodnem obdobju še dovoljena. Zaradi neskladnosti s skupno kmetijsko politiko je bilo ukinjeno plačilo na površino za sladkorno peso in plačilo na panj v čebelarstvu. Z letom 2004 se neposredna plačila na glavo ne zagotavljajo več za plemensko živino ter za kobile za zrejo žrebet. Nekatera od teh

so zamenjale bolj splošne podpore, ki nimajo več značaja neposrednih plačil (podpora čebelarstvu, podpora rejri in preizkušanju plemenskih živali, razvoj konjereje). Ukinjeno je bilo tudi plačilo na površino za obnovo hmeljišč, ob tem pa z letom 2004 pridelovalci lahko kot prehodni ukrep pridobijo neposredna plačila za pridelavo hmelja tudi za površine v mirovanju in za izkrcene nasade.

Preglednica 24: Vrste in višina neposrednih plačil za najpomembnejše trge; 2003-2005

	SIT		EUR			EUR EU-15
	2003	2004	2003*	2004*	2005	
Rastlinski pridelki (na hektar)						
Neposredno plačilo za žito, oljnice, krmne stročnice, praho	57.500	67.275	246,0	281,6	297,7	332,0
Pomoč za stročnice	-	7.314	-	30,6	33,3	55,6
Pomoč za energetske rastline	-	5.901	-	24,7	27,0	45,0
Neposredno plačilo za oljne buče	57.500	57.500	246,0	240,7	240,7	-
Neposredno plačilo za sladkorno peso	56.000	-	239,6	-	-	-
Neposredno plačilo za pridelavo hmelja	83.500	97.642	357,3	408,8	432,0	480,0
Plačilo za nasade hmelja v mirovanju in krčitev	-	97.642	-	408,8	432,0	-
Plačilo za obnovo hmeljišč (sadike »A certifikat«)	693.945	-	2.969,3	-	-	-
Neposredno plačilo za lupinasto sadje	-	7.198	-	30,1	72,5	120,7
Proizvodna pomoč za oljčno olje (na tono)	-	-	-	-	793,5	1.322,5
Živali in živalski proizvodi (na glavo)						
Premija za mleko (na tono kvote)	-	1.658	-	6,94	14,67	8,15
Dodatno plačilo za mleko (na tono kvote)	-	600	-	3,77	**	:
Klavna premija za odraslo govedo	13.800	16.214	59,0	67,9	72,0	80
Klavna premija za teleta	8.600	10.107	36,8	42,3	44,9	50
Dodatno plačilo za odraslo govedo	5.100	5.301	21,8	22,2	**	:
Premija za krave dojlje	34.500	40.534	147,6	169,7	180,0	200
Dodatna premija za krave dojlje	-	4.893	-	20,5	21,7	:
Posebna premija za bike	36.000	42.328	154,0	177,2	188,0	210
Posebna premija za vole	26.000	30.401	111,3	127,3	135,0	150
Ekstenzifikacijska premija	17.300	20.267	74,0	84,8	90,0	100
Osnovna premija za ovce mesnih pasem	3.600	4.232	15,4	17,7	18,8	21,0
Osnovna premija za koze in ovce mlečnih pasem	2.900	3.407	12,4	14,3	15,1	16,8
Dodatna premija za drobnico (OMD)	1.200	1.412	5,1	5,9	6,3	7,0
Dodatno plačilo za drobnico (OMD)	170	226	0,7	0,9	**	:

* preračunano iz SIT po povprečnem letnem tečaju Banke Slovenije

** določena skupna masa sredstev; plačilo na enoto je odvisno od števila uveljavljenih premij

Vir: Uradni listi RS (različne številke)

Z vstopom v EU so za Slovenijo začela veljati tudi vsa določila skupnih tržnih ureditev, ki imajo za cilj omejevanje rasti proizvodnje. To so predvsem kvote za mleko in sladkor, obvezna praha, obvezna destilacija vina (ob prekoračitvi najvišjega dovoljenega hektarskega pridelka), omejitve pri obnovi vinogradov, kakor tudi omejitve skupnih referenčnih površin za neposredna plačila pri določenih poljščinah (žito, oljnice, stročnice) in lupinastem sadju, števila pravic do premij za govedo in drobnico ter skupnega pridelka za neposredno plačilo za oljčno olje. Pri tem bo imela prekoračitev kvot za mleko in sladkor za posledico plačilo posebne dajatve, prekoračitev referenčnih količin pa praviloma linearno znižanje plačil.

Obvezna praha v višini 5% površin iz zahtevka za neposredna plačila za poljščine je za tržno leto 2004/2005 veljala za vse pridelovalce, ki so vložili zahtevke za površine, enake ali večje od 17,45 ha. Površine v prahi se praviloma ne smejo uporabljati za kmetijsko proizvodnjo. Dovoljena je le pridelava surovin za predelavo v proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi in živali (npr. za bio gorivo). Izjemoma so se površine v prahi v tržnem letu 2004/2005 lahko uporabljale za krmo na lastnem gospodarstvu.

Razdelitev kvote za mleko ter pravic do premij za krave dojlje in za drobnico po posameznih rejcih, ki je sicer predvidena v skupnih tržnih ureditvah, v letu 2004 v Sloveniji v skladu s pristopno pogodbo še ni bila potrebna (uveljavljeno prehodno obdobje). Kljub temu so bile kvote za mleko po rejcih začasno razdeljene že za tržno leto 2004/2005 s ciljem usposobitve

vseh udeležencev za izvajanje sistema kvot, predvsem pa kot podlaga za uveljavljanje pravic do premij za mleko, ki se po pravilih skupne tržne ureditve neposredno vežejo na individualne kvote za posamezne proizvajalce.

Kvota so bile v prvem koraku razdeljene glede na doseženo oddajo mleka v mlekarne in neposredno prodajo v referenčnem letu 2003/2004 (1.4.2003 – 31.3.2004), pri čemer je bil del referenčnih količin za oddajo dodeljen v obliki kvote za neposredno prodajo, ki jo je bilo že v letu 2004 mogoče pretvoriti v kvoto za oddajo. V naslednjem koraku so rejci lahko zaprosili za dodatne kvote iz nacionalne rezerve in njihovo pretvorbo. Na ta način so bile do konca leta 2004 razdeljene vse razpoložljive kvote, hkrati pa je bila na nacionalni ravni izvedena prilagoditev razmerja med kvoto za oddajo in kvoto za neposredno prodajo dejanskemu stanju v proizvodnji.

Preglednica 25: Razdelitev kvot za mleko rejcem za tržno leto 2004/2005 (v kg)

	Kvota za oddajo	Kvota za neposredno prodajo	Kvota skupaj
Dodeljena kvota za Slovenijo (dosežena v pogajanjih)	467.063.000	93.361.000	560.424.000
Prva delitev	454.845.599	69.461.753	524.307.352
Stanje po pretvorbi	503.525.911	20.781.441	524.307.352
Nacionalna rezerva po prvi delitvi	12.217.401	23.899.247	36.116.648
Stanje na dan 31.3.2005	515.743.312	44.680.688	560.424.000

Vir: ARSKTRP

Sistem mlečnih kvot v celoti stopi v veljavo v tržnem letu 2005/2006, podlaga za delitev individualnih kvot po rejcih pa je dosežena oddaja oziroma neposredna prodaja v referenčnem letu 2004/2005 (1.4.2004–31.3.2005). Z uveljavitvijo sistema kvot stopi v veljavo tudi obveznost plačila dajatev ob prekoračitvi kvot. Dajatev se plača za vse tržne količine mleka in mlečnih proizvodov, ki v posameznem tržnem letu presežejo nacionalno kvoto. Dajatev plačajo rejci, ki so presegli razpoložljivo individualno kvoto v sorazmerju glede na njihov delež v vsoti preseženih količin. Prenos kvot med gospodarstvi skupaj z zemljo je omogočen brez omejitev, prenos kvot brez zemlje pa je vezan na izpolnjevanje določenih pogojev in praviloma zahteva prehod dela kvote v nacionalno rezervo.

V letu 2004 referenčne pravice do neposrednih plačil, z izjemo premij za drobnico, niso bile v celoti izkoriščene. Stopnja izkoriščenosti razpoložljivih referenčnih pravic je bila nizka zlasti pri lupinastem sadju (19%), med plačili za živali pa pri klavnih premijah (67% pri odraslem govedu, 58% pri teletih) ter premijah za bike in vole (65%). Število premij se je močno približalo referenčnemu številu pri kravah dojiljah (95%), razmeroma visoka pa je tudi izkoriščenost pravic pri poljščinah.

Po podatkih ARSKTRP je bilo po uredbah za leto 2004 do sredine leta 2005 kmetijskim gospodarstvom odobreno 9,9 milijonov SIT neposrednih plačil, kar je 16% več kot po uredbah za leto 2003. Od tega so 58% predstavljala plačila za živali, preostalo pa plačila za rastlinske pridelke.

Preglednica 26: Odobrena neposredna plačila (EKO 0) po uredbah za leto 2003 in 2004

	Uredbe 2003		Uredbe 2004		Ref. pravice
	Število	000 SIT	Število	000 SIT	
SKUPAJ neposredna plačila (EKO 0)		17.121.142		19.922.779	
Skupaj plačila za rastlinske pridelke		7.381.361		8.358.334	
Neposredna plačila za žito, stročnice in oljnice*	118.404 ha	6.671.659	118.707 ha	7.985.808	125.171 ha
Pomoč za stročnice	-	-	281 ha	2.058	
Pomoč za energetske rastline	-	-	292 ha	1.722	
Neposredno plačilo za oljne buče	3.780 ha	217.307	3.962 ha	227.784	
Neposredna plačila za pridelavo semen	634 ha	56.484		23.229	
Neposredno plačilo za pridelavo sladkorne pese	5.345 ha	294.724	-	-	-
Neposredno plačilo za pridelavo hmelja	1.530 ha	127.730	1.202 ha	117.320	
Plačilo za nasade hmelja v mirovanju in krčitev	-	-			
Plačilo za hmeljišča – pridelava + obnova A certifikat	17 ha	13.458			
Neposredno plačilo za lupinasto sadje	-	-	57 ha	413	300 ha
Skupaj plačila za živali		9.739.781		11.564.445	
Premija za mleko	-	-	471.779 t	782.097	560.424 t
Dodatno plačilo za mleko	-	-	468.507 t	421.598	
Klavna premija za odraslo govedo	118.520 gl.	1.635.580	107.307 gl.	1.663.814	161.137 gl.
Klavna premija za teleta	18.818 gl.	161.831	20.737 gl.	199.671	35.852 gl.
Dodatno plačilo za govedo	118.520 gl.	604.455	107.307 gl.	562.232	
Premija za krave dojlje	79.134 gl.	2.729.776	82.203 gl.	3.157.831	86.384 gl.
Dodatna premija za krave dojlje	-	-	82.203 gl.	381.193	
Posebna premija za bike in vole	66.669 gl.	2.405.742	60.201 gl.	2.467.866	92.276 gl.
Ekstenzifikacijska premija za govedo	78.226 gl.	1.353.315	76.174 gl.	1.458.112	
Premija za ovce in koze	84.185 gl.	293.149	84.630 gl.	344.960	84.909 gl.
Dodatna premija za ovce in koze	75.050 gl.	90.055	76.812 gl.	107.863	
Dodatno plačilo za ovce in koze	74.740 gl.	12.387	76.559 gl.	17.209	
Neposredno plačilo za kobile za vzrejo žrebet	5.784 gl.	144.623	-	-	-
Plačilo za čebelje družine	124.792 družin	119.800	-	-	-
Neposredna plačila za rejo plemenskih živali		189.067	-	-	-

* po uredbah za leto 2004 tudi za praho
Vir: ARSKTRP

Od skupno odobrenih neposrednih plačil po uredbah 2004 je bilo v letu 2004 upravičencem izplačano 3,1 milijarde SIT oziroma slabih 16%. Preostale obveznosti so bile prenesene v breme proračuna 2005. Zaradi zamikov pri izplačilih je bil večji del izplačil iz proračuna 2004 namenjen izplačilu neposrednih plačil po uredbah za leto 2003 (78%), izplačane pa so bile tudi zaostale obveznosti iz let 2002 in 2001 (pritožbe).

Preglednica 27: Izplačana neposredna plačila (EKO 0) iz proračuna 2003 in 2004 (tisoč SIT)

	Izplačano 2003	Uredbe 2001	Uredbe 2002	Uredbe 2003	Uredbe 2004	Izplačano 2004
SKUPAJ EKO 0	11.318.865					14.132.086
SKUPAJ neposredna plačila	11.280.865	127	24.725	11.003.180	3.104.054	14.132.086
Plačila na površino	:	57	12.209	3.038.336	2.678.378	5.728.979
Plačila na glavo živali	:	71	12.516	7.964.844	425.676	8.403.107
Drugi tekoči transferji	38.000	-	-	-	-	-

Vir: ARSKTRP

Iz proračuna 2004 je bilo za neposredna plačila izplačano skupaj 14,1 milijarde SIT (PP 5536, PP 2095), kar je 25% več kot v letu prej.

4.1.3 Pomoč po naravnih nesrečah in odškodnine

V letu 2004 je bil dokončan poračun pomoči za odpravo posledic naravnih nesreč v letu 2003. Za ta namen je ARSKTRP aprila 2004 prejela 54.660 vlog, v katerih je bilo 68.500 zahtevkov. Za sanacijo posledic suše, pozebe ter neurij s točo v letu 2003 je bilo iz

proračuna 2004 izplačanih 4,3 milijarde tolarjev. Skupaj z akontacijo, ki je bila izplačana v že v letu 2003 je bilo tako za ta namen iz proračunske rezerve izplačano 8,3 milijarde SIT. Državna pomoč je pokrila dobro četrtino celotne škode, ki je bila ocenjena na 32,8 milijarde SIT. Poleg tega je bilo v letu 2004 iz proračunske rezerve izveden tudi poračun pomoči zaradi izbruha hruševega ožiga v letu 2003 v višini 4,5 milijona SIT.

Oktobra 2004 je bila 1.600 upravičencem izplačana akontacija pomoči za škodo po toči v letu 2004 v skupni višini 432 milijonov tolarjev. Škoda je bila ocenjena na 6,6 milijard SIT. Za ta namen je agencija prejela okoli 5.400 zahtevkov. Poracun akontacije iz naslova pomoči za odpravo posledic toče v letu 2004 je bil opravljen v letu 2005.

Preglednica 28: Izplačana pomoč za sanacijo posledic naravnih nesreč in odškodnine; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Podpore ob naravnih nesrečah in odškodnine skupaj	4.227.338	4.793.740	113,4
Suša, neura s točo, pozebe, poplave (iz proračunske rezerve)	4.062.657	4.717.142	116,1
- Pomoč za odpravo posledic suše v letu 2003 (PP 879)	4.062.657	4.284.745	105,5
- Akontacija pomoči za odpravo posledic toče v letu 2004 (PP 968)	-	432.397	-
Odškodnine za sanacijo posledic rastlinskih bolezni	69.451	6.867	9,9
- Pomoč za odpravo posledic hruševega ožiga (iz proračunske rezerve) (PP 951)	56.272	4.476	8,0
- Odškodnine v okviru zdravstvenega varstva rastlin (PP 4272*)	13.179	2.391	18,1
Odškodnine v okviru zdravstvenega varstva živali (PP 5552*)	12.887	14.857	115,3
Odškodnine za škodo po divjadi (PP 1403)	82.343	54.873	66,6

* upoštevan samo del proračunske postavke, ki je bil izplačan za odškodnine (brez stroškov cenilcev ipd.)

Vir: MKGP, VURS, ARSKTRP

Za druge oblike pomoči oziroma odškodnin, ki se izplačujejo iz proračuna MKGP, je bilo v letu 2004 porabljen 72,1 milijona SIT, od tega največ za odškodnine za škodo po divjadi. Skupaj je bilo v letu 2004 za vse oblike pomoči in odškodnin v kmetijstvu iz proračuna izplačanih 4,8 milijard SIT, kar je 13% več kot v letu prej.

4.2 Politika razvoja podeželja

Z vstopom v EU in prevzemom skupne zakonodaje so bile na področju kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja v letu 2004 izvedene predvsem organizacijske, administrativne in pravne spremembe. V procesu prilagajanja sta bila pripravljena dva temeljna strateško razvojna dokumenta:

- Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006 (PRP) in
- Enotni programski dokument Republike Slovenije 2004-2006 (EPD).

Dokumenta sta vsebinsko zasnovana tako, da predstavljata osnovo za celovito načrtovanje, izvajanje in spremljanje politike razvoja podeželja v Sloveniji. Zajemata različne strukturne ukrepe, ki so namenjeni ohranjanju in razvoju kmetijstva in z njim povezanih dejavnosti v ruralnem prostoru. S strani EU verificirani nacionalni programi in ukrepi so z različnimi deleži sofinancirani iz evropskega kmetijskega proračuna. Enotni programski dokument vsebinsko prevzema ukrepe, ki so bili predmet predpristopne pomoči EU v okviru programa SAPARD, kakor tudi velik del programa podpor prestrukturiranju kmetijstva in živilstva iz okvira nacionalnih ukrepov, ki so se izvajali pred vstopom v EU.

Zaradi pogodbenih obveznosti iz prejšnjih let ter finančnih omejitev za izvajanje posameznih ukrepov iz navedenih programskih dokumentov, se je del kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja v letu 2004 še vedno izvajal na podlagi nacionalnih ukrepov.

4.2.1 Program razvoja podeželja 2004-2006

Ukrepi, zajeti v Programu razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006 (Ur.l. RS, št. 116/04) so do 80% sofinancirani iz jamstvenega dela Evropskega kmetijskega jamstvenega in usmerjevalnega sklada, vsaj 20% pa iz nacionalnega proračuna. Namenjeni so širokemu krogu upravičencev in zajemajo različne oblike plačil v okviru dveh prednostnih nalog:

- prednostna naloga 1 – sonaraven/trajnosten razvoj kmetijstva in podeželja:
 - izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (ukrep OMD),
 - kmetijsko okoljski ukrepi (ukrepi SKOP),
- prednostna naloga 2 – ekonomsko in socialno prestrukturiranje kmetijstva:
 - zgodnje upokojevanje,
 - podpora izvajanju EU standardov na kmetijskih gospodarstvih.

Za spremljanje, vrednotenje in preverjanje izvajanja ukrepov PRP ter izobraževanje in promocijo so znotraj druge prednostne naloge predvidena tudi finančna sredstva za tehnično pomoč v višini 2% vseh finančnih sredstev programa. Poleg tega je del sredstev iz okvira PRP namenjen programu SAPARD ter dopolnjevanju neposrednih plačil (priloga 41). Prva prednostna naloga (ukrep OMD, ukrepi SKOP) v bistvu pomeni nadaljevanje ukrepov, ki so bili v veljavi že pred vstopom v EU, medtem ko so ukrepi v okviru druge prednostne naloge za Slovenijo novi.

Izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

Izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost so namenjena izravnavi stroškov pridelave zaradi težjih pridelovalnih razmer, posredno pa zagotavljajo obdelanost in trajno poseljenost krajine. Po evropsko primerljivi opredelitvi, ki je bila izdelavna v letu 2003 in dokončno uveljavljena v letu 2004, je v Sloveniji v območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) vključeno 85% celotnega ozemlja države oziroma skoraj 74% vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. OMD vključujejo hribovska in gorska območja, druga območja z omejenimi dejavniki in območja s posebnimi omejitvami.

Znotraj OMD se v obdobju do leta 2006 višina izravnalnih plačil določa glede na razvrstitev v težavnostna območja v elaboratu Območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo v SR Sloveniji, ki kmetijska gospodarstva (KMG) uvršča v gorsko višinsko območje in planine, strme kmetije, gričevnato hribovito območje, kraško območje ter druga območja z omejenimi možnostmi. Za gospodarstva, ki v ta elaborat niso vključena (osnovna kmetijska gospodarstva), po novi razvrstitvi pa njihova zemljišča sodijo v OMD, je višina plačil določena posebej. Izravnalna plačila lahko pridobijo kmetijska gospodarstva, ki imajo zemljišča na seznamu OMD in obdelujejo vsaj 1 ha kmetijskih zemljišč. Višina plačil na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi za leto 2004 se je v primerjavi z letom 2003 praktično podvojila.

Preglednica 29: Višina izravnalnih plačil za OMD; 2003-2005

	SIT/ha		EUR/ha		
	2003	2004*	2003	2004	2005
Gorsko-višinska KMG	19.000	44.183	81,3	185,3	201,6
KMG – Planine	19.000	44.183	81,3	185,3	201,6
Strma KMG	18.500	37.769	79,2	158,4	172,4
Kraška KMG	15.500	37.769	66,3	158,4	172,4
Gričevnato hribovita KMG	13.500	31.068	57,8	130,3	141,8
Različni neugodni pogoji (druga KMG)	12.500	15.236	53,5	63,9	69,5
Osnovna KMG	6.000	6.104	25,7	25,6	25,3

* Preračunano iz EUR po tečaju EUR/SIT = 238,438 (skladno z Uredbo Komisije 1117/2004/ES)
Vir: Uradni listi RS (različne številke)

V letu 2004 je za izravnalna plačila za OMD zaprosilo skoraj 73% vseh kmetijskih gospodarstev, ki so oddala zbirne vloge. Po podatkih ARSKTRP je bilo za leto 2004 do

31.12.2004 za izravnalna plačila za OMD skupaj odobrenih 9,4 milijarde SIT za 45.508 kmetijskih gospodarstev z 294.632 ha kmetijskih zemljišč. V primerjavi z letom 2003 so se površine, za katere so kmetijska gospodarstva uveljavljala tovrstna plačila nekoliko zmanjšale (za okoli 10%) v vseh območjih, z izjemo planin, skupna odobrena plačila pa so zaradi višjih zneskov na hektar višja za 90%.

Preglednica 30: Odobrena izravnalna plačila (do 31.12.) za OMD po uredbah 2003 in 2004

Kmetijsko gospodarstvo	Uredbe 2003		Uredbe 2004		
	ha	000 SIT	Št. KMG	ha	000 SIT
Gorsko višinska KMG	101.789	1.933.758	12.490	94.069	4.156.157
KMG – planine	5.850	111.146	201	6.048	267.236
Strma KMG	18.677	345.479	2.195	17.252	651.586
Kraška KMG	42.156	653.312	4.963	34.788	1.313.855
Gričevnato hribovita KMG	74.762	1.009.122	12.478	66.482	2.065.365
Različni neugodni pogoji (druga KMG)	63.157	789.346	9.889	56.964	842.453
Osnovna KMG	20.927	125.543	3.292	19.029	116.143
Skupaj	327.317	4.967.705	45.508	294.632	9.412.794

Vir: ARSKTRP

Od skupno odobrenih izravnalnih plačila na hektar za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost po uredbah za leto 2004 je bilo v letu 2004 iz proračuna izplačano 3,3 milijarde tolarjev oziroma dobra tretjina. Preostala izplačila iz proračuna 2004 za ta namen so bila izplačana za poravnavo obveznosti po uredbah za leto 2003 ter predhodna leta.

Preglednica 31: Izravnalna plačila za OMD, izplačana iz proračuna 2004 (tisoč SIT)

	Proračun 2003	Uredba 2001	Uredba 2002	Uredba 2003	Uredba 2004	Proračun 2004
SKUPAJ OMD	4.395.495	392	10.837	945.169	3.261.481	4.217.879
Gorsko višinska KMG	:	-	5.412	360.761	1.415.528	1.781.702
KMG – planine	:	350	466	111.032	271.544	383.391
Strma KMG	:	-	1.192	47.132	208.745	257.070
Kraška KMG	:	-	622	133.468	472.510	606.600
Gričevnato hribovita KMG	:	-	1.813	169.485	652.330	823.628
Druga KMG	:	42	1.332	100.267	200.173	301.813
Osnovna KMG	:	-	-	23.024	40.651	63.675

Vir: ARSKTRP

Skupaj je bilo iz proračuna 2004 za izravnalna plačila za OMD izplačano 4,2 milijarde SIT (PP 5850, del PP 2068, del PP 2069), kar je 4% manj kot v letu prej.

Kmetijsko okoljski ukrepi

Kmetijsko okoljski ukrepi (ukrepi SKOP) so usmerjeni v izvajanje okolju prijaznih načinov pridelave, ki se odražajo v ohranjanju rodovitnosti tal, varovanju okolja, ohranjanju biotske raznovrstnosti in tradicionalne podeželske krajine. Namen teh ukrepov je uvajanje kmetijske pridelave, ki ustreza potrebam potrošnikov in varuje zdravje ljudi ter zagotavlja trajnostno rabo naravnih virov. Razdeljeni so v 3 skupine:

- zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje,
- ohranjanje naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine,
- varovanje zavarovanih območij.

Kmetijsko okoljska plačila se izplačujejo na hektar obdelanih kmetijskih zemljišč oziroma v nekaterih primerih na žival. Prispevajo h kritju dela stroškov dodatno vloženega dela, ki je potrebno zaradi zahtevnejšega kmetovanja z namenom varovanja okolja, ohranjanja naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal, tradicionalnih oblik kmetovanja in zavarovanih območij. Plačujejo se družbeno pomembne storitve, kot so ohranjanje poseljenosti, kulturne krajine in okolja, ki niso neposredno tržno merljive.

V letu 2003 se je izvajalo 14 ukrepov SKOP, v letu 2004 pa 21. V skladu z zahtevo EU je bil ukinjen ukrep odpravljanje zaraščanja, na novo pa je bilo uvedeno 8 ukrepov. Ob tem se je pri večini ukrepov, ki so bili v veljavi že pred letom 2004, višina plačil na enoto povečala za več kot 20%, pri nekaterih pa tudi 4-krat. Izmed 8 novih ukrepov, ki so se začeli izvajati z letom 2004, sta dva namenjena zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na okolje (zmanjšanje erozije v sadjarstvu in vinogradništvu, integrirano poljedelstvo), štirje ohranjanju naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine (košnja strmih travnikov, košnja grbinastih travnikov, reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin), dva pa varovanju zavarovanih območij (ohranjanje posebnih traviščnih habitatov, zatavljanje in zelena praha). Poleg tega so kmetijska gospodarstva, ki se ukvarjajo z integrirano pridelavo ali ekološkim kmetovanjem, od leta 2004 upravičena tudi do podpore za delno kritje stroškov kontrole pridelave pri pooblašeni organizaciji za kontrolo.

Preglednica 32: Vrste in višina podpor za ukrepe SKOP; 2003-2005

	SIT/ha		EUR/ha		
	2003	2004*	2003	2004	2005
I. Zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje					
Odpravljanje zaraščanja	42.000	-	176	-	-
Zmanjšanje erozije v sadjarstvu in vinogradništvu	-	55.318	-	232	232
Ohranjanje kolobarja	10.000	35.050	42	147	147
Ozelenitev njivskih površin	40.000	50.310	168	211	211
Integrirano poljedelstvo	-	60.325	-	253	253
Integrirano sadjarstvo	60.000	105.390	252	442	442
Integrirano vinogradništvo	60.000	105.390	252	442	442
Integrirano vrtnarstvo	60.000	95.852	252	402	402
Ekološko kmetovanje	40.000-120.750	55.318-190.750	168-506	232-800	232-800
II. Ohranjanje naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine					
Planinska paša	4.000-7.000	14.545-19.552	17-29	61-82	61-82
Košnja strmih travnikov	-	40.058-60.325	-	168-253	168-253
Košnja grbinastih travnikov	-	60.325	-	253	253
Travniški sadovnjaki	27.000	45.303	113	190	190
Reja avtohtonih in tradicionalnih pasem živali (na žival)	-	400-28.613	-	1,68-120	1,68-120
Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin	-	30.043	-	126	126
Sonaravna reja domačih živali	9.000	20.029	38	84	84
Ohranjanje ekstenzivnega travinja	5.000	20.029	21	84	84
III. Varovanje zavarovanih območij					
Ohranjanje obdelane in poseljene krajine na zav. območjih	**	**	**	**	**
Reja živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri	7.000	7.392	29	31	31
Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov	-	35.050	-	147	147
Pokritost tal na vodovarstvenem območju	30.000-60.000	50.310-80.354	126-252	211-337	211-337
Zatavljanje in zelena praha	-	60.325	-	253	253
Delno pokrivanje stroškov kontrole pridelave (na KMG)					
- integrirana pridelava	-	15.022		63	63
- ekološka pridelava	-	26.228		110	110

* Preračunano iz EUR po tečaju EUR/SIT = 238,438 (skladno z Uredbo Komisije 1117/2004/ES).

** Dodatek na skupni znesek plačil za ostale ukrepe SKOP, razen za ukrepe zmanjševanje erozije v sadjarstvu in vinogradništvu, ohranjanje posebnih traviščnih habitatov, pokritost tal na vodovarstvenem območju ter zatavljanje in zelena praha (20% v narodnih parkih, 15% v regijskih parkih, 10% v ostalih zavarovanih območjih).

Vir: Uradni listi RS (različne številke)

Na isti površini upravičenci lahko izvajajo več ukrepov SKOP. Hkrati z uvedbo novih ukrepov so bili zato v letu 2004 na novo opredeljeni tudi najvišji zneski plačil, ki jih lahko upravičenci pridobijo na hektar. Ti zneski so se v primerjavi z letom 2003 povečali za več kot 30%. Odpravljena je bila tudi diferenciacija plačil glede na to, ali se kmetijsko gospodarstvo nahaja na zavarovanem območju, ali izven njega.

Preglednica 33: Najvišji skupni zneski plačil v okviru ukrepov SKOP (SIT/ha); 2003 in 2004

	2003		2004
	KMG izven zavarovanih območij	KMG na zavarovanih območjih	KMG na vseh območjih
Njivske površine	109.100	120.000	143.063
Trajni nasadi	163.600	180.000	214.594
Travinje	81.800	90.000	107.297

Vir: Uradni listi RS (različne številke)

Kmetijsko okoljski ukrepi so naleteli na precejšen odziv pri pridelovalcih, saj je v letu 2004 za plačila zaprosilo okoli 34% vseh kmetijskih gospodarstev, ki so oddala zbirne vloge. Po podatkih ARSKTRP je bilo za leto 2004 do 31.12.2004 za kmetijsko okoljske ukrepe, ki jih je izvajalo 21.306 kmetijskih gospodarstev na 177.682 ha kmetijskih zemljišč (neto), skupno odobrenih 8,3 milijarde SIT, največ (skoraj 20%) za ukrep sonaravne reje domačih živali. Za delno kritje stroškov kontrole integrirane pridelave in ekološkega kmetovanja pri pooblašeni organizaciji za kontrolo je bilo v letu 2004 odobrenih 84 milijonov SIT za 4.691 kmetijskih gospodarstev. Zaradi večjega obsega ukrepov in večjih plačil na enoto so se odobrena sredstva za ukrepe SKOP v primerjavi z letom prej povečala za 3,7-krat.

Preglednica 34: Odobrena plačila (do 31.12.) za ukrepe SKOP po uredbah 2003 in 2004

Ukrep	Uredbe 2003		Uredbe 2004		
	ha	000 SIT	St. KMG	ha	000 SIT
SKUPAJ ukrepi SKOP	2.294.097			8.432.961	
I. Zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje	1.413.925			4.553.582	
Odpravljanje zaraščanja	31	1.303	-	-	-
Zmanjševanje erozije v sadjarstvu in vinogradništvu	-	-	388	304	16.831
Ohranjanje kolobarja	1.794	17.016	804	6.961	234.420
Ozelenitev njivskih površin	4.245	162.353	2.290	25.826	1.151.923
Integrirano poljedelstvo	-	-	737	24.343	1.212.001
Integrirano sadjarstvo	3.221	188.229	772	3.180	317.774
Integrirano vinogradništvo	5.875	333.167	1.660	6.563	634.262
Integrirano vrtnarstvo	657	39.404	299	889	84.561
Ekološko kmetovanje	16.275	672.454	1.918	15.478	901.810
II. Ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine	762.292			3.528.822	
Planinska paša	7.290	48.724	194	8.857	163.033
Košnja strmih travnikov	-	-	9.359	25.466	1.136.343
Košnja grbinastih travnikov	-	-	12	23	1.400
Travniški sadovnjaki	519	14.006	776	692	31.309
Reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali	-	-	1.177	10.970*	110.099
Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin	-	-	1.952	4.559	128.762
Sonaravna reja domačih živali	75.602	678.723	11.907	83.515	1.659.689
Ohranjanje ekstenzivnega travinja	4.173	20.840	2.615	14.954	298.187
III. Varovanje zavarovanih območij	117.880			266.384	
Ohranjanje obdelane in poseljene krajine na zavarovanih območjih	-	17.792	3.792	42.756	135.994
Ohranjanje obdelane in poseljene krajine na zavarovanih območjih**	-	-	177	3.033	3.295
Reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri	14.485	99.675	1.143	13.010	92.526
Ohranjanje posebnih travniških habitatov	-	-	64	171	6.006
Pokritost tal na vodovarstvenem območju	7	412	198	463	28.563
Zatravljanje in zelena praha	-	-	0	0	0
Skupaj ukrepi I.-III.	2.294.097		21.306	177.682	8.348.788
Delno pokrivanje stroškov kontrole pridelave (na KMG)			4.691		84.173
- integrirana pridelava			3.468		52.096
- ekološka pridelava			1.223		32.077

* Število živali.

** Dodatek na plačilo za izvajanje ukrepa reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali na zavarovanih območjih. Do tega dodatka so bila upravičena kmetijska gospodarstva, ki so na zavarovanih območjih imela vsaj 50% kmetijskih zemljišč v uporabi.

Vir: ARSKTRP

Od skupno odobrenih plačil za ukrepe SKOP po uredbah 2004 je bilo v letu 2004 upravičencem izplačanih 3,1 milijarde SIT oziroma 37%. Preostala izplačila so bila prenesena v breme proračuna 2005.

Preglednica 35: Izplačana plačila za ukrepe SKOP iz proračuna 2004 (tisoč SIT)

	Proračun 2003	Uredba 2001	Uredba 2002	Uredba 2003	Uredba 2004	Proračun 2004
SKUPAJ ukrepi SKOP	1.959.603	350	22.518	579.703	3.085.759	3.688.330
Skupaj neposredna plačila SKOP	1.938.443	350	22.518	579.703	3.085.759	3.688.330
Zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje	:	322	17.101	335.094	1.590.291	1.942.808
Ohranjanje naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine	:	24	4.426	211.322	1.354.186	1.569.958
Varovanje zavarovanih območij	:	4	992	33.286	115.371	149.653
Delno pokrivanje stroškov kontrole pridelave	-	-	-	-	25.911	25.911
Izobraževanje in promocija	21.160	-	-	-	-	-

Vir: ARSKTRP

V letu 2004 je bilo za kmetijsko okoljska neposredna plačila iz proračuna izplačanih 3,7 milijarde tolarjev (PP 5851, del PP 2068, del PP 2069), kar je 88% več kot v letu 2003. Od tega je bilo za izplačila obveznosti po uredbi za leto 2004 porabljen 84%, preostala izplačila pa so se nanašala na obveznosti iz predhodnih let.

Zgodnje upokojevanje

Ukrep zgodnje upokojevanje je novost v slovenski kmetijski strukturni politiki. Osnovni namen ukrepa je izboljšanje starostne strukture nosilcev kmetijskih gospodarstev in izboljšanje socialnega statusa starejših kmetov – prenosnikov, ki se odločijo za prenos kmetijskega gospodarstva na mlajše kmete – prevzemnike, oziroma pospešiti strukturne in organizacijske spremembe na kmetijah.

Do rente so upravičeni vsi prenosniki kmetij, ki niso mlajši od 55 in starejši od 61 let za ženske, oziroma 63 let za moške. Zemljišča, ki jih prenašajo, morajo obdelovati najmanj 10 let, hkrati pa morajo biti vsaj zadnjih 5 let pokojninsko in invalidsko zavarovani kot kmetje ali člani kmečke družine. Ob vstopu v ukrep morajo imeti v lasti vsaj 3 ha primerljivih kmetijskih zemljišč, na katerih morajo prenehati s komercialno kmetijsko proizvodnjo in vsa kmetijska zemljišča prenesti v last prevzemnika. Za svoje potrebe lahko obdržijo največ 0,5 ha površin, na katerih pa morajo prav tako prenehati s komercialno kmetijsko dejavnostjo. Prevzemnik mora biti na dan prenosa star vsaj 18 let ali največ 50 let in mora imeti poklicno izobrazbo ustrezne smeri, znanje ali izkušnje z delom na kmetiji. Pri prevzemu se obveže, da bo delal kot gospodar na kmetiji še vsaj 10 let v skladu z načeli dobre kmetijske prakse.

Letna renta je sestavljena iz fiksnega dela, ki je za leto 2004 znašal 1.004.300 SIT/ kmetijsko gospodarstvo in variabilnega dela, ki je odvisen od obsega prenesenih zemljišč (85.360 SIT/ha primerljivih kmetijskih zemljišč). Variabilni del rente je mogoče pridobiti za največ 24 ha primerljivih kmetijskih zemljišč. Letna renta se izplačuje mesečno za obdobje 10 let, če pa se prejemnik rente upokoji, jo prejema do konca 10-letnega obdobja, vendar se njena višina zmanjša za znesek odobrene pokojnine.

Po podatkih ARSKTRP je zahtevke za ukrep zgodnje upokojevanje za leto 2004, ki jih je bilo možno oddati do konca leta 2004 in so zato izplačila prenesena v leto 2005, v roku vložilo 197 upravičencev. Od tega je bilo na register kmetijskih gospodarstev že posredovanih 58 zahtevkov za prenos kmetijskega gospodarstva oziroma identifikacijske številke KMG MID na prevzemnika. 126 vlagateljev je bilo pozvanih k dopolnitvi zahtevka.

Podpora izvajanju EU standardov na kmetijskih gospodarstvih

Med novosti strukturne politike, uvedene s PRP 2004–2006, sodi tudi ukrep podpore izvajanju EU standardov na kmetijskih gospodarstvih. Ta ukrep predstavlja pomoč za

izvajanje oziroma prilagajanje kmetijskih gospodarstev EU standardom na področju varstva okolja, zdravja rastlin ter varstva pri delu.

Preglednica 36: Vrste in višina plačil za ukrep podpora izvajanju EU standardov na kmetijskih gospodarstvih za leto 2004

	Enota	SIT*	EUR
Nitratna direktiva – izvajanje standarda			
- KMG z živinorejsko proizvodnjo	GVŽ	50.310	211
- KMG z rastlinsko proizvodnjo	ha	8.584	36
Nitratna direktiva – investiranje v prilagoditev standardu	GVŽ	154.985	650
Zdravstveno varstvo rastlin – izvajanje standarda	KMG	43.396	182
Varnost in zdravje pri delu – izvajanje standarda			
- prvi delavec	delavec	231.046	969
- drugi in naslednji delavec	delavec	65.332	274

* Preračunano iz EUR po tečaju EUR/SIT = 238,438 (skladno z Uredbo Komisije 1117/2004/ES).

Vir: Uradni list RS, št. 116/04

V okviru EU standarda nitratna direktiva se podpora namenja izvajanju oziroma prilagajanju kmetijskih gospodarstev temu standardu, katerega namen je zmanjševanje in preprečevanje onesnaženosti voda z nitrati zaradi kmetijske dejavnosti. V tej direktivi je opredeljeno časovno obdobje, v katerem je gnojenje z določenimi gnojili prepovedano, določene so kapacitete za skladiščenje živinskih gnojil in omejitve gnojenja v skladu z dobro kmetijsko prakso (skladno z določili Uredbe o vnosu nevarnih snovi in rastlinskih hranil v tla – Ur.l. RS, št. 68/96, 35/01, 29/04 in Pravilnika za izvajanje dobre kmetijske prakse pri gnojenju – Ur.l. RS, št. 130/04). Upravičenci morajo zgraditi prostor za skladiščenje hlevskega gnoja, gnojevke oziroma gnojnice vodo tesno, tako da ne predstavlja vira onesnaževanja okolja (površinskih voda in podtalnice). Najvišji znesek za prilagajanje standardu nitratne direktive znaša 21.000 EUR na investicijsko leto. Če je vrednost investicije do 42.000 EUR se podpora zagotavlja dve leti, če je višja pa tri leta. V tem investicijskem obdobju se degresivnost plačil ne uporablja.

Kmetje, ki uveljavljajo EU standard zdravstveno varstvo kmetijskih rastlin morajo pridobiti potrdilo o pridobitvi znanja iz fitomedicine. Uporabljajo lahko le certificirane naprave za nanašanje fitofarmaceutskih sredstev, ki imajo opravljen redni pregled. Upoštevati morajo predpisane pogoje glede prevoza, skladiščenja in uporabe fitofarmaceutskih sredstev tako, da ne ogrožajo zdravja ljudi in okolja.

Upravičenci do pridobitve podpore za izvajanje EU standarda varnost in zdravje pri delu morajo pridobiti izjavo o varnosti z oceno tveganja za delo na kmetiji. Delavci morajo biti usposobljeni za varno in zdravo delo. Zagotoviti je potrebno redne zdravniške preglede ter kontrole, meritve in preglede in kontrole delovnega okolja in opreme.

Podpore za izvajanje standardov lahko kmetijska gospodarstva uveljavljajo največ 5 let. V prvem letu so upravičeni do 100% višine plačil, v naslednjih letih pa se plačila postopno zmanjšujejo. Če na kmetijskem gospodarstvu uveljavljajo podpore za izvajanje več standardov, se te med seboj seštevajo in ne smejo preseči 8.500 EUR na leto.

Za izvajanje EU standardov na področju nitratne direktive, zdravstvenega varstva kmetijskih rastlin ter varnosti in zdravja pri delu, na področju nitratne direktive pa tudi za prilagajanje temu standardu je bilo zahtevke za plačila za leto 2004 možno oddati do konca leta 2004. Po podatkih ARSKTRP so upravičenci v letu 2004 pravočasno vložili 26.665 tovrstnih zahtevkov. Po uredbi je rok za izdajo odločb in izplačil iz tega naslova do leta 2006 po sistemu n+2 (sredstva za leto, v katerem je bil podan zahtevek, se izplačajo v roku dveh let). Za investicije bodo izdane odločbe z odloženim pogojem, izplačila iz tega naslova pa so predvidena po zaključenih investicijah.

4.2.2 Enotni programski dokument 2004 – 2006

Konec leta 2003 je bil sprejet Enotni programski dokument 2004-2006 (EPD), ki skupaj s Programskim dopolnilom Republike Slovenije za obdobje 2004-2006 določa, kako bo Slovenija v skladu s svojo dolgoročno strategijo in cilji porabila razpoložljiva sredstva iz strukturnih skladov, kohezijskega sklada in nacionalnega proračuna.

Kmetijstvo je v EPD obravnavano v okviru 3. prednostne naloge Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva, za katero je v obdobju 2004-2006 namenjeno skupaj 49,5 milijonov EUR (Priloga 42). Najpomembnejši cilji so:

- povečati konkurenčnost kmetijsko-živilskega, gozdarskega in ribiškega sektorja,
- ustvariti pogoje za doseganje enakovredne ravni dohodka kmetijskega prebivalstva,
- ohranjati vzorce poseljenosti in gospodarsko prestrukturirati podeželska območja,
- trajnostna raba naravnih virov,
- varstvo okolja na podeželju in ohranjanje naravnih virov.

Kmetijsko strukturni ukrepi v EPD 2004-2006 so sofinancirani iz usmerjevalnega dela evropskega kmetijskega proračuna, preostanek pa iz nacionalnega proračuna. Delež javnih sredstev, ki jih zagotovi Slovenija, znaša 50%. Sredstva se letno razdelijo na podlagi javnih razpisov, ki jih objavi Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

V okviru 3. prednostne naloge prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva se bo v obdobju 2004-2006 izvajalo 7 ukrepov. Od tega se en ukrep nanaša na področja gozdarstva (naložbe v gozdove za izboljšanje gospodarske in ekološke vrednosti gozdov), dva na področje ribištva (posodobitev obstoječih plovil in mali priobalni ribolov; ribogojstvo, predelava in trženje), s področja kmetijstva pa se bodo izvajali 4 ukrepi:

- izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov,
- naložbe v kmetijska gospodarstva,
- diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu,
- trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov.

Izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov

Namen ukrepa izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov je z izgradnjo, obnovo ali nakupom nepremičnin ter nakupom novih strojev in opreme izboljšati učinkovitost in konkurenčnost živilsko predelovalne industrije. Podpora se dodeli na osnovi poslovnega načrta, ki dokazuje ekonomsko upravičenost naložbe ob izpolnjevanju standardov na področju okolja, higiene in dobrega počutja živali. Vlagatelji morajo predložiti večletne pogodbe o odkupu oziroma jasne dokaze, ki temeljijo na statističnih podatkih in ustreznih analizah, da za zadevne proizvode obstajajo običajne prodajne možnosti. Oceno običajnih prodajnih možnosti pripravi neodvisna institucija za posamezni sektor.

Naložbe v kmetijska gospodarstva

Cilj ukrepa je povečati konkurenčnost kmetijskih gospodarstev in njihovo tržno usmerjenost. Cilj se dosega z upoštevanjem higienskih, zdravstvenih in veterinarskih standardov in standardov o dobrobiti živali ter varstvu okolja. To je program, katerega cilj je izboljšati kmetijsko strukturo in tako omogočiti povečanje konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev, povečanje tržne naravnosti kmetijskega sektorja, ohranitev delovnih mest v kmetijstvu, povečanje dohodka na kmetijah ter doseganje higiensko zdravstvenih in veterinarsko sanitarnih standardov za dobrobit živali ter zaščito okolja. Podpora se namenja za vlaganja, izgradnjo, nabavo ali izboljšanje nepremičnin, nakup kmetijske mehanizacije in opreme, nakup kmetijskih zemljišč, prvi nakup plemenske črede, obnovo trajnih nasadov, nakup in postavitev rastlinjakov, vključno s pripadajočo opremo za rastlinsko pridelavo, nakup in postavitev mrež proti toči ter za naložbe v namakalno infrastrukturo za namakalne sisteme, ki so v zasebni lasti.

Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti

Cilj ukrepa diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu, je izboljšati učinkovitost razporejanja dela na kmetijah in z razvojem dopolnilnih in dodatnih dejavnosti zagotoviti dodatne vire zaposlovanja in boljši dohodek. Sredstva se namenijo za naložbe v predelovalne obrate, delavnice, razstavno prodajne prostore ter turistične zmogljivosti. V okviru tega ukrepa lahko pridobijo podporo tudi kmetje za pridobivanje energije iz biomase ter združenja kmetov za naložbe, ki obsegajo skupno prodajo ali predelavo.

Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov

Namen ukrepa trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov je spodbujati pridelovalce in predelovalce posebnih visokokakovostnih kmetijskih pridelkov in živil (proizvodi z označbo porekla, geografsko označbo, certifikati posebnega značaja, proizvodi višje kakovosti), da ponudijo svoje izdelke na trgu. Sredstva v tem okviru so namenjena za pripravo dokumentacije in registracijo ter certificiranje posebnih kmetijskih pridelkov in živil višje kakovosti, ustanavljanje novih skupin proizvajalcev in uvajanje programov zagotavljanja kakovosti.

Javni razpis za pridobitev nepovratnih sredstev iz strukturnih skladov za vseh sedem ukrepov v okviru 3. prednostne naloge je bil objavljen 23.7.2004 (Ur.l. RS št. 80/04). Pri večletnih investicijah je možnost koriščenja sredstev do 31.8.2006.

Preglednica 37: Sredstva za kmetijstvo v okviru 3. prednostne naloge Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva v EPD 2004-2006 v letu 2004 (000 SIT)

Ukrep	Delež javnih sredstev	Prispele vloge	Sklenjene pogodbe	Razpisano (000 SIT)	Odobreno (000 SIT)	Indeks odobreno/ razpisano	Izplačano 2004 (000 SIT)
Izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov	40%	33	10	921.523	890.820	96,7	-
Naložbe v kmetijska gospodarstva	40-65%	247	68	789.880	787.049	99,6	-
Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti	40-60%	54	32	526.584	435.612	82,7	70.602
Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov	80-100%	11	7	131.398	36.550	27,8	-
SKUPAJ kmetijstvo		345	117	2.369.390	2.150.030	90,7	70.602
Tehnična pomoč							32.551

Vir: MKGP

Zaradi zapletenih administrativnih postopkov je bil javni razpis objavljen relativno pozno, kar je povzročilo, da je izplačilo vlog s področja kmetijstva steklo v letu 2004 le za vloge v okviru ukrepa diverzifikacija kmetijskih dejavnosti, izplačan pa je bil tudi del vlog s področja gozdarstva (sofinanciranje investicij v gozdove). Ker je bil javni razpis izveden prvič v takšni obliki, je bilo zaradi zahtevnih postopkov veliko vlog zavrženih. Največje je bilo zanimanje za ukrep naložbe v kmetijska gospodarstva, najmanjše pa za trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov. Sredstva, ki v letu 2004 niso bila razdeljena, se prenesejo in dopolnijo razpisana sredstva v letu 2005.

4.2.3 Program SAPARD

Leto 2004 je bilo zadnje leto, v katerem so se še dodeljevala sredstva iz predpristopne pomoči programa SAPARD, ki je združeval 4 ukrepe v okviru dveh prednostnih nalog:

- izboljšava proizvodnih struktur v kmetijstvu in živilskopredelovalni industriji (ukrepa: naložbe v kmetijska gospodarstva ter naložbe v živilskopredelovalno industrijo),
- gospodarska diverzifikacija in izboljšava podeželske infrastrukture (ukrepa: gospodarska diverzifikacija na kmetijah ter razvoj in izboljšanje infrastrukture na podeželju).

Skupna razpoložljiva javna sredstva za ukrepe programa SAPARD so, skupaj s tehnično pomočjo, znašala 9,1 milijarde tolarjev. Delež sofinanciranja s strani EU je znašal 66,6%, razliko pa je zagotavljal državni proračun. Upravičenci so zahteve vlagali v okviru 4 javnih razpisov, ki jih je ARSKTRP objavila v letih 2002 in 2003.

Glavni namen ukrepa naložbe na kmetijskih gospodarstvih je bil prilagajanje sektorjev priraje in predelave mleka, mesa in vrtnin na predpisane zahteve na področju veterinarsko-sanitarnih predpisov, zaščite živali, varstva okolja ter izboljšanje trženja. V okviru ukrepa so bila sredstva po prvem in drugem javnem razpisu namenjena priraji in predelavi mleka in mesa. Z objavo tretjega javnega razpisa, ki je vključeval spremembe programa SAPARD, so bila sredstva namenjena tudi podpori naložbam v pridelavo in predelavo vrtnin, jagod in jagodičja, v samostojni nakup kmetijske mehanizacije in za prvi nakup plemenske živine v skladu z naložbo v hlev (Priloga 45).

Glavni namen ukrepa naložbe v predelavo in trženje kmetijskih in ribiških proizvodov je bil prilagajanje sektorjev predelave mesa, rib in mleka na predpisane zahteve na področju veterinarsko – sanitarnih predpisov, zaščite živali, varstva okolja ter za izboljšanje trženja, konkurenčnosti na trgu in delovnih pogojev zaposlenih. V okviru ukrepa so bila sredstva namenjena naložbam v novo tehnološko opremo, vključno z računalniško opremo in računalniškimi programi ter adaptacijo obstoječih nepremičnin (Priloga 46).

Cilji ukrepa gospodarska diverzifikacija na kmetiji so bili zagotoviti dodatni dohodek na kmetijah, nova delovna mesta, izboljšati socialni položaj kmetov in ohraniti poseljenost podeželja. Sredstva so bila namenjena naložbam na turističnih kmetijah z nastanitvijo, izletniškemu turizmu in domači obrti. Naložbe so se lahko izvajale kot novogradnje ali kot adaptacije (Priloga 47).

Glavni namen ukrepa razvoj in izboljšanje infrastrukture na podeželju je bil izboljšanje podeželske infrastrukture, ki predstavlja enega od osnovnih pogojev za ohranjanje poseljenosti podeželja ter ohranjanje in razvoj kmetijstva. Finančna pomoč je bila namenjena območjem, kjer so uvedeni Regionalni razvojni programi podeželja, ki jih izvaja MKGP. Sredstva so se dodeljevala za sofinanciranje naložb v ureditev tematskih poti za izboljšanje turistične infrastrukture na podeželju in vodno infrastrukturo na podeželju za preskrbo s pitno vodo (Priloga 48).

Preglednica 38: Pregled števila sklenjenih pogodb, prevzetih obveznosti in izplačil po ukrepih v okviru programa SAPARD skupaj in v letu 2004

UKREP	Razpoložljiva sredstva (2000–2003) (000 SIT)	Prevzete obveznosti do 31.12.04 (000 SIT)	Prevzete obveznosti v letu 2004 (000 SIT)	Število pogodb		Delež vseh prevzetih obveznosti do 31.12.2004	Izplačano (000 SIT)		
				Skupaj do 31.12.04	V letu 2004		Skupaj do 31.12.04	V letu 2004	V deležu od vseh prevzetih obveznosti
SKUPAJ	9.100.337	10.443.253	5.030.562	566	330	114,8%	7.468.316	5.452.225	71,5%
Naložbe v kmetijska gospodarstva	3.165.218	3.664.189	2.102.691	406	252	115,8%	2.764.447	2.491.076	75,4%
Naložbe v predelavo in trženje kmetijskih in ribiških proizvodov	3.617.391	4.103.186	1.830.292	33	16	113,4%	3.124.390	2.019.419	76,1%
Gospodarska diverzifikacija na kmetiji	1.266.135	1.400.749	690.339	88	47	110,6%	795.479	511.733	56,8%
Razvoj in izboljšanje infrastrukture na podeželju	983.821	1.251.410	383.521	36	12	127,2%	760.281	406.278	60,8%
Tehnična pomoč	67.772	23.719	23.719	3	3	35,0%	23.719	23.719	100,0%

Vir: MKGP

Z vstopom v EU se je program SAPARD zaključil. Do konca aprila 2004 so bile prevzete obveznosti za vsa razpoložljiva sredstva. Do konca leta 2004 je bilo izplačano več kot 70% prevzetih obveznosti, od tega okoli 60% v letu 2004. Izplačila bodo potekala še do oktobra leta 2006.

4.2.4 Kmetijski strukturni ukrepi, financirani v celoti iz nacionalnega proračuna

Poleg ukrepov v okviru PRP, EPD in programa SAPARD so se v letu 2004 kmetijski strukturni ukrepi izvajali, podobno kot v predhodnih letih, tudi v okviru nacionalnega Programa kmetijske strukturne politike in kmetijske politike razvoja podeželja. Sredstva so bila namenjena za:

- programe podpor za prestrukturiranje in prenovo kmetijske proizvodnje ter za prestrukturiranje živilstva,
- zemljiške operacije,
- vertikalne ukrepe razvoja in prilagajanja podeželskih območij ter
- spremljajoče ukrepe.

Večina sredstev v okviru programa podpor za prestrukturiranje in prenovo kmetijske proizvodnje ter prestrukturiranje živilstva, ki je bila izplačana iz proračuna 2004, pomeni poravnavo obveznosti, ki so bile prevzete že pred vstopom v EU.

Preglednica 39: Izplačila za programe podpor za prestrukturiranje in prenovo kmetijstva in živilstva iz proračuna 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks
	2003	2004	2004/03
Programi podpor za prestrukturiranje in prenovo kmetijske proizvodnje (PP 5538)	2.042.064	1.483.820	72,7
Investicije v kmetijska gospodarstva	822.930	491.819	59,8
Sanacija kmetij (spremenjen socialni položaj, nadomestila škode)	76.125	56.926	74,8
Pomoč mladim kmetom, prevzemnikom kmetij	-	97.825	-
Prestrukturiranje zadrug	558.793	591.474	105,8
Drugo (operativni odhodki)	244	-	-
Obnova trajnih nasadov	583.972	245.776	42,1
- sadovnjaki in oljčniki	237.854	230.348	96,8
- vinogradi	329.792	9	0,0
- nasadi jagod	14.326	13.419	93,7
- nasadi špargljev	2.000	2.000	100,0
Obnova vinogradov (PP 2074)	-	506.957	-
Programi podpor za prestrukturiranje živilstva (PP 5853)	468.778	1.496.371	319,2

Vir: MKGP

Po vstopu v EU sta bila iz tega okvira objavljena le javni razpis za pomoč za sanacijo škode, ki so jo povzročile naravne nesreče ali izjemni pojavi (Ur.l. RS št. 81/04, 23.7.2004) ter javni razpis za pomoč mladim kmetom za prevzem kmetij (Ur.l. RS št. 61/04, 4.6.2004), ki predstavlja povsem nov ukrep.

Preglednica 40: Javni razpisi v okviru nacionalnih ukrepov programa za prestrukturiranje in prenovo kmetijske proizvodnje za leto 2004

Ukrep	Prispele vloge	Odobrene vloge	Razpisano (000 SIT)	Odobreno (000 SIT)	Izplačano (000 SIT)
Pomoč za nadomestilo škode po razpisu 2003	46	38	100.000	39.311	40.472
Pomoč za nadomestilo škode po razpisu 2004	37	16	82.000	16.454	16.454
Pomoč mladim kmetom za prevzem kmetij	235	23	Do 100.000	97.825	97.825

Vir: ARSKTRP

Namen ukrepa enkratne pomoči mladim kmetom je delno pokrivanje stroškov, ki nastanejo zaradi prevzema kmetije s strani mladega kmeta in se dodeli v obliki enkratne finančne pomoči. Do podpore so upravičeni mladi kmetje, ki so nosilci kmetijskega gospodarstva, so

mlajši od 40 let in imajo ustrezno izobrazbo. Obvežejo se, da bodo nadaljevali s kmetijsko dejavnostjo vsaj 5 let po prejemu pomoči. Kmetija mora biti vpisana v register kmetijskih gospodarstev, upravičenec pa mora imeti v rabi vsaj 5 ha primerljivih kmetijskih površin, od tega vsaj 3 ha v lasti. Najvišji znesek pomoči na upravičenca je 5.000.000 SIT, višina sredstev pa se določi ob upoštevanju razvojnega, regionalnega in socialnega vidika kmetijskega gospodarstva ter tržnih, ekonomskih elementov in okoljskega vidika kmetijske proizvodnje. Eno od meril so tudi stroški, ki nastanejo s prevzemom kmetije. Ukrep v letu 2004 ni v celoti zaživel, saj je bilo zaradi omejenih finančnih sredstev do zaključka razpisa 31.8.2004 od 235 prejetih popolnih vlog odobrenih le 23.

V okviru programa zemljiških operacij v letu 2004 ni bilo novih javnih razpisov, nadaljevala pa so se izplačila za ukrepe, ki so bili začeti pred letom 2004.

Preglednica 41: Proračunska izplačila za podpore za urejanje zemljišč; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Obnova in urejanje pašnikov (PP 2438)	0	78.781	-
Agromelioracije (PP 1491)	51.076	12.467	24,4
Hidromelioracije kmetijskih zemljišč (PP 1494)	191.595	364.773	190,4
Vzdrževanje akumulacije Vogršček (PP 2436)	36.471	39.995	109,7
Komasacije in sanacija nedokončanih komasacij (PP 2430)	133.832	108.008	80,7
Komasacijske pritožbe (PP 8745)	687	2.422	352,5

Vir: MKGP

V letu 2004 je bilo za hidromelioracije kmetijskih zemljišč po programu 2003/2004 porabljeno 364,8 milijonov SIT. Sredstva so bila namenjena za investicijo v veliki namakalni sistem Ormož Osluševci (111,1 milijona SIT), za upravljanje s hidromelioracijskimi sistemi, ki so v državni lasti in se razprostirajo na 95.000 ha kmetijskih površin (87,8 milijona SIT), za vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov, ki so v državni lasti (29 milijonov SIT), za delovanje namakalnih centrov (12 milijonov SIT), za dokončanje vzpostavitve katastra melioracijskih sistemov in naprav KatMeSiNa (12,6 milijona SIT), za izdelavo aplikacij, ki jih potrebuje DURS za postopek odmere sredstev za vzdrževanje in redno delovanje hidromelioracijskih sistemov ter za spajanje atributnih podatkov parcel z lastniškimi podatki iz centralne baze zemljiškega katastra ter oblikovanje izhodne baze v predpisani obliki (5,6 milijona SIT), za oblikovanje in pripravo tiska ter tisk informativnih in izobraževalnih brošur na področju hidromelioracij (2 milijona SIT), za investicijo v veliki namakalni sistem Kalce Naklo (104,3 milijona SIT) ter za inštalacijo računalniškega sistema na lokaciji MKGP (0,4 milijona SIT).

V letu 2004 je bilo za vzdrževanje akumulacije Vogršček porabljeno 40 milijonov SIT. Sredstva so bila porabljena za upravljanje in vzdrževanje namakalnega razvoda (32,4 milijona SIT), za strokovni nadzor nad deli upravljanja in vzdrževanja (0,9 milijona SIT) ter za upravljanje in vzdrževanje akumulacije (6,7 milijona SIT).

Tudi v okviru vertikalnih ukrepov razvoja in prilagajanja podeželskih območij v letu 2004 ni bilo novih javnih razpisov, nadaljevala pa so se izplačila za ukrepe, ki so bili začeti pred letom 2004.

Preglednica 42: Proračunska izplačila za podpore vertikalnim ukrepom in programom razvoja podeželja; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Inovativni programi za razvoj podeželskih ekonomij (PP 2429)	122.455	93.997	76,8
Obnova vasi (PP 1458)	85.914	170.272	198,2
Podpore ekonomski diverzifikaciji podeželja (PP 2470)	167.378	180.362	107,8
Razvoj infrastrukture, povezane z razvojem kmetijstva (PP 3804)	226.499	200.680	88,6

Vir: MKGP

Ukrep inovativni programi za razvoj podeželskih ekonomij obsega izdelavo razvojnih programov za večja ali manjša podeželska območja, odvisno od izraženih razvojnih iniciativ lokalnega prebivalstva. Namen je motiviranje, osveščanje in usposabljanje lokalnega prebivalstva, da postane soodgovoren kreator svojega razvoja. Aktivnosti, ki potekajo s tem namenom so: oblikovanje geografsko, ekonomsko, kulturno, zgodovinsko in tradicionalno zaokroženega območje, na katerem glavni razvojni akterji skupaj z lokalnim prebivalstvom ugotovijo, da imajo interes skupnega oblikovanja razvojnega programa podeželja. Aktivnosti za izdelavo razvojnega programa podeželja za posamezno območje so predvsem izdelava analiz in študij, opredelitev razvojne vizije in ukrepov za njeno doseganje, kamor sodijo idejna zasnova potrebnih izvedbenih projektov in opredelitev potrebnih finančnih virov, načrt trajnega upravljanja s programom in zaradi tega tudi določitev upravljavca programa. Upravičenci do nepovratnih sredstev v višini do 50% dejanske vrednosti so občine in druge pravne osebe, usposobljene za izvajanje predmetnih del.

V letu 2003 je na javni razpis za izdelavo razvojnih programov podeželja prispelo 22 vlog, od katerih je bilo 15 vlog upravičenih do sofinanciranja. V letu 2004 so bili izdelani razvojni programi podeželja za vseh 15 območij iz razpisa 2003, za kar je bilo izplačano 44,2 milijona SIT (50% skupne vrednosti). Do konca leta 2004 so bili tako razvojni programi podeželja izdelani za skupno 25 območij, kar pomeni že preko 70% pokritost Slovenije z omenjenimi programi, ki so ustrezna osnova za nadaljevanje aktivnosti za prehod na koriščenje sredstev iz ukrepa Leader po letu 2007. Z aktivnostmi za prehod na Leader bo ministrstvo nadaljevalo tudi v letih 2005 in 2006.

V letu 2004 so se nadaljevali tudi vsi spremljajoči ukrepi strukturne politike, ki v glavnem predstavljajo podporo združevanju in trženju. V letu 2004 sta bila tako objavljena javni razpis za sofinanciranje pospeševanja prodaje kmetijskih pridelkov in živil (Ur.l. RS št. 78/04, 16.7.2004) ter za podporo strokovnim prireditvam, stanovskemu in interesnemu združevanju (Ur.l. RS št. 61/04, 4.6.2004).

Preglednica 43: Javni razpisi v okviru nacionalnih ukrepov za leto 2004

Ukrep	Prispele vloge	Odobrene vloge	Razpisano (000 SIT)	Odobreno (000 SIT)	Izplačano (000 SIT)
Pomoč strokovnim prireditvam, stanovskim in interesnim združenjem	161	127	29.900	29.900	29.591
Sofinanciranje pospeševanja prodaje kmetijskih pridelkov oz. živil	3	2	50.000	50.000	50.000

Vir: ARSKTRP

V sklop spremljajočih ukrepov poleg podpore organizacijam proizvajalcev, ki so sicer predmet skupnih tržnih ureditev, lahko uvrstimo tudi podpore čebelarstvu, ki so nov ukrep v letu 2004, namenjen izboljšanju splošnih pogojev za čebelarjenje ter proizvodnjo in trženje medu.

Preglednica 44: Izplačana sredstva za spremljajoče ukrepe strukturne politike; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Podpore organizacijam proizvajalcev (PP 5537)	21.769	187.457	861,1
Izdelava ekspertize za vino (realizacija programov organizacij proizvajalcev) (del PP 2242)	-	2.508	-
Podpora strokovnim prireditvam, stanovskemu in interesnemu povezovanju (PP 2556)	49.167	48.220	98,1
Pospeševanje prodaje kmetijskih pridelkov oziroma živil (PP 1473)	78.642	97.349	123,8
Podpore čebelarstvu	-	80.012	-

Vir: MKGP

Kot kažejo uredbe, sprejete na področju nacionalnih ukrepov v letu 2005, se bo v okviru nacionalnega dela programa kmetijske strukturne politike in kmetijske politike razvoja podeželja z letom 2005 prenehal izvajati del ukrepov iz programa podpor za prestrukturiranje in prenovo kmetijske proizvodnje (naložbe na kmetijskih gospodarstvih, obnova trajnih nasadov, prestrukturiranje zadrug), en ukrep razvoja in prilagajanja podeželskih območij

(podpore ekonomski diverzifikaciji podežolja – alternativni dohodkovni viri) ter en ukrep iz programa zemljiških operacij (Vzdrževanje akumulacije Vogršček), medtem ko se bodo drugi ukrepi, ki so se izvajali že v predpristopnem obdobju, nadaljevali.

4.3 Reforma skupne kmetijske politike

Evropska unija je 26. junija 2003 (Council Regulation (EC) No 1782/2003) sprejela reformo skupne kmetijske politike, s katero se spreminjajo tako cilji, kot tudi oblika izplačevanja podpor. Poudarjena je večnamenskost evropskega kmetijstva, na kateri temelji nova vloga kmetijske politike. Tako imenovana reforma I. stebra kmetijske politike prinaša vrsto sprememb, od sprememb posameznih tržnih ureditev (oljčno olje, bobaž, hmelj, mleko, lupinarji, energetske in beljakovinske rastline; v pripravi: sladkor, sadje in zelenjava, vino), do povsem drugačnega načina izplačil.

Najpomembnejše spremembe prinaša uvajanje proizvodno nevezanih plačil v obliki enotnega plačila. Sredstva za neposredna plačila za stare članice (EU-15) so določena na osnovi prejetih sredstev v referenčnem obdobju (2000-2002). Enotno plačilo je mogoče izplačevati na ravni preteklih pravic na posamezno gospodarstvo (enotno plačilo na kmetijsko gospodarstvo) ali pa vpeljati enotno plačilo na ha kmetijskih zemljišč, enako za vse proizvajalce na določenem območju. Za slednje se je uveljavil pravni pojem regionalizacija enotnega plačila, oziroma regionalna izvedba enotnega plačila. Ob tem je možno z namenom reševanja težav v posameznih sektorjih obe rešitvi še kombinirati ter del plačil ohraniti proizvodno vezanih.

Za pridobitev neposrednih plačil po reformi SKP bodo kmetijska gospodarstva morala izpolniti pogoje na področju varstva okolja, varnosti hrane ter zaščite živali (navzkrižna skladnost). Površine bodo morale biti obdelane tudi v skladu z dobro kmetijsko in okoljsko prakso, da ne bi prišlo do zaraščanja in drugih okoljskih problemov. Pridelovalci, ki ne bodo upoštevali teh zahtev, ne bodo prejeli polnega zneska plačil. Skupne podpore prvega stebra bodo (neglede na izbrano shemo) preračunane na ha kmetijskih površin in bodo lahko predmet prometa z zemljišči, dedovanja in drugih oblik lastniških sprememb. Večjim gospodarstvom se bodo neposredna plačila postopno zmanjšala (obvezna »modulacija«), vendar bodo ostala na sorazmerno visoki ravni. Reforma uvaja tudi načelo »finančne discipline«, kar pomeni, da morajo biti izdatki za neposredna plačila v skladu s proračunskimi dogovori EU iz leta 2002.

Reformo SKP bodo morale uvesti tudi nove članice EU. V ta namen je bilo potrebno prilagoditi pristopno pogodbo in predpise o reformi SKP. Uvedba enotnega plačila na kmetijsko gospodarstvo po načelih kot veljajo za stare članice EU, po mnenju Komisije ni mogoča, ker v referenčnem obdobju 2000-2002 nove članice še niso bile del Evropske unije in večinoma niso izvajale primerljivih ukrepov na področju neposrednih plačil. Zato je Svet ministrov decembra 2003 za vse nove članice predpisal uvedbo regionalne različice enotnega plačila. Nove članice imajo možnost regionalno shemo kombinirati z dovoljenimi oblikami proizvodno vezanih plačil in zgodovinskimi plačili premij za mleko in hmelj.

Za nove članice veljajo praktično enaka pravila navzkrižne skladnosti kot za EU-15, so pa do leta 2013 izločene iz sistema modulacije in finančne discipline. Ohranja se v pristopnih pogajanjih določen sistem postopnega dvigovanja neposrednih plačil iz skupnega proračuna EU od 25% v letu 2004 na 100% v letu 2013 in možnost dopolnjevanja plačil iz nacionalnega proračuna.

Reforma SKP se za vse države članice EU začne z letom 2005, z možnostjo največ dveletnega odloga uvedbe. Države članice (nove in stare) so morale sporočiti svoje odločitve o uvedbi reforme do 1. avgusta 2004.

V zvezi z izvedbo reforme v Sloveniji obstaja še cela vrsta neznank. Zaenkrat je jasna le višina nacionalne ovojnice za neposredna plačila v Sloveniji (140,2 milijona EUR, brez

reformne trga sladkorja) ter odločitev Vlade RS da bo Slovenija odložila izvedbo reforme do leta 2007.

Prve analize učinkov reforme za kmetijstvo Slovenije so pokazale, da čista regionalna shema, ki je za nove članice EU postavljena kot obvezno izhodišče pri izvedbi reforme, prinaša velike prerazporeditvene učinke. V primerjavi z izplačili po standardni shemi bi se po uvedbi čiste regionalne sheme plačila pri pomembnem delu kmetijskih gospodarstev močno zmanjšala, pri pomembnem delu kmetijskih gospodarstev bi se plačila močno povečala in le pri manjšem delu kmetijskih gospodarstev reforma ne bi povzročila večje spremembe višine plačil. Učinki uvedbe čiste regionalne sheme bi bili pri različnih proizvodnih usmeritvah različni. Najbolj bi s preходом izgubili intenzivni rejci goveda (pitanje bikov in volov, mlečna proizvodnja), najbolj pa bi pridobili živinorejski obrati z ekstenzivno rejo na travinju. Analize kažejo, da bi takojšen prehod na čisto regionalno shemo lahko povzročil resne težave vrsti kmetijskih gospodarstev in motnje na trgu. Slovenija zato išče možnosti uvedbe take sheme plačil (kombinacija čiste regionalne sheme z drugimi oblikami), ki bi povzročila manjše redistribucijske učinke in bi predvsem omogočila postopen prehod. Rešitve, ki bi bila sprejemljiva za Slovenijo in bi hkrati bila s pravnega vidika sprejemljiva tudi za Komisijo, ki izbrano shemo države članice potrjuje, zaenkrat še ni.

Ena izmed novosti, ki so stopile v veljavo s sprejemom reforme skupne kmetijske politike, katere del se bo izvajal že v letu 2005, je izpolnjevanje zahtev na področju varstva okolja, varne hrane, dobrobiti živali ter spoštovanje dobrega kmetijskega in okoljskega delovanja, ki so znane pod skupnim imenom navzkrižna skladnost. Kmetijska gospodarstva morajo izpolnjevati zahteve, ki so predpisane z 18 direktivami Evropske unije in jih morajo države članice uvesti v svoj pravni red. Upoštevanje pravil navzkrižne skladnosti je s 1.1.2005 postalo pogoj za pridobitev neposrednih plačil.

Da bi se kmetijska gospodarstva lahko prilagodila novim zahtevam je bil v okviru Programa razvoja podeželja 2004-2006 uveden ukrep prilagajanje EU standardom, ki se je pričel izvajati v letu 2004. Uvajanje navzkrižne skladnosti bo trajalo do leta 2007, od 1.1.2005 pa je potrebno upoštevati:

- določila nitratne direktive,
- določila ptičje direktive,
- določila uredbe o obveznem označevanju živali,
- določila dobrega kmetijskega in okoljskega delovanja.

Minimalne zahteve o ravnanju z vsemi kmetijskimi zemljišči na kmetijskem gospodarstvu opredeljuje uredba o predpisanih zahtevah ravnanja ter dobrih kmetijskih in okoljskih pogojih pri kmetovanju (Ur.l. RS št. 21/2005, 4.3.2005). Kmetijska gospodarstva morajo izvajati naslednje ukrepe:

- preprečevanje erozije tal (obdelava kmetijskih zemljišč s primernimi agrotehničnimi ukrepi, kamor se prišteva minimalna pokritost tal in posebni načini obdelave in ohranjanje teras na nagnjenih terenih),
- ohranjanje organske snovi v tleh (delež organske snovi v tleh se lahko zagotovi s primernim kolobarjem; obvezen je triletni kolobar na najmanj polovici vseh njivskih površin na kmetijskem gospodarstvu; kontrola se izvaja na kraju samem na podlagi pregleda vsakoletnih zbirnih vlog),
- ohranjanje strukture tal (zahteva se ustrezna in časovno primerna raba kmetijske mehanizacije, s katero se ne slabša struktura tal; globina kolesnic na pretežnem delu parcele ne sme presegati 20 cm),
- vzdrževanje oz. izogibanje slabšanja habitatov (preprečitev zaraščanja površin ob obdelavi z uporabo ustreznih agrotehničnih ukrepov).

Nadzor nad izvajanjem navzkrižne skladnosti v Sloveniji opravlja ARSKTRP. Kontrola se izvaja pri najmanj 1% zavezancev. Če zavezanci ne upoštevajo predpisov navzkrižne skladnosti, se jim znesek neposrednih plačil ustrezno zmanjša ali celo ukine. Država članica

lahko obdrži 25% tako zbranih sredstev za samo upravljanje sistema, ostala pa nakaže v jamstveni oddelek EKJUS.

Reforma prvega stebra SKP je pravno formalno v večjem delu že sprejeta in za države članice zavezujoča. Nekateri elementi reforme se bodo operativno izvajali že v letu 2005, prehod na enotno plačilo pa bo Slovenija izvedla leta 2007. Kot kaže, bo leta 2007 prišlo do sprememb tudi na področju politike razvoja podeželja. Trenutno tečejo intenzivni razgovori o reformi kmetijske politike na tem področju, to je o tako imenovani reformi drugega stebra. V razpravi je predlog Komisije, ki želi z reformo okrepiti politiko razvoja podeželja s še večjim poudarkom na okolju, zdravi hrani in kakovosti ter poenostaviti finančni programski in izvedbeni del kmetijske politike na tem področju. Predlog predvideva, da naj bi to področje urejal en programski dokument (namesto zdajšnjih dveh - PRP in EPD), ki bi bil tudi financiran iz enotnega sklada za razvoj podeželja.

Vsebinsko najpomembnejša novost predloga reforme II. stebra je delitev programa na tri tako imenovane razvojne osi: os 1 - Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva; os 2 - Okolje in podeželje; os 3 - Kakovost življenja na podeželju in ekonomska diverzifikacija, ki jih dopolnjuje četrti del, tako imenovani LEADER program. Da bi dosegli večjo uravnoteženost politik posameznih držav članic znotraj EU, Komisija predlaga, da bi določili minimalni delež skupnih sredstev, ki jih je potrebno usmeriti v posamezno programsko os (os 1: najmanj 15%; os 2: najmanj 25%; os 3: najmanj 15%; LEADER: najmanj 7%). Koncept osi je zastavljen tako, da vsebinsko zaokrožuje dele že obstoječih programov (iz različnih virov: PRP, EPD, državne pomoči), dodane pa so tudi nekatere nove vsebine. Če nekoliko poenostavimo, bi lahko rekli, da os 1 in os 3 združujeta pretežno zdajšnje ukrepe iz EPD in ukrepe državnih pomoči ter manjši del PRP, os 2 pa večji del ukrepov PRP. Novost so ukrepi na področju gozdarstva, ki je vključeno v vse tri osi, kakor tudi nekateri izobraževalni programi ter predvsem NATURA 2000 (os 2) in LEADER program.

Analize vpliva reforme drugega stebra na izvajanje politike razvoja podeželja v Sloveniji kažejo, da s prehodom ob ustreznem financiranju (in predpostavki, da Slovenija ostaja tako imenovana »konvergenčna regija«, kar zagotavlja večji delež financiranja iz EU sklada) ne bi smelo biti večjih težav. Slovenija bi verjetno po reformi lahko še bolj učinkovito kot doslej zasledovala svoje cilje predvsem na razvojnem področju. Težave lahko pričakujemo pri implementaciji novih programov (LEADER), kontinuiteto nekaterih že obstoječih ukrepov, predvsem iz zdajšnjega Programa razvoja podeželja, pa lahko zaradi omejitev porabe za posamezno os, ogrozi morebiten neugoden razplet pogajanj o naslednji finančni perspektivi. Brez dvoma bo prav obseg razpoložljivih sredstev za obdobje 2007-2013 v največji meri opredeljeval tudi vsebino politike razvoja podeželja v tem obdobju.

4.4 Zemljiška politika

4.4.1 Varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namembnosti

Prikaz in ocena stanja

Med evropskimi državami sodi Slovenija nedvomno v krog držav z najbolj neugodnim kmetijskim prostorom: več kot 3/4 kmetijskih zemljišč se nahaja v območjih, kjer so zaradi izrazite reliefne razčlenjenosti, neugodnih klimatskih in talnih razmer ter oddaljenosti in težje dostopnosti proizvodne sposobnosti kmetijstva skromnejše, pridelava pa dražja. Zaradi prevladujočega travinja so kmetije v teh območjih večinoma usmerjene v živinorejo. Neugodne okoliščine za kmetijsko dejavnost pa so tudi v ravninskih predelih, saj v Sloveniji 3/5 prebivalstva živi v najgostejše naseljenih, prostorsko omejenih ravninskih območjih, kjer je zato močno povečan pritisk urbanizacije in nekmetijskih gospodarskih dejavnosti na kmetijska zemljišča, ki so prav v teh območjih praviloma med najboljšimi v državi. Zato se konflikti med kmetijstvom in urbani ter gospodarskimi razvojnimi interesi pojavljajo pretežno le za najkakovostnejša kmetijska obdelovalna zemljišča najvišjih kategorij ob mestih in naseljih.

Spremembo namembnosti je kmetijstvo v preteklosti spremljalo na podlagi sprememb in dopolnitev prostorskih sestavin občinskih planov ter po vplačani odškodnini v lokacijskih postopkih. Po sprejetju zakona o varstvu kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namembnosti v letu 1982 in po uskladitvi prostorskih planskih aktov občin in republike s predpisi o varstvu kmetijskih zemljišč, se je letni obseg spreminjanja namembnosti kmetijskih zemljišč postopno zmanjševal od prvotnih 900 - 1.200 ha v letih pred 1982, na 400 - 500 ha v letih med 1982-1989. Po ukinitvi Kmetijskih zemljiških skupnosti, t.j. od leta 1990 dalje, tega podatka v občinah nihče več ne vodi, vendar opažamo, da se je z ustanovitvijo novih občin ponovno močno povečal pritisk na spreminjanje namenske rabe varovanih kmetijskih zemljišč v urbane namene. Pri tem je zlasti zaskrbljujoče to, da gre v pretežni meri za poseganja na kmetijska zemljišča brez proučene razvojne vizije. Tudi v primerih, da so študije o kmetijstvu opravljene, so le-te pisane v interesu investitorjev oz. lastnikov zemljišč ter interesa državnega obveznega izhodišča za kmetijstvo ("najboljša kmetijska zemljišča") ne upoštevajo.

Preglednica 45: Predlogi občin za spremembo namembnosti najboljših kmetijskih zemljišč v Sloveniji, 1995-2004

Leto	Predlagano v ha
1995	140,94
1996	224,57
1997	803,16
1998	976,84
1999	837,99
2000	1.650,45
2001	1.079,55
2002	2.384,90
2003	1.441,40
2004*	2.641,90

*podatek predstavlja površine predlagane do julija 2004

Vir: UPP pri MOPE in MKGP

Čeprav se podatki v zgornji preglednici nanašajo na vse predložene izjemne posege na najboljša kmetijska zemljišča in ne na končni, usklajeni obseg spremembe njihove namembnosti, podatki za leto 2004 nedvomno kažejo na odnos do varstva kmetijskih zemljišč v občinah - na kmetijska zemljišča so bili predloženi posegi s skupno površino 2.641,90 ha. Pri tem je potrebno poudariti, da večina posegov ni namenjena dejavnostim, ki bi prispevale h gospodarskemu razvoju občin, ampak gre pretežno za individualno, v prostoru razpršeno stanovanjsko gradnjo. Kljub temu, da podatkov o zmanjševanju površine

kmetijskih zemljišč ni mogoče interpretirati le kot izgubo zemljišč zaradi urbanega razvoja, vsi podatki nedvorno kažejo, da narašča pritisk na življenjsko pomembno in za pridelovanje hrane nenadomestljivo naravno dobrino.

Aktivnosti na področju varstva kmetijskih zemljišč v letu 2004

Pregled predlogov novih občin za spremembe in dopolnitve prostorskih sestavin planov v letu 2004 kaže na močan pritisk urbanizacije na "najboljša kmetijska zemljišča" za namene, ki jih Zakon o kmetijskih zemljiščih in Dolgoročni plan Republike Slovenije ne dopuščata in tudi v primerih, ko so v neposredni bližini manjvredna kmetijska ali gozdna zemljišča, ki bi jih bilo mogoče vključiti v razvojne načrte. Nove občine so pri teh zahtevah v mnogih primerih premalo strokovne in nekritične. Pritisk na pozidavo "najboljših kmetijskih zemljišč" z individualno (pogosto tudi razpršeno) stanovanjsko gradnjo, pretežno le zato, da bi ustregli željam pobudnikov, se nadaljuje. Spremembo na tem področju predstavlja določba iz Odloka o spremembah in dopolnitvah planskih aktov Republike Slovenije (OdPSDP, Ur.l. RS, št. 11/99), ki je uvrstil tudi poselitev med obvezna republiška izhodišča, kar z vidika varstva kmetijskih zemljišč pomeni, da se preverja z vidika urbanistične in kmetijske politike tudi ustreznost posegov na "druga kmetijska zemljišča", vendar bodo učinki te spremembe opazni postopno v naslednjih letih.

V letu 2004 so se v skladu s 171. členom Zakona o urejanju prostora (Ur.l. RS, št. 110/02, 8/03-popr. in 58/03-ZZK-1 v nadaljevanju ZUreP-1) zaključili postopki sprememb in dopolnitev prostorskih sestavin planskih aktov v skladu s prostorskim planom Slovenije. Ta rok je bil vezan na sprejem strategije prostorskega razvoja Slovenije v juliju 2004. Do julija 2004 je ministrstvo izdalo mnenja o usklajenosti predloženih sprememb in dopolnitev planskih aktov s predpisi o varstvu kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namembnosti naslednjim 86 občinam (v oklepajih je navedeno število danih mnenj na predloge posameznih občin do julija 2004):

Ajdovščina, Beltinci, Benedikt, Borovnica (2), Braslovče, Brda, Brezovica, Brežice (4), Cerklje na Gorenjskem, Cerknica (2), Cerkvenjak (2), Črnomelj, Destrnik, Dobrna, Dobrova - Polhov Gradec, Dol pri Ljubljani, Dolenjske Toplice, Dornava, Dravograd, Gorenja vas - Poljane, Gorišnica, Gornji Grad (3), Grosuplje (2), Hajdina, Hoče-Slivnica (2), Hrpelje-Kozina, Izola (5), Ilirska Bistrica, Juršinci, Kanal, Kidričevo, Kranj, Križevci, Krško, Koper, Kuzma (2), Laško, Lenart, Ljutomer (2), Loški potok, Lukovica, Majšperk, Maribor (3), Markovci (2), Medvode, Mengeš, Murska sobota (2), Nova Gorica, Novo mesto, Oplotnica, Pivka, Piran, Podvelka, Prebold, Preddvor, Prevalje, Ptuj (2), Radovljica, Razkrižje, Ribnica na Pohorju, Rogašovci, Rogatec, Ruše, Sevnica (2), Slovenske Konjice (4), Slovenska Bistrica, Solčava, Starše (2), Šenčur (2), Šentjernej, Šentilj, Škocjan, Škofljica, Šmarje pri Jelšah, Šmartno ob Paki (2), Šmartno pri Litiji, Šoštanj, Tolmin (2), Trebnje (2), Turnišče, Velenje, Veržej, Vrhnika, Železniki (2), Žirovnica (2), Žužemberk.

Ta mnenja je ministrstvo posredovalo občinam oziroma pripravljavcem. Vsa mnenja so bila v nadaljnjem postopku obravnavana na Komisiji Vlade Republike Slovenije za ugotavljanje usklajenosti prostorskih sestavin planskih aktov občin z obveznimi izhodišči prostorskih sestavin planskih aktov Republike Slovenije.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je na podlagi 29. člena Zakona o urejanju prostora in zato, da bi že pred začetim postopkom usklajevanja sprememb in dopolnitev planov lokalnih skupnosti z obveznimi republiški izhodišči (med katerimi so izhodišče za področje kmetijstva "najboljša kmetijska zemljišča") upoštevali predpise o varstvu kmetijskih zemljišč, sodelovalo z občinami ter jim predhodno posredovalo usmeritve za pripravo sprememb plana oziroma posegov na kmetijska zemljišča. V letu 2004 je ministrstvo posredovalo pogoje in usmeritve za poseganje na kmetijska zemljišča naslednjim 29 občinam:

Bled, Brežice, Črnomelj, Destrnik, Domžale, Grosuplje, Horjul, Ilirska Bistrica, Ivančna Gorica, Izola, Jesenice, Koper, Laško, Logatec, Maribor, Murska Sobota, Medvode, Novo

mesto, Piran, Preddvor, Radenci, Rogaška Slatina, Rogašovci, Sevnica, Sežana, Slovenska Bistrica, Šentjernej, Trzin, Vransko.

Ministrstvo je sodelovalo s predhodnimi pogoji ter s soglasji tudi v številnih postopkih sprejemanja lokacijskih načrtov infrastrukturnih objektov, predvidenih z dolgoročnim planom RS, posameznih odsekov avtocestnega križa, obvoznih cest, energetskih objektov ipd. Poleg tega je ministrstvo dalo tudi 37 odgovorov in pojasnil občinam in posameznikom v zadevah, ki so se nanašale na spreminjanje namembnosti kmetijskih zemljišč in spreminjanje planov.

V letu 2004 je bil na podlagi ZureP-1 sprejet Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Ur.l. RS, št. 76/04) ter Uredba o prostorskem redu Slovenije (Ur.l. RS, št. 122/04). Po uveljavitvi strategije prostorskega razvoja in prostorskega reda Slovenije pričnejo občine s pripravo strategije prostorskega razvoja in prostorskega reda občine. V letu 2004 občine z novimi postopki še niso pričele.

Zakonska ureditev in problematika izvajanja varstva kmetijskih zemljišč

V letu 2004 veljavni Zakon o kmetijskih zemljiščih (Ur.l. RS, št. 59/96 v nadaljevanju ZKZ) varuje kmetijska zemljišča v Sloveniji z dvema osnovnima ukrepoma. Zakon določa in razvršča kmetijska zemljišča med "najboljša kmetijska zemljišča" in "druga kmetijska zemljišča". Obe območji kmetijskih zemljišč se določata oziroma sta določeni v planskih aktih Republike Slovenije in lokalnih skupnosti. ZUreP-1 v povezavi z 2. členom ZKZ nadalje določa, da je najboljšim kmetijskim zemljiščem mogoče spreminjati namembnost le izjemoma za nekatere, točno določene namene, če ni mogoče uporabiti zemljišč, ki jih ne uporabljamo za kmetijske namene oziroma so slabše kakovosti. S tem ukrepom naj bi že v fazi planiranja namenske rabe zemljišč zagotovili varovanje zlasti najboljših kmetijskih zemljišč in dolgoročno stabilnost in možnost pridelave hrane.

Z ustanovitvijo novih občin nastaja na področju varstva kmetijskih zemljišč vrsta novih problemov, ki povečujejo in otežujejo delo pri spreminjanju prostorskih aktov in pri uveljavljanju varstva kmetijskih zemljišč:

- obseg dela se je močno povečal, namesto 60 sedaj nastopa 193 občin (njihovo število pa se bo še večalo) in s tem je postala prostorska politika močno neenotna in razdrobljena;
- z ustanovitvijo novih občin se je močno povečal interes za spreminjanje namembnosti kmetijskih zemljišč za pozidavo z individualnimi stanovanjskimi gradnjami, kljub temu, da demografski in drugi kazalci marsikje kažejo na stagnacijo ali celo na depopulacijo – razlog je po eni strani povečevanje števila gospodinjstev, po drugi pa tudi povečan interes za prodajo kmetijskih zemljišč zaradi opuščanja obdelovanja;
- v občinah vselej ne spoštujejo Odloka o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in srednjeročnega družbenega plana Republike Slovenije (Ur.l. RS, št. 11/99), ki je v točki 3.4.6.1. zaostril kriterije za utemeljevanje predlogov za širitev stavbnih zemljišč (poselitve), na kar kaže povečan obseg predlogov za razpršeno stanovanjsko gradnjo; ta naj bi bila po predlogih občin (in pobudnikov) tam, kjer ima lastnik svoje kmetijsko zemljišče;
- nove občine praviloma nimajo zadostno zasedenih strokovnih služb, ne za področje prostorskega planiranja in tudi ne za kmetijstvo, zato prostorsko politiko prepuščajo urbanističnim izvajalskim organizacijam, ki v planih ponovno predlagajo stare izvedbene načrte, ki so jih predpisi o varstvu kmetijskih zemljišč v preteklosti odpravili in tudi niso skladni z novimi predpisi;
- čeprav je status novih občin bistveno drugačen od nekdanjih občin, zanje veljajo isti kriteriji kot za stare občine – s tem se je močno povečalo število naselij, ki iz naslova občinskega središča predlagajo izjemne posege na najboljša kmetijska zemljišča zaradi gradnje športnih objektov, tenis igrišč, stanovanjske gradnje in drugih posegov, ki ne predstavljajo za razvoj občine nujno potrebnih ustanov kot so na primer

zdravstvene ustanove, vzgojno izobraževalne in varstvene ustanove, gasilski domovi, območja za oskrbne in storitvene dejavnosti in podobno;

- pojavljajo se špekulativni nakupi kmetijskih zemljišč s strani oseb, ki so dovolj zgodaj seznanjene z nameravanimi spremembami namembnosti kmetijskih zemljišč v prostorskem planu in s tem s potencialnim povečanjem vrednosti zemljišč;
- pristojnosti pri posameznih nalogah s področja prostorskega planiranja niso nedvoumno dodeljene, določena področja (npr. nelegalne gradnje) niso zakonsko urejena;
- novi problemi nastajajo zaradi pritiska prodaje kmetijskih zemljišč premajhnih in razvojno nesposobnih kmetij ter lastnikov zemljišč, vrnjenih v postopkih denacionalizacije, ki želijo svoja zemljišča prodati po višji ceni, t.j. kot zazidljiva stavbna zemljišča; medtem ko v evropskih državah promet s kmetijskimi zemljišči usmerjajo k razvojno perspektivnim kmetijam (z odprodajo ali z zakupom) posebni skladi ali uradi, naš Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS za ta del razvojno najpomembnejših nalog v kmetijstvu nima dovolj denarja oziroma dovolj močnega vira financiranja.

Zaključimo lahko, da s stanjem pri varstvu kmetijskih zemljišč nikakor ne moremo biti zadovoljni. V času, ko še ni celovito oblikovana nova zakonodaja na področju urejanja prostora in posebej še kmetijskega prostora ter v času nastanka novih občin, se kažejo tudi že posamezni primeri nespoštovanja veljavne zakonodaje na področju varstva kmetijskih zemljišč oziroma samovoljnega odločanja o poseganju na varovana območja kmetijskih zemljišč. To se kaže tudi v tem, da nekatere občine sploh ne spreminjajo in dopolnjujejo prostorskih planov, ampak posegajo v prostor kar na podlagi sprejetih občinskih odlokov o prostorsko ureditvenih pogojih, ki niso usklajeni z zakonom o kmetijskih zemljiščih, potem pa naknadno predlagajo verifikacijo zatečenega stanja v prostorskih planih kot "ažuriranje stanja" ali "usklajevanje s stanjem v naravi". Zaradi nedosledno izvedenega zakona, s katerim naj bi sanirali stanje v prostoru zaradi nedovoljenih gradenj, se ponovno povečuje tudi število nelegalnih posegov na kmetijska zemljišča, ki jih občine pozneje skušajo legalizirati skozi spremembo prostorskega plana, čeprav za to ni zakonske podlage.

Glede na to, da so ustrezno rešena zemljiška vprašanja osnova za urejeno kmetijsko politiko in tudi politiko na področju nepremičnin, bo potrebno za to v naslednjih letih nujno zagotoviti ustrezno kadrovsko in organizacijsko strukturo.

4.4.2 Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS

Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS je ustanovila Republika Slovenija leta 1993 z namenom, da upravlja in razpolaga s kmetijskimi zemljišči, kmetijami in gozdovi v lasti Republike Slovenije. Evidenca nepremičnin v upravljanju Sklada še ni dokončna. Za formaliziranje lastništva RS so potrebne sklenjene in v zemljiško knjigo vpisane pogodbe o prenosu ter zaključeni postopki denacionalizacije.

Prenosi zemljišč na Sklad se izvajajo na osnovi različnih zakonskih določil, in sicer 14. člena Zakona o Skladu kmetijskih zemljišč in gozdov RS, 5. člena Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij in 74. člena Zakona o zadrugah. Obenem teče tudi postopek prenosa iz Sklada na občine po zakonu o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti in vrnitvi njihovih pravic in premoženja, za nezazidana stavbna zemljišča pa v skladu s 57. členom Zakona o javnih skladih.

Sklad je zavezanec za vračilo kmetijskih zemljišč, kmetij in gozdov prejšnjim lastnikom v skladu s predpisi o denacionalizaciji in zavezanec za vračilo kmetijskih zemljišč, gozdov in kmetijskih gospodarstev na osnovi določil Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij. Na podlagi spremenjenega 27. člena Zakona o denacionalizaciji pa je tudi zavezanec za vračilo

nadomestnih zemljišč kot eni od možnih oblik vračanja podržavljenega premoženja v postopku denacionalizacije.

Preglednica 46: Register zemljišč Sklada konec leta 2003 in 2004 (v ha)

	31.12.2003	31.12.2004
SKUPAJ ZEMLJIŠČA	394.640	387.136
Kmetijska zemljišča skupaj	110.375	108.166
- Njive	29.080	28.742
- Vrtovi	20	22
- Plantažni sadovnjaki	1.446	1.406
- Sadovnjaki	2.716	2.666
- Vinogradi	3.502	3.460
- Hmeljišča	903	900
- Travniki	31.378	31.054
- Barjanski travniki	1.707	1.609
- Pašniki	38.931	37.627
- Trstičja	105	101
- Gozdne plantaže	587	579
Gozdovi	259.178	255.026
Drugo	25.087	23.944

Vir: SKZGRS (bilanca stanja) (vrsta rabe predstavlja katastrsko kulturo in ne dejansko stanje)

Na obseg zemljišč v upravljanju Sklada vpliva tudi promet z zemljišči. Sklad spremlja in je tudi v letu 2004 aktivno posegal v dogajanja na trgu s kmetijskimi zemljišči in gozdovi. Sklad izvaja pravni promet s kmetijskimi zemljišči, kmetijami in gozdovi v imenu RS in za njen račun, pri tem pa uveljavlja predkupno pravico v skladu z zakonom o kmetijskih zemljiščih. Nakupi, prodaje in menjave se izvajajo v skladu s strategijo razvoja kmetijstva, v smislu povečevanja ekonomske varnosti kmetij in intenzivnosti kmetijske proizvodnje ter učinkovitejše rabe kmetijskih zemljišč in gozdov. Promet se vrši tudi v smislu izboljševanja posestne in parcelne strukture. Tako Sklad skuša z odkupom in menjavo zemljišč, ki ležijo znotraj državnih kompleksov, tudi zaokroževati državne oziroma zasebne površine. S posebno pozornostjo Sklad obravnava ponujena zemljišča v obmejnem pasu.

Preglednica 47: Prodaja in nakup kmetijskih zemljišč in gozdov v letu 2004

	Prodaja			Nakup		
	Površina (ha)	Cena (SIT/ha)	Vrednost (000 SIT)	Površina (ha)	Cena (SIT/ha)	Vrednost (000 SIT)
Kmetijska zemljišča skupaj	666,36	1.173.267	781.818.373	249,90	4.082.485	1.020.213
Gozdovi	228,09	1.156.999	263.899	378,81	755.707	286.269

Vir: SKZGRS

Sklad kupuje zemljišča v skladu s svojim letnim finančnim načrtom. Odkupuje zemljišča, ki jih je mogoče oddati v zakup. Ponudba je v veliki meri vezana na ponudbo zemljišč denacionalizacijskih upravičencev. Kadar se kot kupci pojavijo kmetje sami, jim Sklad pri nakupu ne konkurira. Poleg nakupov, s katerimi Sklad zaokrožuje kmetijska gospodarstva, kupuje tudi zemljišča sredi kompleksov, ki so bila vrnjena v postopkih denacionalizacije.

Zakup kmetijskih zemljišč

Postopki so ustaljeni in dorečeni, v glavnem pa predstavljajo:

- vodenje evidence o prostih in zasedenih kmetijskih zemljiščih,
- pripravo javnih ponudb za oddajo prostih zemljišč v zakup,
- sprejemanje vlog zainteresiranih strank,
- odločanje o izbiri zakupnika,
- pripravo zakupne pogodbe,
- nadzor obdelave zakupljenih zemljišč,
- nadzor nad izpolnjevanjem drugih določil zakupne pogodbe (plačevanje zakupnine, odločitev o sodnih izvršbah, opominjanje in odpovedi zakupnih pogodb),

- opozarjanje na nepravilnosti in v končni fazi odpoved zakupne pogodbe v primeru hujših kršitev določil, ki so definirana v zakupni pogodbi,
- spremljanje denacionalizacijskih odločb in odpovedi oz. osveževanje zakupnih pogodb zaradi denacionalizacije,
- pripravljanje dolgoročnih zakupnih pogodb v zvezi z izdanimi soglasji za obnovo trajnih nasadov.

V skladu z določilom zakupne pogodbe in tudi po Zakonu o kmetijskih zemljiščih, mora zakupnik le-ta obdelovati na predpisan način in kot dober gospodar. Merila za presojo ali zakupnik ravna kot dober gospodar so objavljena v Uradnem listu RS, št. 81/2002. V njih je na prvem mestu zapisano, da mora zemljišča redno obdelovati in vzdrževati, zagotavljati ohranjanje oz. izboljševanje rodovitnosti tal, ne sme povzročati erozije, zbitosti, skratka degradacije tal.

Prihodki od gospodarjenja s kmetijskimi zemljišči so bili realizirani v znesku 792,7 milijona SIT, od tega zakupnina fizičnih oseb v znesku 347,0 milijonov SIT, zakupnina pravnih oseb v znesku 436,6 milijona SIT ter 9,1 milijona SIT iz zakupnin iz preteklih let.

Odhodki od gospodarjenja s kmetijskimi zemljišči so bili realizirani v znesku 353,6 milijona SIT, od tega na račun nujnega vzdrževanja kmetijske infrastrukture, sanacij in melioracij zemljišč 181,8 milijona SIT ter 171,8 milijona SIT na račun pobotov kupnin z zakupnino.

Sklad ima sklenjenih 15.526 pogodb za 54.604 ha kmetijskih zemljišč.

Preglednica 48: Pregled števila pogodb Sklada konec leta 2003 in 2004

	2003			2004		
	Število pogodb	Površina (ha)	Število parcel	Število pogodb	Površina (ha)	Število parcel
POGODBE skupaj	15.677	54.703	142.675	15.526	54.604	146.328
Brezplačne pogodbe	18	3.374	7.267	19	3.277	7.117
Najemne pogodbe	119	201	495	113	193	485
Zakupne pogodbe	15.540	51.128	134.913	15.394	51.134	138.796
- Pravne osebe	61	25.495	Povpr. 418 ha	59	24.320	Povpr. 412 ha
- Fizične osebe	15.479	25.633	Povpr. 1,6 ha	15.467	30.284	Povpr. 1,96 ha

Vir: SKZGRS

V letu 2004 je bilo obnovljenih oz. na novo sklenjenih 3.411 pogodb za 27.662 ha kmetijskih zemljišč. S 424 ponodbami za zakup kmetijskih zemljišč je bilo z javnimi objavami ponujenih 4.714 ha kmetijskih zemljišč oziroma 10.448 parcelnih delov. Zakupne pogodbe so sklenjene v skladu z Zakonom o kmetijskih zemljiščih.

Posamezne katastrske občine so uvrščene v območja. Na območjih z ugodno prometno lego in večjim povpraševanjem po zemljiščih se zakupnina obračunava s faktorjem 1,20. Na območjih, ki so kmetijsko ogrožena se zakupnina obračunava s faktorjem 0,80. Seznam katastrskih občin s pripadajočimi faktorji je sestavni del cenika zakupnin. Zakupniki, ki imajo v zakupu več kot 3 ha zemljišč imajo glede na obseg 20 odstotni popust pri zakupnini (faktor 0,8). Zakupnina se obračuna tako, da se za posamezno parcelo izračuna zakupnina po ceniku, navedenem v preglednici 49 in z ustreznimi faktorji korigira za vsako posamezno parcelo.

Preglednica 49: Cenik zakupnin za kmetijsko rabo zemljišč; 2003 in 2004

Katastrska kultura	Katastrski razred	Letna zakupnina (SIT/ha)	
		2003	2004
Vrt	1-8	36.935	38.708
Njiva	1-3	27.070	28.369
	4-6	24.661	25.845
	7-8	20.876	21.878
Travnik	1-2	23.400	24.523
	3-4	19.614	20.555
	5-6	16.059	16.830
	7-8	12.273	12.862
Barjanski travnik	1-4	12.273	12.862
Pašnik	1-2	9.865	10.339
	3-4	7.341	7.693
	5-6	4.932	5.169
	7-8	2.409	2.525
Planinski pašnik		2.409	2.525
Pašnik porasel z gozdnim drevjem		2.409	2.525
Sadovnjak	1-4	30.741	32.217
	5-8	24.661	25.845
Vinograd	1-3	24.661	25.845
	4-6	22.138	23.201
	7-8	18.467	19.353
Hmeljišče	1-8	27.070	28.369
Plantaža gozdnega drevja	1-8	2.409	2.525
Obore za živali		2.409	2.525
Ostalo		1.147	1.202

Vir: SKZGRS

Zakupniki, ki na zemljiščih s soglasjem Sklada obnovijo trajne nasade ali usposobijo zemljišče za kmetijsko rabo, imajo za določen čas, ki je neposredno povezan z dobo do začetka rodnosti, pravico do plačevanja zmanjšane zakupnine. Doba, ko se obračunava zmanjšana zakupnina je odvisna od vrste nasada.

Preglednica 50: Trajanje zmanjšane zakupnine za nove trajne nasade

Vrsta trajnega nasada	Število let, ko se obračunava zmanjšana zakupnina (6.491 SIT/ha)
Vinograd	3
Oljčnik, orehi	5
Jablane, hruške	4
Breskve	4
Hmeljišče	2
Ostalo	Glede na začetek rodnosti

Vir: SKZGRS

Zakupnina za posamezno zakupno pogodbo ne more biti nižja kot 7.336,00 SIT.

Soglasja in služnosti

Priprava soglasij za razne posege na kmetijska zemljišča spada med zahtevnejše postopke in naloge Sklada in se lahko v marsičem primerja s prometom z zemljišči. Pred izdajo soglasja je namreč potrebno preveriti veliko dokumentacije v zvezi z lastništvom zemljišč, morebitno denacionalizacijo in odškodnino za zemljišča, na katerih se opravljajo posegi.

Soglasja delimo na:

- soglasja za posege na zemljišča v lasti RS oziroma dovolitev služnostnih pravic (postavitve novih in obnove obstoječih trajnih nasadov, nadzemni in podzemni energetski in komunikacijski vodi, prekopi, rekonstrukcije cest, agromelioracije in podobno),

- soglasja, ki se nanašajo na parcele, kjer je Sklad stranka v postopku kot mejaš (predvsem pri pridobivanju lokacijskih in gradbenih dovoljenj).

V letu 2004 je bilo skupno izdanih 317 soglasij in sklenjenih 144 služnostnih pogodb.

Sanacije in melioracije kmetijskih zemljišč

V letu 2004 je bilo za izvedbo sanacij, melioracij in infrastrukturo porabljenih 181.815.078 SIT. Dela so se izvajala na celotnem območju države. Pogodbena dela so v glavnem zajemala urejanje poljskih poti in dostopov do skladovih zemljišč (gramoziranje, urejanje mostov, cevni prepustov), čiščenje melioracijskih jarkov, mletje grmovne zarasti, sanacije brežin in podpornih zidov ter melioracije zemljišč.

4.5 Politika varnosti in kakovosti hrane

Politika proizvodnje varne in kakovostne hrane in krme je ključna usmeritev in prednostna naloga Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ne le zaradi vključevanja RS v EU, ampak tudi zaradi zaščite slovenskih potrošnikov, varovanja okolja ter zaščite in zdravja živali. Ministrstvo je v začetku leta 2004 pospešilo izvajanje prilagajanja slovenskega pravnega reda s pravnim redom EU ter ga do vstopa Slovenije v EU implementiralo. Politika ministrstva je med drugim usmerjena k dobremu sodelovanju s pridelovalci, predelovalci, trgovci, nevladnimi potrošniškimi organizacijami in drugimi zainteresiranimi skupinami.

Sektor za varnost in kakovost hrane in krme pri MKGP je odgovoren za pripravo predpisov, izvajanje upravnih nalog, mednarodno sodelovanje s področja varnosti in kakovosti hrane ter krme, koordiniranje dela pri usklajevanju področja z evropskim pravnim redom, koordiniranje in pripravljanje programov nacionalne strategije varnosti in kakovosti hrane in krme s področja dela Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Sektor za varnost in kakovost hrane in krme sodeluje z organi v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Fitosanitarna uprava RS, Veterinarska uprava RS, Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano) in z drugimi ministrstvi (npr. z Ministrstvom za zdravje, Ministrstvom za gospodarstvo ter Ministrstvom za okolje in prostor).

Politika kakovosti

Slovenija ima področje posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil urejeno primerljivo z evropsko zakonodajo. Področje označevanja posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil je v državah EU urejeno z Uredbami (EEC) št. 2081/92 (zaščita geografskih označb in zaščita označb porekla kmetijskih proizvodov) in 2082/92 (certifikati o posebnem značaju kmetijskih proizvodov) ter 2092/92 (ekološka), ki med drugim omogočajo vsaki državi članici razvoj nacionalnih sistemov, ki jih lahko uporabi za trženje kakovostnih posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil. V Sloveniji je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v zadnjih letih razvilo postopek priznavanja označb posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil, ki ga predpisujeta Pravilnik o postopkih za priznavanje označb posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur.l. RS, št. 76/03, 18/04 in 47/05) ter Pravilnik o priznanju skupin proizvajalcev posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur.l. RS, št. 33/05).

Politika zaščite posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil ima predvsem dva namena:

- dati pridelovalcem in predelovalcem možnost konkurenčnosti glede kakovosti, ki jim omogoča ekonomsko prisotnost na trgu in
- ugoditi željam kupcev, da dobijo proizvode, ki so avtentični in kakovostnejši.

Politika zaščite posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil ščiti območja proizvodnje, s čimer lahko posredno pripomore k izboljšanju življenjskega standarda na teh območjih, oblikuje pridelovalne in predelovalne poti in pripomore k višji dodani vrednosti izdelkov.

Pri zaščiti posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil se morajo uporabniki zavedati, da:

- se proizvod razlikuje od sorodnega po določenih značilnosti glede proizvodnje ali sestave,
- se morajo upoštevati predpisana pravila proizvodnje,
- je proizvod podvržen strogi kontroli s strani certifikacijskega organa.

Označbe za posebne kmetijske pridelke oziroma živila so razvrščene v sedem skupin: (i) geografsko poreklo, (ii) geografska označba, (iii) označba tradicionalnega ugleda, (iv) označba višje kakovosti, (v) ekološki, (vi) integrirani in (vii) naravne mineralne vode.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je podelilo priznane označbe in do konca oktobra 2004 posredovalo v presojo Evropski komisiji 16 nacionalno priznanih vlog.

Za pospeševanje trženja kakovostnih kmetijskih pridelkov oziroma živil je vlada Republike Slovenije namenila posebna sredstva, ki jih v enem od svojih ukrepov urejata uredbi o programih kmetijske strukturne politike in kmetijske politike razvoja podeželja za leti 2003 in 2004 ter za leti 2005 in 2006. Specifični cilji ukrepa so naslednji:

- povečanje števila certificiranih posebnih kmetijskih pridelkov in živil višje kakovosti (proizvodi s pridobljenimi nazivi porekla),
- izboljšanje konkurenčnosti in uveljavitve skupin proizvajalcev na evropskem trgu, ki so vključeni v sheme kakovosti za geografska poimenovanja ali certifikate posebnega značaja,
- vzpostavljanje učinkovitih povezav med vsemi členi prehranske verige (pridelava, predelava in trženje),
- zagotavljanje varnosti in kakovosti hrane z uvajanjem programov sledljivosti.

Organizacije za ugotavljanje skladnosti

Med organizacije za ugotavljanje skladnosti spadajo preizkusni laboratoriji za kontrolo kakovosti kmetijskih pridelkov oziroma živil in certifikacijski organi. Preskusni laboratoriji so glede strokovnih znanj in opreme že usklajeni z EU predpisi. Kot dokaz tehnične usposobljenosti so za izvajanje preskusov pridobili akreditacijsko listino po standardu SIST EN ISO/IEC 17025. V želji, da bi določeni preskusni laboratoriji uvedli nove preskusne metode, je bil v letu 2004 izveden javni razpis za sofinanciranje uvajanja EU preskusnih metod v živilih, ki so opredeljene v direktivah oziroma uredbah Komisije, za potrebe uradne kontrole oziroma inšpekcijskega nadzora in javni razpis za sofinanciranje uvajanja preskusnih metod analiz, ki so predpisane v Pravilniku o uradnih metodah analiz krme, dodatkov in premiksov (Ur.l. RS, št. 73/2003).

V letu 2004 je bil izveden Javni razpis za imenovanje organizacij za ugotavljanje skladnosti (certificiranje) posebnih kmetijskih pridelkov oziroma živil z označbo geografskega porekla in geografske označbe. Na podlagi tega razpisa naloge certifikacijskega organa opravlja BUREAU VERITAS, Ljubljana, ki ima akreditacijsko listino SIST EN 45011 za kmetijske pridelke oziroma živila.

Monitoring

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je skladno z letnim programom v mesecu septembru naročilo akreditiranemu Laboratoriju za preskušanje oljčnih olj, ki deluje v okviru Univerze na Primorskem, Znanstveno raziskovalnega središča Koper, izvedbo preiskav in izdelavo poročila o ustreznosti in kakovosti oljčnih olj, ki so prisotna na slovenskem tržišču.

V vseh večjih nakupovalnih centrih v Ljubljanski in Primorski regiji so bili odvzeti vsi razpoložljivi vzorci ekstra deviškega oljčnega olja. V skladu s pogodbo so bile opravljene analize 60 vzorcev oljčnih olj zaradi ugotavljanja skladnosti z osnovnimi kakovostnimi parametri. Osnovni kakovostni parametri za oljčna olja so: kislinsko število in kislost, peroksidno število, spektrofotometrijska preiskava v UV ter senzorična ocena oljčnih olj.

Sodelovanje z EU in mednarodno sodelovanje

Sektor za varnost in kakovost hrane in krme je koordinator z naslednjimi mednarodnimi organizacijami in ustanovljenimi nacionalnimi odbori:

- IOOC – mednarodno združenje za oljčno olje,
- IDF – mednarodno združenje za mleko,
- ICC – mednarodno združenje za žita.

Hkrati tudi vodi in koordinira evropske in bilateralne projekte na področju varnosti in kakovosti hrane in krme kot sta:

- Projekt TRANSITION FACILITY – na področju trženja posebnih kmetijskih pridelkov oz. živil s poudarkom na tržnih analizah in
- PSO Projekt – na področju izboljšanja kakovosti kmetijskih pridelkov oz. živil v Sloveniji.

4.6 Zagotavljanje socialne varnosti kmetov

4.6.1 Pokojninsko in invalidsko zavarovanje kmetov

Število zavarovancev in odmerjeni prispevki

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (PIZ) iz leta 1992 je kmete glede možnosti zavarovanja in pravic iz tega naslova v celoti izenačil z drugimi kategorijami zavarovancev. Osnovo za zavarovanje lahko kmetje (tako kot še nekatere kategorije zavarovancev) izberejo sami, z zakonom je določena le najmanjša možna osnova. Pri obveznostih imajo zavarovanci iz kmetijske dejavnosti nekaj ugodnosti. Oproščeni so plačevanja prispevka delodajalca, ki se pokriva iz državnega proračuna, pomembna dodatna olajšava (ki je nima nobena druga kategorija zavarovancev) pa je s posebnim zakonom določena možnost, da v primeru elementarne nesreče kmet lahko zaprosi za deln ali celoten odpis prispevkov.

Po podatkih Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje se število pokojninsko in invalidsko zavarovanih kmetov (zavezancev in članov kmečkih gospodarstev) stalno zmanjšuje. V letu 2004 je bilo iz naslova kmetijstva pokojninsko in invalidsko zavarovanih 13.852 oseb, kar je 1,3% manj kot v letu prej.

Preglednica 51: Število zavarovancev - kmetov in odmerjeni prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje; 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Število zavarovancev	17.206	16.506	14.849	14.030	13.852
- Zavezanci	8.847	8.670	7.892	7.449	7.808
- Člani kmečkih gospodarstev	8.359	7.836	6.957	6.581	6.044
Odmerjeni prispevki (mio SIT)	2.206,6	2.522,9	2.537,2	2.580,9	2.643,9

Vir: ZPIZS - Oddelek za statistiko in obračun OR

V letu 2004 se prispevne stopnje za pokojninsko in invalidsko zavarovanje niso spreminjale (za delojemalce – zavarovance 15,50%, za delodajalce 8,85%). Najnižja povprečna mesečna neto pokojninska osnova je v letu 2004 znašala 98.318,45 SIT (v letu 2003 91.383,75 SIT), med letom pa se je spremenila dvakrat (februarja 2004 od 94.186,27 SIT na 98.658,23 SIT in decembra 2004 na 99.052,86 SIT).

Odmerjeni prispevki zavarovanih kmetov so bili v letu 2004 v primerjavi s predhodnim letom večji za 2,4%. Del prispevkov je bil kmetom tudi v letu 2004 odpisan zaradi naravnih nesreč.

Preglednica 52: Odpis prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje za odpravo posledic naravnih nesreč; 2003 in 2004

	2003		2004	
	Število upravičencev	Znesek (mio SIT)	Število upravičencev	Znesek (mio SIT)
Odpis za zavarovanca - kmeta		770,5		19,5
Odpis za delodajalca		439,9		11,2
SKUPAJ	8.190	1.210,4	222	30,7

Vir: ZPIZ

Do vključno 13.04.2005 je Zavod uspel pridobiti dokončne podatke z davčnih uradov oziroma izpostav o številu upravičencev in o zneskih odpisanih prispevkov zavarovancev - kmetov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje za odpravo posledic naravnih nesreč v letu 2004. Skupaj gre za 222 primerov zavarovancev - kmetov. Znesek odpisanih prispevkov po prispevni stopnji zavarovancev (15,50%) znaša 19.552.963 SIT, ustrezen del prispevkov po stopnji delodajalca (8,85%) pa 11.164.111 SIT. Skupen znesek obeh odpisanih prispevkov PIZ za zavarovance - kmete znaša torej 30.717.074 SIT.

Število upokojencev in višina pokojnin

Kmečkih upokojencev po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov (SZK) je bilo konec leta 2004 4.980, kar pomeni, da se je njihovo število v primerjavi s koncem leta 2003 zmanjšalo za 21,5%. Starostne in družinske pokojnine so bile priznane in odmerjene v skladu z določbami prejšnjega zakona o starostnem zavarovanju kmetov. Z uveljavitvijo veljavnega zakona je bila višina teh pokojnin določena v znesku polovice najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, veljavne v zadnjem mesecu pred uveljavitvijo tega zakona, torej v decembru 1999, nato pa se njihova višina usklajuje na enak način kot druge pokojnine. Pokojnina kmeta borca s statusom borca NOV pred 09.09.1943 oziroma od 13.10.1943 pa je bila določena v višini najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, veljavne v zadnjem mesecu pred uveljavitvijo ZPIZ-1, ki se nato prav tako usklajuje na enak način kot to velja za druge pokojnine.

Kmečkih upokojencev po zakonu o PIZ je bilo konec leta 2004 16.882, kar je 4,2% manj kot v letu 2003.

Pokojnine so se usklajevale glede na statistične podatke o gibanju povprečnih plač na zaposlenega v RS v skladu s 150. in 151. členom ZPIZ-1. Valorizirane so bile dvakrat, in sicer v mesecu februarju za 3,2% oziroma, upošteva 151. člen ZPIZ-1, za 2,6% kot je bilo načrtovano s finančnim načrtom. Druga valorizacija je bila načrtovana v mesecu septembru v višini 0,8%, vendar je bila izvedena šele v mesecu decembru za 0,4%. Povprečna letna pokojnina se je v letu 2004 v primerjavi s povprečno letno pokojnino v letu 2003 povečala za 4,9% oziroma 4,4%. Odhodki za pokojnine zajemajo tudi odhodke za dodatek za rekreacijo upokojencev. Glede na preteklo leto je bil dodatek, v skladu s porastom regresa za letni dopust po Splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo, povečan za 4,3% in še realno za 2,0%. Dodatek za rekreacijo je bil izplačan z majskimi pokojninami v enkratnem znesku.

Preglednica 53: Število kmečkih upokojencev in povprečne pokojnine; 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Število upokojencev (31.12.)	28.968	27.085	25.305	23.973	21.862
- Po zakonu o SZK	9.231	8.027	6.943	6.345	4.980
- Po zakonu o PIZ	19.737	19.058	18.362	17.628	16.882
Povprečna pokojnina (SIT/mesec)					
- Po zakonu o SZK	31.636	34.472	37.800	39.881	41.835
- Po zakonu o PIZ	41.995	46.545	51.722	55.002	58.249

Vir: ZPIZS - Oddelek za statistiko in obračun OR

V letu 2004 je znašala povprečna mesečna starostna oziroma družinska pokojnina iz naslova starostnega zavarovanja kmetov 41.835,37 SIT ali 4,9% več kot leto poprej. Povprečna mesečna starostna oziroma družinska pokojnina kmeta borca NOV pred 09.09.1943 oziroma do 13.10.1943, izplačana v letu 2004 je znašala 84.194,92 SIT, kar je prav tako 4,9% več kot v predhodnem letu. Povprečna pokojnina po zakonu o PIZ se je v primerjavi z letom 2003 povečala za 5,9% in v letu 2004 znašala 58.249 SIT na mesec.

Po Zakonu o preživninskem varstvu kmetov (ZPVK) iz leta 1979 imajo ostareli kmetje, ki so oddali zemljo ali posestvo pristojnemu zemljiškemu skladu, pravico do preživnine, katere višina je odvisna od vrednosti oddanega zemljišča. Izplačevanje teh dajatev je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Zavod) prevzel v letu 1980. Podlaga za pridobitev pravice do preživnine so sklenjene pogodbe. Od uveljavitve ZPVK do konca leta 2004 je bilo skupno število sklenjenih pogodb 202, s tem da v letu 2004 ni bila sklenjena nobena nova pogodba. V letu 2004 je preživnino prejemale povprečno mesečno 51 prejemnikov.

4.6.2 Zdravstveno zavarovanje kmetov

Zdravstveno zavarovanje kmetov je razdeljeno na obvezno in dodatno zavarovanje. Osnova za odmero prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje je katastrski dohodek kmetije. V letu 2004 sta tako katastrski dohodek, kot prispevna stopnja (od 1.2.1996 18,78%) ostala enaka kot v letu 2003. V letu 2004 je bilo iz naslova kmetijstva obvezno zdravstveno zavarovanih 29.069 oseb, kar je 8,2% manj kot v predhodnem letu.

Preglednica 54: Zavarovanci in prispevki v zdravstvenem zavarovanju kmetov; 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Število zavarovancev					
Obvezno zavarovanje	37.063	35.890	34.098	31.656	29.069
- Zavezanci	16.562	16.274	15.343	14.366	13.248
- Člani kmečkih gospodarstev	20.501	19.616	18.755	17.290	15.821
Dodatno obvezno zavarovanje	16.881	15.876	14.809	13.778	13.093
Odmerjeni prispevki (v tisoč SIT)					
Obvezno zavarovanje	569.273	688.827	758.683	782.898	750.229
Dodatno obvezno zavarovanje	491.018	257.330	273.821	279.355	268.816

Vir: Davčna uprava RS

Možnost za dodatno obvezno zavarovanje imajo le kmečki zavarovanci, ki so tudi pokojninsko in invalidsko zavarovani. Dodatno obvezno zavarovanje zajema pravico do nadomestila plače, pogrebne in posmrtnine ter zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Osnova za ta dva prispevka je enaka osnovi za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, prispevna stopnja pa se od 1. 2. 1996 ni spremenila in znaša 1,68% (1,15% + 0,53%). Podobno kot število kmečkih zavarovancev v pokojninskem in invalidskem zavarovanju se zmanjšuje tudi število dodatno zdravstveno zavarovanih kmečkih zavarovancev. V letu 2004 se je tako število dodatno zdravstveno zavarovanih kmetov zmanjšalo za 5%.

5 JAVNE SLUŽBE IN DRUGE STORITVE ZA KMETIJSTVO

Slovenija ima že tradicionalno dobro razvito infrastrukturo za različne splošne storitve za kmetijstvo. Pomemben del teh storitev se izvaja kot javna služba, ki je deloma ali v celoti financirana iz državnega proračuna. Poleg teh med splošne storitve za kmetijstvo vsebinsko sodi tudi raziskovalna dejavnost na področju kmetijstva, ki jo usmerja in sofinancira MKGP, kakor tudi del izobraževalne infrastrukture in nekatere druge naloge, pomembne za razvoj kmetijstva.

5.1 Kmetijska svetovalna služba

Kmetijska svetovalna služba deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije. Delo službe vodi, usmerja in nadzoruje Sektor za kmetijsko svetovanje.

Preglednica 55: Proračunski izdatki za kmetijsko svetovalno službo; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Kmetijska svetovalna služba	2.194.333	2.265.209	103,2
Javna kmetijska svetovalna služba (PP 1317)	1.997.311	2.068.050	103,5
KGZS – Sektor za kmetijsko svetovanje (PP 2560)	197.022	197.159	100,1

Vir: MKGP

Sektor za kmetijsko svetovanje sestavlja osem oddelkov: oddelk za svetovanje v rastlinski pridelavi, oddelk za svetovanje v živinoreji, oddelk za ekonomiko kmetijstva, oddelk za kmečko družino in socialne zadeve, oddelk za izobraževanje, oddelk za razvoj podeželja in dopolnilne dejavnosti, oddelk za delo z društvi in podeželsko mladino ter oddelk za pravno svetovanje. V oddelkih delujejo kmetijski svetovalci specialisti in terenski svetovalci, vodijo pa jih vodje oddelkov.

Kmetijski svetovalci specialisti strokovno delujejo po panogah ali strokovnih področjih na celotnem območju oddelka (v regiji), izjemoma pa tudi na večjih območjih. V 8 oddelkih za kmetijsko svetovanje je 78 kmetijskih svetovalcev specialistov.

Terenski svetovalci in svetovalke za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah v enotah za kmetijsko svetovanje delujejo kot sestavni deli oddelkov za kmetijsko svetovanje. Izpostava s terensko kmetijsko svetovalno službo (terenskimi svetovalci in svetovalkami za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah) deluje praviloma na območju upravne enote. Na vsaki izpostavi deluje glede na kriterije (število kmetij, velikost enote, razvitost ipd.) določeno število terenskih svetovalcev. Vsak terenski svetovalec je zadolžen za strokovno delo s kmeti na svojem terenu, ki navadno obsega eno ali več katastrskih občin oz. volilnih okrajev. Strokovno so terenski svetovalci in svetovalke za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah splošni svetovalci. Izpostavo vodi vodja izpostave. Po ena svetovalka za delo s kmečko družino in dopolnilne dejavnosti (koordinatorka) poleg opravljanja terenskega dela usklajuje delo za to področje v celotnem oddelku za kmetijsko svetovanje. Na izpostavah za kmetijsko svetovanje je 178 terenskih svetovalcev in 44 svetovalk za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah.

Kmetijska svetovalna služba svetuje vsem, ki se ukvarjajo s kmetovanjem in drugimi aktivnostmi v podeželskem prostoru ne glede na politično opredelitev in članstvo v zadrugah. Kmetom nudi več kot le strokovno pomoč pri pospeševanju pridelave in prireje. Kmetijski svetovalci s svojim delom izobražujejo in usposablajo ljudi na podeželju, omogočajo pretok informacij ter prenos znanja in znanstvenih dognanj iz strokovnih institucij v prakso. Kmetom nudijo tudi pomoč pri poslovnih odločitvah, kar je zanje življenjskega pomena.

Temeljni poudarki dela Kmetijske svetovalne službe Slovenije v letu 2004 so izhajali iz programa dela za leto 2004 in so pomenili vsebinsko nadaljevanje programa dela in ciljev iz preteklih let, zapisanih v zakonodaji, ki opredeljuje javno službo kmetijskega svetovanja.

Program dela je bil, tako po obsegu porabe časa za izvedbo posameznih aktivnosti, kot številu izvedenih ukrepov, realiziran. Dosežena je bila večina zastavljenih ciljev, na katere je mogoče vplivati s svojim delom. Aktivnosti za realizacijo programa so bile namenjene izvajanju nalog, ki tečejo že vrsto let in so opredeljene s strani MKGP v okviru delovanja javne službe kmetijskega svetovanja in nalogam za izvedbo ukrepov, financiranih iz evropskih strukturnih skladov preko Programa razvoja podeželja in Enotnega programskega dokumenta.

Podrobnejši pregled aktivnosti kmetijske svetovalne službe v letu 2004 je podan v prilogah 54 do 58, najpomembnejša področja dela pa so bila:

- ciljno izobraževanje kmetov in članov njihovih družin ter kmetijskih svetovalcev,
- strokovna pomoč posameznim kmetijam pri prestrukturiranju,
- sodelovanje pri izvajanju programov razvoja podeželja,
- strokovna pomoč različnim oblikam združevanja kmetov in kmetic ter mladih na podeželju,
- svetovanje in pomoč pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike,
- sodelovanje z drugimi inštitucijami na področju kmetijstva in promocija slovenskega kmetijstva,
- aktivnosti pri informiranju kmetov na področju kmetijstva in razvoja podeželja in tudi širše informiranje.

Svetovalci so v okviru permanentnega izobraževanja imeli na voljo več tečajev in seminarjev s preizkusom znanja. Za vse aktualne teme so bila za kmetijske svetovalce organizirana enodnevna ali nekajurna informativna izobraževanja.

5.2 Javne službe in naloge s področja rastlinske pridelave

Preglednica 56: Proračunski izdatki za naloge s področja rastlinske pridelave; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Naloge s področja rastlinske pridelave skupaj	575.530	692.832	120,4
Zdravstveno varstvo rastlin (PP 4275)	158.543	165.318	104,3
Prognosa rastlinskih škodljivih organizmov v kmetijstvu (PP 4273)	12.253	17.674	144,2
Fitofarmacevtska sredstva (PP 4287)	60.714	73.187	120,5
Program varstva in registracije sort rastlin (PP 1678)	1.486	136.086	9.157,9
Strokovne naloge v rastlinski proizvodnji (PP 1429)	184.976	147.500	79,7
Poskusni centri za sadjarstvo, vinogradništvo in oljkarstvo (PP 1430)	138.203	153.067	110,8
Vrtnarski centri (PP 1457)	19.355	-	-

Vir: MKGP

5.2.1 Strokovne naloge s fitosanitarnega področja

Za izvajanje določenih strokovnih nalog in strokovno podporo na fitosanitarnem področju so s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pooblaščen kmetijsko gozdarski zavodi (Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica, Kmetijsko gozdarski zavod Maribor, Kmetijsko gozdarski zavod Novo mesto), inštituti (Kmetijski inštitut Slovenije, Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, Nacionalni inštitut za biologijo) in Biotehniška fakulteta.

Spremljanje in napovedovanje pojava škodljivih organizmov

V okviru spremljanja in napovedovanja nevarnosti pojava škodljivih organizmov so izvajalci javne službe zdravstvenega varstva rastlin, podobno kot v preteklih letih, tudi v letu 2004 skrbeli za varstvo vinske trte, sadnega drevja, vrtnin, hmelja, žita, krompirja in drugih poljščin. Na podlagi podatkov o vremenskih razmerah, razvoju rastlin in bolezni ter na podlagi izkušenj in drugih podatkov, so bile tekom celega leta objavljene napovedi o nevarnosti pojava in širjenja škodljivih organizmov ter nasveti o načinu varstva pred njimi. Spremljal se je razvoj hruševega ožiga po modelu Maryblight. Poleg klasičnega načina obveščanja preko tiska in avtomatskih telefonskih odzivnikov je potekalo tudi elektronsko

obveščanje s pomočjo informacijskega prognostičnega sistema, dostopnega v okviru FITO-INFO spletne strani. Ta uporabnikom omogoča brezplačno naročanje na obvestila preko elektronske pošte in kratkih SMS sporočil po regijah (Štajerska in Pomurje; Savinjska in Koroška; Dolenjska in Posavje; Ljubljana in Gorenjska; Primorska) in po kmetijskih panogah (sadjarstvo, vinogradništvo, poljedelstvo, vrtnarstvo in hmeljarstvo).

Spremljanje karantenskih škodljivih organizmov

Naloge spremljanja karantenskih škodljivih organizmov po javnem pooblastilu Fitosanitarne uprave RS so obsegale diagnostiko in strokovno delo na področju bakteriologije, virologije, mikologije, entomologije in nematologije. Izdelane so bile ocene nevarnosti pojava in širjenja posameznih škodljivih organizmov in razvite nove diagnostične metode, zlasti biokemijske in molekularne. Slovenski strokovnjaki so se udeleževali v delovnih skupinah Evropske in Mediteranske organizacije za varstvo rastlin na področju diagnostike, nematologije, bakteriologije, virologije, biotičnega varstva rastlin in informacijskih sistemov za varstvo rastlin. Aktivno so sodelovali v delovnih skupinah pri Evropski komisiji za škodljive organizme, določanje krompirjevih bakterioz in ukrepe proti širjenju koruznega hrošča. V okviru uradnih sistematičnih raziskav in spremljanj so bili poudarki predvsem na posebnih nadzorih naslednjih organizmov:

- bakteriologija: *Erwinia amylovora*, *Clavibacter michiganensis* subsp. *Sepedonicus*, *Ralstonia solanacearum*, rumenica vinske trte, leptonekroza koščičarjev (ESFY),
- virologija: *Plum Pox Potyvirus* (PPV), *Pepino mosaic virus* (PepMV),
- mikologija: *Verticillium alboatrum* in *Verticillium dahliae*, *Phytophthora ramorum*, *Monilia fructicola*,
- entomologija: *Diabrotica virgifera virgifera*,
- nematologija: *Globodera rostochiensis* in *G. pallida*, *Bursaphelenchus xylophilus*.

O izsledkih posebnih nadzorov izvajalci pripravijo posebna letna poročila, ki služijo tudi izpolnjevanju obveznosti za mednarodno poročanje (EU in EPPO). Na podlagi stalnega spremljanja škodljivih organizmov se je poročalo o naslednjih najdbah v Republiki Sloveniji: *Diabrotica virgifera virgifera*, *Erwinia amylovora*, *Phytophthora ramorum*, *Helicoverpa armigera*, *Phyllocnistis vitegenella*, *Illinoia liriodendri*, *Dasineura oxycoccana*, *Orientus ishidae* in *Leptoglossus occidentalis*.

Informacijski sistem za varstvo rastlin

Za potrebe informacijskega sistema so bili nadgrajeni upravni informacijski sistemi (Fito nadzor, Fito prognoza, Fito FFS, Fito sorte) in vzdrževan javni Fito-Info sistem.

Fitofarmacevtska sredstva

V okviru strokovnih nalog na področju fitofarmacevtskih sredstev je bilo delo usmerjeno v ocenjevanje primernosti fitofarmacevtskih sredstev (herbicidov, insekticidov, fungicidov) v postopku registracije, v oceno njihove nevarnosti za okolje in ljudi, vrednotenje bioloških testov učinkovitosti v skladu z mednarodnimi standardi, dodatno usposabljanje odgovornih oseb, prodajalcev in uporabnikov fitofarmacevtskih sredstev, v sistem nadzora škroplilne tehnike ter sodelovanje pri pripravi poročil za EU, publikacij in brošur.

Ugotavljanje ostankov fitofarmacevtskih sredstev v rastlinah

V skladu z nacionalnim monitoringom pesticidov v živilih in kmetijskih proizvodih so bili vzeti in analizirani vzorci poljščin, vrtnin in sadja za določevanje prisotnosti ostankov fitofarmacevtskih sredstev. O izsledkih monitoringa je bilo izdelano letno poročilo.

5.2.2 Strokovne naloge s področja sort rastlin in semenarstva

Strokovne naloge s področja sort rastlin in semenarstva so se v letu 2004 izvajale v okviru Programa strokovnih nalog s področja varstva in registracije sort rastlin ter semenarstva za leto 2004 (PP 1678), medtem ko se je v letu 2003 večina teh nalog izvajala v okviru Programa strokovnih nalog v proizvodnji kmetijskih rastlin za leto 2003 (PP 1429).

V letu 2004 so bile na področju varstva in registracije sort rastlin na Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS) opravljene naslednje naloge: preskušanje sort v postopku vpisa sort v sortno listo, hranjenje uradnih standardnih vzorcev semenskega materiala zavarovanih oziroma registriranih sort, posebno preskušanje sort za opisno sortno listo, certificiranje semena ter razmnoževalnega in sadilnega materiala kmetijskih rastlin in naknadna kontrola certificiranega semena. Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije je opravil nalogo certificiranja sadilnega materiala za hmeljarstvo.

Preskušanje sort v postopku vpisa sort v sortno listo

Razločljivost, izenačenost in nespremenljivost (RIN) sorte ter vrednost sorte za pridelavo in uporabo (VPU - gospodarska oziroma uporabna vrednost sorte) sta po 40. členu Zakona o semenskem materialu kmetijskih rastlin (ZSMKR) dva od treh predpisanih pogojev za vpis sorte v sortno listo. Preskušanje RIN ter VPU sorte mora biti opravljeno, preden se sorta vpiše v sortno listo. Če je bilo preskušanje RIN že opravljeno v drugem uradnem postopku (postopek varstva sort) v Sloveniji ali v eni od držav članic EU oziroma podpisnic konvencije UPOV, ponovno preskušanje ni potrebno, obvezno pa je preskušanje VPU. Glavni namen in cilj preskušanja VPU je ugotoviti ali dajejo sorte, ki kandidirajo za vpis v sortno listo v Sloveniji, v naših pridelovalnih razmerah pridelek, ki po količini in kakovosti ustreza zahtevam pridelave ali predelave.

V poskuse za ugotavljanje gospodarske vrednosti sort je bilo v letu 2004 vključenih 65 hibridov koruze, 57 sort strnih žit, 17 sort krompirja, 27 sort sladkorne pese, 7 sort trav, 1 sorta lucerne, 1 sorta soje, 4 sorte krmnega graha in 5 sort oljne ogrščice. Za vsako vrsto so bili poskusi izvedeni na 2 do 3 poskusnih mestih.

V letu 2004 se je začelo z vzpostavljanjem sistema preskušanja RIN za motovilec. S pomočjo FURS so bili od tujih institucij, ki se ukvarjajo s tovrstnim preskušanjem, pridobljeni opisi sort, ki so vpisane v EU katalog ter seme tistih sort, ki so bile po opisu podobne prijavljenima sortama (Ljubljanski motovilec in Žličar, prijavitelj obeh je Semenarna Ljubljana d.d.). V začetku avgusta sta bili na poskusno polje KIS v Jabljah posejani obe sorti, ki sta prijavljeni v preskušanje RIN, sorta Zimka (prav tako Semenarne Ljubljana d.d.), ki je prijavljena za vpis na ohranjevalno sortno listo ter 16 standardnih sort. V oktobru so bile v skladu z navodili UPOV (TG/75/6, 1998) in CPVO (TP/75/6 Final, 27.03.02) opravljene meritve in ocenjevanja prijavljenih sort.

Hranjenje uradnih standardnih vzorcev semenskega materiala zavarovanih oziroma registriranih sort

Hranjenje in vzdrževanje standardnih vzorcev zavarovanih oz. registriranih sort predpisujeta Zakon o semenskem materialu kmetijskih rastlin (ZSMKR) in Zakon o varstvu novih sort rastlin. Standardni vzorec omogoča preverjanje, ali vzdrževalci sorto vzdržujejo tako, da tekom let ne pride do sprememb lastnosti sorte, in ali je semenski material, ki je dan na trg, identičen sorti, ki je označena na pakiranju semenskega materiala. Tako je vsakemu končnemu uporabniku semena zagotovljeno, da je seme sorte, ki jo je kupil, dejansko sortno pristno. Standardni vzorci se lahko uporabijo tudi pri naknadni kontroli semenskega materiala kmetijskih rastlin.

V letu 2004 je bila analizirana kalivost 75 standardnih vzorcev vrtnin in 58 vzorcev krmnih in industrijskih rastlin. Vsi standardni vzorci semena po skupinah rastlinskih vrst so bili natančno pregledani, pripravljeni pa so bili tudi sezname. V skladu s Slovensko sortno listo poljščin, zelenjadnic in trte za leto 2004 ter sprotimi podatki o registriranih sortah na spletni

strani FURS ter z Evropsko sortno listo je bil narejen tudi seznam standardnih vzorcev, ki bodo preko FURS-a naročeni v letu 2005.

Posebno preskušanje sort za opisno sortno listo

Zakonu o kmetijstvu v 91. členu in ZSMKR v 60. členu opredeljujeta posebno preskušanje sort kot javno službo na področju semenarstva. Izvajati se mora po predpisanih postopkih in metodah v skladu s programom, ki ga sprejme minister. Okvirni program posebnega preskušanja sort je minister sprejel v sklopu letnega programa za fitosanitarno področje za leto 2004. Namen naloge je s sistematičnim preskušanjem sort pridobiti vse potrebne podatke, ki so pomembni za različne načine in območja pridelovanja, s ciljem povečati gospodarnost pridelave poljščin. Podatki pridobljeni s posebnim preskušanjem bodo služili za izdelavo opisne sortne liste, v kateri bodo zbrane podrobnejše informacije o lastnostih sort.

Preglednica 57: Število sort in poskusnih mest v posebnem preskušanju za izdelavo opisne sortne liste v letu 2004

Vrsta	Število sort	Lokacije
Koruza za zrnje (FAO 190-260)	10	Jablje
Koruza za zrnje (FAO 260-330)	50	Jablje, Rakičan, Maribor, Novo mesto
Koruza za zrnje (FAO 260-330)	48	Jablje, Rakičan, Maribor, Novo mesto
Koruza za zrnje (FAO 410-500)	13	Jablje, Rakičan, Maribor, Novo mesto, Bilje
Koruza za zrnje (FAO 500-700)	8	Bilje, Ajdovščina
Koruza za silažo	20	Jablje, Groblje, Rakičan
Ozimna pšenica	57	Groblje, Rakičan, Maribor, Bilje, Novo mesto
Jara pšenica	5	Groblje, Rakičan, Maribor
Ozimni ječmen	29	Groblje, Rakičan, Maribor
Jari ječmen	7	Groblje, Rakičan, Maribor
Tritikala	6	Groblje, Rakičan, Maribor
Rž	4	Groblje, Rakičan, Maribor
Oves	4	Groblje, Rakičan, Maribor
Krompir	47	Komenda, Rakičan, Novo mesto
Trave	28	Jablje, Rakičan, Stara Oselica
Lucerna	6	Jablje, Rakičan, Stara Oselica
TDM	11	Zadlog pri Črnem vrhu
Oljna ogrščica	6	Jablje, Rakičan
Sladkorna pesa	7	Rakičan, Ptuj

Vir: KIS

Certificiranje semena ter razmnoževalnega in sadilnega materiala kmetijskih rastlin in uvajanje certifikacijskih shem

Z uveljavitvijo pravilnikov o trženju semenskega materiala kmetijskih rastlin v novembru 2003 so bili ob drugih zakonskih aktih s področja semenarstva in preskušanja sort podani temelji za izvajanje uradnega potrjevanja semenskega materiala kmetijskih rastlin. Celoten postopek uradnega potrjevanja izvaja organ za potrjevanje, ki ga imenuje MKGP, Fitosanitarna uprava RS. Ta je z odločbo št. 327-09/2004/2 z dne 11.03.2004 Kmetijskemu inštitutu Slovenije (KIS) dodelila javno pooblastilo za izdajanje odločb in vodenje postopka uradne potrditve semenskega materiala vrst ali skupin kmetijskih rastlin, s katero je bil KIS določen kot organ za potrjevanje semena žit, krmnih rastlin, pese, oljnic in predivnic ter zelenjadnic, semenskega krompirja, razmnoževalnega materiala in sadik sadnih rastlin ter materiala za vegetativno razmnoževanje trte. Da bi zadostili temeljnim zahtevam iz Pravilnika o tehničnih, prostorskih, strokovnih in organizacijskih pogojih, ki jih mora izpolnjevati organ za potrjevanje semenskega materiala kmetijskih rastlin in ki ob v naslovu omenjenih pogojih zahteva organizacijo organa za potrjevanje po poslovniku kakovosti, je bila z notranjo reorganizacijo na KIS-u ustanovljena med oddelčna Služba za uradno potrjevanje semenskega materiala kmetijskih rastlin. Ta je podrejena neposredno direktorju inštituta. Taka organiziranost zagotavlja, da sodelavci, ki izvajajo uradno potrjevanje, niso pod komercialnimi, finančnimi ali drugimi pritiski dobaviteljev, ki bi lahko vplivali na postopek uradne potrditve. Sodelavci

službe za uradno potrjevanje semenskega materiala kmetijskih rastlin se ne ukvarjajo z nobeno dejavnostjo, ki bi lahko ogrozila zaupanje v neodvisnost njihove presoje in integriteto njihovih aktivnosti. Ob odgovorni osebi, ki o uradni potrditvi odloča, ne sodeluje pa v posameznih postopkih, na tem področju deluje 11 strokovnih in tehničnih sodelavcev inštituta, občasno pa se v posamezne faze potrjevanja vključujejo sodelavci Oddelka za varstvo rastlin s pregledi objektov in z analizami zdravstvenega stanja semenskega materiala kmetijskih rastlin.

Temeljni namen in cilj certificiranja je izvajanje uradne potrditve semenskega materiala kmetijskih rastlin po predpisih za posamezno vrsto ali skupino vrst kmetijskih rastlin po pooblastilu FURS. V ta namen je bilo potrebno uvesti ustrezne certifikacijske sheme in metode dela, saj se novi predpisi s področja semenarstva pomembno razlikujejo od nedavno veljavnih ter izvesti uradno potrjevanje semenskega materiala v obdobju november 2003 – december 2004. V okviru uvajanja certifikacijskih shem so v tem obdobju potekale naslednje dejavnosti:

- priprava osnutkov uradne dokumentacije, ki je predvidena s pravilniki (prijave, uradna potrdila, uradne etikete),
- seznanjanje dobaviteljev s postopkom uradnega potrjevanja, tolmačenje novih postopkov in zahtev ter seznanjanje z njihovimi obveznostmi v posameznih fazah uradnega potrjevanja,
- notranja reorganizacija inštituta in dodatno izobraževanje sodelavcev,
- sodelovanje pri pripravi strokovnih osnov za spremembe novih pravilnikov oziroma njihovo prilagajanje zahtevam iz uredb EU s področja semenarstva,
- mednarodno sodelovanje z ustanovami držav EU na področju semenarstva, z OECD (sheme za sortno certificiranje semena v mednarodnem prometu), ISTA in nekaterimi drugimi državami in mednarodnimi organizacijami,
- nadgradnja informacijskega sistema za potrebe uradnega potrjevanja.

V okviru uradnega potrjevanja (certificiranja) semenskega materiala poljščin in vrtnin je služba za uradno potrjevanje od uveljavitve pravilnikov naprej zagotovila postopek uradne potrditve semenskega materiala poljščin in vrtnin. Faze v postopku uradnega potrjevanja so strokovni in zdravstveni pregledi na polju, vzorčenje partij semena, analiza kakovosti skladno z metodami ISTA in po potrebi zdravstvenega stanja semenskega materiala. Vsako fazo spremlja strokovno-administrativno delo.

Za pridelovanje semenskega materiala poljščin za izvoz izven Evropske unije je organ za potrjevanje zagotovil certificiranje po OECD shemi za sortno certificiranje semena v mednarodnem prometu. Dobavitelji, ki tržijo v Sloveniji pridelan ali dodelan semenski material na skupnem trgu EU, so imeli možnost označevanja pakiranj z dvojezičnimi uradnimi etiketami.

Preglednica 58: Obseg uradnega potrjevanja poljščin in vrtnin v letu 2004

Skupina rastlin	Obseg pridelave (ha)	Ocena pridelka (t)	Uradno potrjeno (t)
Žita	1.693	7.805	5.530
Koruza	299	6.279	
Krmne rastline	145	124	100
Oljnice	163	252	41
Krompir	75	1.484	
Zelenjadnice	15	15	
Koruza - uvoz			565
Krmne rastline - uvoz			20
Krompir- uvoz			7.929

Vir: KIS

Analiza kakovosti je bila opravljena pri 407 partijah semenskega materiala, od tega 269 pri strnih žitih, 88 pri koruzi, 24 pri krmnih rastlinah in 26 pri oljnicah. Do konca leta 2004 je bilo izdanih več kot 280.000 uradnih etiket. Uradno potrjevanje pri večini rastlin ali skupin rastlin

še ni zaključeno, saj bo del doma pridelanega semenskega materiala žit, krmnih rastlin, oljnic, krompirja in zelenjadnic dokončno potrjen v letu 2005. Pri tem je izjema semenska koruza, ki je bila izvožena v Avstrijo in na Hrvaško kot ne dokončno potrjeno seme in v teh državah uradno potrjeno.

V okviru predvidenih sredstev je bila na vzorcih semena sedmih partij koruze, ki je bila pridelana izven Slovenije (Čile, Kanada, Združene države Amerike), dodelana in uradno potrjena pa pri nas, opravljena presejalna analiza na prisotnost gensko spremenjenih organizmov. Za analizo je bila uporabljena kvalitativna metoda verižne reakcije s polimerazo na genska elementa P-35 S ter T-nos, s katero je mogoče identificirati genske konstrukte, ki se v tem trenutku najbolj pogosto tržijo v svetu. Trije vzorci so bili negativni, v štirih pa so bili identificirani naslednji genski konstrukti:

- lahko vsebuje Bt 11, NK 603, ali Mon 863,
- lahko vsebuje Mon 810, Bt 176, T 25 ali TC 1507,
- vsebuje GA 21,
- lahko vsebuje Mon 810, Bt 176, T 25 ali TC 1507.

O ugotovitvah je bila obveščena Fitosanitarna uprava RS.

Na področju uvajanja certifikacijskih shem pri sadnih rastlinah je bil v letu 2004 pripravljen in vpeljan sistem za izvajanje postopkov uradnega potrjevanja razmnoževalnega materiala in sadik sadnih rastlin ter v ta namen izdelana vrsta obrazcev za izvajanje uradnega potrjevanja (prijave, zapisniki, potrdila o uradni potrditvi, šifranti za označevanje partij, uradne etikete – rastlinski potni listi, etc.). Prav tako je bil izdelan sistem evidentiranja in označevanja prejete ter izdane dokumentacije v postopku uradnega potrjevanja, kakor tudi priprava podatkovnih baz za vodenje evidenc o izdaji uradnih etiket. Pri vpeljavi postopka za uradno potrjevanje je bilo med FURS, fitosanitarno inšpekcijo in organom za potrjevanje mnogo usklajevanja, predvsem okrog reševanja problematike poenotenja in poenostavitve sistema, pri pridelavi uradno potrjenega in CAC razmnoževalnega in sadilnega materiala za pečkate in koščičaste sadne vrste, upoštevajoč vse predpise s področja zdravstvenega varstva rastlin.

Na področju uvajanja certifikacijskih shem pri vinski trti je bil v letu 2004 izdelan in vzpostavljen računalniški informacijski sistem za vodenje postopkov certifikacije razmnoževalnega materiala trte v matičnjakih, matičnih vinogradih in trsnicah. Sistem omogoča sledljivost in sprotno spremljanje stanja na področju uradnega potrjevanja, ki vključuje: ugotavljanje stanja in pregled ustreznosti matičnih nasadov v skladu z veljavno regulativo, postavitve in zagon podatkovnih baz, izdelavo obrazcev in sistema obveščanja (prijave, zapisniki, analizi izvidi, potrdila o potrditvi, itn.) ter sistema za kontrolo uporabe uradnih etiket. Opravljena je bila inventarizacija obstoječih matičnih nasadov vinske trte (okoli 15 ha) in podlag (okoli 65 ha), ki so bili primerni za vključitev v pridelavo certificiranega cepilnega materiala trte. Skladno s Pravilnikom o trženju materiala za vegetativno razmnoževanje trte, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS, dne 31.3.2004, je bil na terenu vzpostavljen sistem za izvajanje obveznih pregledov in koordinacijo terenskega dela.

V postopek uradnega potrjevanja (certifikacije) pri sadnih rastlinah je bilo na podlagi letnih prijav pridelave v letu 2004 vključenih 6 dobaviteljev, ki se ukvarjajo s pridelovanjem razmnoževalnega in sadilnega materiala sadnih rastlin. V postopek uradnega potrjevanja sta bila tako vključena osnovna matična nasada za pridelavo brezvirusnih cepičev, in sicer za pečkate sadne vrste (Selo na Goričkem; dobavitelj je KGZ Zavod MB - Sadjarski center Gačnik) ter za koščičaste sadne vrste (Vogrsko na Vipavskem; dobavitelj je KG Zavod NG - Sadjarski center Bilje), kakor tudi osnovna matična zarodišča I. in II. stopnje za pridobivanje brezvirusnih podlag (SC Gačnik, Malus d.o.o., Sadjarstvo Mirozan d.d. in Sadjarska zadruga Posavja z.o.o.). V osnovnem matičnem nasadu Selo je posajenih okoli 1.850 matičnih dreves pečkarjev, v osnovnem matičnem nasadu Vogrsko pa okoli 830 dreves koščičarjev. Osnovno matično zarodišče jablanovih podlag I. stopnje, dobavitelja SC Gačnik, šteje okoli 7.000 matičnih grmov podlag, v zarodiščih II. stopnje pa je posajenih skupno 35.200 matičnih grmov podlag pri dobaviteljih Malus, Sadjarstvo Mirozan in Sadjarska zadruga Posavja. V

letu 2004 sta prijavila prve podlage za pridelavo certificiranih sadik dobavitelja Sadjarstvo Mirošan in Drevesnica Bilje, s skupno količino okoli 20.000 posajenih podlag.

V postopku uradnega potrjevanja je bilo preverjeno izpolnjevanje pogojev za uradno potrditev (ustreznost dokumentacije - dokazil o poreklu prijavljenega materiala, ustreznost zemljišč - pregledi na nematode, ustreznost varovalnega pasu, ...), opravljeni so bili pregledi zdravstvenega stanja v objektih (min. 2 pregleda letno) ter ustrezna vzorčenja v skladu s predpisi s področja zdravstvenega varstva rastlin in pravilnika o trženju za sadne rastline. Za opravljanje navedenih nalog je bilo tako pri dobaviteljih v letu 2004 opravljenih skupno 23 terenskih dni. Na podlagi opravljenih pregledov in ugotovitev imenovanih laboratorijev (KIS, NIB) o vzorčenih rastlinah so bili osnovni matični nasadi uradno potrjeni. Na podlagi prejetih vlog so bile izdane uradne etikete za pridelane cepiče oziroma podlage. V primeru neizpolnjevanja pogojev ali laboratorijskega izvida, ki je dokazoval prisotnost škodljivega organizma, so bile izdane odločbe o zavrnitvi potrditve. V letu 2004 je bila odločba o zavrnitvi izdana v treh primerih. V enem primeru je bila zaradi ugotovitve prisotnosti karantenskega škodljivega organizma v matičnem nasadu zadeva predana v reševanje pristojni fitosanitarni inšpekciji v skladu s predpisi.

V postopek uradnega potrjevanja razmnoževalnega materiala trte se je v letu 2004 vključilo 22 dobaviteljev (registriranih kot zadruga (9), delniška družba (2), družba z omejeno odgovornostjo (5) ali kot samostojni podjetnik (6)). Skladno s pravilnikom, je bilo 13-tim ustrezno usposobljenim strokovnjakom izdano dovoljenje za opravljanje negativne selekcije vinske trte in podlag. Na podlagi urejenih selekcijskih knjig, opravljenih selekcij, zbrane dokumentacije in opravljenih pregledov uradnega organa za potrjevanje, je bilo uradno potrjenih 60 ha matičnjakov podlag in 6,2 ha matičnih vinogradov. Uradna potrditev je za trsne podlage obvezna. Preostali matični nasadi so bili izločeni iz postopka, ali pa je bilo odrejeno dodatno preverjanje v letu 2005.

Na podlagi zaključenih postopkov uradnega potrjevanja, je bilo izdanih 194 potrdil o uradni potrditvi matičnih trsov. To pomeni, da je bilo v letu 2004 pregledanih in obdelanih več kot 200 parcel z matičnimi nasadi trte v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije. Razdrobljenost pridelave cepilnega materiala je precejšna, saj meri površina matičnega nasada trte povprečno komaj 0,3 ha. Glede na trenutno stanje lahko računamo, da bodo naši trsničarji že v letu 2006 sposobni pridelati med 6 in 8 milijonov certificiranih trsnih podlag in 3-4 milijone certificiranih cepičev vinskih sort. Poleg nasadov za pridelavo certificiranega cepilnega materiala, so bili v letu 2004 opravljeni tudi uradni pregledi repozitorijev izvornih matičnih trsov domačih klonov vinskih sort (posajeni so v izoliranih razmerah v rastlinjakih STS Ivanjkovci in STS Vrhpolje) ter v baznih matičnih nasadih teh klonov, ki so namenjeni pridelavi baznih cepičev. Na navedenih parcelah se je začelo tudi kontrolno testiranje na virusne bolezni vinske trte, ter kontrola tal na nematode, prenašalke virusnih bolezni. Opravljenih je bilo 340 seroloških testov, 240 indeksiranj in 27 analiz zemlje na nematode.

Kljub drugačnim predvidevanjem, se je v pridelavo certificiranih trsnih cepljenk vključilo že 11 trsničarjev, v pridelavo baznih trsnih cepljenk in korenjakov pa sta bili vključeni obe selekcijsko-trsničarski središči: STS Ivanjkovci in STS Vrhpolje. Skupno je bilo v letu 2004 pocepljenih 2.911.150 certificiranih ter baznih trsnih cepljenk. V vseh primerih so bili, skladno s pravilnikom, opravljeni: pregled primernosti parcel, pregled na nematode, pregled urejenosti dokumentacije o izvoru ter uradni pregledi na terenu. Po opravljenem klasiranju in izdaji uradnih potrdil (rastlinskih potnih listov) lahko ugotovimo, da je bilo v letu 2004 pridelanih okrog 1,7 milijona certificiranih in baznih trsnih cepljenk. V letu 2004 je bil, skupaj s FURS, opravljen tudi obvezen vpis vinskih sort in podlag v sortno listo, kar je podlaga za prijavo klonov lastnih selekcij v uradno razmnoževanje.

Naknadna kontrola certificiranega semenskega materiala kmetijskih rastlin

Zakon o semenskem materialu kmetijskih rastlin v 36. členu predpisuje obvezno naknadno kontrolo predpisanega deleža partij semenskega materiala v prometu. Natančnejši deleži partij so predpisani v Pravilnikih o trženju semena žit, krmnih rastlin in pese, oljnic in

predivnic ter zelenjadnic. Pravilniki pri domači pridelavi predpisujejo vzorčenje vseh uradno potrjenih partij semena vseh kategorij, primernih za nadaljnje pridelovanje semena in naključno vzorčenje 10% partij semena pri zadnji kategoriji, namenjenega za merkantilno pridelavo. Hkrati predpisujejo naključno vzorčenje 10% vseh partij semena v prometu. Namen naknadne kontrole je, da se v sortnih poskusih oz. z laboratorijskimi testi preverja sortna ali vrstna pristnost in čistost, zdravstveno stanje ter izpolnjevanje drugih zahtev glede kakovosti semenskega materiala kmetijskih rastlin.

Glede na to, da so konec leta 2003 stopili v veljavo pravilniki o trženju semenskega materiala kmetijskih rastlin, je bilo delo usmerjeno predvsem na izdelavo protokolov za izvajanje naknadne kontrole certificiranega semenskega materiala kmetijskih rastlin. Izdelani so bili protokoli za izvajanje naknadne kontrole pri pšenici, koruzi, krompirju, nekaterih krmnih rastlinah in zelenjadnicah. Z namenom vpeljave metod naknadne kontrole certificiranega semenskega materiala kmetijskih rastlin so bili izvedeni in ovrednoteni pilotski poljski poskusi pri koruzi (20 vzorcev), jarih in ozimnih žitih (62 vzorcev), oljnih bučah (6 vzorcev), solati (20 vzorcev) in motovilcu (5 vzorcev). Sredi septembra so bili posejani poskusi za naknadno kontrolo z 10 vzorci treh sort travniškega mačjega repa in 6 vzorci dveh sort navadne pasje trave ter 24 vzorcev 6 sort ozimne krmne ogrščice. Pri krompirju je bila naknadna kontrola izvedena kot jo je predpisoval Pravilnik o potrjevanju zdravstvenega stanja in kakovosti ter o prometu s semenskim krompirjem. Po tem pravilniku je bila obvezna naknadna kontrola vseh partij semenskega krompirja (799 vzorcev).

5.2.3 Strokovne naloge v rastlinski proizvodnji

Strokovne naloge v proizvodnji kmetijskih rastlin za leto 2004 so bile razdeljene po skupinah kmetijskih rastlin v tri sklope: i) introdukcija vrtnin, ii) introdukcija in selekcija sadnih rastlin in vinske trte ter iii) selekcija in introdukcija hmelja in zdravilnih rastlin ter certificiranje hmelja.

Introdukcija vrtnin

Naloga introdukcija vrtnin je v letu 2004 združevala vsebini dveh dosedanjih nalog in sicer strokovno nalogo introdukcije in ekološke rajonizacije vrtnin ter program vrtnarskih centrov in postaj. Zaradi močnega krčenja sredstev je bilo v združeni nalogi v preskušanje vključeno bistveno manjše število vrst zelenjadnic, močno zmanjšan pa je bil tudi obseg tehnoloških poskusov.

Delo vrtnarskega centra pri Kmetijskem inštitutu Slovenije je bilo usmerjeno predvsem v preskušanje sort zelenjadnic. Izmed vrst zelenjadnic, ki so v Sloveniji najbolj razširjene v pridelavi, je bilo v letu 2004 v preskušanje vključeno zelje (32 sort), solata (19 sort v treh terminih pridelovanja), paprika (24 sort) in čebula (22 sort), izmed ostalih vrst, ki se pridelujejo pri nas v manjšem obsegu, pa brokoli (9 sort), kitajski kapus (8 sort), endivija (17 sort) in melone (13 sort). Vse vrste so bile preskušane na treh lokacijah po tehnologiji, ki je v pridelavi najbolj razširjena. Ker pa so pri številnih vrstah zelenjadnic različne sorte namenjene pridelavi pri različnih tehnologijah in za različne namene uporabe, so bili v preskušanje sort vključeni tudi določeni tehnološki parametri z namenom preveriti sorto pri določenem načinu pridelave in za določen namen uporabe. Tako je bila pri papriki preverjena primernost sort za pridelavo v zaščitenem prostoru in na prostem, pri solati pa primernost sort za različne termine pridelovanja (spomladi, poleti, jeseni). Pri čebuli se je ugotavljala skladiščna sposobnost različnih sort, pri zelju pa primernost za predelavo, torej kisanje.

Vrtnarske postaje v Celju, Novem mestu in Novi Gorici so v sodelovanju s Kmetijskim inštitutom Slovenije izvedle 2 do 3 sortne poskuse. Program je bil zasnovan tako, da je vsaka od postaj preskušala le določeno skupino zelenjadnic (solatnice, plodovke, kapusnice).

Delo vrtnarskega centra pri Biotehniški fakulteti je bilo v skladu s sprejetim programom usmerjeno predvsem v proučevanje tehnologij pridelovanja zelenjadnic in preskušanje različnih tehnik hidroponskega gojenja zelenjadnic.

Introdukcija in selekcija sadnih rastlin in vinske trte

Pri pečkatih sadnih vrstah je bilo v letu 2004 v predintrodukcijskem preizkušanju obravnavanih 13 sort jablan in 27 sort hrušk, v introdukciji pa 32 novejših odpornih sort in 2 mutanta jablane ter 11 sort hrušk. Pri večini novih jablanovih mutantov, se je preizkušanje v letu 2004 zaključilo. Pri jablanah je bila v letu 2004 uvedena tudi metoda II. faze introdukcije (nadaljevalna introdukcija), z namenom pridobivanja natančnejših informacij o tehnoloških vrednostih sort (odporne sorte, sorte za ekološko pridelavo, itn.). Tovrstno preizkušanje poteka pri najmanj 50 sadikah na sorto. V ta namen je bilo spomladi 2003 na lokacijah Sadjarstva Mirošan, v Podbrezju in Znojilah pri Krki že posajenih 6 jablanovih sort. Pri koščičarjih so v preizkušanje vključene breskve in nektarine, marelice, češnje ter slive, in sicer na lokacijah Sadjarskega centra Bilje, pri slivah pa dodatno še na lokaciji Sadjarskega centra Gačnik ter na Brdu pri Lukovici. Pri breskvah in nektarinah je v letu 2004 introdukcija potekala pri 30-ih novejših sortah ter pri 4-ih breskovih podlagah, pri 20-tih sortah breskev in nektarin ter podlag pa se je preizkušanje v letu 2004 zaključilo. Pri marelicah je bilo v letu 2004 v preizkušanju 5 podlag na lokaciji Vitovlje. Pri češnjah se je preizkušanje nadaljevalo pri 20-ih sortah na lokaciji Bilje. Pri slivah se je na lokaciji Bilje nadaljevalo preizkušanje 11 selekcij brkinske slive v primerjavi s standardno sorto. Introdukcija sliv, ki se je začela v letu 2001, poteka še v Sadjarskem centru Gačnik pri 9-ih evropskih sortah sliv. Tem se je v letu 2003 pridružilo še 10 sort evropskih sliv, posajenih na lokacijah Bilje, Brdo pri Lukovici in Gačnik. V Biljah je v introdukciji tudi 11 sort kakija. Pri oljki se je v introdukcijskem nasadu Strunjan nadaljevalo s preizkušanjem 28-ih sort in tipov oljk. Inventarizacija sort in tipov oljk, z opisom po sistemu deskriptorjev UPOV in RESGEN, se je v letu 2004 nadaljevala pri 42 tipih. Skupno je bilo od leta 1998, ko se je projekt inventarizacije pričel, na območju Slovenske Istre popisanih 131 sort in tipov oljk. Pri lupinarjih potekajo opazovanja sort v okviru predintrodukcije pri 23-ih sortah oreha in 7-ih sortah leske, na lokacijah Maribor (MB). V okviru introdukcije, je v postopke meritev in opazovanj, vključenih 24 sort oreha in 8 sort leske, na 5 lokacijah. Pri kostanju je bilo v letu 2004 v preizkušanju 13 sort, ki so posajene na dveh različnih lokacijah (Maribor in Janče/Litija). Pri orehu in kostanju se odbira genotipe iz avtohtonih populacij različnih območij Slovenije z namenom pridobivanja domačih tipov. Tako je bilo že odbranih 24 genotipov, ki so bili vegetativno razmnoženi in posajeni na skupno lokacijo v Mariboru za nadaljnja opazovanja. Nadaljuje se tudi odbira perspektivnih genotipov pri 1.115 sejancih oreha, posajenih v nasadu Bistrica ob Sotli. Na lokaciji Maribor se spremlja tudi 79 križancev ter sejancev oreha (apomiktični sejanci, naključni sejanci, načrtni križanci). Pri kostanju je bilo iz avtohtonih populacij iz različnih območij Slovenije do leta 2004 odbranih 92 dreves pravega kostanja, v letu 2004 je bilo pomološko analiziranih 27 genotipov. Pri jagodičju se je nadaljevalo preizkušanje 8-ih sort ameriških borovnic na Drenovem griču ter 13 sort jagod na Brdu pri Lukovici.

Introdukcija in selekcija vinske trte je v letu 2004 potekala na 17 lokacijah v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije. Deli se na podnalogi: introdukcija in klonska selekcija vinske trte. Skupno je bilo v postopek introdukcije vključenih 38 doma selekcioniranih klonov Rebule, Laškega rizlinga, Sauvignona, Modre frankinje in Žametovke; 7 uvoženih vinskih sort in klonov; 6 namiznih sort in 22 starih domačih vinskih sort (skupno 51 sort in klonov ter 22 starih sort), na 8 lokacijah v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije. V postopke klonske selekcije vinske trte je bilo vključenih 185 klonskih in elitnih linij, pri 17 belih in rdečih vinskih sortah ter treh sortah podlag za vinsko trto (sort 5M, 6M in 8BČ), ki na 9 lokacijah zajemajo skoraj 6.500 trsov, v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije. Opravljenih je bilo 35 mikrovinifikacij vzorcev grozdja, 2.150 seroloških testov in 500 indeksiranj na virusne in virozam podobne bolezni vinske trte. V postopke vzgoje zdravega razmnoževalnega materiala je bilo vključenih 15 klonov Šipona in Modre frankinje ter 7 starih vinskih sort. Glavna pozornost se posveča klonski selekciji domačih, gospodarsko pomembnih vinskih sort, pri katerih kakovostnega, brezvirusnega sadilnega materiala ne moremo uvoziti od druge. V osnovno (pozitivno in negativno) množično selekcijo je bilo v letu 2004 vključenih 42 vinskih sort, 5 namiznih sort in 3 sorte podlag. V teku je bila osnovna selekcija pri 279.020 trsih vinskih sort (90 ha, ali 0,4% slovenskih vinogradov) in 16.808 trsih podlag (7 ha). Do

leta 2004 je že bila zaključena osnovna selekcija pri 423.427 trsih vinskih sort (odbranih in potrjenih je bilo 242.199 ali 57% trsov); ter pri 76.132 trsah podlag (odbranih in potrjenih je bilo 63.056 ali 88% trsov). Skupno je v postopek množične selekcije vključenih približno 1% slovenskih vinogradov.

Introdukcija in selekcija hmelja in zdravilnih rastlin ter certificiranje hmelja

Naloga obravnava progeno testiranje divjega hmelja iz Sibirije in Kavkaza, preizkušanje križancev, odbranih za pridelovanje na nizki opori, uvajanje in proučevanje kultivarjev iz drugih hmeljarskih območij v svetu ter testiranje pridelovanja in uvajanje zdravilnih in aromatičnih rastlin. Podani so rezultati opazovanj, vrednotenj in analiz (kemične, mehanične) križancev hmelja na nizko oporo in kultivarjev iz svetovnega sortimenta 2004. Na vrtu zdravilnih in aromatičnih rastlin pri Inštitutu za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije je potekalo spremljanje vegetacije in pridelka zelišč. V pilotskem poskusu so bili ovrednoteni pridelki na 0,5 do 3 arih površine za naslednje rastline: *Acorus calamus* L., *Echinacea purpurea* L., *Lippia citriodora* Kunth., *Melissa officinalis* L., *Mentha piperita* L. in *Valeriana officinalis* L.. Poleg lastnih površin so v vrednotenje vključene pridelovalne površine na kmetiji Fabinc v Brežicah in Kalan na Kalobju. Predstavljeno je tudi delo Hmeljne komisije, ki kot državni organ izvaja strokovne naloge v zvezi s certificiranjem in oznamovanjem hmelja.

5.3 Strokovne naloge s področja zootehnike - selekcija, rodovništvo, kontrola proizvodnje in reprodukcija

Na podlagi Zakona o kmetijstvu in Zakona o živinoreji se strokovne naloge na področju živinoreje izvajajo kot javna služba v živinoreji. Nov sistem rejskega dela se počasi vzpostavlja in naj bi z začetkom leta 2006 tudi v celoti zaživel. Glavnina strokovnih organizacij (fakultete, inštitut, zbornica, zavodi, ...), ki so izvajalke javne službe strokovnih nalog v živinoreji, je v letu 2004 dobila odločbo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, da so usposobljene za izvajanje letnega programa dela za posamezno vrsto živali, ki ga s sklepom potrdi minister. S skupnim letnim programom dela naloge, ki jih izvajajo Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije in območni kmetijsko gozdarski zavodi po zakonu o KGZS, dodatno potrdi še Vlada RS. Ker sistem rejskih organizacij v letu 2004 še ni zaživel, se je javna služba strokovnih nalog v živinoreji izvajala na podlagi letnih programov dela, ki so bili osnova za podpis pogodb med MKGP in posameznimi institucijami.

Letni programi se izvajajo na dveh ravneh in sicer:

- na terenu se zbirajo osnovni proizvodni podatki o živalih, ki so v kontroli proizvodnosti, opravljajo se ocenjevanja plemenskih živali, označevanje plemenskih in neplemenskih živali ter vnos osnovnih podatkov za vodenje rodovnika za potrebe selekcije, reprodukcije in drugo,
- na centralnem nivoju se izvaja vnos podatkov kontrole proizvodnosti ter drugih podatkov o plemenskih živalih, zbranih na terenu. Poleg naštetega se na centralnem nivoju izvaja večina drugih obdelav podatkov ter o rezultatih obvešča uporabnike, rejce, ter izvajalce strokovnih nalog na terenu. Koordinacija dela območnih služb in izvajanje celotnega programa za posamezno vrsto domačih živali se izvaja na nivoju republiških služb s sedežem pri Biotehniški fakulteti, Oddelku za zootehniko (prašiči, drobnica, kunci in perutnina), Kmetijskem inštitutu Slovenije (govedo in čebele) in na Veterinarski fakulteti, Inštitutu za rejo in zdravstveno varstvo kopitarjev (kopitarji).

Naloge s področja zdravstvenega varstva plemenskih živali in s področja oploditvene sposobnosti plemenjakov se v celoti izvajajo za vse vrste domačih živali v strokovnem programu na Veterinarski Fakulteti v Ljubljani.

Vsebinsko se naloge med posameznimi leti bistveno ne spreminjajo, tekoče pa se uvajajo novosti na področju strokovnega dela ter povečujeta obsega in kakovosti dela. Večina nalog poteka kot javna služba v skladu z zootehniško zakonodajo EU ter veljavno slovensko zakonodajo, izvajajo pa se tudi tekoče mednarodne obveznosti s tega področja, kot so

pošiljanje poročil na mednarodne organizacije, izmenjava podatkov, vključevanje v skupne projekte, uvajanje predpisanih novih testnih metod in drugo. V letu 2004 so se izvajale strokovne naloge na področju živinoreje na osmih vrstah domačih živali in sicer za govedo, konje, prašiče, ovce, koze, kunce, perutnino in čebele.

Preglednica 59: Proračunski izdatki za naloge s področja zootehnike; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Naloge s področja zootehnike skupaj	1.901.314	2.250.032	118,3
Strokovne naloge v živinorejski proizvodnji (PP 1456)	539.530	527.411	97,8
Služba za kontrolo proizvodnje v živinoreji (PP 2423)	1.192.268	1.185.622	99,4
Identifikacija in registracija živali (PP 1328)	169.516	217.783	128,5
Podpora rejci in preizkušanju plemenskih živali (PP 2070)	-	220.000	-
Razvoj konjereje (PP 2072)	-	60.594	-
Register kopitarjev (PP 2073)	-	38.622	-

Vir: MKGP

Osnova za vsakoletne programe dela, tako kontrole proizvodnje kot selekcije, rodovništva in reprodukcije, so sprejeti rejski cilji za posamezne pasme. Ti so sprejeti za daljše obdobje in se z razvojem pasem, z novimi znanji in sodobnejšimi možnostmi, dopolnjujejo. Rejske cilje, ob sodelovanju stroke, sprejemajo Republiške rejske zveze za posamezne pasme. Le-te so včlanjene v evropske in svetovne zveze rejcev posameznih pasem.

5.3.1 Govedoreja

Govedoreja je temeljna in najpomembnejša kmetijska dejavnost v Sloveniji, zato je tudi obseg strokovnih nalog v govedoreji največji v primerjavi z drugimi vrstami živali. Strokovno delo živinorejskih služb v govedoreji je usmerjeno v izboljšanje gospodarsko pomembnih lastnosti populacije v danem okolju in s tem zagotavljanje večjega dohodka rejcev. Strokovno delo v govedoreji poteka v okviru povezanih sklopov nalog.

S kontrolo proizvodnje se ugotavlja proizvodne rezultate živali, ki so vključene v enega od načinov kontrole prireje mleka ali mesa. Opravlja se naslednje naloge:

- osnovna kontrola proizvodnje,
- vodenje kontrole in nadzor nad osnovno kontrolo,
- vnos podatkov, obračun podatkov, izdelava sumarnikov in interpretacija rezultatov ter
- ostala dela, ki so potrebna za točno in uspešno delo kontrole kot so nadzor delovanja laboratorijev, opreme, znanja, itd.

Kontrola prireje mleka

Koncem leta 2004 je bilo v kontroli prireje mleka 82.520 krav molznic na 5.472 kmetijah, kar je 74,2% vseh krav molznic med katerimi prevladujejo krave lisaste, črnobeke in rjave pasme. Načrtno spodbujanje rejcev za vstop v mlečno kontrolo se je izrazilo v 8,8% povečanju števila krav v mlečni kontroli ob 1,1% povečanju števila kmetij. Na kontrolirani kmetiji je bilo tako povprečno 15,1 krave molznice (leta 2003: 14,0; leta 2002: 12,9). Povprečna mlečnost 5.724 kg mleka s 4,17% maščobe in 3,33% beljakovin, se je v primerjavi z letom 2003 povečala za 123 kg, povišala pa se je tudi vsebnost maščob pri lisasti in črno-beli pasmi ter beljakovin pri črno-beli pasmi.

Za kontrolo prireje mleka se uporablja z letom 2003 uvedena metoda AT4. Večina kmetij je prešla iz A4 na AT4 metodo v obdobju od marca do maja 2004. Ob doplačilu se je nekaterim rejcem vodilo kontrolo po metodi A4 tudi naprej, vendar konec leta ni bilo več rejcev, ki bi bili pripravljeni doplačati razliko stroškov med omenjenima metodama. Z zamenjavo metode kontrole se je spremenila tudi metoda in obseg nadkontrole. Nadkontrola se izvaja po modificirani A4 metodi, obseg le-te pa se je povečal iz 5 na 10%.

Preglednica 60: Mlečnost kontroliranih krav (standardna laktacija); 2003 in 2004

Pasma	2003						2004					
	Število zaključkov	Mleko Kg	Maščobe Kg %		Beljakovine Kg %		Število zaključkov	Mleko Kg	Maščobe Kg %		Beljakovine Kg %	
SKUPAJ	68.657	5.601	232,5	4,15	186,4	3,33	74.484	5.724	239,0	4,17	190,6	3,33
ČB	23.813	6.858	280,4	4,09	223,9	3,26	26.127	6.976	286,9	4,11	227,8	3,27
RJ	14.354	5.181	215,3	4,16	174,6	3,37	14.348	5.290	220,3	4,16	178,5	3,37
LS	28.664	4.772	201,7	4,23	161,4	3,38	24.250	4.775	203,8	4,27	162,3	3,40
OLS							7.880	5.366	226,5	4,22	179,7	3,35
Druge	1.826	5.517	225,6	4,09	182,2	3,30	1.879	5.390	222,2	4,12	178,3	3,31

Kontrola prireje mesa

Leta 2004 je bilo kontroliranih 1.393 živali, od tega 640 telet. Kontroliralo se je krave dojilje pasem limuzin, šarole, rjave, lisaste in angus pasme. Kot leta 2003, so imela najvišje rojstne teže teleta šarole in rjave pasme in podobno je bilo pri starosti 90 dni. Prirasti od starosti 90 do 210 dni se gibljejo od 830 g/dan pri lisasti pasmi do 1.047 g/dan pri šarole pasmi. Slabši prirasti pri limuzin pasmi (894 g/dan) so posledica skromne paše. Kontrola mesa postaja vse pomembnejša in se bo v prihodnje še bolj širila. Zbrani podatki se uporabljajo pri odbiri plemenskih živali v mesnih čredah, pri načrtovanju tehnologije reje krav dojilj in pri gospodarskem križanju.

Selekcija in rodovništvo v govedoreji

Poleg priprave podatkov za nacionalne obračune plemenskih vrednosti in različne raziskave, poročila in razstave žival, ima pri izvajanju strokovne naloge selekcije eno najpomembnejših vlog odbira bikovskih mater, saj so njihovi potomci kandidati za bodoče plemenske bike. Odbiro bikovskih mater izvajajo strokovni tajniki za posamezno pasmo v sodelovanju z območnimi zavodi. V register bikovskih mater (BM) je bilo leta 2004 vpisanih 790 živali. Informacijski sistem omogoča, da si uporabnik s pomočjo posebnega obrazca pripravi katalog BM. Pripravljen je bil tudi Katalog bikov za leto 2005, ki je prvič izšel skupen za vse pasme in obsega 200 strani. Uporablja ga selekcijska služba in osemenjevalna služba, dobijo pa ga tudi vsi rejci, vključeni v kontrolo prireje.

Vstop Republike Slovenije v EU je prinesel tudi potrebno reorganizacijo izvajanja strokovnih nalog v govedoreji. Osnova tem spremembam je Zakon o živinoreji in podzakonski predpisi. Vloga izvajalca se bo od strokovnih ustanov prenesla na priznane rejske organizacije, katere bodo pri izvajanju strokovnega dela sodelovale z drugimi priznanimi organizacijami. Podlaga delovanju je rejski program, v katerem je med drugim opredeljeno tudi vodenje rodovniške knjige. Z omenjenimi predpisi je natančno določeno katera plemenska žival je čistopasemska in s tem primerna za vpis v rodovniško knjigo. Rodovnik se vodi na Kmetijskem inštitutu Slovenije, ki je pridobil odločbo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS in je usposobljen za to nalogo. V omenjenem rodovniku ima 81,6% krav popolno oz. delno poreklo. Te živali so tudi kandidatke za vpis v glavni del rodovniške knjige za posamezno pasmo.

Na področju identifikacije živali smo zaradi posledic globalizacije tudi na področju govedoreje priča številnim spremembam, saj postaja neponovljiva identifikacijska oznaka živali nujna in se jo uporablja tako v državi izvora, kot zunaj nje. Žival ima torej t.i. mednarodno oznako. Posebna pozornost je bila namenjena plemenskim bikom, pri katerih je bilo glede identifikacije največ zmede, a se zadnja leta stvari urejajo in živali dobivajo originalne identifikacijske številke.

V letu 2004 se je na podlagi sprejetih pravilnikov začelo izdajanje zootehniških dokumentov o priznavanju plemenjaka ter izdajanje zootehniških dokumentov za čistopasemsko plemensko govedo (pedigre). Zootehniški dokument o priznavanju plemenjaka spremlja seme v prometu in ga osemenjevalna središča razdelijo osemenjevalcem, saj osemenjevanje s semenom

brez ustrezne dokumentacije ni dovoljeno. Leta 2004 je bilo izdano 307 zootehniških dokumentov o priznavanju plemenskega bika in 502 pedigreja.

Podpora reji in preizkušanju plemenskih živali

Direktni test

Na vzrejališčih se vzreja potomce načrtnega parjenja bikovskih mater in elitnih bikov. Ker mora rejec bikca, ki ga odda v vzrejališče, vzrejeti po navodilih selekcijske službe, mu za stroške načrtno vzreje in razliko v ceni zaradi višje plemenske vrednosti bikca poleg osnovne tržne cene za teleta, pripada še nadomestilo. Pri rjavi, lisasti in črno-beli pasmi znaša nadomestilo 71.000,00 SIT po teletu. Pri teletih mesnih pasem in kombiniranih pasmah s poudarkom na prireji mesa znaša nadomestilo, zaradi daljšega obdobja vzreje bikca pri rejcu in manjše ponudbe primernih živali, 111.000,00 SIT.

Na vzrejališču v Logatcu je bilo leta 2004 v direktni test vključenih 16 bikov šarole in 9 bikov limuzin pasme, od teh je bilo za pleme namenjenih 10 bikov šarole in 7 bikov limuzin pasme.

Progeni test

Na testnih postajah za testiranje potomcev plemenskih bikov na rastnost se testira potomce mladih bikov vključenih v osemenjevanje. Teleta po posameznem biku se zbere na terenu in vhlavi v progenotestno postajo. Cena bikov je 5 do 10% višja, ker se išče bike po točno določenih očetih. Po posameznem plemenskem biku se na progenotestni postaji vhlavi 12 potomcev, ki se pitajo pod enakimi pogoji, s čimer se močno zmanjša vpliv okolja in so zato genetske razlike med njimi natančneje ocenjene.

Na progenotestni postaji v Rogozi je bilo leta 2004 vhlavljenih 215 bikov lisaste pasme, na postaji v Logatcu, kjer se izvaja test rjavih bikov in potomcev križancev rjave in črno-bele pasme z biki mesnih pasem, pa 146 bikov. Po zaključenem testu so bili vsi podatki o masah ob posameznem tehtanju ter podatki, zbrani v klavnici, vneseni v bazo. Na podlagi pridobljenih podatkov se izračuna plemenska vrednost posameznega bika.

Test na klavne lastnosti

Z razrezom klavnih polovic pridemo do najbolj objektivnih podatkov o njihovi sestavi, kar je najboljši kazalec klavne kakovosti. Pri rjavi pasmi nam to omogoča vsaj ohranjanje dosežene klavne kakovosti, medtem ko se pri bikih mesnih pasem progeni test najbolj uporablja pri gospodarskem križanju in so zato rezultati križanja ter klavnih lastnosti križancev izredno pomembni. V letu 2004 je bilo razrezanih 208 klavnih polovic bikov. Pri omenjenem testu se pokriva stroške dela razseka, klanje, prevoz in razliko v nižji ceni razsekanega mesa.

Informacijski sistem govedorejske službe Slovenije (GSS)

Spremljanje proizvodnosti goveda in selekcije na gospodarsko pomembne lastnosti od nekdanj igrata pomembno vlogo v živinoreji. Veliko vlogo pri tem igra informacijska podpora, brez katere bi bilo delo oteženo. Razvoj informacijskega sistema za potrebe GSS se je začel pred leti na Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS). Jedro IS predstavlja centralna podatkovna zbirka (CPZ GSS), ki je nameščena na KIS. Poleg te pa IS sestavljajo še tri aplikacije: Govedo, iGovedo in Govedo portal.

Po podatkih iz Centralne podatkovne zbirke »Govedo« je bilo konec leta 2004 na 43.900 kmetijah v reji 410.656 glav različnih kategorij govedi. Največ je bilo krav, saj so na 36.605 kmetijah redili 179.373 krav molznic in dojlj. Sledijo bikci (57.575) in telice (51.194) do starosti enega leta. Plemenskih bikov je bilo 381. Preko spletnih strani CPZ »Govedo« je rejcem omogočen dostop do podatkov o živalih, njihovi prireji in plemenskih vrednostih. Omenjenega načina pridobivanja informacij se poslužuje že okoli 250 kmetov.

5.3.2 Prašičereja

Vodenje rodovniških knjig in registrov

Na selekcijskih in razmnoževalnih farmah, vzrejnih središčih in pri ostalih rejcih selekcionerji vse leto vodijo rodovniške knjige. V letu 2004 je bilo skupno podeljenih 11.937 rodovniških števil.

Obnova plemenskih čred s kvalitetnim plemenskim materialom je dolgoletni pospeševalni ukrep. Pri tem se preverja kvaliteto plemenskih prašičev na osnovi podatkov o plemenski vrednosti in rodovnika ter podatkov o poreklu. Leta 2004 je bilo skupno potrjenih 9.707 živali (365 merjascev).

Označevanje prašičev

Pujske se v skladu z navodili označuje enkrat tedensko do starosti sedem dni. Pujski, namenjeni vzreji plemenski mladice in merjascev, so označeni individualno, ostali pujski pa dobijo skupinsko oznako. Leta 2004 je bilo na farmah in pri rejcih označeno 48.626 gnez.

Preizkušnja merjascev

Na testnih postajah Ihan, Nemščak in Podgrad so bile leta 2004 testirane živali pasme švedska landrace, large white, terminalne pasme, large white – 66, duroc, pietrain, nemška landrace in kombinacije križanja 54. Na omenjene testne postaje je bilo naseljeno 1.706 živali pri 60 kg in 1.039 živali pri 100 kg. Rezultati testiranja so objavljeni v publikaciji »Polletno poročilo o preizkušnji merjascev« in »Poročilo o preizkušnji merjascev za prvih devet mesecev 2004«.

Preizkušnja mladice

Preizkus mladice v proizvodnih razmerah se izvaja na farmah in vzrejnih središčih. Preverja se identifikacija, ocenjuje se zunanost, živali se tehtajo in se jim meri debelina hrbtne slanice z ultrazvokom. Podatke se vnaša v centralni informacijski sistem, objavljeni pa so v publikacijah »Preizkušnja prašičev – mladice od 1.1.2004 do 31.12.2004« in »Preizkušnja prašičev – mladice (mesečne analize)«.

Molekularno genetske metode

V letu 2004 se je nadaljevalo jemanje vzorcev za genski test za sindrom maligne hipertermije na testnih postajah Ihan in Nemščak. Odvzetih je bilo 1.153 vzorcev. Rezultate se sporoča farmam na posebnih analizah, navedeni pa so tudi na »Izkazih o poreklu in preizkušnji«.

Plodnost svinj

Obdelava podatkov o plodnosti svinj poteka za farme Ihan, Kočevje, Krško, Ljutomer, Nemščak, Ptuj, Podgrad, Stična, 36 vzrejnih središč, 4 vzrejna središča za krškopoljskega prašiča, za 4 kmetije v pripravi in 21 vzorčnih kmetij na področju Slovenije. Rezultate analiz plodnosti svinj pri svojem delu uporablja komisija za odbiro in ocenjevanje merjascev v selekcijskih središčih in merjascev za osemenjevanje. V obdobju med 1.1.2004 in 31.12.2004 so na farmah analizirali 163.327 dogodkov, na vzrejnih središčih in vzorčnih kmetijah pa 20.816 dogodkov. Skupno je bilo analiziranih 184.143 dogodkov.

Libido in lastnosti semena merjascev

Obdelava podatkov o libidu in lastnostih semena merjascev poteka na osmih farmah in dveh osemenjevalnih središčih. Rezultate analize uporablja pri odbiri in ocenjevanju merjascev Republiška komisija za odbiro in ocenjevanje merjascev v selekcijskih središčih in merjascev za osemenjevanje. Leta 2004 je bilo skupno obdelanih 11.919 podatkov o odvzetih ejakulatih.

Mesnatost prašičev na liniji klanja

Mesnatost prašičev na liniji klanja se redno spremlja za enajst slovenskih klavnic. Podatke o individualnih meritvah se obdeluje v informacijskem sistemu PiggyBank. Skupni zakol v letu 2004 je znašal 377.441 živali, povprečen delež mesa pa 55.62%. Za izračun mesnatosti se od novembra 2004 dalje uporablja nova enačba.

Informacijski sistem (IS)

Nadaljuje se vzdrževanje IS v prašičereji ter izobraževanje in usposabljanje strokovnjakov za delo z informacijskim sistemom PiggyBank. Znotraj sistema se uvaja različne programe in aplikacije ter vzdržuje že obstoječe. Nadaljevalo se je razvijanje IS APIIS za spremljanje reje prašičev na kmetijah.

Nacionalni selekcijski program

Leta 2004 je bilo veliko dela posvečenega rejskemu programu SloHibrid, ki je bil v sklopu več predavanj predstavljen rejcem.

Osemenjevanje

V okviru selekcijske službe delujeta dve osemenjevalni središči: v Bakovcih in na Ptuj. Pri odvzemu semena se opravlja redne preglede semena in ocenjuje libido pri merjascih. Na vzrejnih središčih in vzorčnih kmetijah se spremlja uspešnost pripustov ter velikost gnezd. Pri rejcih se preverja poreklo in načrtovanje parjenja ter s tem zagotavljanje genetske povezave na področju zavodov. Leta 2004 uvoza živali ni bilo.

Izšel je katalog merjascev na selekcijskih farmah, razmnoževalnih, vzrejnih in osemenjevalnih središčih.

5.3.3 Reja drobnice

Organiziranost selekcije je osnovni pogoj za pravilno izvajanje selekcijskega programa, ki temelji na skupnem rejskem delu in le tako lahko pripomore k napredku. Temelj je enotni rejski program, ki je sprejemljiv za rejce in edini omogoča napredek. Osnova selekcije pri drobnici je aktivna populacija ovc in koz, ki se redijo v tropih, vključenih v kontrolo porekla in proizvodnje. Ta populacija je podvržena kontroli porekla in proizvodnje, opravlja se biološki test, živali se ocenjuje in razvršča v kakovostne razrede glede na lastnosti zunanosti in lastnosti proizvodnosti sorodnikov. Kontrola proizvodnih podatkov poteka v odvisnosti od proizvodne usmeritve. Posebej se vrednoti podatke pri mlečni usmeritvi in podatke pri mesni usmeritvi.

Selekcija ter kontrola porekla in proizvodnosti se opravlja na podlagi zbiranja podatkov o jagnjivah/jaritvah, odbirah, izločitvah, prodaji za pleme in zakol ter označevanju živali. Rejec najprej omenjene podatke zapiše v hlevsko knjigo, nato pa kontrolorji območnih zavodov te podatke preverijo in zapišejo na obrazce, posebej namenjene za trope v kontroli porekla in proizvodnosti.

V letu 2004 je bilo v kontrolo porekla in proizvodnje vključenih 13.906 ovc (12% vse populacije ovc) in 3.640 koz (13% vse populacije koz). Od leta 2003 se je za kar 28% povečal stalež koz v kontroli, kar je posledica nenehnega naraščanja števila burskih koz. Stalež ovc v kontroli se je povečal za 1%. Na dan 31.12.2004 je bilo v kontrolo porekla in proizvodnosti vključenih 222 rejcev ovc in 197 rejcev koz. Pri nanovo vključenih rejah poteka poskusna doba kontrole, kar se je do sedaj izkazalo kot dobro pripravljeno obdobje. Po enoletnem poskusnem obdobju strokovna služba odloča o sprejemu kmetije v kontrolo.

Ovčereja

Od 13.906 ovc v kontroli porekla in proizvodnosti v letu 2004, so bile v mlečni kontroli v 36 tropih 3.303 ovce, v mesni kontroli pa v 186 tropih 10.603 ovce. V kontrolo (poskusna doba)

je bilo na novo sprejetih 31 rej. Najpogostejše zastopana pasma je oplemenjena jezersko – solčavska pasma ovc (44%), sledi jezersko–solčavska pasma ovc (27%). Ostale pasme so zastopane v manjšem deležu.

Preglednica 61: Število rejcev in število ovc v kontroli po zavodih; 2003 in 2004

ZAVOD	2003				2004			
	ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI		ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI	
	Mlečna proizvod.	Mesna proizvod.	Mlečna proizvod.	Mesna proizvod.	Mlečna proizvod.	Mesna proizvod.	Mlečna proizvod.	Mesna proizvod.
Skupaj	31	178	3.266	10.564	36	186	3.303	10.603
Ptuj	0	22	0	1.305	1	20	35	1.659
Celje	2	54	87	2.957	2	61	95	3.258
Kranj	1	21	90	1.691	1	22	60	1.272
Ljubljana	1	44	77	2.624	3	19	117	1.509
Nova Gorica	27	19	3.012	988	29	20	2.996	1.068
Murska Sobota	0	10	0	522	0	10	0	338
Novo mesto	0	8	0	477	0	34	0	1.433

Kozjereja

V letu 2004 se je občutno povečalo število koz v kontroli porekla in proizvodnje. Povečanje je rezultat še vedno velikega zanimanja med rejci za bursko pasmo. Posledica navedenega je 38 novih rej v kontroli porekla in proizvodnje. Največ novih rejcev burskih koz je na območju ljubljanskega in celjskega kmetijsko gozdarskega zavoda. V mlečni kontroli je bilo 1.868 koz v 54 tropih, v mesni proizvodnji pa 1.772 koz v 143 tropih. Najbolj zastopana pasma je burska (44%), sledi ji srnasta pasma (34%).

Preglednica 62: Število rejcev in število koz v kontroli po zavodih; 2003 in 2004

ZAVOD	2003				2004			
	ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI		ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI	
	Mlečna proizvod.	Mesna proizvod.	Mlečna proizvod.	Mesna proizvod.	Mlečna proizvod.	Mesna proizvod.	Mlečna proizvod.	Mesna proizvod.
Skupaj	30	95	1.359	1.243	84	143	1.868	1.772
Ptuj	3	3	109	48	3	6	132	89
Celje	4	23	179	350	8	39	186	541
Kranj	1	5	74	56	3	6	142	54
Ljubljana	4	28	230	372	20	55	477	723
Nova Gorica	16	34	621	408	18	31	753	305
Novo mesto	2	2	146	9	2	6	178	60

Mlečna kontrola

Mlečnost se računa na podlagi podatkov, zbranih v rejah, ki so vključene v mlečno kontrolo. V letu 2004 se je v vseh kontroliranih tropih opravljala ICAR standardna referenčna metoda AT4. Kontrola se izvaja pri vseh živalih v tropu. V letu 2004 je bilo v mlečno kontrolo vključenih 3.303 ovc bovške pasme, oplemenjene bovške pasme, istrske pramenke in nekaj križank. V izračun laktacije je bilo zajetih 1.752 ovc, ki so imele jagnjitve znotraj obravnavanega obdobja in so imele 3 zaporedne mlečne kontrole. Število laktacijskih zaključkov je bilo v primerjavi z letom 2004 pri bovški ovci večje za 6,8%, pri oplemenjeni bovški ovci pa za 16,7%. Pri istrski pramenki je bilo v letu 2004 za 23% manj laktacijskih zaključkov, kar je posledica povečanja izločitev in prodaje iz nekaterih tropov.

V mlečno kontrolo v letu 2004 je bilo vključeno 1.868 koz mlečne srnaste in sanske pasme. Obračunanih je bil 820 laktacijskih zaključkov. Število laktacij se je v primerjavi z letom 2003 povečalo za 4%, mlečnost pa se je zmanjšala za 46 kg. Za mlečnost pri kozah je v zadnjih desetih letih značilno nihanje. Vzrokov je več, velik vpliv pa lahko pripišemo okoliškim dejavnikom, vplivu rejca in prehrane ter zdravstvenega stanja živali.

Kontrola pri mesnih pasmah ovc in koz

Kontrola porekla in proizvodnje v tropih, ki redijo mesne pasme ovc in koz se opravlja po A metodi. Opravljajo jo kontrolorji območnih kmetijsko gozdarski zavodov. V kontrolo porekla in proizvodnje je bilo leta 2004 vključenih 10.603 ovc mesnih pasem v 186 tropih in 1.772 koz mesnih pasem v 143 tropih.

Plodnost se računa za živali v tistih tropih, ki so bili v obravnavanem obdobju v kontroli (v poskusni dobi in redni kontroli). Izračuni temeljijo na osnovi zbranih podatkov o jagnjitvah in jaritvah v določeni sezoni. V sezoni 2004 je bilo analiziranih 8.415 jagnjitev in 2.007 jaritev vseh pasem, pri katerih se spremlja poreklo in proizvodnjo.

Preverjanje porekla z molekularnimi metodami

Na CRP Vremščica je bila 120 jagnjicam in 20 plemenjakom pasme istrska pramenka odvzeta kri za določanje očetovstva. Poreklo se je določalo s pomočjo mikrosatelitnih lokusov, za katere je značilno veliko število alel in dokaj enakomerna porazdelitev v populaciji. V rabi je standardni set mikrosatelitnih lokusov, ki ga v rednih primerjalnih testih preverja ISAG (International Society for Animal Genetics) in omogoča izločitev napačnih prednikov z več kot 99% verjetnostjo.

Uvoz semena elitnih kozlov in uvoz ovnov

Leta 2004 je stekel postopek uvoza 400 doz semena elitnih kozlov iz Nemčije in Kanade. Seme bo namenjeno osemenitvi elitnih plemenskih koz, moški potomci pa bodo potencialni kandidati za naravni pripust. Istega leta je bilo iz Francije uvoženih 5 plemenskih ovnov charollais pasme, ki so bili vključeni v poskus gospodarskega križanja z nekaterimi slovenskimi pasmami.

Testiranje in odbira ovnov za pleme

Testiranje ovnov se izvaja na testni postaji v Logatcu in alternativni testni postaji na Jezerskem. Mlade ovne se kupi v kontroliranih rejah. Rojstni podatki in proizvodni rezultati se vnesejo v centralno bazo podatkov. Pri mesnih pasmah se živali predhodno odbere na podlagi prirastov in podatkov o plodnosti matere. Odkupi se le ovne, ki imajo nadpovprečen prirast in so potomci mater z nadpovprečnimi rezultati plodnosti. Pri mlečnih pasmah se upošteva tudi plemenska vrednost za lastnosti mlečnosti.

Ovne v Logatcu se po vseh veterinarskih pregledih in 30 dnevem bivanju v izolatoriju, kjer se živali navaja na obrok za čas testiranja, naseli v bokse s po 7 do 9 živali na boks. V času testiranja vse ovne trikrat stehtajo (interval 30 ± 5 dni), krmijo pa jim seno po volji in kilogram krmil na dan. Postopek testiranja in meritev je enak tudi na alternativni testni postaji Jezersko, kjer so ovni v času testa na paši, brez dodajanja krmil. Ob koncu testiranja sledi pregled semena ter se izračuna priraste in plemensko vrednost. Na osnovi dobljenih rezultatov komisija oceni in razvrsti ovne v kakovostne razrede (1A, 1B, 2A, 2B, 3A, 3B). Ovni 3B niso primerni za pripust in so izločeni.

Za potrebe testiranja na testni postaji Logatec je bilo leta 2004 v testu 480 mladih ovnov, od tega največ ovnov oplemenjene jezersko solčavske pasme (234) in jezersko solčavske pasme (141), medtem ko je bilo na tesni postaji Jezersko v testu 24 ovnov jezersko solčavske pasme.

Preglednica 63: Število ocenjenih in izločenih ovnov ter razvrstitev po razredih v letu 2004 na testnih postajah Logatec in Jezersko

Pasma	OCENA						Ocena komisije po pasmah	Izločitev v času testiranja	Skupaj po pasmah
	1A	1B	2A	2B	3A	3B			
Postaja Logatec									
Skupaj	15	56	63	59	47	156	396	84	480
IP	-	-	4	-	2	7	13	-	13
JS	7	25	24	25	17	44	142	16	158
JSR	5	24	31	33	25	92	210	68	278
T	2	4	4	1	2	2	15	-	15
VFB	1	3	-	-	1	11	16	-	16
Postaja Jezersko									
JS	1	5	6	4	4	2	22	2	24

Licenciranje in potrjevanje plemenjakov

V skladu s selekcijskim programom se plemenske ovne in kozle obvezno razvršča in potrjuje. Odbira in potrjevanje poteka na testnih postajah Logatec in Jezersko ter v kontroliranih tropih. Na željo rejcev se je licenciranje opravljalo tudi v nekontroliranih tropih. Leta 2004 je bilo licenciranih 693 plemenjakov od tega 582 ovnov in 111 kozlov. Na testnih postajah je uspešno zaključilo test in bilo licenciranih 418 ovnov. Od 275 licenciranih plemenjakov iz kontroliranih tropov je bilo 164 ovnov in 111 kozlov. Odbiro in potrjevanje ovnov na testnih postajah je opravljala strokovna komisija za licenciranje. V kontroliranih tropih so odbiro in potrjevanje plemenjakov opravili kontrolorji v reji drobnice iz območnih kmetijsko gozdarskih zavodov, ki so za ta namen opravili tečaj za licenciranje ovnov in kozlov.

5.3.4 Konjereja

Pri izvajanju javne službe strokovnih nalog v konjereji so poleg Veterinarske fakultete, Inštituta za rejo in zdravstveno varstvo kopitarjev, kot nosilke nalog, pogodbeno sodelovale še organizacije rejcev posameznih pasem konj, Veterinarska fakulteta - Klinika za reprodukcijo, Biotehniška fakulteta – Oddelek za zootehniko, posamezni rejski centri in konjeniške organizacije. Program strokovnih nalog za posamezne pasme se usklajuje z združenji rejcev za posamezne pasme, ob upoštevanju mednarodno veljavnih kriterijev in določil. V okviru te naloge se pripravi tudi razpored plemenskih žrebcev po posameznih rejskih okoliših.

Vodenje rodovnika

Naloga obsega vodenje rodovnikov za posamezno pasmo, pripravo strokovnih gradiv, pravilnikov, navodil in poročil ter mednarodno sodelovanje z rejskimi organizacijami, obiske strokovnih posvetovanj in srečanj v tujini, izobraževanje in pripravo gradiv in publikacij. Leta 2004 so se v Sloveniji vodile rodovniške knjige za slovensko hladnokrvno, posavsko, haflinško, kasaško, slovensko toplokrvno, angleško polnokrvno, arabsko polnokrvno, arabsko, islandsko in quarter pasmo. Za vse živali, vpisane v sezname rodovniških knjig naštetih pasem, se vodi rodovniška dokumentacija. Velikost populacije živali teh pasem je ocenjena na okrog 7.000 živali.

Za angleško polnokrvno pasmo je Veterinarska fakulteta - Inštitut za rejo in zdravstveno varstvo kopitarjev s strani ISBC (International Stud Book Committee) priznana kot SBA (Stud Book Authority), za polnokrvno arabsko pasmo pa vodi rodovniško knjigo, ki je priznana s strani WAHO. Za islandsko in quarter pasmo se rodovniška knjiga vodi na način, predpisan s strani mednarodnih rejskih organizacij.

Pregledi naraščaja in odbira plemenskih žrebčkov

Na vzrejnih pregledih je bil opravljen identifikacijski in registracijski pregled žrebet. Za slovensko toplokrvno pasmo so bili opravljeni skupni vzrejni pregledi z ocenjevanjem žrebet. Žrebčki hladnokrvne, posavske in haflinške pasme, ki so bili odkupljeni za vzrejo v žrebetišču na Brigi, so bili žigosani s pasemskim in registrskim žigom. Skupno je bilo registriranih 1.131 žrebet vseh pasem.

Preglednica 64: Število pregledanih žrebet; 2003 in 2004

Pasma	2003				2004			
	Skupno	Žrebičke	Žrebički	Odbrani za žrebetišče	Skupno	Žrebičke	Žrebički	Odbrani za žrebetišče
Skupaj	965	691	274	28	1062	857	207	25
Hladnokrvna A	193	117	76	15	173	117	56	15
Hladnokrvna B	230	230	0	0	446	446	-	-
Haflinška	159	115	44	8	94	68	26	8
Posavska	117	87	30	5	127	106	23	2
Kasaška	184	106	78	-	169	91	78	-
Toplokrvna	82	36	46	-	53	29	24	-

Pregledi rodovniških kobil

Po ustaljenem vrstnem redu na 201 vnaprej določenem preglednem mestu za vse pasme in na 38 naknadno določenih preglednih mestih za toplokrvne, kasaške in arabske pasme, so bili opravljeni letni pregledi rodovniških kobil in naraščaja ter žrebic za sprejem v rodovnik. Pregledanih je bilo 1.880 plemenskih kobil vseh pasem, rejci pa so poslali skupno 1.941 poročil o žrebitvi oz. o rezultatih pripustov v plemenilni sezoni 2004.

Sprejem kobil v rodovnik

V rodovniške knjige za posamezne pasme je bilo na novo vpisanih 360 kobil, v splošni register, v katerega se vpisujejo matere žrebičk, registriranih v registru B žrebet ali splošnem registru za slovensko hladnokrvno pasmo, pa je bilo vpisanih 187 kobil.

Preglednica 65: Število v rodovnik sprejetih kobil; 2003 in 2004

	2003	2004
Hladnokrvne A	76	66
Hladnokrvne B	56	122
Haflinške	33	36
Kasaške	61	39
Toplokrvne	34	29
Posavske	24	48
Angleške polnokrvne	5	8
Arabske	4	6
Islandske		6
Skupno sprejete v rodovnik	293	360
Splošni register	136	187
Registriranih skupaj	429	547

Kontrola plemenjakov

Opravljen je bil kontrola vseh pripustnih postaj, kjer se je ocenila kvaliteta oskrbe plemenjakov ter preverjalo rezultate pripustov in vodenje evidence o pripustih. Prav tako se je opravila kontrola na žrebetišču Briga, kjer so žrebčki letnika 2003 (28 živali) in 2004 (25 živali) dobre kvalitete, kar velja tako za hladnokrvne, kot tudi za haflinške in posavske žrebičke. Spodbudni rezultati so rezultat zgledega sodelovanja z vzrejališčem Briga, ki pogodbeno vzreja žrebičke omenjenih pasem konj.

Vodenje evidence plemenjakov

Republiška komisija za licenciranje žrebcev je izvedla preglede za odbiro plemenskih žrebcev. Za plemenilno sezono 2004 je bilo priznanih 336 plemenjakov, ki so bili pripuščeni na najmanj 8.615 kobil. Na žrebetišču Briga je bilo odbranih 12 žrebcev slovenske hladnokrvne pasme, 4 posavski in 3 haflinški žrebci.

Preglednica 66: Število žrebcev, ki so plemenili in število pripustov po posamezni pasmi v sezoni 2004

Pasma	Žrebci	Pripusti
SKUPNO	336	8.615
Slovenska hladnokrvna	160	6.000
Posavska	43	920
Haflinška	37	640
Kasaška	40	500
Toplokrvna	18	210
Angleška polnokrvna	17	135
Arabska	14	120
Islandska	3	40
Quarter in Apalloosa	4	50

Razvoj konjereje

Po Pravilniku o identifikaciji in registraciji kopitarjev je za potrebe označevanja kopitarjev potrebno usposobiti ljudi (preglednike), ki bodo omenjeno nalogo izvajali. S tem namenom je bilo leta 2004 v Lipici organizirano prvo usposabljanje, katerega se je udeležilo 75 slušateljev, od katerih jih je 56 uspešno zaključilo usposabljanje in so vpisani v register preglednikov.

V RS se uvaja elektronsko označevanje registriranih kopitarjev in kopitarjev, registriranih pri posamezni konjeniški organizaciji. V ta namen je bila na podlagi javnega razpisa kupljena potrebna oprema (mikročipi, aplikatorji, čitalci). Za usposobitev organizacij za zbiranje podatkov na tekmovanjih s kopitarji, so bila namenjena sredstva v višini 400.000,00 SIT po disciplini oz. organizaciji, do katerih so, skladno z veljavnimi predpisi, omenjene organizacije upravičene.

Preglednica 67: Število konj, registriranih pri konjeniških organizacijah v letu 2004

ORGANIZACIJA	Število
Skupaj	1.188
Konjeniška zveza Slovenije	508
Kasaška zveza Slovenije	169
Zveza društev kasaške centrale Slovenije	456
Slovensko galopsko društvo	55

Register kopitarjev

V skladu s Pravilnikom o identifikaciji in registraciji kopitarjev, bo v Republiki Sloveniji potrebno označiti vse kopitarje in zagotoviti tekoče označevanje vseh registriranih kopitarjev. Do konca leta 2004 je bilo označenih 6.053 živali, Veterinarska fakulteta – Inštitut za zdravstveno varstvo kopitarjev pa je prejela še 9.313 zahtev za označitev. Brez zahtev za označitev je bilo označenih 820 živali. Ker je bila skoraj polovica zahtevkov rejcev po označitvi vloženih šele meseca decembra, je ob koncu leta ostalo neoznačenih 4.080 živali.

5.3.5 Čebelarstvo

V Sloveniji čebelarimo s kranjsko čebelo (*Apis mellifera carnica*), ki je avtohtona pasma čebel in zakonsko zaščitena. Vzreja matic kranjske pasme in prodaja na trge EU je velika priložnost slovenskih čebelarjev, saj bi oskrbovanje le majhnega števila čebeljih družin v Evropi z maticami avtohtone kranjske čebele iz Slovenije pomenilo za naše čebelarstvo ekonomsko zanimivo proizvodnjo nekaj sto tisoč matic.

Veliko delo je bilo narejeno na področju potrditve druge priznane organizacije v čebelarstvu, saj se je Kmetijski inštitut Slovenije usposobil in pridobil odločbo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS za opravljanje strokovnih nalog v okviru izvajanja rejskega programa za kranjsko čebelo. Narejeni so bili tudi prvi koraki pri označevanju čebelnjakov, saj so se v drugi polovici leta začele aktivnosti zbiranja podatkov, ki jih potrebuje Služba za identifikacijo in registracijo domačih živali pri MKGP za vzpostavitev Registra čebelnjakov.

V letu 2004 so na področju čebelarstva potekale še nekatere pomembne aktivnosti, kot so priprava vlog za potrditev vzrejališč čebeljih matic, testiranje matic, vzrejenih v letu 2003 in zbiranje vzrejenega materiala za potrebe progenega testiranja za leto 2005. Odlični rezultati so se pokazali tudi pri napovedi medenja, saj je bilo v letu 2004 že trinajsto sezono zapored napovedano povsem točno medenje za posamezne paše, vključno z napovedjo javorjeve paše, ki je bila do sedaj najtežja naloga.

5.3.6 Kunčjereja

Selekcijski program v kunčjereji se izvaja v dveh selekcijskih centrih in sicer materna linija A na farmi Artnak (last KZ Jurček Šentjur) in očetovska linija C na Centru za kunčjerejo Biotehniške fakultete, Oddelka za zootehniko.

Maternalna linija A

V maternalni liniji A se redno vrši nadzor nad splošnim stanjem populacije kuncev. Na odbiro vplivajo potrebe farme in prodaja plemenskih živali na trgu. V začetku leta 2004 so zdravstvene težave, ki so se začele že sredi leta 2003, izbruhnile v neobvladljiv pogin kuncev pitancev. V prvem trimesečju je na farmi poginilo skoraj 90% vseh rojenih kuncev. Kljub večkratnim pregledom domačih in tujih veterinarjev in ugotovitvi, da gre tudi na farmi Artnak za bolezen ERE (epizootična enteropatija), ki že od leta 2000 »uničuje« evropsko in svetovno kunčjerejo, se stanje ni izboljšalo, saj za to bolezen zaenkrat ni znan ne povzročitelj ne učinkovito zdravljenje. Z uvedbo krme z dodanimi antibiotiki (zadnja tretjina pitovnega obdobja krma ne vsebuje antibiotikov) se je stanje na farmi popravilo. Za 197 mater je bil izračunan selekcijski indeks, pregledanih pa je bilo vsaj trikrat več živali. Število ocenjenih samic je podobno kot lani, a zaradi opisanih težav v letih 2003 in 2004, manjše kot prejšnja leta.

Očetovska linija C

Na Centru za kunčjerejo pri BF je bilo decembra 2003 vhljevljenih 65 plemenskih samic in 26 plemenskih samcev ter 549 mladičev.

Izvajanje selekcijskih in rejskih ukrepov

Selekcija obeh linij se izvaja po programu. Rezultati ocenjenih samic matrne linije A so primerljive s prejšnjimi leti, kar pomeni, da so lastnosti linije A stabilizirane. Zaradi zdravstvenih težav v reji je bilo v zadnjih letih nekoliko več pogina v gnezdih. Nekatere lastnosti plodnosti (št. živorojenih mladičev na gnezdo) so dosegle biološke omejitve, medtem ko so druge v okviru uporabljene tehnologije zelo blizu maksimuma (št. gnezd na leto, št. živorojenih/leto/samico). Linija A je dosegla optimalno selekcijsko raven in zahteva le njeno vzdrževanje. Morda bi bilo le smiselno znižati telesno maso živali. Rezultati linije A so na visoki ravni in se lahko merijo s primerljivimi selekcijami iz uvoza.

Lastnosti linije C so podobne tistim iz prejšnjih let, nekoliko pa se je zmanjšal pogin. Rezultati selekcije kažejo porast prirasta gnezda v času laktacije. Značilna je tudi »predobra« plodnost, glede na to, da gre za moško linijo, saj selekcija s pomočjo odbire poteka relativno počasi. Rezultati so primerljivi z evropskimi selekcijami.

5.3.7 Perutnina

Selekcija in odbira živali je potekala na domačih linijah kokoši, namenjenih predvsem za kmečke reje, ob dobri nesnosti, manjši zahtevnosti za rejo ter še vedno dobrih klavnih lastnostih izločenih kokoši. V selekcijsko delo sta vključeni dve slovenski liniji kokoši in sicer prelux G in S ter avtohtona pasma kokoši, jerebičasta štajerka. Spremljajo se predvsem podatki za potrebe selekcije in sicer:

- nesnost (število znesenih jajc po kokoši na teden); spremljanje nesnosti osemnajst tednov, od 23. do 40. tedna starosti,
- masa jajc (izmerjena na treh zaporedno znesenih jajcih po kokoši) pri starosti 30 tednov,
- spolna zrelost, kjer se ugotavlja sposobnost razmnoževanja in starost,
- krivulja nesnosti, optimalni čas koriščenja za proizvodnjo jajc,
- drugi parametri za namen odbire, pasemska čistost, odbira po zunanosti.

5.4 Druge splošne storitve in programi

5.4.1 Raziskovalna dejavnost

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je tako kot v preteklih letih tudi v letu 2004 na področju raziskovalne dejavnosti sodelovalo kot sofinancer v aplikativnih, razvojnih in ciljnih raziskovalnih programih ministrstva, pristojnega za znanost in sicer pri raziskovalnih projektih, katerih predlog in izvedba izkazuje strateško pomembnost in uporabnost projekta za razvoj resornih področij ministrstva.

Aplikativni raziskovalni projekti, ki predstavljajo izvirno raziskovanje, s katerim naj bi pridobili nova znanja ter so usmerjeni v določene praktične cilje ali namene, pomembne za področje kmetijstva, MKGP podpira v višini do 25%. Ta delež sofinanciranja s strani MKGP prijavitelj predstavlja kot sredstva zainteresiranih subjektov. Po razpisih za zbiranje predlogov za financiranje projektov temeljnega in aplikativnega raziskovanja na področju matematičnih, tehničnih, biotehničnih, medicinskih, družboslovnih in humanističnih ved (Ministrstvo za znanost, šolstvo in šport) iz preteklih let, je MKGP kot interesent v letu 2004 sofinanciralo sedem aplikativnih projektov, za katere je bilo namenjenih 9,4 milijona SIT ali 4,4% sredstev za raziskovalno dejavnost na področju kmetijstva. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je na podlagi javnega razpisa za leto 2004 podprlo osem novih aplikativnih projektov, katerih financiranje se začne v letu 2005. Aplikativni raziskovalni projekti so koristno dopolnilo in korektor drugim programskim strukturam raziskovanja – predvsem ciljnim raziskovalnim programom, zlasti z vidika načina pridobivanja idej in rešitev.

V okviru raziskovalne dejavnosti ima ministrstvo najpomembnejšo vlogo pri projektih ciljnega raziskovalnega programa (CRP), kjer nastopa kot naročnik raziskav in sofinancira projekte ciljnega raziskovalnega programa v povprečju okrog 50%. CRP-i so bili oblikovani kot posebna programska struktura Nacionalnega raziskovalnega programa, kot podpora sektorskemu razvojnemu načrtovanju. Na področju kmetijstva je prvi CRP ZEMLJA, na podlagi katerega je potekalo raziskovanje do leta 2001 in financiranje do leta 2003, v letu 2001² nadomestil ciljni raziskovalni program Konkurenčnost Slovenije 2001–2006, oblikovan z namenom, da bi z interdisciplinarnimi raziskavami usmerjal raziskovalno podporo posameznim vladnim resorjem na temeljne razvojne naloge, ki so nujne za izboljšanje

² Sklep o oblikovanju Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) Konkurenčnost Slovenije 2001–2006, Ljubljana 12.7. 2001

konkurenčne sposobnosti Slovenije ter zahtevajo veliko znanja in učinkovitosti vsakega vladnega resorja in visoko stopnjo koordinacije med njimi. Ta izhodišča so namenjena naročnikom raziskav, torej vladnim resorjem, in potencialnim izvajalcem – raziskovalcem in raziskovalnim institucijam, da bi skupaj oblikovali take raziskovalne projekte, ki bodo prispevali k uresničevanju osnovnega razvojnega cilja Slovenije, to je trajnostnega povečevanja blaginje prebivalcev Slovenije z uravnoteženim razvojem gospodarske, socialne in okoljske sestavine razvoja. CRP Konkurenčnost Slovenije sestavlja devet težišč, to je devet tematskih področij raziskav, ki povezujejo več sektorskih področij in so opredeljena na osnovi nacionalnih razvojnih prioritet. V skladu s cilji in prednostnimi nalogami v SGRS in drugih državnih razvojnih dokumentih, vsebine s področja kmetijstva pokriva težišče 6.

Težišče 6 - Celostni razvoj kmetijstva in podeželja ter zagotavljanje varne in zdrave prehrane je prednostno namenjeno raziskavam za spremljanje in oblikovanje celostnega in trajnostnega razvoja kmetijstva ter podeželja z zagotavljanjem pridelave in predelave varne in zdrave hrane. Raziskave naj bi prispevale h krepitvi konkurenčnosti celotne agroživilske verige, dvigu blaginje podeželskega prebivalstva, vendar ne na škodo, temveč v podporo dviga kakovosti in varnosti hrane ter zdravja rastlin, živali in ljudi. Podprte so raziskave, ki prispevajo k razvoju novih, okolju in zdravju prijaznih tehnologij ter k novi organiziranosti in k splošnemu in uravnoteženemu dvigu ekonomske učinkovitosti kmetijstva in živilsko-predelovalne industrije. Prednostne vsebine in cilji v okviru razpisa v letu 2004 so bile usmerjene na področji:

- *Kmetijstvo*, ki je tematsko zajemal:
 - i. vlogo kmetijstva z vidika multifunkcionalnosti kot družbene in ekonomske relevance (poleg gospodarskih opredeliti/utemeljiti in ovrednotiti tudi pomen okoljskih, socialnih in poselitvenih družbenih funkcij),
 - ii. proučevanje možnosti ohranjanja in izboljšanja rodovitnosti ter preprečevanja onesnaženosti kmetijske zemlje,
 - iii. zmanjševanje tveganja v kmetijski pridelavi predvsem z vidika definiranja tehnoloških ukrepov za ublažitev in reševanje posledic suše in ukrepov za obvladovanje novih škodljivcev, ki povzročajo v zadnjih letih kmetijstvu veliko gospodarsko škodo,
 - iv. razvoj metodologije za senzorično ocenjevanje oljčnih olj.
- *Zdrava prehrana*, tematsko usmerjena na:
 - i. opredelitev zaviralnih in spodbujevalnih dejavnikov zdravega prehranjevanja,
 - ii. razvoj sistema prehranskih tablic in baze podatkov o sestavi hrane in pijač.

Na razpis je na težišče 6 prispelo 61 veljavnih in popolnih vlog, ki so bile ocenjevale na usklajenost s cilji kmetijske politike in prioritetami prilagajanja EU, možnost aplikacije pričakovanih rezultatov, primernost metodike, splošno kakovost projekta in znanstveno ustreznost projektne skupine. Po postopku ocenjevanja projektnih predlogov se je v financiranje uvrstilo 15 projektov, ki so tudi na listi nacionalnih projektov v okviru nacionalnega raziskovalnega programa Ministrstva za znanost, šolstvo in šport. Zaradi obsega že prevzetih obveznosti po razpisih iz preteklih let, bo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano projekte po razpisu iz leta 2004 začelo sofinancirati v letu 2005.

V letu 2004 je bilo za sofinanciranje projektov CRP namenjenih nekaj več sredstev kot v letu 2003 in sicer 206,6 milijonov SIT. Sredstva so bila namenjena sofinanciranju večletnih raziskovalnih projektov v okviru CRP Konkurenčnost Slovenije 2001-2006, od tega:

- 24 projektom iz razpisa v letu 2001,
- 28 projektom iz razpisa v letu 2002,
- 30 projektom iz razpisa v letu 2003.

Preglednica 68: Proračunski izdatki MKGP za raziskovalno delo v kmetijstvu; 2003 in 2004

	Število projektov		Izplačano (tisoč SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	2003	2004	
Raziskovalno delo skupaj	130	112	179.863	216.000	120,1
Aplikativni in razvojni programi	7	**15	16.123	9.427	58,5
CRP ZEMLJA	32	0	67.165	0	-
CRP Konkurenčnost Slovenije	*91	**97	96.575	206.573	213,9

* vključeno s projekti iz razpisa v letu 2003, ki so se začeli sofinancirati v letu 2004

** vključeno s projekti iz razpisa v letu 2004, ki so se začeli sofinancirati v letu 2005

Vir: MKGP

Zaradi obsega prevzetih obveznosti po razpisih iz preteklih let, je v letu 2004 v celoti izpadla finančna podpora MKGP, namenjena udeležbam strokovnjakov na mednarodnih posvetovanjih, kongresih, simpozijih in sofinanciranju znanstveno strokovnih prireditev ter podpori strokovnega in znanstvenega slovstva nacionalnega pomena.

Rezultati raziskovalnih projektov pomembno pripomorejo k prilagajanju kmetijske politike, oblikovanju strategij, razvoju novih tehnologij v kmetijstvu v povezavi z varstvom okolja in ohranjanjem kulturne krajine, prilagajanju in razvoju na področju živilsko predelovalne industrije, pridelavi zdrave hrane in varovanju in zaščiti potrošnika, razvoju podeželja in večnamenskosti kmetijstva, vzpostavitvam monitoringov v kmetijstvu in informacijskih sistemov. Na podlagi dosedanjih rezultatov raziskav se ocenjuje, da je ob pomoči cilnega raziskovalnega programa mogoče v veliko večjem obsegu podpreti izvajanje nacionalnih strategij po posameznih področjih dela ministrstva.

Podroben pregled raziskovalnih projektov, sofinanciranih s strani MKGP, je podan v Prilogi 60.

5.4.2 Kmetijsko šolstvo in infrastruktura

Skrb in odgovornost za načrtovanje in izvajanje izobraževanja v državi je v pristojnosti Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, področje usposabljanja odraslih pa v pristojnosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v sodelovanju s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije nastopa kot enakopraven partner pri vseh tistih vprašanjih, ki so vezana na izobraževanje s področja kmetijstva, gozdarstva in živilstva.

Uspešno prilagajanje kmetovalcev pogojem kmetovanja v Evropski uniji je v veliki meri odvisno od tega, kako bo znalo naše kmetijstvo pokazati, uveljaviti in izkoristiti svoje posebnosti in prednosti ter preseči svoje pomanjkljivosti. To nam bo uspelo le z visoko usposobljenimi strokovnimi službami in izobraženim kmetovalci. Za doseg tega cilja je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v sodelovanju s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije in drugimi socialnimi partnerji tudi v letu 2004 sodelovalo pri prenovi poklicnega in strokovnega izobraževanja. MKGP ima kot socialni partner v Strokovnem svetu RS za poklicno in strokovno izobraževanje svojega predstavnika za področje kmetijstva.

MKGP sredstva namenja sofinanciranju opremljanja šolskih posestev in usposabljanja šol za izvajanje praktičnega pouka, pri katerem se učenci usposobijo za delo in za uspešen ter kakovosten prenos znanja v prakso.

Preglednica 69: Proračunski izdatki MKGP za kmetijsko šolstvo in infrastrukturo; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Kmetijsko šolstvo in infrastruktura skupaj	237.714	192.051	80,8
Sofinanciranje kmetijskega izobraževanja (PP 1417)	35.506	46.551	131,1
Usposobitev javnih zavodov, ustanov in razvojnih centrov (PP 6557)	202.208	145.500	72,0

Vir: MKGP

Podpora je bila namenjena tudi rednemu in dopolnilnemu izobraževanju, demonstracijam, poskusništvu in dopolnilnim dejavnostim, ki se izvajajo na šolskih posestvih in so izrednega pomena za usposabljanje dijakov in študentov ter tudi za usposabljanje kmetovalcev ter za prenos najnovejših znanj do uporabnika.

5.4.3 Programi PHARE in drugi mednarodni projekti

Preglednica 70: Proračunska sredstva v okviru projektov PHARE; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Phare programi in drugi mednarodni projekti skupaj	567.688	503.438	88,7
PHARE CFCU – SNP 2002/2 (PP 8883)	-	63.211	-
PHARE CFCU – SNP 2003 (PP 8888)	-	29.877	-
PHARE CFCU – Nacionalni program za leto 2001 – SNP 2001 (PP 8742)	215.972	146.640	67,9
PHARE CFCU – Nacionalni program – SNP 2002 (PP 8929)	223.746	102.505	45,8
PHARE CFCU – Kmetijstvo COP 97 (PP 8415)	769	-	-
PHARE – lastna udeležba (PP 2424)	124.233	158.686	127,7
Slovensko-Bavarski projekti – tuja donacija (PP 8977)	2.331	2.349	100,8
FAO – Mednarodno leto gora – tuja donacija (PP 7710)	637	170	26,7

Vir: MKGP

PHARE nacionalni programi – kmetijstvo

V koledarskem letu 2004 so se izvajali projekti v okviru Finančnega Memoranduma PHARE SNP 2002 / I. del, SNP 2002 / II. del, Twinning Light podprograma 2002, SNP 2003. Glavni cilji projektov so v skladu z Državnim programom RS za prevzem pravnega reda EU sledili:

- nabavi laboratorijske opreme za laboratorije Nacionalnega veterinarskega inštituta, ki so s strani države Slovenije pooblaščen za diagnosticiranje nalezljivih bolezni živali,
- nadgradnji delovanja in usposabljanju osebja certifikacijskega organa, inšpekcije za kmetijstvo, lovstvo in ribištvo ter inšpekcije za kontrolo kakovosti kmetijskih pridelkov in živil pri izvajanju kontrole in izdajanju certifikatov za posebne kmetijske pridelke oziroma živila,
- krepitevi upravičene zaščite rastlin, ki jo skladno s pravnim redom EU na področju zaščite rastlin v Republiki Sloveniji izvaja fitosanitarna uprava RS,
- nadgradnji mehanizmov upravljanja skupne kmetijske in ribiške politike, posebno za področje integrirane administracije in kontrolnega sistema ter plačilne agencije za upravljanje s skupno kmetijsko politiko,
- vzpostavitvi ukrepov za omejevanje kužnih bolezni v Sloveniji s poudarkom na spremljanju in preprečevanju klasične prašičje kuge (KPK) v populaciji divjih svinj ter zdravstvenih kontrolnih mehanizmov za izkoreninjenje stekline v populaciji lisic,
- dokončanju veterinarskega in fitosanitarnega inšpekcijskega sistema in kriznemu upravljanju ter ravnanju z odpadki živalskega izvora,
- vzpostavitvi kontrolnega sistema in sistema poročanja glede na akreditacijske zahteve EKUJS – jamstvenega oddelka,
- nadaljevanju nadgradnje predelave hrane v skladu z EU standardi, posebno na področju mlečnih in mesnih izdelkov in povečanju tržnega nadzora nad prehrabnimi izdelki,
- zaključku vsesplošne notranje revizije postopkov znotraj ARSKTRP,
- usposobitvi Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja ter Zavoda za ribištvo za uresničevanje SRP,
- vzpostavitvi programa kontrole in nabavi dodatnih količin vab za preprečevanje stekline pri lisicah.

Skupna višina sklenjenih pogodb za projekte (op. za zgoraj omenjene) znaša 3.115.577 EUR (sredstva PHARE). MKGP zagotavlja sredstva za sofinanciranje PHARE projektov v višini 20-50%, ki je sprejeta in opredeljena v Finančnem Memorandumu za posamezno

programsko obdobje in projektni podlogi, ter zagotavlja plačilo davka na dodano vrednost v primeru nabave opreme.

Projekti PHARE – čezmejno sodelovanje na področju kmetijstva

V okviru programa INTEREG III./B je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano zagotovilo sredstvo za projekt biomase (Alp - Energy – Wood) za udeležbo slovenskih ustanov v triletnem programu, v katerem sodeluje še pet alpskih držav.

6 UPRAVNA INFRASTRUKTURA

6.1 Resorno ministrstvo in organi v sestavi

Temelj upravne infrastrukture za oblikovanje in izvajanje kmetijske politike predstavlja Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, skupaj z organi v sestavi. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano opravlja naloge na področju kmetijstva, razvoja podeželja, prehrane, krme, varstva rastlin, veterinarstva in zootehnike, gozdarstva, lovstva in ribištva.

V okviru ministrstva delujejo štirje organi v sestavi in sicer:

- Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja,
- Fitosanitarna uprava Republike Slovenije,
- Veterinarska uprava Republike Slovenije,
- Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano.

S 1.1.2004 so kot organ v sestavi ministrstva prenehali delovati Urad Republike Slovenije za priznavanje označb kmetijskih pridelkov oziroma živil (naloge je prevzelo ožje ministrstvo) in Inšpektorat Republike Slovenije za kontrolo kakovosti kmetijskih pridelkov in živil (naloge je prevzel Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano). Uprava RS za varstvo rastlin in semenarstvo se je preimenovala v Fitosanitarno upravo RS.

6.2 Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja

Ustanovitev, organizacija in pristojnosti ARSKTRP

Po evropskem zgledu je bila leta 1999 ustanovljena prva in edina slovenska plačilna agencija za izvajanje ukrepov kmetijske politike, Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP). Skladno z nacionalno ter evropsko zakonodajo, uredbami in mednarodnimi sporazumi ARSKTRP od leta 2000 izvaja ukrepe kmetijske politike, obravnava vloge in odloča o upravičenosti vlagateljev do finančnih podpor, kot jih predvidevajo ukrepi kmetijske politike. Leta 2001 je ARSKTRP pričela z upravljanjem z evropskimi in nacionalnimi sredstvi predpristopne pomoči SAPARD. S pristopom Slovenije k EU je samostojno izvajanje kmetijske politike nadomestila Skupna kmetijska politika (SKP). Sredstva za njeno izvajanje zagotavlja Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EKUJS), ki združuje vse proračunske izdatke EU na področju kmetijstva. Sklad je finančno popolnoma odgovoren za izvajanje skupno dogovorjene politike. ARSKTRP lahko od 1. maja 2004 izvaja okoli 100 ukrepov Skupne kmetijske politike, za kar je bilo potrebno pridobiti t. i. akreditacijo za izplačevanje sredstev iz sklada EKUJS. ARSKTRP je akreditacijo pridobila 19. oktobra 2004, kar pomeni zaključek procesa priprave in pregleda izpolnjevanja pogojev, zapisanih v Uredbi o pogojih za pridobitev akreditacije plačilne agencije za izplačevanje sredstev Jamstvenega oddelka Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada, ki jo je Vlada RS sprejela leta 2003.

Temeljno poslanstvo ARSKTRP je učinkovita, hitra in natančna tehnična izvedba ukrepov kmetijske politike. Vizija Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja je, da bo s pripravo in izvajanjem dolgoročnega načrta razvoja systemske podpore kmetijstvu ter razvoja organizacije postala osrednji povezovalni element med institucijami Evropske unije, Slovenije in upravičencev do sredstev. Poleg nalog povezovanja in dodeljevanja finančnih sredstev vidi vodstvo ARSKTRP kot izvajalko informiranja, izobraževanja ter svetovanja vladnim in nevladnim organizacijam ter podjetjem v živilsko-predelovalni industriji. Delo agencije bi v prihodnosti predstavljalo tudi referenčno profesionalno središče za kadre iz držav jugovzhodne Evrope.

Pravna podlaga za delo agencije so zakoni, vladne uredbe in izvedbeni podzakonski predpisi (uredbe in pravilniki), ki jih izda Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, ter navodila za delo in priročniki, ki jih za interne potrebe izda vodstvo agencije. Agencija deluje

tudi na podlagi zakonodaje in uredb EU ter mednarodnih sporazumov. Agencija je v upravnih postopkih prvo-stopenjski organ pri uveljavljanju podpor ali drugih pravic iz naslova ukrepov kmetijske politike. Agencija obravnava vloge strank in odloča o njihovi upravičenosti do finančnih podpor, ki jih predvidevajo ukrepi kmetijske politike.

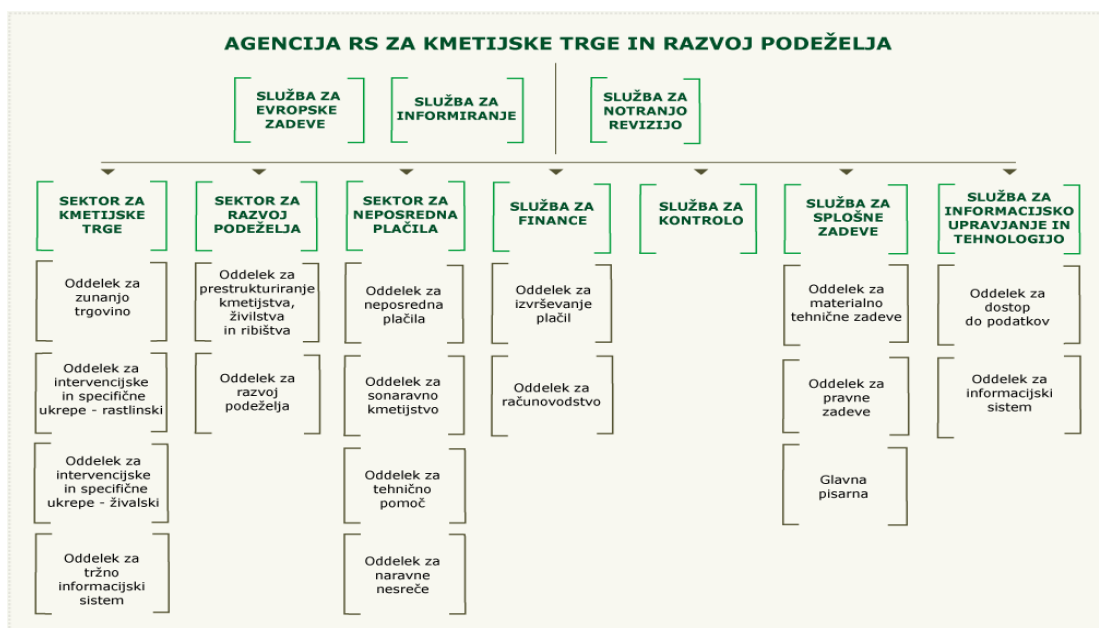
ARSKTRP skladno z določili evropske uredbe ES št. 1663/95 opravlja naloge:

- odobranje plačil oziroma določitev zneska, ki bo izplačan v skladu s predpisi EU,
- izvedba plačila oziroma dajanje navodil Ministrstvu za finance, da se upravičencu izplača odobreni znesek,
- obračunavanje plačil oziroma računovodsko beleženje izplačil ter priprava periodičnih pregledov izplačil.

Temeljne naloge agencije so tako:

- izvajanje ukrepov kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja;
- vzpostavitev in izvajanje integriranega administrativnega in kontrolnega sistema oziroma neposrednih plačil v kmetijstvu (IAKS),
- izvajanje pomoči in izplačil v primeru naravnih nesreč.

Delo na ARSKTRP je bilo do decembra 2004 organizirano v devetih sektorjih, z 29. decembrom 2004 pa sta se iz Službe za EU zadeve in informiranje na novo ustanovili dve samostojni službi. Agencijo tako sestavljajo: Sektor za kmetijske trge, Sektor za razvoj podeželja, Sektor za neposredna plačila, Sektor za finance, Služba za kontrolo, Služba za splošne zadeve, Služba za informacijsko upravljanje in tehnologijo, Služba za notranjo revizijo, Služba za EU zadeve in Služba za informiranje. Na ARSKTRP je bilo konec leta 2004 zaposlenih 217 uslužbencev. Nove zaposlitve so bile realizirane pretežno preko javnih razpisov, v nekaterih primerih pa tudi s prerazporeditvami iz drugih državnih organov. Skoraj 80% zaposlenih je imelo najmanj visoko univerzitetno izobrazbo, večinoma s področja ekonomije in agronomije. Starost več kot polovice zaposlenih se giblje med 20 in 40 let.

Slika 35: Organizacijska shema Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja

Sodelovanje ARSKTRP z drugimi institucijami

Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja sodeluje z mnogimi institucijami, tako na področju izvajanja ukrepov SKP, kot na področjih usposabljanja in informiranja posameznih javnosti. Najtesneje ARSKTRP sodeluje z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Ministrstvom za finance. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki je zakonodajalec, je pristojno za tolmačenje zakonodaje, medtem ko je agencija izvajalec.

Aktivna izmenjava informacij in izkušenj poteka tudi s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije, Gospodarsko zbornico Slovenije, Carinsko upravo RS, Ministrstvom za okolje, prostor in energijo, Zavodom za gozdove, inšpekcijskimi službami idr. Agencija v svoje delo vključuje tudi znanstvene in akademske institucije.

Pri izvajanju ukrepov skupne kmetijske politike ARSKTRP tesno sodeluje s sorodnimi institucijami v drugih državah članicah EU, kot so plačilne agencije ONIC (Francija), AMA (Avstrija) ter RPA (Velika Britanija). Tako ARSKTRP zagotavlja hitro izmenjavo strokovnih znanj in izkušenj pri izvajanju ukrepov skupne kmetijske politike.

Obseg dela v letu 2004

Število ukrepov, ki jih je agencija izvajala, je v letu 2004 naraslo. Tako smo številne ukrepe v Sloveniji izvajali prvič, kot npr. ukrepe Enotnega programskega dokumenta 2004-2006 (EPD), ukrepe Programa razvoja podeželja RS 2004-2006, trgovinske ukrepe. Poskusno je potekalo upravljanje mlečnih kvot. S pridobljeno akreditacijo je agencija dobila pravico oz. dolžnost izvajati tudi ukrepe in izplačila, ki so bili predmet akreditacijskega pregleda: 27 intervencijskih in specifičnih ukrepov, 28 trgovinskih ukrepov ter neposredna plačila.

Neposredna plačila v letu 2004 so zajemala plačila na površino in živali (EKO 0), izravnalna plačila na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD, prej EKO 1) ter Slovenski kmetijski okoljski program (SKOP, prej EKO 2,3). Novosti v letu 2004 so bile na primer možnost uveljavljanja zahtevka za mlečno premijo in dodatnega plačila z mleko, vrsta novih ukrepov v skupini EKO 0 (obvezna praha, prostovoljna praha, podpora za pridelavo lupinarjev, pomoč za stročnice, pomoč za energetske rastline) ter SKOP (8 novih ukrepov). Na področju razvoja podeželja Agencija izvaja nova ukrepa Zgodnje upokojevanje ter Podpora izvajanju EU standardov na kmetijskem gospodarstvu.

V letu 2004 je agencija prvič začela z izplačevanjem vlog za neposredna plačila že kot nova članica Evropske unije, zbiranje vlog pa je potekalo še v času, ko Slovenija še ni bila polnopravna članica. Agencija je v okviru programa SKOP izvajala 24 ukrepov, v okviru plačil na površino in živali 16 ukrepov, izdaja pa tudi potrdila za odpremo živali v države članice EU. Na Agencijo je v letu 2004 prispelo 70.221 vlog oziroma preko 400.000 zahtevkov. Za različne zahtevke je bilo v drugi polovici leta izdanih kar 30.279 pozivov na dopolnitev zbirne vloge. Agencija je za vse ukrepe neposrednih plačil 2004 skupaj izplačala 37,7 milijard SIT.

Preglednica 71: Neposredna plačila 2004 (stanje na dan 30.6.2005)

Ukrep	Izplačano (mio SIT)
EKO 0	19.891
- živali	11.495
- površine	8.318
- čebele	78
OMD	9.380
SKOP	8.493
SKUPAJ NP 2004	37.764

Vir: ARSKTRP

Agencija je v letu 2004 začela tudi z upravljanjem mlečnih kvot. Delo zajema dodeljevanje individualnih kvot, izvajanje nadzora, prenosa in registracije odkupovalcev mleka. Avgusta 2004 je agencija izdala 11.844 odločb o individualnih kvotah (8.363 za oddajo mleka, 2.878 za oddajo mleka in neposredno prodajo ter 603 za neposredno prodajo). Novembra 2004 je agencija izdala še 10.762 dopolnilnih odločb o individualnih kvotah za neposredno prodajo vsem proizvajalcem mleka z dodeljeno kvoto za oddajo ob avgustovski dodelitvi. Z dopolnilnimi odločbami je bilo iz nacionalne rezerve za neposredno prodajo dodatno razdeljenih 46.210 ton kvote.

S 1. majem 2004 je agencija pričela z izdajanjem uvoznih in izvoznih dovoljenj, upravljanjem varščin, izplačevanjem izvoznih nadomestil za kmetijske izdelke in sestavljene proizvode ter

z upravljanjem z uvoznimi tarifnimi kvotami skladno z evropsko zakonodajo. Dovoljenje pomeni pravico in obvezo za uvoz ali izvoz točno dovoljene količine določenega blaga v predpisanem roku. Izdajajo se količinska dovoljenja za kmetijske proizvode ter vrednostna dovoljenja za sestavljene proizvode. Izvozna nadomestila so namenjena za izravnavo razlike med ceno na trgu EU in ceno na svetovnih trgih za živilsko blago v prostem prometu v EU in s poreklom iz EU, trajno izvoženo v tretjo državo.

Agencija od 1. maja 2004 tako izvaja ukrepe tržno-cenovne politike, ki jih določa kmetijska, trgovinska in carinska zakonodaja EU. Na tem področju je pravni red EU zavezujoč za vse države članice. Trenutno ARSKTRP izvaja ukrepe za dvajset tržnih redov, trgovinskih sporazumov, sklenjenih med EU in tretjimi državami ter carinsko zakonodajo. Uvoz poteka predvsem na podlagi javnih razpisov, ki jih objavi evropska komisija, izvaja pa agencija.

Na tem področju izdaja agencija izvozna in uvozna dovoljenja, za kmetijske proizvode in sestavljene proizvode, javne razpise za izvoz ter javne razpise v zvezi z uvoznimi kvotami, upravlja z varščinami v povezavi z izdajo dovoljenj ter izplačilom izvoznih nadomestil. V pol leta je bilo izdanih 1.345 uvoznih in izvoznih dovoljenj, dodelanih 482 receptur za sestavljene proizvode, izvedenih 21 javnih razpisov in vnovčenih nekaj varščin.

Agencija je v letu 2004 izvedla pilotski projekt elektronskega vnašanja vlog za neposredna plačila, ki je potekalo s strani kmetijskih svetovalcev. Elektronsko poslovanje agencije je vzpostavljeno že na področju spremljanja tržnih cen in količin kmetijskih proizvodov.

6.3 Fitosanitarna uprava Republike Slovenije

Fitosanitarna Uprava Republike Slovenije (FURS) je organ v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Skupaj s fitosanitarno in kmetijsko inšpekcijo (Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano) ter pooblaščenimi uradnimi laboratoriji sestavlja nacionalno organizacijo za varstvo rastlin v skladu z mednarodno konvencijo za varstvo rastlin (IPPC). Fitosanitarno področje vključuje:

- področje zdravstvenega varstva rastlin z ukrepi za preprečevanje vnosa (pojava) in širjenja ter za zatiranje rastlinskih škodljivih organizmov,
- področje fitofarmacevtskih sredstev z registracijo, prometom, uporabo in nadzorom fitofarmacevtskih sredstev ter ostankov teh sredstev v rastlinah ter
- področje sort rastlin in semenarstva (varstvo in registracija sort rastlin, kakovost semenskega materiala v pridelavi in na trgu).

Na področju fitofarmacevtskih sredstev, v skladu s svojimi pristojnostmi, sodeluje tudi Ministrstvo za zdravje. Za izvajanje določenih strokovnih nalog in strokovno podporo MKGP so pooblaščen javni kmetijski zavodi, inštituti in fakultete.

Delovno področje FURS pokrivajo naslednji zakoni:

- Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 45/01, 45/04 in 86/04),
- Zakon o fitofarmacevtskih sredstvih (Uradni list RS, št. 98/04-UBP1),
- Zakon o mineralnih gnojilih (Uradni list RS, št. 58/02),
- Zakon o varstvu novih sort rastlin (Uradni list RS, št. 86/98),
- Zakon o semenskem materialu kmetijskih rastlin (Uradni list RS, št. 58/02),
- Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 54/00).

Sektor za zdravstveno varstvo rastlin

Sektor za zdravstveno varstvo rastlin je odgovoren za upravne zadeve, pripravo predpisov, izvajanje upravnih nalog in mednarodno sodelovanje s področja rastlinskih škodljivih organizmov v skladu z zakonom o zdravstvenem varstvu rastlin in podzakonskimi predpisi, za koordiniranje dela pri usklajevanju področja z evropskim pravnim redom, za koordinacijo in pripravljanje programov nacionalne strategije ter za oblikovanje novih sistemskih rešitev na področju.

V letu 2004 je bilo težišče dejavnosti na področju zdravstvenega varstva rastlin usmerjeno v:

- prilagajanja evropskemu pravnemu redu in vstopu v EU,
- koordiniranje dela in nalog z izvajalci zdravstvenega varstva rastlin in mednarodnimi organizacijami (Mednarodna konvencija o varstvu rastlin - IPPC, Konvencija o ustanovitvi evropske in mediteranske organizacije za varstvo rastlin - EPPO, WTO Sporazum o uporabi sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov - SPS),
- spremljanje pojava in gibanja škodljivih organizmov in pripravljane ukrepov v zvezi s preprečevanjem vnosa in širjenja škodljivih organizmov, predvsem glede izbruhov hruševega ožiga, koruznega hrošča in krompirjevih ogorčic, ter seznanjanje javnosti s sprejetimi ukrepi,
- koordiniranje posebnih nadzorov škodljivih organizmov in dela prognostične službe,
- presojo in sprejemanje programov strokovnih nalog in koordiniranje dela strokovnih skupin s področja,
- organizacijo in izvedbo posvetov in izobraževanja s področja zdravstvenega varstva rastlin (mednarodna konferenca držav srednjeevropske pobude - CEI, delavnica o izdelavi ocene tveganja zaradi škodljivih organizmov - PRA, regionalna posvetovanja).

Na področju zakonodaje sta bili sprejeti dve noveli Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin ter 11 podzakonskih predpisov s področja fitosanitarnih pristojbin, pogojev za fitosanitarne preglede v notranjosti Skupnosti, fitosanitarnih ukrepov pri vnosu in premeščanju krompirja in lesenega pakirnega materiala ter za preprečevanje vnosa in širjenja določenih škodljivih organizmov (*Phytophthora ramorum*, pepino mozaic virus, european stonefruit yellows fitoplazma, borova ogorčica, koruzni hrošč, hrušev ožig). Sprejete so bile tudi spremembe in dopolnitve devetih že obstoječih podzakonskih predpisov. Zaradi novih žarišč karantenskih škodljivih organizmov v Sloveniji je bilo izdanih 6 odločb o določitvi mej okuženih območij in žarišč okužbe ter ukrepov za preprečevanje njihovega širjenja in zatiranje (3 zaradi hruševega ožiga, 1 zaradi krompirjevih ogorčic in 2 zaradi koruznega hrošča).

Sektor za fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila

Sektor za fitofarmacevtska sredstva in mineralna gnojila je poleg upravnih zadev, priprave predpisov in izvajanja upravnih nalog odgovoren za:

- mednarodno sodelovanje s področja v skladu s predpisi (EPPO, CEFTA CEUREG, OECD, FAO),
- koordinacijo programa spremljanja ostankov pesticidov v kmetijskih pridelkih,
- registracijo fitofarmacevtskih sredstev,
- koordinacijo dela na področju usposabljanja odgovornih oseb za promet s fitofarmacevtskimi sredstvi, predavateljev, prodajalcev in izvajalcev ukrepov varstva rastlin,
- koordinacijo dela na področju tehničnih zahtev za naprave za nanašanje fitofarmacevtskih sredstev (škropilnice) ter nadzora nad njimi,
- koordiniranje dela pri usklajevanju področja z evropskim pravnim redom,
- koordinacijo in pripravljane programov nacionalne strategije ter
- oblikovanje novih sistemskih rešitev na področju.

V letu 2004 je bil spremenjen in izdan *Zakon o fitofarmacevtskih sredstvih* (Ur.l. RS, št. 98/04-UPB1). Na podlagi zakona je bilo izdanih 5 novih ter tri spremembe obstoječih predpisov s področja registracije, prometa in uporabe fitofarmacevtskih sredstev, izobraževanja in naprav za nanašanje. Z na novo izdanimi podzakonskimi predpisi se je nadaljevalo delo v smislu koordinacije in vzpostavljanja sistema postopka registracije, prometa, uporabe in nadzora nad fitofarmacevtskimi sredstvi v Republiki Sloveniji.

V letu 2004 je bilo izdanih 155 odločb o registraciji fitofarmacevtskih sredstev (12 novih, 15 podaljšanj, 128 sprememb), 65 odločb o prenehanju registracij, 41 dovoljenj za uvoz vzorcev, 2 dovoljenji za uvoz identičnih sredstev, 3 dovoljenja za razširitev uporabe ter 2 dovoljenja za izjemno uporabo fitofarmacevtskih sredstev. Utečeno je potekalo delo pri vpisu

v register in izbrisu iz registra podjetij za promet s fitofarmaceutskimi sredstvi, v katerega je vpisanih okoli 440 prodajal na drobno in debelo. V okviru rednih pregledov naprav za nanašanje fitofarmaceutskih sredstev je bilo v letu 2004 opravljenih 12.211 pregledov in izdanih 12.093 znakov o uspešno opravljenem testiranju.

Nadaljevalo se je tudi certificiranje naprav za nanašanje fitofarmaceutskih sredstev, za kar sta pooblaščen Biotehniška fakulteta in Fakulteta za kmetijstvo Maribor.

V letu 2004 je bilo organiziranih 282 tečajev usposabljanja iz fitomedicine za izvajalce ukrepov zdravstvenega varstva rastlin, za prodajalce fitofarmaceutskih sredstev ter za odgovorne osebe in predavatelje. Osnovna usposabljanja je opravilo 16.241 izvajalcev ukrepov zdravstvenega varstva rastlin, 60 prodajalcev fitofarmaceutskih sredstev, 31 odgovornih oseb ter 9 predavateljev. Nadaljevalna usposabljanja je opravilo 384 izvajalcev ukrepov zdravstvenega varstva rastlin, 357 prodajalcev fitofarmaceutskih sredstev, 38 odgovornih oseb ter 12 predavateljev.

Na podlagi Zakona o mineralnih gnojilih (Ur.l. št. 58/2002) je bilo v letu 2004 izdanih 23 odločb – dovoljenj za promet za mineralna gnojila, ki niso izpolnjevala pogojev za oznako »EC fertilizer«. Poleg vodenja upravnega postopka oziroma izdajanja dovoljenj, je delo potekalo tudi na področju spremljanja EU zakonodaje na tem področju in sodelovanja z drugimi organi.

Sektor za sorte rastlin in semenarstvo

Za izvajanje upravnih ter z njimi povezanih strokovnih nalog s področja registracije sort kmetijskih rastlin ter semenarstva je v FURS zadolžen Sektor za sorte rastlin in semenarstvo. Sektor za sorte rastlin in semenarstvo je odgovoren za:

- izvajanje upravnih nalog v zvezi z varstvom novih sort rastlin, vpisom sort kmetijskih rastlin v sortno listo in z vpisom dobaviteljev semenskega materiala kmetijskih rastlin v register dobaviteljev,
- pripravo predpisov na podlagi ZSMKR in ZVNSR ter prenos pravnega reda EU v našo zakonodajo,
- izvajanje organizacijskih ter z njimi povezanih strokovnih nalog na področju sort rastlin in semenarstva in ohranjanja rastlinskih genskih virov,
- sodelovanje z drugimi državnimi organi in mednarodnimi organizacijami, Evropsko komisijo in specializiranimi agencijami Evropske komisije,
- poročanje Evropski komisiji in mednarodnim organizacijam (UPOV, CPVO, ECP/GR),
- izdajo uradnega glasila Uprave ter za informiranje strokovne javnosti o sortah kmetijskih rastlin in semenarstvu.

V letu 2004 sta bili sprejeti dve spremembi ZSMKR. Sprejeti so bili 4 podzakonski predpisi, ki urejajo trženje semenskega materiala kmetijskih rastlin (krompirja, razmnoževalnega materiala in sadik sadnih rastlin, razmnoževalnega materiala trte in razmnoževalnega materiala hmelja).

V letu 2004 je FURS na področju sort rastlin in semenarstva vodila naslednje upravne postopke:

- za varstvo sorte: za 1 sorto je bila izdana odločba o prenehanju varstva sort rastlin in za 1 sorto je bil izdan sklep o ustavitvi postopka,
- za vpis v sortno listo: vloženih je bilo 143 novih prijav, izdanih je bilo 178 odločb o vpisu v sortno listo, 41 odločb o zavrnitvi vpisa, ter 297 sklepov o umiku sort iz sortne liste,
- objavljena je bila sortna lista poljščin, zelenjadnic in trte za leto 2004.

FURS je javno pooblastila dve inštituciji (KIS in IHPS) kot organa za potrjevanje semenskega materiala in imenovala IHPS in KIS za preizkušanje sort ter KIS za hranjenje standardnih vzorcev semena.

Informacijski sistemi Fitosanitarne uprave

Za potrebe informacijske podpore upravnih postopkov in spremljanja nadzorovanih škodljivih organizmov, je Uprava nadaljevala izgradnjo informacijskih sistemov za upravne namene in obveščanje javnosti. Upravni informacijski sistemi Fitosanitarne uprave so:

- **Fito-Seme register**, ki je namenjen vodenju registriranih zavezancev, ki se ukvarjajo s pridelavo, uvozom in trženjem semenskega materiala kmetijskih rastlin in rastlinskega blaga, na katerih se lahko pojavljajo nadzorovani škodljivi organizmi,
- **Fito nadzor** pokriva področje posebnih nadzorov in je namenjen sprotnemu zbiranju in analizi podatkov o pojavu nadzorovanih škodljivih organizmov,
- **Fito FFS** je informacijski sistem namenjen vodenju registra fitofarmacevtskih sredstev, registra prodajaln fitofarmacevtskih sredstev, evidence prodaje fitofarmacevtskih sredstev in drugih evidenc v zvezi s fitofarmacevtskimi sredstvi,
- **Fito sorte** je informacijski sistem namenjen vodenju registra sort registriranih v RS (sortna lista) in vodenju registra zavarovanih sort ter obdelavi vsebovanih podatkov.

Informacijski sistem za varstvo rastlin FITO-INFO je javno dostopna spletna aplikacija, ki služi obveščanju javnosti z različnimi vsebinami iz varstva rastlin. Vsebuje podatke o registriranih fitofarmacevtskih sredstvih, toksikologiji teh, podatke o živih organizmih (sistematiko, latinska, tuja in domača imena, opise bolezni in škodljivcev, fotografije organizmov), različne informacije s področja varstva rastlin in zakonodajo s fitosanitarnega področja. Zelo obiskan je tudi prognostični modul, kjer so sprotne informacije, ki jih objavlja Opazovalno napovedovalna služba Slovenije. Ta informacijski sistem se stalno dopolnjuje, saj nekatere informacije v njem relativno hitro zastarajo. Take informacije so prognostična obvestila, registrirani pripravki fitofarmacevtskih sredstev in zakonodaja s fitosanitarnega področja. FITO-INFO je dostopen na spletnem naslovu: <http://www.fito-info.bf.uni-lj.si>. Obveščanju javnosti je namenjena tudi spletna stran na naslovu <http://www.furs.si>, na kateri so upravne informacije in zakonodaja s področja delokroga Fitosanitarne uprave.

6.4 Inšpekcijske službe

6.4.1 Splošne ugotovitve in ukrepi kmetijske inšpekcije

V letu 2004 je kmetijska inšpekcija opravila 27.327 pregledov in zavedla 16.373 zapisnikov (priloga). V primerjavi s preteklim letom se je število pregledov povečalo za 6,3%. To povečanje je predvsem posledica večjega števila pregledov na področju zakona o kmetijstvu in sicer nad neposrednimi plačili s področja programa razvoja podeželja, ki vključuje SKOP ukrepe, območja z omejenimi dejavniki (OMD) in izvajanje EU standardov, še posebno v zvezi z nitratno direktivo.

Število pregledov v letu 2004 po zakonih in področjih je dokaj različno (Priloga 64 in 65). V letu 2003 je bilo tako pregledanih 3.723 kmetijskih gospodarstev v preseku za plačila na površino in živali, v letu 2004 pa kar 5.482, kar pomeni povečanje za 47%. Nekoliko se je povečal obseg pregledov na področju zakona o kmetijskih zemljiščih (za 46,2%), čeprav je opazen trend upadanja števila pregledov v primerjavi s preteklimi leti predvsem zaradi prenosa pooblastil na področju gradenj na najboljših kmetijskih zemljiščih na Ministrstvo za okolje in prostor. Je pa povečan obseg nadzora predvsem na področju varstva kmetijskih zemljišč in obdelanosti. Zmanjšalo se je število pregledov na podlagi zakona o živinoreji in sicer za 5% predvsem na račun večjega števila pregledov neposrednih plačil (4.409 pregledov s področja živinoreje v letu 2003 in 4.191 v letu 2004). Opazno je tudi zmanjšanje števila pregledov na podlagi zakona o vinu za 8,3% v primerjavi z letom 2003. Na področju zakona o vinu gre za manjše število vzorčenj in nadzora v prometu nad ustekleničenim vinom iz držav članic zaradi skupnega trga. Zmanjšalo se je število pregledov s področja zakona o semenskem materialu kmetijskih rastlin in sicer za 44% zaradi skupnega trga, ki uvaja poenostavitve pri deklaraciji semen in roku uporabe. Manjše število pregledov s področja tega zakona je posledica prenosa nekaterih pooblastil na fitosanitarne inšpektorje in vzpostavljenega reda na področju predelave in prometa s semeni in sadikami. Nekoliko se je

zmanjšalo število pregledov na področju zakona o fitofarmacevtskih sredstvih (od 2.021 pregledov v letu 2003 na 1.920 pregledov v letu 2004), predvsem na račun nadzora nad proizvodnjo in trgovanjem s FFS, saj del teh pristojnosti prevzema zakon o kemikalijah oziroma se je zmanjšalo število pravnih oseb, ki trgujejo s FFS.

Preglednica 72: Število pregledov kmetijske inšpekcije po zakonih; 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Število pregledov skupaj	16.011	21.779	29.539	25.709	27.327
Zakon o kmetijskih zemljiščih	1.015	1.007	977	669	978
Zakon o semenu in sadikah	679	876	634	696	392
Zakon o mineralnih gnojilih	137	249	273	224	200
Zakon o fitofarmacevtskih sredstvih	1.038	1.317	1.165	2.021	1.920
Zakon o živinoreji	1.209	3.735	5.489	4.409	4.191
Zakon o kmetijstvu	5.363	7.112	10.132	7.910	12.077
Zakon o vinu in drugih proizvodih iz grozdja in vina	6.549	7.461	8.385	7.630	7.024
Zakon o krmi	-	-	375	599	438
Drugo	21	22	2.109	1.551	107

Vir: IRSKGH

Največ pregledov je bilo opravljenih na kmetijsko bolj razvitem območju Slovenije (Murska Sobota, Ptuj, Ormož, Gornja Radgona, Novo mesto, Nova Gorica ter Ljubljana Vič-Rudnik; Priloga 64).

Število izdanih odločb je po zakonih dokaj različno. Največ ureditvenih odločb v letu 2004 je bilo izdanih na podlagi zakona o vinu (49,8% vseh izdanih odločb), zakona o fitofarmacevtskih sredstvih, zakona o kmetijskih zemljiščih in zakona o živinoreji na področju označevanja živali. Na podlagi zakona o kmetijstvu je bilo kljub velikemu številu pregledov (12.077) izdanih le 83 odločb, saj gre za ukrepe skupne kmetijske politike, kjer inšpektor v glavnem poroča o svojih kontrolnih ugotovitvah Agenciji RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

Preglednica 73: Število izdanih odločb kmetijske inšpekcije po zakonih; 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Število odločb skupaj	1.419	1.666	2.067	1.607	1.316
Zakon o kmetijskih zemljiščih	153	191	128	123	138
Zakon o semenu in sadikah	89	127	96	64	31
Zakon o mineralnih gnojilih	9	34	30	18	9
Zakon o fitofarmacevtskih sredstvih	158	268	200	305	227
Zakon o živinoreji	103	102	349	244	108
Zakon o kmetijstvu	202	21	434	44	83
Zakon o vinu in drugih proizvodih iz grozdja in vina	696	922	759	645	656
Zakon o krmi	-	-	375	599	438

Vir: IRSKGH

Na podlagi krajevne pristojnosti je bilo največ odločb izdanih na območju upravne enote Ptuj (174), Šmarje pri Jelšah (133), Ormož (103), Murska Sobota (77), Kranj (60), Krško (56), Maribor (37) ter Trebnje (36). Na širšem območju Ljubljane je bilo izdanih 40 odločb. Od 9 do 13 pregledov je bilo potrebnih za izdajo ene odločbe na območju upravnih enot Ptuj, Krško, Kranj, Ormož, Brežice in Trebnje, od 16 do 22 pregledov pa je bilo potrebnih za eno odločbo na območju enote Maribor, Novo mesto, Murska Sobota in Nova Gorica.

V povprečju je bilo opravljenih 20,8 pregledov za izdajo ene odločbe, kar je 23% več pregledov na odločbo kot v preteklem letu. Vendar pa je pri tem potrebno upoštevati dejstvo, da se pri nadzoru neposrednih plačil na površino in živali ter v programu SAPARD izrekajo predlogi Agenciji za kmetijske trge in razvoj podeželja oziroma se pošiljajo ugotovitve iz kontrolnega zapisnika in ne odločbe, kar ob povečani aktivnosti nadzora neposrednih plačil zmanjšuje absolutno vrednost izdanih odločb. V nekaterih primerih pa so inšpektorji

ureditvene odločbe nadomestili z opozorili po staremu Zakonu o prekrških oziroma Zakonu o inšpekcijskem nadzoru. V primerjavi z letom prej se je število izdanih odločb zmanjšalo za 22,1%. V povprečju je vsak kmetijski inšpektor v letu 2003 izdal 31 odločb, leta 2004 pa 25 odločb.

Sodnikom za prekrške je bilo oddanih 108 prijav, od katerih je bilo rešenih 40 oziroma 37%. Prijave kmetijske inšpekcije so sodniki za prekrške na posameznih območjih zelo različno reševali (Priloga 65).

Preglednica 74: Rešeni in vloženi predlogi sodniku za prekrške; 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Število rešenih / Število vloženih	108/198	90/126	73/121	48/95	40/108
Delež rešenih	54,5%	71,4%	60,3%	50,5%	37,0%

Vir: IRSKGH

V letu 2004 je bilo izdanih tudi 39 sklepov o zastaranosti. Učinkovitost inšpekcijskega nadzora je pogosto odvisna tudi od sodnikov za prekrške. Najslabši učinek, ki ga prijava lahko doseže, je zastaranje pri sodniku za prekrške brez kakršnegakoli postopka (zaslišanja). Tak postopek ima posredno velik negativni učinek. Zaradi zastojev v fazi sankcioniranja delo inšpektorjev nima želenih učinkov. Problem je tudi v tem, da inšpektorji v mnogih primerih ne prejmejo sklepov o zastaranju.

Vsoto vseh kazni sestavljajo kaznovani predlogi sodnikov za prekrške in mandatne kazni. Skupna višina izrečenih kazni je bila v primerjavi z letom 2003 nižja za 6,7%. Razlogi so v večjem številu izdanih opozoril pri nekaterih zakonih, manjšem številu podanih predlogov sodniku za prekrške in pa večjem številu pregledov, kjer so podani predlogi agenciji. V takih primerih je potrebno s strani agencije pridobiti podatke o finančnih posledicah, ki so predmet ugotovljenih nepravilnosti, še posebej pri neposrednih plačilih in programu SAPARD. V rednem postopku predlogov sodnikom za prekrške je bilo v letu 2004 kaznovano 38 prekrškov v skupnem znesku 4.358.225 SIT (v letu 2003 46 prekrškov; 4.356.600 SIT). V letu 2004 je bilo izdanih tudi 215 mandatnih kazni (v letu 2003 165) s skupno vsoto izrečenih kazni v znesku 6.550.000 SIT (v letu 2003 7.290.000 SIT). Več kot 76% vseh kazni v letu 2004 je izrekla kmetijska inšpekcija, pristojna za vinarstvo.

Preglednica 75: Skupna višina izrečenih kazni in povprečna izrečena kazen; 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Število kaznovanih (prekrški in mandatne kazni)	257	285	282	211	253
Vsota vseh kazni (mio SIT)	19,8	20,0	14,3	11,6	10,9
Povprečna višina kazni (SIT)	76.874	70.107	50.840	55.197	43.116

Vir: IRSKGH

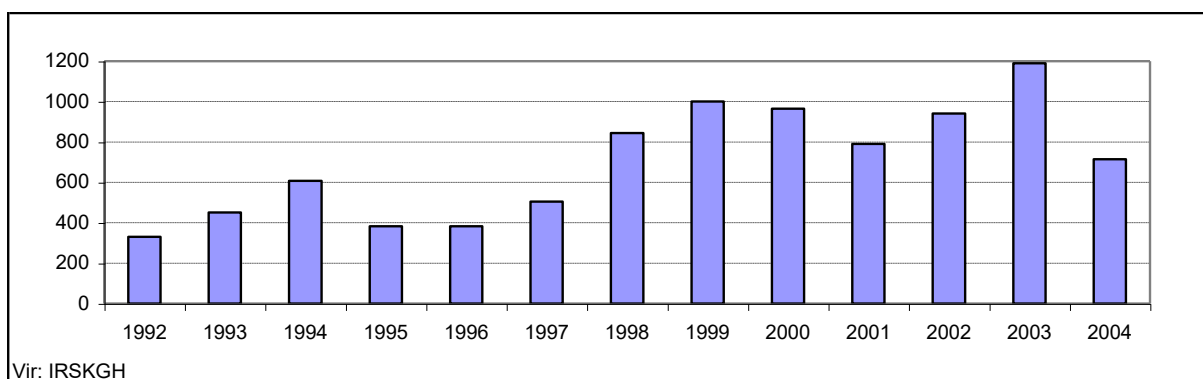
Povprečna višina kazni se zmanjšuje od leta 1998 naprej. Odgovor je potrebno poiskati v uvedbi mandatnih kazni, ki so po naravi izreka kazni nižje kot pa prekrški v rednem postopku podajanja predlogov sodnikom. V letu 2004 je bila povprečna višina kazni na 78-odstotni ravni iz preteklega leta.

Na podlagi Zakona o prekrških (Ur.l. RS, št. 7/2003, 86/2004) so v letu 2004 kmetijski inšpektorji namesto vložitve predloga za uvedbo postopka o prekršku oziroma namesto mandatne kazni uporabili tudi opozorila in sicer v primerih, ko je bil prekršek storjen v okoliščinah, ki ga delajo posebno lahkega oziroma ni nastala škodljiva posledica. Pravne posledice opozoril veljajo dve leti. Tako je bilo v letu 2004 izrečenih 1.074 opozoril, kar je na isti ravni kot v letu 2003. Na ta račun se je tudi zmanjšalo število predlogov sodniku za prekrške in skupna vsota vseh kazni, deloma pa se ta razlika v višini kazni nadomešča z izrekom mandatne kazni na kraju samem, ki ga predvidevajo nekateri novi zakoni. Vendar pa se bodo na podlagi povečanih pristojnosti inšpekcij s 1.1. 2005 mandatne kazni v materialnih predpisih spremenile v globe po novem Zakonu o prekrških, ki se bodo izrekale bodisi s

plačilnim nalogom na kraju samem ali pa z odločbo o prekršku v skrajšanem postopku prekrškovnega organa.

6.4.2 Delo inšpekcije na področju kontrole kakovosti reprodukcijskega materiala v prometu

V letu 2004 je bilo odvzeto 714 vzorcev kmetijskega reprodukcijskega materiala v prometu (v letu 2003 1.189 vzorcev), od tega 439 vzorcev vina (61,5% vseh vzorcev). Upad števila vzorcev v letu 2004 za 67% v primerjavi z letom 2003 je posledica skupnega trga ob vstopu Slovenije v EU s harmoniziranimi standardi kakovosti, ki vzpodbujajo prost pretok blaga. S tem je bilo povzročenega tudi manj sadilnega materiala in vina, saj se je število trgovinskih partnerjev iz tretjih držav s tem bistveno zmanjšalo.

Slika 36: Število odvzetih vzorcev kmetijskega reprodukcijskega materiala; 1992-2004

V letu 2004 povprečno ni ustrezalo predpisom kakovosti 24,2% vzorcev, kar je za 7,5% več kot v letu poprej. Ob presoji teh podatkov je treba biti previden, saj inšpektorji večinoma vzorčijo sumljivo blago. Ti podatki torej ne morejo odražati dejanskega stanja kakovosti reprodukcijskega materiala v prometu.

Blago v prometu ni bilo ustrezno v 399 primerih (Priloga 66). Najpogostejši vzrok izločitve reprodukcijskega blaga iz prometa (133 krat) je neustrezna deklaracija, v 132 primerih je to neustrezna analiza oziroma kakovost blaga, v 120 primerih rok uporabe ter v 14 primerih organoleptika. V primerjavi s preteklim letom se je povečalo število izločitev zaradi neustrezne deklaracije. Izloženo blago je najpogosteje vrnjeno dobavitelju in sicer v 289 primerih, v 43 primerih je predelano in v 32 primerih uničeno. Količine izločenega blaga zaradi pretečenega roka uporabe so v letu 2004 razmeroma velike in sicer pri vinu v prometu, krmilih in FFS. Trgovci imajo na policah vedno majhne količine oporečnega blaga. Tako poskusijo z nepomembno količino vplivati na inšpektorja in na sodnika za prekrške, da ne bi ukrepala. Ob ustrezni kaznovalni politiki bi blago, ki mu poteče rok uporabnosti, izločali že sami trgovci.

6.4.3 Delo kmetijske inšpekcije s področja vinarstva

Nadzor nad izvajanjem določb Zakona o vinu in drugih proizvodih iz grozdja in vina (Ur.l. RS, št. 70/97, 16/01) in predpisov, izdanih na njegovi podlagi izvaja trinajst kmetijskih inšpektorjev na področju vinarstva in dva kmetijska inšpektorja (območje Tolmina, Idrije in Lendave), ki opravljata splošen nadzor nad izvajanjem kmetijske zakonodaje.

Inšpekcijski nadzor je v letu 2004 zajemal kontrolo grozdja, mošta, vina in drugih proizvodov iz grozdja in vina od vinograda do končnega potrošnika, zlasti pa kontrolo registra pridelovalcev grozdja in vina, rajonizacije in sortnega izbora, roka trgatve in kakovosti grozdja, obogatitve vinskega mošta, kletarske evidence, izpolnjevanja pogojev glede prostorov in opreme za pridelavo oz. promet vina, kakovosti vina v prometu, enoloških

sredstev, označevanja vina v prometu, izvajanja dela pooblaščenih organizacij in kontrolo pri uvozu vina.

V okviru nadzora registra pridelovalcev grozdja in vina je bilo opravljenih 926 pregledov, izdanih 155 odločb, izrečenih 196 opozoril, podanih 17 predlogov sodniku za prekrške in izrečenih za 140.000 SIT denarnih kazni. Po vprašanju rajonizacije in sortnega izbora je bilo opravljenih 11 pregledov in izdana 1 odločba. Pri kontroli spoštovanja roka trgatve in kakovosti grozdja so inšpektorji skupno opravili 192 pregledov in podali 1 predlog sodniku za prekrške. Po vprašanju obogatitve vinskega mošta je bilo opravljenih 6 pregledov, nepravilnosti ni bilo ugotovljenih. Na temo vodenje kletarske evidence so inšpektorji opravili 810 pregledov, izdali 23 odločb, izrekli 23 opozoril in za 270.000 SIT denarnih kazni.

Pri kontroli izpolnjevanja pogojev glede prostorov in opreme za pridelavo oz. promet vina je bilo opravljenih 1454 pregledov, izdanih 84 odločb, izrečenih 51 opozoril, vložen 1 predlog sodniku za prekrške in izrečenih denarnih kazni v višini 970.000 SIT.

V okviru kontrole kakovosti vina v prometu so inšpektorji opravili 1.349 pregledov, izdali 130 odločb, izrekli 56 opozoril, vložili 15 predlogov sodniku za prekrške in izrečeno je bilo za 2.410.000 SIT denarnih kazni. Inšpektorji so opravili 33 pregledov enoloških sredstev in v teh postopkih izrekli 1 opozorilo in za 600.000 SIT denarnih kazni. Po vprašanju označevanja vina v prometu je bilo opravljenih 1.343 pregledov, izdanih 112 odločb, izrečenih 71 opozoril, vloženih 10 predlogov sodniku za prekrške in izrečenih denarnih kazni v višini 1.715.000 SIT. V letu 2004 so inšpektorji 31 krat opravili kontrolo ocenjevanja mošta in vina na pooblaščenih organizacijah za oceno vina in izdali 3 odločbe.

Do 1. maja 2004 so kmetijski inšpektorji na področju vinarstva opravili 76 pregledov vina in drugih proizvodov iz vina pri uvozu in odvzeli skupno 83 vzorcev, od tega 68 vzorcev originalno polnjenega vina v količini 240.756 litrov in 15 vzorcev neustekleničenega vina v količini 1.204.171 litrov. Zaradi neustreznosti 4 vzorcev originalno polnjenega vina v količini 54.600 litrov, so inšpektorji izdali 4 odločbe o prepovedi uvoza.

Poleg navedenega je bilo pri kontroli izvrševanja določil zakona o vinu v postopkih, ki jih inšpektorji po pretežnosti zadeve niso ožje opredelili, opravljenih še 793 pregledov, izdanih 144 odločb, izrečenih 41 opozoril, vloženih 5 predlogov sodniku za prekrške in izrečenih za 2.215.000 SIT denarnih kazni.

V letu 2004 je kmetijska inšpekcija na področju vinarstva opravila skupaj 7.024 pregledov, izdala 656 odločb, izrekla 439 opozoril, podala 49 predlogov sodniku za prekrške in izrekla za 8.320.000 SIT kazni.

6.4.4 Delo inšpekcije na področju kontrole krme

Na področju kontrole krme je bilo v letu 2004 skupaj opravljenih 438 pregledov in zavedenih 295 zapisnikov. V primerjavi s preteklim letom se je število pregledov precej zmanjšalo. To zmanjšanje je predvsem posledica prehodnega obdobja - uveljavitve novih milejših predpisov in večjega števila pregledov na drugih področjih. Tudi število izdanih odločb se je v zadnjih treh letih zelo spreminjalo (Priloga 67).

Število odvzetih vzorcev krme se je pomembno povečalo leta 2003. V začetku leta 2002 je bil že sprejet Zakon o krmi, ki je upošteval EU zakonodajo, z druge strani pa so še veljali stari pravilniki, ki pa niso bili kompatibilni z novim zakonom o krmi. Pripadajoči pravilniki so bili sprejeti v aprilu 2003. Analize v začetku leta 2004 so bile ocenjene še vedno na podlagi starih pravilnikov, ki so bili po oceni mnogih strokovnjakov strožji od sedaj veljavnih.

Analize krme so zajele 26 različnih parametrov. Skupaj je bilo analizirano 1.473 parametrov. V 53 (3,6%) primerih analizirani parameter ni ustrezal deklarirani vrednosti. Izpostaviti bi kazalo le dva parametra, ki sta glede na število vzorcev vredna omembe. To je vitamin A (pri 87 odvzetih vzorcih; 19 oziroma 22% ni ustrezalo deklarirani vrednosti) in prisotnost GSO v krmi (pri 11 odvzetih vzorcih; 5 oziroma 45% ni ustrezalo deklarirani vrednosti). Pri vseh

ostalih parametrih, ki bistveno odstopajo od ugotovljenega povprečja, je bilo število vzorcev premajhno, da bi lahko povlekli kakršnekoli zaključke.

Preglednica 76: Rezultati analiz odvzetih vzorcev krme v letu 2004

Preiskave na	Število preiskav	Ni ustrezalo glede na deklaracijo	
		Število vzorcev	Delež (%)
baker (Cu)	68	1	1,5
brez dušični izvleček	3		
cink (Zn)	61		
diklazuril	1	1	100,0
flavofosfolipol	2	1	50,0
fosfor (P)	103	1	1,0
kalcij (Ca)	98	2	2,0
kalij (K)	2		
kloridi	1		
magnezij (Mg)	42		
mangan (Mn)	59	1	1,7
NaCl	3		0,0
natrij (Na)	73	1	1,4
pepel	174	5	2,9
sladkor	4	1	25,0
surove beljakovine	152		
surove maščobe	102	2	2,0
surove vlaknino	147	4	2,7
škrob	5	1	20,0
vitamin A	87	19	21,8
vitamin E	86	6	7,0
vitamin D3	2	1	50,0
vitamin K3	1		
vlaga	130		
železo (Fe)	56	1	1,8
GSO v krmi	11	5	45,5
S K U P A J	1.473	53	3,6

Krma je bila iz prometa izločena v 39 primerih (Priloga 66). Najpogostejši vzrok izločitve iz prometa (29 krat) je pretečen rok uporabe, v 7 primerih je bil neustrezen analizi izvid, v 3 primerih neustrezna deklaracija. V primerjavi s preteklim letom se je močno zmanjšalo število izločitev zaradi vseh vzrokov. Izločeno blago je najpogosteje vrnjeno dobavitelju in sicer v 27 primerih. Količine izločenega blaga zaradi pretečenega roka uporabe so bile v letih 2001, 2002 in 2003 razmeroma velike, v letu 2004 pa se je količina izločene krme bistveno zmanjšala. Vzrok je mogoče iskati v vse hujšem kaznovanju in nekoliko nižjem številu pregledov v letu 2004 v primerjavi z 2003, ne pa v primerjavi z letom 2002.

Ob uvozu iz tretjih držav na carinsko območje EU preko slovensko-hrvaške meje in Luke Koper je bilo v obdobju od 1.5.2004 do 31.12. 2004 skupaj pregledano 1.418 pošiljk v skupni količini 137.380 ton. Največ pošiljk je prispelo preko mejnega prehoda Obrežje – Dobova. Več kot polovico pošiljk je bilo namenjenih v Italijo (52%), ostale pa v Slovenijo. Manj kot 1% pošiljk je bilo namenjenih v ostale države EU.

6.4.5 Fitosanitarna inšpekcija

Fitosanitarna inšpekcija pri Inšpektoratu RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano (IRSKGH) je pristojna za nadzor nad izvajanjem naslednjih zakonov in na njihovi podlagi izdanih predpisov:

- Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin,
- Zakona o semenskem materialu kmetijskih rastlin,
- Zakona o gozdnem reprodukcijskem materialu,

- Zakona o fitofarmacevtskih sredstev,
- Zakona o varstvu novih sort rastlin,
- Zakona o kmetijstvu,
- Zakona o krmi.

Fitosanitarna inšpekcija skupaj s Fitosanitarno upravo RS in pooblaščenimi uradnimi laboratoriji sestavlja nacionalno organizacijo za varstvo rastlin v skladu z mednarodno konvencijo za varstvo rastlin (IPPC). Glavne naloge so nadzor zdravstvenega stanja in kakovosti rastlinskih pošilk v mednarodnem prometu in na domačem trgu, inšpekcijski pregledi na mestu pridelave rastlin, na zemljiščih, v skladiščih in prevoznih sredstvih, ter odrejanje in nadzor izvajanja ukrepov. Dejavnosti so razdeljene na nadzor ob uvozu iz tretjih držav (7 vstopnih točk v Evropsko unijo) ter nadzor na notranjem trgu in na mestu pridelave ter ob izvozu nadzorovanih rastlin in rastlinskih proizvodov. Z vstopom v Evropsko unijo je fitosanitarna inšpekcija pričela izvajati tudi nadzor kakovosti sadja, vrtnin in krme rastlinskega izvora ob uvozu iz tretjih držav. Območno je fitosanitarna inšpekcija organizirana v osmih enotah IRSKGH. Skupno število fitosanitarnih inšpekcijskih pregledov se je v letu 2004 v primerjavi z letom 2003 zmanjšalo, in sicer iz 31.212 na 26.089 pregledov (Priloga 63). Glavni razlog je vstop Slovenije v Evropsko unijo in posledično ukinitve nadzora na notranjih mejah z državami članicami.

Preglednica 77: Število inšpekcijskih pregledov fitosanitarne inšpekcije v letu 2004

Enota	Uvoz	Uvoz-kakovost sadja in vrtnin	Uvoz-kakovost krme	Tranzit	Izvoz	Re-izvoz	FFS	Imetniki-F register	Imetniki-niso v F registeru	Skupaj notranji	SKUPAJ
Kranj	2.051	0	0	2	72	22	82	96	388	484	2.713
N. Gorica	1.458	188	0	36	152	1.196	12	365	556	920	3.962
Koper	644	664	373	139	1.193	3.611	2	89	218	307	6.935
Ljubljana	48	0	0	0	849	54	3	276	241	517	1.471
Celje	13	0	0	0	188	7	7	321	325	646	861
Novo mesto	1.660	909	945	0	144	31	23	448	394	842	4.554
M. Sobota	97	0	0	0	84	12	6	380	986	1366	1.565
Maribor	1.254	0	100	1	406	32	8	386	707	1093	2.893
SKUPAJ	7.225	1.761	1.418	179	3.088	4.965	143	2.361	3.815	6.175	24.954

Vir: MKGP/Fitosanitarna uprava Republike Slovenije

Skupno število pregledov uvoznih pošilk rastlin na mejnih prehodih s Hrvaško v letu 2004 je bilo 1.946, leta 2003 1.145, leta 2002 samo 988, leta 2001 pa 2.770 pregledov. Največ pošilk rastlinskega blaga je bilo v letu 2004 uvoženih iz Nizozemske, Hrvaške, Nemčije in Italije, medtem ko je bilo največ izvoznih pošilk namenjenih v države nekdanje Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Srbija in Črna gora). Od skupnega uvoza fitofarmacevtskih sredstev (143) je bila skoraj polovica uvožena iz Nemčije (64). V letu 2004 se je število pregledanih pošilk rastlinskega blaga pri izvozu zmanjšalo na 3.088 (leta 2003 5.618).

Število fitosanitarnih inšpekcijskih pregledov v notranjosti države se je nekoliko zmanjšalo v primerjavi z letom 2003 (5 fitosanitarnih inšpektorjev je sodelovalo pri nadzoru subvencij). Fitosanitarni inšpektorji so opravili 6.175 fitosanitarnih inšpekcijskih pregledov v notranjosti države in sicer največ v zvezi s posebnimi nadzori pri imetnikih, ki niso vpisani v Fito-register, nadzor hruševega ožiga idr. (3.590). Pri imetnikih, ki so vpisani v Fito-register je bilo opravljenih 2.361 pregledov.

Vzorčenja rastlin so potekala v skladu s programi posebnih nadzorov, inšpekcijskega spremljanja zdravstvenega stanja rastlin, po uradni dolžnosti ob sumu na navzočnost nadzorovanih škodljivih organizmov s seznamov ali na zahtevo stranke. Vzorci so bili glede na bolezenska znamenja oz. sum na določen škodljiv organizem, poslani v ustrezen pooblaščen laboratorij. Največ vzorcev je bilo poslanih na testiranje zaradi suma navzočnosti šarke, hruševega ožiga, bakterij na krompirju in karantenskih ogorčic.

Zaradi različnih nepravilnosti ob uvozu v letu 2004 je bilo skupno odrejenih 43 fitosanitarnih ukrepov na podlagi ZZVR-1, od tega 8 odločb o zavrnitvah, 21 odločb o uničenju, 8 ureditvenih odločb, 2 predloga sodniku za prekrške in 4 mandatne kazni. V 9 primerih je bila ob uvozu rastlin ugotovljena tudi neskladnost s tržnimi standardi.

Na podlagi inšpekcijskih pregledov na mestih pridelave in na trgu so bile, glede na težo ugotovljenih nepravilnosti, izrečeni ustrezni ukrepi (skupno 288). V primeru prodaje krompirja, ki je bil pod karantenskim nadzorom, je bil v dveh primerih predlagan izbris imetnika iz registra, ki je bil tudi izveden. V primerih, ko so bile prvič ugotovljene nepravilnosti v zvezi z izpolnjevanjem obveznosti iz registra ali drugih pogojev po predpisih, so bila izdana opozorila po Zakonu o inšpekcijskem nadzoru in Zakonu o prekrških oziroma ureditvene odločbe za odpravo pomanjkljivosti.

Ob ugotovljeni navzočnosti karantenskih škodljivih organizmov so bili izrečeni ukrepi za preprečevanja širjenja in zatiranje: odločbe o uničenju okuženih rastlin ali ureditvene odločbe za tretiranje s FFS, odločba o prepovedi gojenja gostiteljskih rastlin (hmeljeva uvelost), o uvedbi karantenske premene, ureditev deponije (hmeljeva uvelost), razkuževanje mehanizacije. Ureditvene odločbe so bile izdane tudi za dovolitev sajenja gostiteljskih rastlin šarke po opravljenih pregledih lokacije sajenja in pripadajočih varovalnih pasov.

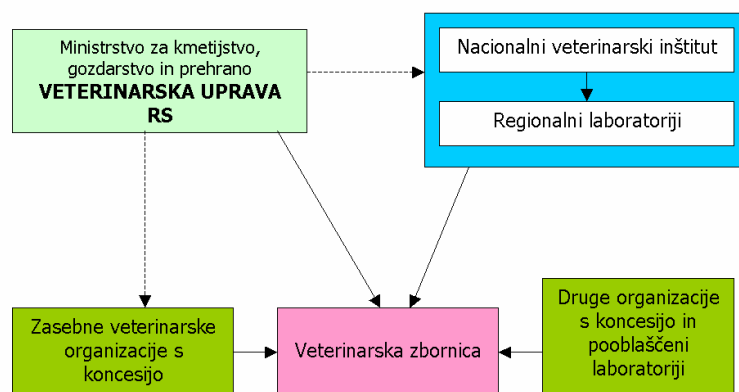
Na podlagi pravilnika o trženju materiala za vegetativno razmnoževanje vinske trte so bile izdane odločbe o potrditvi matičnih nasadov in rezi cepičev ter dovoljenja za izdajo etiket za trsne cepljenke in cepiče.

6.5 Veterinarska uprava Republike Slovenije

6.5.1 Delo in organizacijska shema delovanja VURS

Glavni urad VURS je v letu 2004 na področju veterinarstva uspešno izvedel prehod v Evropsko skupnost. Za objavo je bilo pripravljenih 68 pravilnikov, opravljeno pa je bilo tudi preko 5.000 strani strokovnih redakcij prevodov zakonodaje s področja veterinarskih predpisov EU. FVO inšpekcija je opravila osem kontrol dela veterinarske službe.

Sprejeta je bila sistemizacija Veterinarske uprave in izvedena reorganizacija mejnih veterinarskih postaj in območnih uradov. Z uveljavitvijo sistemizacije se je zmanjšano število območnih uradov iz 13 na 10. V maju 2004 so bili nekateri mejni veterinarski inšpektorji premeščeni na območne urade, hkrati pa je bilo na glavni urad premeščeno večje število veterinarskih inšpektorjev iz območnih uradov. Za nadzor nad izvajanjem zaščite živali je bila usposobljena in delno opremljena posebna mobilna ekipa.

Slika 37: Organizacijska shema delovanja VURS

Slika 38: Organogram glavnega urada VURS po sprejeti sistemizaciji

6.5.2 Notranja veterinarska inšpekcija

V Veterinarski upravi Republike Slovenije, kot pristojnem organu za opravljanje upravnih nalog in inšpekcijskega nadzorstva na področju veterinarstva, je notranja veterinarska inšpekcija organizirana v sektorju za veterinarsko inšpekcijo z 10 območnimi uradi. Območni uradi z izpostavami so kot notranje organizacijske enote na lokalni ravni organizirane za opravljanje nalog izven sedeža uprave. Neposredno opravljanje zahtevnih inšpekcijskih nalog, uradni zdravstveni nadzor in vodenje upravnih postopkov na 1. stopnji in opravljanje drugih nalog, za katere so pooblaščen, opravljajo uradni veterinarji za inšpekcijski nadzor z zahtevano univerzitetno izobrazbo VII. stopnje in zahtevanimi delovnimi izkušnjami 5 let.

Inšpekcijski nadzor v letu 2004 je bil po pripravljenem delovnem programu osredotočen na opravljanje nadzora nad izvajanjem zakonov, ki urejajo in se nanašajo na področje varovanja in zaščite zdravja živali pred kužnimi boleznimi, zagotavljanja zdravstvene ustreznosti živil, zaščite živali, veterinarske preventive v prometu, prometa in preskrbe z zdravili za rabo v veterinarski medicini, higijene in proizvodnje ter prometa z mlekom, zdravstvene ustreznosti krme in ukrepov za varstvo potrošnikov. Zakoni, ki predstavljajo osnovo za delovanje območnih uradov so:

- Zakon o veterinarstvu,
- Zakon o zaščiti živali,
- Zakon o zdravilih in medicinskih pripomočkih,
- Zakon o zdravstveni ustreznosti živil in predmetov, ki prihajajo v stik,
- Zakon o krmi,
- Zakon o živinoreji.

Z vključitvijo Slovenije v EU so bile izvedene posebne in dodatne naloge z reševanjem posameznih upravnih zadev pri odločanju o pravicah, obveznostih in pravnih koristih strank in delovanja veterinarske službe v pogojih enotnega evropskega trga po implementaciji EU

zakonodaje za veterinarske preglede na notranjem trgu ter ob uvozu iz tretjih držav in sodelovanje pri inšpekcijskih obiskih FVO.

Namen opravljanja nadzora je bil predvsem povečati učinkovitost ukrepov in zmanjšati obseg storjenih prekrškov in škod, ki jih povzročajo kršitelji predpisov s področja veterinarstva.

V celotnem obdobju se je izvajal nadzor nad izvajanjem dejavnosti javne veterinarske službe, za katero je bila pridobljena koncesija za opravljanje javne veterinarske službe, nadzor nad izvajanjem preventivnih ukrepov za zagotavljanja najmanjšega obsega varstva živali pred kužnimi boleznimi, ki so se opravljali v določenih rokih, izvajal se je sistematični nadzor živali, surovin, proizvodov, živil in krme glede vsebnosti ostankov škodljivih snovi in prepovedanih substanc ter ostankov zdravil.

V postopkih razvrstitve in registracije živilskih obratov, ki so pod veterinarskim nadzorom je veterinarska inšpekcija reševala vloge in po uradni dolžnosti opravljala naloge komisijskih pregledov živilskih in drugih obratov za odobritve o izpolnjevanju predpisanih pogojev pri razvrščanju in vpisu v register obratov ter dajala soglasja k projektni dokumentaciji za objekte.

V letu 2004 je veterinarska inšpekcija z odločbami v upravnem postopku nadaljevala z odobritvijo in vpisom v register posestev za pridelavo mleka in zbiralnic mleka z izdajo dovoljenja za oddajo mleka. Nadaljevala je z ugotavljanjem pogojev za pridobitev zdravstvenega statusa čred (govedo, ovce, koze), ki ga mora zagotavljati imetnik živali in ki bo zagotavljal promet z živalmi, proizvodi in izdelki ter podeljevala statute čred.

Za potrebe registracije oziroma vpisa v register pri VURS je inšpekcija izvajala tudi preglede trgovin za prodajo zdravil na debelo, specializiranih trgovin na drobno z zdravili za uporabo v veterinarski medicini, proizvajalcev in posrednikov na področju živalske krme in drugih obratov ter osemenjevalnih središč in rejcev, ki osemenjujejo sami.

Izvajale so se naloge nadzora prometa domačih živali, registracije prevoznikov živali, registracije zavetišč za zapuščene živali, sodelovalo se je pri postopkih strokovnega nadzora v živilskih obratih visoke kapacitete (komisije).

Pod veterinarskim inšpekcijskim nadzorom so bila zdravila, ki se uporabljajo v veterinarski medicini, ugotavljalo se je kako so izpolnjeni pogoji za opravljanje prometa na debelo z zdravili za veterinarsko uporabo, način predpisovanja in izdajanja zdravil, izjemna uporaba zdravil, vodenje evidenc v veterinarskih organizacijah in vodenje dnevnikov pri imetnikih živali, izpolnjevanje pogojev pod katerimi se lahko izjemoma uporabljajo zdravila za uporabo v humani medicini za živali, način označevanja zdravil ter vsebina navodil, kontrola evidenc izdanih zdravil za veterinarsko uporabo v lekarnah. Nadzirana je bila lekarniška dejavnost in način izdajanja veterinarskih zdravil ter izvršen nadzor nad upoštevanjem prepovedi uporabe določenih zdravil.

V okviru pristojnosti in pooblastil je bil opravljen nadzor nad izvajanjem načina identifikacije in registracije goved, premikov goved, registri goved na gospodarstvu in potnimi listi, nadzor prevoznikov živali, pregled pošilk živali, sejmišč ter nadzor izvajanja ukrepov v času karantene.

Na podlagi naključnega izbora, prijave ali suma, so bili v okviru sistematičnega nadzora opravljeni pregledi gospodarstev, za odpravo nepravilnosti pa so bili odrejeni predpisani ukrepi.

Izvajan je bil nadzor nad izvrševanjem predpisov glede izdajanja veterinarskih spričeval za živali, načinom čiščenja in razkuževanja vozil, izpolnjevanjem pogojev, ki jih morajo izpolnjevati prevozna sredstva, pošiljke in objekti ter ravnanje z živalskimi trupli in odpadki.

Veterinarski inšpektorji so opravljali uradni zdravstveni nadzor izvajanja notranjih kontrol v živilskih obratih, nad proizvodnjo živil živalskega izvora, njihovim prometom v zvezi z uvozom, izvozom, prevozom, tranzitom, skladiščenjem in prometom na debelo ter prometom s svežim neembaliranim mesom, surovimi ribami in drugimi vodnimi organizmi, ki niso

predpakirani in uporabo izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik s temi živali. Posebna pozornost je bila posvečena nadzoru nad izvajanjem preventivnih ukrepov uporabe nedovoljenih substanc (monitoring) in nadzoru v zvezi s transmisivnimi spongiformnimi encefalopatijami, izvedeno je bilo uradno vzorčenje TSE, KPK, proizvodov, izdelkov, vode ter nadzor nad ločenim zbiranjem, postopki in odstranjevanjem SRM .

Izvajala se je kontrola izvajanja ukrepov za zagotavljanje neoporečnega pregleda, zbiranja in prevoza uplenjene divjadi.

Izvajal se je nadzor nad izpolnjevanjem in zagotavljanjem predpisanih pogojev za zaščito živali pri opravljanju dejavnosti reje živali, opravljanju dejavnosti prevoza in trgovanja z živalmi, obveznosti v primerih, ko je šlo za zapuščene živali, v primerih izvajanja posegov in poizkusov na živalih, v primerih zakola živali, natovarjanju, pretovarjanju in raztovarjanju živali ter označevanju prevoznih sredstev, nadzor nad zavetišči, nadzor v specializiranih trgovinah s hišnimi in eksotičnimi živalmi.

Nadzor je bil opravljen nad izvajanjem predpisane preventive pri razmnoževanju živali, ki se nanaša predvsem na pogoje pridobivanja, zbiranja, shranjevanja in prometa s semenom, jajčnimi celicami in zarodki, ob upoštevanju predpisov o njihovi zdravstveni ustreznosti ter sistematični nadzor in spremljanje zdravja in oploditvene sposobnosti plemenjakov, kontrola izvajanja osemenjevanja , ki ga izvajajo veterinarske organizacije, kontrola na gospodarstvih in kontrola rej bikovskih mater.

Pod veterinarskim inšpekcijskim nadzorom je bilo izvajanje predpisanih pogojev pri zagotavljanju zdravstvene ustreznosti krme pri proizvajalcih in posrednikih krmil glede izpolnjevanja pogojev za proizvodnjo, promet in uporabo medicirane krme.

Izvajan je bil nadzor zdravstvene ustreznosti krme glede na vsebnost škodljivih snovi in nad uporabo prepovedanih snovi, nadzor pri proizvajalcih in posrednikih krmil.

Nadzor je bil opravljen nad uporabo aditivov, navzkrižno kontaminacijo, izdanimi veterinarskimi recepti, izvajanju notranje kontrole, nad prisotnostjo živalskih beljakovin, uporabo ribje moke in sledljivostjo, po programu pa so bili odvzeti uradni vzorci.

Kontrolirani so bili pogoji, ki jih morajo izpolnjevati proizvajalci in posredniki, ki delujejo na področju živalske prehrane in kako se izpolnjujejo predpisani pogoji pri uporabi, obdelavi, zbiranju in prevozu pomij za krmljenje prašičev.

Na področju živalskih odpadkov, je bil opravljen nadzor nad objekti za zbiranje, predelavo, obdelavo in neškodljivo uničenje živalskih odpadkov, nadzor nad zbiranjem in prevozom živalskih trupel ter delovanjem VHS službe.

Pri veterinarskih organizacijah s koncesijo, so se preverjala poročila o opravljenih delih in zahtevki za povračilo stroškov nastalih pri izvajanju storitev na podlagi podpisane koncesijske pogodbe z VURS (dela po pravilniku, izdaja veterinarskih spričeval, označevanje, registracija živali, premiki..)

Ob izvajanju neposrednega inšpekcijskega nadzorstva v letu 2004 je bilo opravljenih 71.647 pregledov. V času nadzora je veterinarska inšpekcija ob ugotovljenih nepravilnostih odredila ukrepe za odpravo nepravilnosti, izrekala prepovedi prometa z živalmi, proizvodi, surovinami, živili, krmo in odpadki, odredila usposobitev oziroma uničenje, izrekala opomine in denarne kazni na kraju samem, predlagala uvedbo postopkov o prekršku in prijavljala kazniva dejanja.

Izdanih je bilo skupaj še 1.978 soglasij k projektni dokumentaciji, k dovoljenjem za prireditve in razstave, inšpektorji so sodelovali pri 172 tehničnih pregledih, odvzetih pa je bilo v postopkih 28.547 vzorcev za analize.

V izvedbi programa dela za leto 2004 so bile izvedene tudi ustrezne oblike izobraževanja za strokovno izpopolnjevanje uradnih veterinarjev, ki so se odvijala doma in v državah EU, pri izvajanju nadzora pa je veterinarska inšpekcija sodelovala medsebojno tudi z inšpekcijskimi

in drugimi upravnimi organi ter javnimi zavodi, ki zagotavljajo strokovno podporo izvajanju zdravstvenega nadzora, izvajala pa je tudi vse aktivnosti ob obiskih inšpektorjev EU in drugih strokovnjakov na področju veterine v zvezi z izpolnjevanjem pogojev ob vstopu Slovenije v EU.

6.5.3 Mejna veterinarska inšpekcija

Po vstopu Republike Slovenije v EU je prišlo do sprememb v organizaciji in delu mejne veterinarske inšpekcije, ki je po novem organizirana v 6 mejnih veterinarskih postaj. Od tega jih je bilo 5 v funkciji in sicer:

- MVP Obrežje – cestni mejni prehod,
- MVP Jelšane – cestni mejni prehod,
- MVP Dobova – železniški mejni prehod,
- MVP Brnik – letališki mejni prehod,
- MVP Koper – luški mejni prehod,
- MVP Gruškovje – cestni mejni prehod (v funkciji v prvi polovici leta 2005).

Nadzor na mejnih veterinarskih postajah izvajajo uradni veterinarji za inšpekcijski nadzor na meji v skladu z Direktivo Sveta 97/78ES, ki določa načela, ki urejajo organizacijo veterinarskih pregledov proizvodov, ki vstopajo v Skupnost iz tretjih držav in Direktivo Sveta 91/496/EGS, ki določa načela o organizaciji veterinarskih pregledov živali, ki vstopajo v Skupnost iz tretjih držav ter s pooblastili po Zakonu o veterinarstvu (Ur.l. RS št. 33/01, 110/02, 45/04, 62/04).

V skladu z že omenjeno bazično in ostalo evropsko zakonodajo, ki se nanaša na področje mejne veterinarske inšpekcije, je prišlo do korenitih sprememb pri delu oz. postopkih mejnih veterinarskih inšpektorjev, saj se vse uvozne in tranzitne pošiljke, ki vstopajo na teritorij EU pregledujejo na mejnih veterinarskih postajah (MVP) in se praktično postopek začne in konča na enem mestu.

Tako je bilo v letu 2004 (od 01.05. – do 31.12.) na našem največjem oz. najbolj frekvenčnem mejnem prehodu Obrežje pregledanih 3.808 pošiljk, v Luki Koper 650 in na mejnem prehodu Jelšane 1.578 pošiljk, ki so bile predmet mejne veterinarske kontrole.

6.5.4 Veterinarsko javno zdravstvo

Največ dejavnosti oddelka je bilo v prvem polletju usmerjeno v pripravo osnutkov predpisov o pogojih za proizvodnjo in oddajo v promet živil živalskega izvora, ki jih je bilo treba pripraviti in uskladiti s pravnim redom EU do dneva, ko je Slovenija postala polnopravna članica EU to je do 1.5.2004. Pripravljeno je bilo 10 pravilnikov, ki jih je v prvi polovici leta izdal minister za kmetijstvo in so urejali pogoje za proizvodnjo in oddajo na trg živih školjk, svežega mesa parkljarjev in kopitarjev, svežega mesa perutnine, proizvodnjo mesnih izdelkov, proizvodnjo mletega mesa in mesnih pripravkov, mleka, proizvodov ribištva, jajčnih proizvodov, gojene divjadi in kuncev ter predpis o označevanju teh živil. Izdano je bilo tudi navodilo o sistematskem nadzoru školjk v letu 2004, ki je določilo podrobne postopke nadzora proizvodnje školjk, namenjenih prehrani ljudi. Sprejem navedenih predpisov je bil pogoj, da je lahko Slovenija po vstopu v EU enakopravno trgovala z živalskimi proizvodi na skupnem trgu.

Druga pomembna dejavnost je bila spremljanje in nadzor posodabljanja živilskih obratov v prehodnem obdobju v skladu s sprejeto zakonodajo. Skrajni konec prehodnega obdobja je bil predviden za 30. april 2004. Ker je bilo že v letu 2003 razvidno, da nekateri nosilci dejavnosti ne bodo uspeli urediti svojih obratov v predvidenem roku, je oddelek za javno zdravstvo pripravil podatke za prošnjo, ki jo je Ministrstvo za kmetijstvo naslovilo na Evropsko komisijo, v kateri je zaprosilo za podaljšanje roka uskladitve za 5 nosilcev dejavnosti oziroma za 5 obratov do konca leta 2004. To možnost so dobili samo tisti obrati, ki so imeli tehtne razloge, zakaj se v prehodnem obdobju niso uskladili s predpisi. Ti razlogi so bili predvsem težave pri

denacionalizacijskih postopkih, problemih solastništva zemljišč in objektov ter dolgotrajni administracijski postopki pridobivanja dovoljenj za gradnjo ali obnovo obrata. Komisija je prošnji ugodila in odobrila dodatni rok za pet obratov do konca leta 2004.

Kljub prizadevanjem se več obratov, ki so sicer imeli pogoje za obnovo, tudi v roku do 30.4.2004 ni uspelo uskladiti s predpisi. Zaradi tega je morala VURS skladno s predpisi omejiti kapaciteto proizvodnje v teh obratih (razen v prej navedenih 5 obratih, ki so lahko delali brez omejitev) in intenzivno spremljati proces posodabljanja teh obratov. Do konca avgusta 2004 so se vsi večji obrati uspeli uvrstiti med obrate, ki lahko neomejeno trgujejo na tržišču EU, razen šestih, ki so bili bodisi zaprti, uvrščeni med obrate manjše kapacitete ali pa obnova še traja.

Tudi v letu 2004 so inšpektorji evropskega urada za hrano in veterinarstvo (FVO) Direktorata za varstvo potrošnikov (DG Sanco) večkrat prišli na pregled. V januarju so pregledali organiziranost nadzora proizvodnje in oddaje v promet živih školjk. Ugotovili so, da smo s sprejemom predpisa, ki ureja to področje, v januarju šele začeli izvajati ta predpis. Zaradi tega je bilo potrebno izboljšati nadzor in uvesti red pri oddaji školjk na trg preko odpremnih centrov. Odobren je bil samo en center za odpremo školjk, kar je povzročalo določene težave, vendar so se problemi proti koncu leta večinoma uredili. Marca so inšpektorji preverjali položaj pri posodabljanju živilskih obratov in ugotavljali napredek približevanja evropskim standardom, obisk pa so ponovili v decembru in preverili, če je bil izpolnjen časovni plan odprave napak oziroma izvedbe izboljšav, ki ga je pripravil oddelek in je bil dostavljen FVO.

Oddelek za veterinarsko javno zdravstvo VURS je v letu 2004 organiziral več izobraževanj s področja higiene živil za uradne veterinarje, ki opravljajo nadzor v živilskih obratih, na katerih so bili predstavljeni in obrazloženi novi predpisi, sprejeti v marcu 2004.

6.5.5 Sektor za zdravstveno varstvo in zaščito živali

V prvi polovici leta 2004 je bilo delovanje sektorja usmerjeno predvsem v pripravo in usklajevanje pravnega reda Republike Slovenije s pravnim redom EU. Poleg tega je sektor pripravil primerjalne tabele za že obstoječo in na novo sprejeto zakonodajo. Sodeloval je tudi pri FVO inšpekciji, ki je v Republiki Sloveniji preverjala stanje glede bolezni živali, na Generalnem zasedanju Mednarodne organizacije za zdravje živali (OIE), TAIEX – seminarjih in od 1. maja 2004 kot aktivni član na delovnih skupinah s področja bolezni in zaščite živali na Evropski komisiji ali Svetu Evropske Unije ter Stalnem odboru za prehransko verigo in zdravje živali (SCFCAH).

Zdravstveno varstvo živali

Oddelek za zdravstveno varstvo živali, ki je oblikovan znotraj Sektorja za zdravstveno varstvo in zaščito živali spremlja gibanje bolezni živali v državi in tujini ter o tem obvešča veterinarsko in druge službe, sprejema programe, določa ukrepe za izvajanje programov obvladovanja in širjenja bolezni živali in epidemij, izdaja mesečna poročila o gibanju bolezni živali, vodi predpisane evidence, itd.

V letu 2004 je oddelek pripravil 12 mesečnih poročil o gibanju bolezni živali v Republiki Sloveniji in z njimi poleg veterinarske službe seznanil tudi druge službe v državi ter vse države Evropske unije in države, s katerimi ima Republika Slovenija medsebojni sporazum o vzajemnem obveščanju glede gibanja bolezni živali. Omenjeno poročilo je bilo mesečno pripravljeno in posredovano Mednarodni organizaciji za zdravje živali – OIE. V skladu s pravilnikom, ki določa izvajanje sistematičnega spremljanja stanja kužnih bolezni in cepljenj živali, je oddelek zbiral tudi podatke o opravljenih diagnostičnih in drugih preiskavah ter opravljenih cepljenjih.

Posebno poročilo predstavljajo podatki o pojavih stekline na območju Republike Slovenije. Izdelana so bila mesečna poročila, ki so bila poslana na uredništvo revije *Lovec* ter na WHO Collaborating Center za nadzor in preiskave s področja stekline v Wusterhausen.

Mesečno so bila izdana poročila o stanju bolezni živali v svetu (povzetki poročil OIE – Mednarodne organizacije za zdravje živali) za Veterinarske novice, v obliki brošure pa je bilo pripravljeno letno poročilo o zdravstvenem stanju živali v Republiki Sloveniji za obdobje 2002-2003.

Izvedena je bila spomladanska in jesenska akcija oralne imunizacije lisic proti steklini. V spomladanskem delu akcije, ki je potekala od 11. maja do konca maja 2004, je bilo položenih 360.000 vab. Vabe so polagali s posebej za to prirejenimi letali. V jesenskem delu akcije, ki je potekala od 1. do 28. oktobra 2004, je bilo položenih 330.000 vab. Javnost je bila o bolezni in samem poteku akcije obveščena preko sredstev javnega obveščanja (časopisi, radio in televizija).

Uspešno je bil zaključen »twinning light« projekt z Nemčijo na temo monitoringa klasične prašičje kuge, ki se je začel že v letu 2003. Projekt je bil zaključen konec marca 2004. Junija je oddelek v sodelovanju s pisarno TAIX pripravljal simulacijsko vajo v primeru izbruha klasične prašičje kuge, ki je potekala v obliki dvodnevne seminarja in tridnevne delavnice. Vaja je bila namenjena izpopolnjevanju in izobraževanju uradnih veterinarjev.

Za doseganje statusa države uradno proste določenih bolezni živali, je oddelek pripravil ustrezno dokumentacijo za brucelozo ovac in koz, brucelozo govedi, tuberkulozo in enzootsko govejo leukozo in jo posredoval na Evropsko Komisijo.

Organizirano je bilo tudi izobraževanje za uradne veterinarje na temo trgovanja z živalmi po vstopu Republike Slovenije v Evropsko Unijo.

Zaščita živali

Za izvajanje določil veljavne zakonodaje je bila z Aktom o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest v Veterinarski upravi Republike Slovenije vzpostavljena in delno opremljena mobilna ekipa veterinarskih inšpektorjev za zaščito živali, ki opravlja nadzor nad izpolnjevanjem pogojev zaščite živali pri prevozu tako v domačem, kot mednarodnem prometu.

V letu 2004 se je, skladno z letnim programom dela inšpekcije, izvajal nadzor nad izpolnjevanjem in zagotavljanjem predpisanih pogojev za zaščito živali pri opravljanju dejavnosti reje živali in trgovanja z živalmi, obveznosti v primerih, ko je šlo za zapuščene živali, v primerih izvajanja posegov in poizkusov na živalih, v primerih zakola živali, natovarjanju, pretovarjanju in raztovarjanju živali ter označevanju prevoznih sredstev.

Oddelek se je udeležil štirih sej Strokovnega sveta za zaščito živali, ki je bil ustanovljen kot svetovalno telo ministra za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in konstruktivno sodeloval pri reševanju tekoče problematike s področja zaščite živali.

6.5.6 Monitoring rezidua

V RS se sistematično izvaja spremljanje (monitoring) prepovedanih in nedovoljenih substanc ter rezidua z namenom, da se odkrije uporaba prepovedanih substanc, nedovoljena uporaba substanc in navzočnost ostankov snovi s farmakološkim delovanjem in njihovih presnovkov, ter tudi drugih snovi, ki preidejo v živalske proizvode iz okolja in lahko škodujejo človeku. Za izvajanje monitoringa Veterinarska uprava vsako leto pripravi program nadzora nad ostanki škodljivih snovi v živilih živalskega izvora in živih živalih. V monitoringu se opravljajo analize na naslednje skupine substanc: stilbeni, derivati stilbenov in njihove soli in estri, tireostatiki, steroidi, laktoni rezorcilne kisline, vključno z zeranolom, beta agonisti, ostale prepovedane substance, sulfonamidi, antibiotiki in kinoloni, antihelmintiki, kokcidiostatiki, karbamati in

piretroidi, sedativi, nesteroidna protivnetna zdravila, ostale substance, organoklorne spojine vključno s PCB, organofosforne spojine, težke kovine, mikotoksini, barvila in dioksin.

Vzorčenje se opravlja na kmetijskih gospodarstvih in v živilskih obratih, ki so pod veterinarskim nadzorom. V letu 2004 je bilo v okviru programa nadzora odvzeto in analizirano 2.254 vzorcev na 4.620 substanc. Ugotovljenih je bilo 21 pozitivnih rezultatov, od tega so bile v treh vzorcih ugotovljene substance iz skupine A (snovi z anaboličnim učinkom in nedovoljene snovi) in v osemnajstih vzorcih substance iz skupine B (veterinarska zdravila in kontaminanti okolja).

6.5.7 Monitoring zoonoz in njihovih povzročiteljev

Sistematičen nadzor nad zoonozami (bolezni oziroma okužbe, ki se naravno, neposredno ali posredno prenašajo med živalmi in ljudmi) se izvaja z namenom sistematičnega zbiranja, spremljanja, analiziranja in posredovanja podatkov o pojavu zoonoz in njihovih povzročiteljev. Program monitoringa zoonoz in njihovih povzročiteljev pripravi in izvede na področju veterinarstva Veterinarska uprava RS na področju zoonoz pri ljudeh pa ZIRS in IVZ. Skupni program se pripravi vsako leto posebej na podlagi epidemiološke situacije v Sloveniji, izvaja pa se v vseh fazah živilske verige oziroma poteka v tisti fazi ali fazah, kjer se lahko pridobi največ ustreznih podatkov glede določene zoonoze ali njenega povzročitelja. V program spremljanja je vključenih 8 bolezni oziroma njihovih povzročiteljev. Del se jih spremlja v okviru nadzora nad kužnimi boleznimi pri živalih, del v okviru veterinarsko sanitarnega nadzora v klavnici, za živila živalskega izvora pa je pripravljen poseben program vzorčenja. V letu 2004 je Veterinarska uprava po programu vzorčenja v živilih opravila 524 analiz na *Salmonelo enteritidis* in *Salmonelo typhimurium* (2 pozitivna rezultata), 246 analiz na *Listerio monocytogenes* (9 pozitivnih rezultatov), 141 analiz na *Campylobacter* spp. (24 pozitivnih rezultatov) in 188 analiz na *Yersinia enterocolitica* (0 pozitivnih rezultatov). Vzorci na *Salmonelo* spp. so bili odvzeti tudi v jatah perutnine in sicer je bilo pregledanih 129 matičnih jat (3 pozitivni rezultati), 128 jat kokoši nesnic (4 pozitivni rezultati) in 1.098 brojlerskih jat (10 pozitivnih rezultatov).

6.5.8 Sektor za mednarodne zadeve

Sektor za mednarodne zadeve pokriva naslednja področja:

- veterinarske preglede in pogoje trgovanja s tretjimi državami,
- veterinarske preglede in pogoje trgovanja med državami članicami,
- neharmonizirana področja trgovanja,
- živalske stranske proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi,
- mednarodne sporazume na področju veterinarstva.

Delo vključuje:

- pripravo nacionalne veterinarske zakonodaje in spremljanje ter sodelovanje pri pripravi veterinarske zakonodaje na vseh delovnih področjih na nivoju Skupnosti,
- pripravo navodil in obveščanje mejnih veterinarskih postaj (MVP) in območnih uradov (OU) VURS za delo na terenu,
- izvajanje »audit-a« na področju živalskih stranskih proizvodov, ki niso namenjeni prehrani ljudi in na področju dela MVP,
- pripravo in izvajanje izobraževanj na področju živalskih stranskih proizvodov, ki niso namenjeni prehrani ljudi in na področju trgovanja znotraj Skupnosti kot tudi za uvoz iz tretjih držav,
- pripravo predpisanih veterinarskih spričeval in drugih veterinarskih dokumentov za pretok blaga znotraj EU, pri vnosu oz. uvozu ter pripravo spričeval za izvoz v tretje države ter usklajevanje pogojev izvoza s tretjimi državami,
- pripravo pogojev za uvoz neharmoniziranih živali in proizvodov.

Poleg naštetega Sektor za mednarodne zadeve sodeluje z delovnimi telesi EU, pristojnimi veterinarskimi organi držav članic EU in tretjih držav ter z drugimi mednarodnimi organi s področja veterinarstva kot so OIE, WTO, FAO in WHO. Sektor sodeluje tudi v mednarodnih projektih na svojih področjih dela in jih koordinira.

Delo na mednarodnem oddelku je v letu 2004 obsegalo precej dejavnosti, ki jih lahko v grobem razdelimo na naslednja področja:

- priprava na vstop Republike Slovenije v Evropsko Unijo,
- priprava smernic in tekoča problematika s področja dela sektorja,
- priprava veterinarskih certifikatov za promet s tretjimi državami.

Priprava na vstop Republike Slovenije v EU

V prvi tretjini leta 2004 je velik del aktivnosti Oddelka za mednarodne zadeve obsegala priprava in prevzem evropske zakonodaje s področja veterinarstva v okviru priključevanja Republike Slovenije k Evropski Uniji. V času pred pristopom je potekalo intenzivno izobraževanje uradnih veterinarjev VURS za prevzem in izvajanje zakonodaje Skupnosti. Za izvajanje Uredbe (ES) št. 1774/2002 je bil v aprilu 2004 pripravljen priročnik, ki je bil kot pomoč pri izvajanju uredbe posredovan vsem OU in MVP.

Priprava smernic in tekoča problematika s področja dela sektorja

Delo Sektorja za mednarodne zadeve je po vstopu v Evropsko skupnost obsegalo predvsem pomoč uradnim veterinarjem na MVP in OU, kako izvajati zakonodajo Skupnosti s področja tega sektorja. S področja dela Sektorja za mednarodne zadeve je Veterinarska uprava organizirala precej izobraževanj, zaposleni pa so se udeleževali tudi izobraževanj v organizaciji TAIX-a.

Redakcije

Uspešno je bil zaključen projekt strokovnega revidiranja prevodov zakonodaje s področja veterinarskih predpisov EU, ki se je pričel že v letu 2002. Strokovni redaktorji, ki so revidirali prevedeno zakonodajo, so bili uradni veterinarji VURS in pa strokovnjaki z Veterinarske fakultete v Ljubljani. Strokovni redaktorji so poleg revidiranja veterinarskih predpisov sodelovali tudi pri revidiranju nekaterih predpisov, ki so v pristojnosti Ministrstva za zdravje, kakor tudi mednarodnih sporazumov.

PHARE projekti

Na Oddelku za mednarodne zadeve je potekala koordinacija PHARE projektov za področje veterine: 004-938.01 PHARE projekt »Nadgradnja informacijskih sistemov«. Gre za skupen projekt med več organi v sestavi MKGP, katerega namen je nabava računalniške opreme in informacijskih sistemov.

V sklopu PHARE projektov so bila pripravljena poročila o stanju projektov, potekali pa so tudi redni delovni sestanki z Oddelkom za Mednarodno sodelovanje in PHARE MKGP ter redni pregledni sestanki »Monitoring Report«.

FVO inšpekcije

V okvir dela oddelka sodi tudi koordinacija ter spremljanje FVO inšpekcij in usklajevanje odgovorov in komentarjev na poročila teh inšpekcij. V letu 2004 so bili v Republiki Sloveniji naslednji obiski FVO inšpekcije, ki so bili vsi uspešno izvedeni:

- 19. do 23.01.2004: inšpekcija za pregled obratov, ki proizvajajo školjke, proizvodi ribištva, jajčnih proizvodov ter perutninskega mesa in mesnih izdelkov,
- 23. do 27.02.2004: inšpekcija za oceno nadzora nad škodljivimi ostanki pri živih živalih in živalskih proizvodih,

- 01. do 05.03.2004: inšpekcija za področje živilskih obratov pod veterinarskim nadzorom in zdravstveno varstvo živali,
- 26. do 30.04.2004: inšpekcija v zvezi z mejno veterinarsko kontrolo,
- 10. do 14.05.2004: program izkoreninjenja stekline,
- 02. do 05.11.2004: inšpekcija glede nadzora pri uvozu in MVP,
- 06.12. do 10.12.2004: Inšpekcija za zdravstveno varstvo živali in živilske objekte.

Sodelovanje na delovnih telesih Sveta in Komisije

Delo Oddelka za mednarodne zadeve je vključevalo udeležbo na sestankih delovnih teles EU (Stalni odbor za prehransko verigo in zdravje živali, delovne skupine Evropske Komisije ter določeni sestanki Sveta).

Veterinarska uprava RS v skladu z Zakonom o veterinarstvu pripravlja veterinarske certifikate za promet s tretjimi državami. S certifikatom se potrdi opravljen veterinarski pregled živih živali ali živil ter izpolnjevanje veterinarskih pogojev, predpisanih z veterinarsko zakonodajo tretje države glede zadevne pošiljke. Za pripravo certifikatov je potrebno spremljati veterinarsko zakonodajo tretjih držav in vnašati spremembe v certifikate v skladu s spremembami veterinarske zakonodaje v tretjih državah. V letu 2004 je bilo do vstopa v EU pripravljenih 10 novih certifikatov za tretje države (izdanih/posredovanih na OU 2.875), po vstopu v EU pa 62 novih certifikatov za tretje države (izdanih/posredovanih na OU 14.236).

Poleg priprave certifikatov so se do vstopa Slovenije v EU v skladu s takrat veljavno veterinarsko zakonodajo izdajale odločbe o veterinarsko-sanitarnih pogojih za uvoz in tranzit živih živali ter uvoz živil, surovin in odpadkov živalskega izvora in krme. Izdanih je bilo okoli 250 takšnih odločb.

6.6 Mednarodne aktivnosti

6.6.1 Aktivnosti v okviru EU

Delovanje v okviru EU institucij

Leto 2004 je bilo v znamenju zaključnih priprav na polnopravno članstvo v EU, hkrati pa so bile aktivnosti že usmerjene k čim bolj učinkovitemu uveljavljanju slovenskih interesov v Evropski uniji, še posebej po 1. maju 2004, ko je Slovenija postala polnopravna članica.

Ena od najpomembnejših aktivnosti na področju EU zadev je bila priprava usklajenih stališč v postopku sprejemanja zakonodajnih in drugih aktov EU ter zastopanje teh stališč na zasedanjih delovnih teles EU. Predstavniki Slovenije so se že po podpisu pristopne pogodbe aprila 2003 začeli udeleževati zasedanj različnih delovnih teles EU. To delo se je v začetku leta 2004 še intenziviralo, po 1.5.2004 pa se je Slovenija polnopravno vključila v proces odločanja v okviru EU institucij.

Znotraj Evropske komisije so predstavniki MKGP v letu 2004 delovali v več kot 60 komitoloških odborih, od katerih se jih je precejšnje število sestajalo zelo redno oz. tedensko. Statistični podatki kažejo, da je na ravni odborov Komisije potekalo 574 sestankov (od tega 197 v obdobju do 1.5.2004, 377 pa po tem datumu). Predstavniki MKGP so se udeležili 422 sestankov (od tega 315 po vstopu v EU, 107 sestankov pa že v predpristopnem obdobju).

V okviru Sveta EU so predstavniki MKGP delovali v različnih delovnih telesih na treh ravneh odločanja. Na najnižji ravni odločanja so se strokovni delavci MKGP udeleževali zasedanj približno 100 različnih delovnih skupin. Po statističnih podatkih je v letu 2004 potekalo 255 sestankov različnih delovnih skupin s področja dela MKGP (od tega 98 pred vstopom Slovenije v EU, 157 pa v obdobju po vstopu), od tega so se predstavniki MKGP udeležili 98 sestankov (21 pred vstopom v EU, oz. 77 po vstopu). Ob tem je treba povedati, da so tudi za

večino preostalih sestankov strokovni delavci ministrstva pripravili stališča, ki pa so jih nato na zasedanjih zastopali predstavniki Stalnega predstavništva RS pri EU v Bruslju.

Na drugi ravni odločanja znotraj Sveta EU, ki jo predstavljajo odbori, so sestanki potekali tedensko. Predstavniki MKGP so pripravljali stališča za zasedanja Posebnega odbora za kmetijstvo, ki obravnava t.i. klasične kmetijske teme (skupne tržne ureditve, razvoj podeželja ter horizontalne vsebine), kot tudi za zasedanja Odbora stalnih predstavnikov I in II (Coreper I in II), ki obravnavata preostale vsebine s področja kmetijstva in ribištva (predvsem Coreper I, ki obravnava področje varne hrane, veterinarske in fitosanitarne vsebine in ribištvo). Poleg priprave stališč se je predstavnik MKGP udeleževal tedenskih zasedanj Posebnega odbora za kmetijstvo kot nacionalni predstavnik Slovenije (t.i. spokesman ali porte parole).

Na najvišji ravni odločanja, t.j. na ravni Sveta za kmetijstvo in ribištvo, ki se ga udeležujejo ministri, pristojni za kmetijstvo in ribištvo, so zasedanja potekala enkrat mesečno. Pred vsakim zasedanjem Sveta je ministrstvo organiziralo sestanek s socialnimi partnerji, na katerem so bila stališča, ki jih je Slovenija zastopala na zasedanjih Sveta za kmetijstvo in ribištvo, usklajena tudi s socialnimi partnerji. Prav tako so bila stališča na posebnem brifingu predstavljena predstavnikom ambasad držav članic EU v Sloveniji. Poleg rednih mesečnih zasedanj Sveta za kmetijstvo in ribištvo sta potekali v letu 2004 tudi dve neformalni zasedanji, ki sta ju organizirali državi, ki sta v letu 2004 predsedovali Svetu EU.

Za uspešno koordinacijo delovanja predstavnikov MKGP v EU institucijah je bila znotraj ministrstva že v letu 2003 vzpostavljena ustrezna notranja organizacija in koordinacija dela. V letu 2004 se je organizacija dela še nadgrajevala z uporabo novih orodij, kot je npr. EU portal (uradni informacijski sistem vlade, ki predstavlja tehnično podporo pri pripravi usklajenih stališč), ki je bil oblikovan aprila 2004. V ta namen so bila pripravljena tudi različna dodatna navodila in organizirana interna usposabljanja.

Akreditacija Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja

Slovenija se je v pogajalskih izhodiščih za pristop k EU in v državnem programu za prevzem pravnega reda EU zavezala, da bo Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP) najkasneje do vstopa akreditirana kot plačilna agencija za koriščenje sredstev Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS). Pravno podlago za akreditacijo predstavlja uredba o pogojih za akreditacijo plačilne agencije za izplačevanje sredstev Jamstvenega sklada EKUJS, sprejeta v letu 2003. Projekt priprave ARSKTRP na akreditacijo je intenzivno potekal v obdobju 2001-2003.

Pred izdajo akta o akreditaciji je bil v obdobju od decembra 2003 do marca 2004 izveden predakreditacijski pregled s strani zunanjih revizorjev, ki je potrdil izpolnjevanje pogojev, določenih v navedeni uredbi. Pregled je zajemal ugotavljanje usposobljenosti ARSKTRP za odobravanje in izvrševanje izplačil, zaščito finančnih sredstev, varnost računalniških sistemov, vodenje računovodskih evidenc in pripadajoče dokumentacije, delitev nalog ter ustreznost notranjih in drugih zunanjih kontrol v zvezi z izplačili, ki jih financira jamstveni oddelek EKUJS. Ministrstvo za kmetijstvo je v aprilu 2004 izdalo akt o začasni akreditaciji, s katerim je ARSKTRP pridobila status plačilne agencije. Omenjeni akt je agenciji omogočal začetek izvajanja izplačil za trgovinske ukrepe po 1. maju 2004. Akt o začasni akreditaciji je bil izdan zato, ker ARSKTRP do zaključka predakreditacijskega pregleda še ni imela v celoti izdelanih programskih podpor za obračun neposrednih plačil ter vseh evidenc za spremljanje izvajanja ukrepov SKP.

Za programske podpore in evidence, izdelane v obdobju po podelitvi začasne akreditacije, sta bila v mesecu juniju in septembru 2004 izvedena dva dodatna pregleda ARSKTRP za izdajo polne akreditacije. Po izvedenih pregledih je bilo ugotovljeno, da ARSKTRP v celoti izpolnjuje pogoje za podelitev polne akreditacije za izvajanje izplačil iz EKUJS, razen za upravljanje z mlečnimi kvotami. Akt o akreditaciji je bil izdan na dan 19.10.2004.

Aktivnosti, vezane na izvedbo reforme SKP

Slovenija je v letu 2004 aktivno sodelovala pri razpravah o predlogih reforme SKP v okviru delovnih teles EU. Marca 2004 je Svet kmetijskih ministrov sprejel pravne podlage, ki omogočajo izvajanje reformnih uredb, sprejetih septembra 2003 (uredba Sveta 1782/2003 in druge uredbe za posamezne skupne tržne ureditve) tudi v novih državah članicah. Tako sta bili sprejeti odločba Sveta 2004/281/EC z dne 22.3.2004 o prilagoditvi Akta o pristopu in uredba Sveta 583/2004 o dopolnitvi uredbe 1782/2003. Slednji je sledila še uredba Sveta 864/2004, saj je bil aprila 2004 sprejet t.i. drugi paket reforme, ki zajema tržne ureditve za sredozemske rastline (bombaž, tobak, oljčno olje) in hmelj. Izrednega pomena za Slovenijo v letu 2004 je bilo nadaljevanje razprave o reformi sektorja sladkorja in v juliju 2004 začeta obravnava dveh temeljnih predlogov uredb Sveta EU za izvajanje skupne kmetijske politike za obdobje 2007-2013 v okviru nove finančne perspektive: uredbe Sveta o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja in uredbe Sveta o financiranju Skupne kmetijske politike. Prav tako se je v letu 2004 začela tudi razprava o reformi tržne ureditve za sadje in zelenjavo.

Ministrstvo je pred pristopom RS k EU, torej do 1. maja 2004, sodelovalo pri sprejemanju naštetih uredb Sveta v vlogi opazovalca, kot polnopravna članica pa smo aktivno sodelovali pri sprejemu reforme za sredozemske rastline in hmelj in nato na upravljalnem odboru Komisije za neposredna plačila, kjer so bili sprejeti izvedbeni predpisi za izvajanje neposrednih plačil po standardni shemi in po shemi enotnega plačila (uredbe Komisije 795/2004, 796/2004, 1973/2004).

Kar zadeva uvedbo sprejete reforme SKP v Sloveniji, so se v letu 2004 nadaljevale pripravljalne aktivnosti. Da bi pridobili podlago za odločitve o datumu uvedbe reforme SKP in o modelu reforme v Sloveniji, je MKGP naročilo pripravo projektne naloge »Porazdelitev neposrednih plačil za kmetijska gospodarstva v primerih različnih oblik uvedbe reforme v Sloveniji«, ki je na podlagi individualnih IAKS podatkov za leto 2002 podala preliminarne izračune o učinkih različnih oblik izvedbe reforme SKP. Hkrati je potekalo stalno komuniciranje s Komisijo (tehnični sestanki, posredovanje dokumentov o predlogu modela reforme), da bi pridobili pojasnila o pravni izvedljivosti in vplivali na zakonodajne predloge Komisije za nove države članice. Sledila je priprava dokumenta o predlogu modela uvedbe reforme SKP za potrebe medresorskega usklajevanja, za usklajevanje s socialnimi partnerji, za seznanitev Državnega zbora in za sprejem odločitve s strani Vlade RS. Vlada RS je tako dne 22. julija 2004 sprejela sklep, da bo Slovenija uvedla reformo SKP na področju neposrednih plačil s 1. julijem 2007, o čemer smo uradno obvestili Komisijo in jo obenem seznanili z predlogom modela. Ker je imela Komisija zadržke glede določenih elementov predlaganega modela (povečanje nacionalne rezerve nad 3% nacionalne ovojnice), so se v drugi polovici leta nadaljevala posvetovanja s Komisijo o vsebinskem in časovnem vidiku pravne podlage za Slovenijo.

Aktivnosti, vezane na naslednjo finančno perspektivo (NFP)

Finančna perspektiva pomeni dogovor o ključnih prednostnih nalogah in okvirih proračunskih odhodkov Evropske unije za večletno finančno obdobje. Finančne perspektive ne enačimo z večletnim proračunom; podaja le zgornje meje odhodkov po posameznih skupinah odhodkov oz. (pod)poglavjih. Poglavje 2 - upravljanje in varovanje naravnih virov - vključuje skupno kmetijsko politiko, skupno ribiško politiko ter okoljsko finančne instrumente.

Zamišljeno je bilo, da bo postopek sprejemanja naslednje finančne perspektive potekal v dveh stopnjah. V prvi naj bi bil dosežen politični dogovor o razdelitvi finančnih sredstev, v naslednji pa naj bi bili sprejeti še vsi zakonodajni predlogi, preko katerih se dogovor udejanji in predstavljajo pravno podlago za njeno izvajanje. Formalna obravnava NFP se je začela v letu 2004 pod irskim in nadaljevala pod nizozemskim predsedstvom.

Obravnava NFP poteka na osnovi sporočil in zakonodajnih predlogov Komisije. Komisija je v letu 2004 predstavila dve sporočili, prvo v februarju in drugo v juliju. Slednje je spremljal tudi

prvi sveženj zakonodajnih predlogov, ki je vključeval tudi predlog uredbe Sveta o financiranju skupne kmetijske politike, predlog uredbe Sveta o podpori za razvoj podeželja Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja in predlog uredbe Sveta Evropski sklad za ribištvo.

MKGP se je v letu 2004 v pogajanja o naslednji finančni perspektivi vključevalo preko predstavnika v delovni skupini za evropske zadeve in podskupini za finančne izračune na področju kmetijstva, po vzpostavitvi nove organizacije dela na tem področju (Sklep Vlade RS z dne 25.3.2004) pa preko predstavnikov v koordinacijski skupini za pripravo stališč do NFP.

V podporo oblikovanju oz. sprejemanju stališč MKGP je Biotehniška fakulteta opravila študijo modelnih izračunov za področje skupne kmetijske politike. Ti izračuni so vključeni v model predvidenih finančnih tokov med RS in proračunom EU v naslednji finančni perspektivi.

Stališča, ki jih je MKGP zagovarjalo v pogajalskem procesu tekom leta 2004, so pretežno sovpadala s predlogi Komisije, ob tem pa je izrazilo temeljni pomislek, da je opredelitev za predlagana povečanja/zmanjša sredstev na še ne dovolj dorečenih gradnikih preuranjena. Temeljni povzetki stališč MKGP glede Poglavlja 2. Upravljanje in varovanje naravnih virov v Naslednji finančni perspektivi 2007-2013 so:

- predlagana razdelitev sredstev v okviru Naslova 2 - Upravljanje in varovanje naravnih virov: 75% sredstev za tržne ukrepe in neposredna plačila v kmetijstvu, 20% sredstev za razvoj podeželja, 2% za ribištvo, 1% za okolje in 2% za administrativne stroške,
- sredstva za tržne ukrepe in neposredna plačila so določena z Bruselskim dogovorom 2002 in vključujejo sredstva za EU-25. Sredstva za Romunijo in Bolgarijo je potrebno dodati tem sredstvom,
- področje razvoja podeželja je najbolj razvojno naravnana politika v okviru SKP, zato ga je potrebno podpreti z ustreznimi finančnimi viri; zagotovila glede zadostnega finančnega ovrednotenja ukrepov Nature 2000 so pomanjkljiva.

Državne pomoči v kmetijstvu

Skladno z Uredbo o posredovanju vsebine in poročanju podatkov o državnih pomočeh s področja kmetijstva in ribištva (Ur.l. RS, št. 74/2004) je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pristojni organ za posredovanje vsebine in poročanje podatkov o državnih pomočeh s področja kmetijstva in ribištva ter za presojo skladnosti državnih pomoči v kmetijstvu in ribištvu, ki jih ni potrebno priglasiti Evropski komisiji.

V letu 2004 je potekalo na tem področju intenzivno delo. Pripravljeni so bili podzakonski predpisi, ki urejajo to področje: Uredba o posredovanju vsebine in poročanju podatkov o državnih pomočeh s področja kmetijstva in ribištva (Ur.l. RS, št. 74/04) in Pravilnik o načinu posredovanja podatkov in poročanju o državnih pomočeh s področja kmetijstva in ribištva (Ur.l. RS, št. 106/04). V okviru priprave seznama obstoječih državnih pomoči s področja kmetijstva so bili evidentirani programi pomoči lokalnih skupnosti, vsem občinam pa so bila do meseca junija izdana mnenja glede skladnosti izvajanja ukrepov s pravnim redom EU. Izvedenih je bilo več strokovnih sestankov s predstavniki Komisije in držav članic glede izvajanja in vodenja postopkov v okviru državnih pomoči. V mesecu avgustu je bil Komisiji posredovan seznam obstoječih državnih pomoči s področja kmetijstva, pripravljen v skladu z določili pristopne pogodbe, ki ga je Komisija tudi potrdila in objavila v Uradnem listu ES (priloga 68). Za obstoječe sheme in individualne državne pomoči, kljub temu, da niso v celoti usklajene s predpisi skupnosti, velja triletno prehodno obdobje.

Konec leta 2004 je bilo, skladno z Zakonom o spremljanju državnih pomoči (Ur.l. RS, št. 37/04), Uredbo o posredovanju vsebine in poročanju podatkov o državnih pomočeh s področja kmetijstva in ribištva, Navodilom za merjenje učinkovitosti dodeljenih državnih pomoči in sklepom Vlade (marec 2004), pripravljeno poročilo o učinkovitosti dodeljenih državnih pomoči s področja kmetijstva in ribištva v letu 2003.

Priprave slovenske različice pravnega reda EU, prevajanje nacionalne zakonodaje v enega od delovnih jezikov EU, pregledovanje usklajenosti zakonodaje

V letu 2004 se je nadaljeval projekt priprave slovenske različice pravnega reda EU. Pravni red EU obsega ocenjeno 2.500 strani Uradnega lista Evropske Skupnosti primarne zakonodaje in 85.000 strani sekundarne zakonodaje (direktive, uredbe, sklepi in odločbe). V pristojnost MKGP spada med 25% in 30% vsega pravnega reda EU. Od spomladi 2002, ko se je projekt intenzivno začel izvajati, do decembra 2004 je ministrstvo opravilo strokovno redakcijo 27.000 strani Uradnega lista ES. Projekt priprave slovenske različice pravnega reda EU, ki je bil objavljen v Uradnem listu ES do dneva pristopa Slovenije k EU, se je tako konec leta 2004 zaključil, v prihodnje pa so bo nadaljevala redakcija prevodov novo sprejete zakonodaje EU.

V letu 2004 se je na novo začel projekt priprave prevajanja ključne nacionalne zakonodaje v enega od delovnih jezikov EU, in sicer je bil pripravljen seznam nacionalnih predpisov za prevajanje ter določene prioritete prevajanja. Projekt se bo nadaljeval v letu 2005. Poleg tega se je v letu 2004 nadaljevalo periodično pregledovanje usklajenosti slovenske zakonodaje s pravnim redom EU (t.i. screening), ki se nadaljuje tudi po pristopu Slovenije k EU.

Spremljanje obveznosti, ki izhajajo iz sporazuma v okviru Svetovne trgovinske organizacije

V okviru sodelovanja v Svetovni trgovinski organizaciji (WTO) so bile v letu 2004 pripravljene notifikacijske tabele s področja izvoznih nadomestil, koriščenja carinskih kvot in skupnih podpor v kmetijstvu. Predstavniki MKGP so se udeleževali EU koordinacij na temo liberalizacije trgovine s kmetijskimi proizvodi v okviru WTO. Skupaj z Ministrstvom za gospodarstvo so sodelovali na julijskem zasedanju sveta zunanjih ministrov v Ženevi in podprli stališča EU glede modalitet za nadaljnja pogajanja v okviru WTO.

6.6.2 Druge aktivnosti

Sodelovanje z državami članicami EU in z državami kandidatkami za vstop v EU se je intenziviralo v okviru različnih delovnih teles Sveta EU že v predpristopnem obdobju, ko je Slovenija na zasedanjih delovnih teles sodelovala kot opazovalka.

S področja bilateralnega sodelovanja s tretjimi državami, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano okrepilo sodelovanje s Srbijo in Črno goro, z Bosno in Hercegovino, z Makedonijo in z Albanijo. Z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in vodno gospodarstvo Republike Črne Gore je sklenilo Protokol o sodelovanju na področju kmetijstva. Protokol, ki sta ga podpisala ministra za kmetijstvo obeh držav 8. junija 2004, je pomemben prispevek in izraz pripravljenosti za krepitev sodelovanja na področju kmetijstva in živilske industrije.

Slovenija je v letu 2004 začela postopek za ratifikacijo še nekaterih mednarodnih konvencij oziroma sporazumov, med njimi tudi Konvencije za varstvo vretenčarjev, ki se uporabljajo za poskusne in druge znanstvene namene ter Mednarodne pogodbe o rastlinskih genskih virih za prehrano in kmetijstvo.

V času predsedovanja Republike Slovenije Srednjeevropski pobudi (SEP) v letu 2004 je MKGP v sodelovanju s Sekretariatom SEP, Fitosanitarno upravo RS, Inšpektoratom RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano, Centrom za razvoj kmetijstva in podeželja Jable in Pomurskim sejmom organiziral tri odmevne dogodke:

- CEI/SEP konferenco o izvajanju fitosanitarne kontrole na novih zunanjih mejah EU, Portorož, 6.-7. maj 2004,
- SEP delavnico o dobri praksi pri prenosu uporabnega znanja v kmetijstvu, 2.-3. september 2004, v času 42. mednarodnega kmetijskega sejma v Gornji Radgoni in
- Srečanje ministrov za kmetijstvo držav SEP v Mariboru, 2.-3. september 2004.

Na področju razvojne pomoči je bila Slovenija zaenkrat v kmetijstvu najbolj aktivna na tleh nekdanje skupne države: v Bosni in Hercegovini, Makedoniji ter v Srbiji in Črni gori.

V letu 2004 so bile zaključeni pilotski projekti »Prireja janjčjega mesa« v izbranih rejskih centrih na Han Pijesku in Rogatici, ter študija o vodenju in izkoriščenosti kmetijske mehanizacije v strojnih krožkih Republike Srbske, za katero se poleg Vlade Republike Srbske zanimajo tudi Evropska komisija in drugi donatorji. V okviru tehnične pomoči so strokovnjaki Kobilarne Lipica svetovali kolegom v kobilarni Vučjak v Prnjavoru pri pripravi potrebne dokumentacije za ponovno vključitev v mednarodno organizacijo LIF.

Začeti so bili tudi programi sodelovanja z Albanijo, s Hrvaško pa se pripravljajo skupni projekti v okviru programa Interreg ter dvostranskega sodelovanja pri pripravi Hrvaške za članstvo v EU.

V zadnjem času je naraslo zanimanje dolgoletnih članic EU, da bi s Slovenijo sodelovale na projektih CARDS v JV Evropi. Zanimanje so pokazale Francija, Danska, Italija, Avstrija, Nemčija in Nizozemska. Na povabilo slednje je Slovenija uspela kot mlajši twinning partner na mednarodnem natečaju za medinstitucionalno sodelovanje s srbskim ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in vodno gospodarstvo (CARDS Sr04.02/04.01).

V koledarskem letu 2004 je MKGP v okviru Organizacije za hrano in kmetijstvo pri Združenih narodih (UN/FAO):

- pripravilo in organiziralo delavnice oz. seminarje v RS in izven v okviru mednarodnih organizacij, katerih članica je Slovenija,
- koordiniralo izvedbo projektov v okviru FAO in Delovne skupine Alpe – Jadran,
- sodelovalo z Ministrstvom za zunanje zadeve na področju razvojne in humanitarne pomoči in politične multilaterale,
- sodelovalo v Komiteju za kmetijstvo FAO (stanje kmetijstva v državah, stanje prehranske varnosti, razvoj podeželja in implementacija sporazuma o živalskih genskih virih),
- sodelovalo na regionalni konferenci FAO v Montpellierju, Francija, na temo: problemi suše, degradacije zemlje,
- v okviru WFP (World Food Programme) poročalo o izpolnjevanju smernic Rimske listine in Globalnega načrta ukrepov za boj proti lakoti in revščini - Horizon 2015 po posameznih državah,
- sodelovalo na CWFS (Committee on World Food Security),
- implementiralo mednarodni sporazum o živalskih genskih virih,
- ratificiralo mednarodni sporazum o rastlinskih genskih virih,
- imenovalo nove nacionalne koordinatorje za rastlinske genske vire in živalske genske vire.

MKGP je v sodelovanju z Izobraževalnim središčem za kmetijstvo v Matangi na Madagaskarju zaključilo zadnjo fazo humanitarnega projekta dograditve centra za izobraževanje s področja kmetijstva.

7 RIBIŠTVO

7.7 Morsko ribištvo in ribogojstvo

Leto 2004 je ribištvo zaznamoval vstop Slovenije v polnopravno članstvo v EU. S 1. majem 2004 se je v Sloveniji pričela v polni meri izvajati Skupna ribiška politika EU.

V zvezi s tem so bile opravljene naslednje poglavitne naloge:

- obnovljena so bila dovoljenja za opravljanje gospodarskega morskega ribolova;
- vzpostavljena je bila evidenca ribiških plovil, ki je po vstopu postala sestavni del Registra ribiških plovil Skupnosti (*Community Fleetregister*);
- odločeno je bilo, da Zavod za ribištvo Slovenije prevzame tudi javne naloge s področja morskega ribištva, prvenstveno glede obveznosti zbiranja in obdelave podatkov in informacij s področja ribištva in začne vzpostavljati poročevalski sistem, ki bo zadostil vsaj minimalnim zahtevam obveznosti Slovenije do organov EU;
- pričelo se je s črpanjem sredstev iz evropskega Finančnega instrumenta za usmerjanje ribištva (FIUR) v sklopu Enotnega programskega dokumenta (EPD) in njegovega programskega dopolnila, ki za ribištvo določata dva strukturna ukrepa: obnova ribiške flote in ribogojstvo;
- vzpostavil se je sistem izplačevanja ukrepov ribištva na Agenciji RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

V letu 2004 je ponovno značilno zmanjšanje ulova morskih rib. Največje zmanjšanje je izraženo pri ulovu malih pelagičnih rib, ki je v skupni morski proizvodnji zastopan le še z 58%. V letu 2003 je bil ulov teh rib, predvsem sardel in sardonov 851,1 ton, v letu 2004 pa le še 637,9 tone.

Bolje je le v ribogojškem delu morskega ribištva, v katerem je proizvodnja narasla iz 206,2 tone v letu 2003 na 277,2 tone v letu 2004. Proizvodnja školjk v školjčičih je narasla v letu 2004 za 28,6 tone. Povečanje proizvodnje v ribogojstvu gre predvsem na račun ureditve vodnih pravic (koncesij) za gospodarsko rabo morskih voda za vzrejo za trg v letu 2004 na podlagi novih predpisov o vodah.

Preglednica 78: Ulov morskih rib, glavonožcev, rakov in školjk; 1998-2004 (v tonah)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Indeks 2004/03
Ribe skupaj	2.035,3	1.820,2	1.668,9	1.548,1	1.441,9	1.087,1	862,2	79,3
Pelagične ribe	1.870,7	1.712,0	1.537,4	1.346,9	1.317,5	851,1	637,9	75,0
Pridnene ribe	164,6	108,2	131,5	201,1	124,4	260,0	224,3	86,3
Glavonožci in raki	33,1	27,9	32,7	135,7	53,7	68,4	64,1	93,7
Školjke	44,2	37,1	44,6	90,6	84,1	138,2	166,8	120,7
Skupaj	2.112,6	1.885,2	1.746,2	1.774,3	1.579,7	1.293,6	1.093,1	84,5
Od tega iz gojišč	153,5	102,1	116,2	153,8	119,9	206,2	277,2	134,4

Vir: SURS

7.8 Sladkovodno ribištvo

Na področju sladkovodnega ribištva so se v letu 2004 za skupno 270 ton povečale proizvodne zmogljivosti za vzrejo salmonidnih vrst rib za trg, nadaljevala pa se je tudi izgradnja predelovalnih zmogljivosti v skladu z veterinarsko-sanitarnimi predpisi.

Zaradi sorazmerno velike ponudbe vseh vrst rib in ribjih proizvodov, kar je posledica vstopa Slovenije v EU, je tudi povečana tržna konkurenca. Zelo se je izboljšala preskrbljenost trga,

ker je sedaj slovenski trg del skupnega trga z ribami in ribiškimi proizvodi EU in se dobava sladkovodnih rib iz drugih držav članic EU ne šteje več za uvoz.

Preglednica 79: Ulov in vzreja sladkovodnih rib; 1997-2004 (v tonah)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Indeks 2004/03
Športni ribolov	280	251	226	229	207	226	218	209	95,9
Ribogojnice	790	755	1.104	1.084	1.107	1.168	1.148	1.297	113,0
Salmonidne ribe	535	623	837	879	869	920	895	1.027	114,7
Ciprinidne ribe	255	132	267	205	238	248	253	270	106,7
Skupaj	1.069	1.006	1.330	1.313	1.314	1.394	1.366	1.506	110,2

Vir: SURS

V primerjavi z letom 2003 je v letu 2004 nekoliko zmanjšan ulov iz športnega ribolova v celinskih vodah. Vzroki so še nadalje v upadanju članstva v ribiških družinah in v še vedno velikih škodah, ki jih na populacijah rib vsa zadnja leta povzročajo ribojede ptice, zlasti veliki kormoran.

Na podlagi Uredbe o uvedbi finančnih intervencij za ohranjanje in razvoj morskega in sladkovodnega ribištva 2004-2006 (Ur.l. RS, št. 25/04) je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano tudi v letu 2004 finančno podprlo ribištvo.

Preglednica 80: Proračunska sredstva za ribištvo; 2003 in 2004

	Izplačano (000 SIT)		Indeks 2004/03
	2003	2004	
Javni zavod za ribištvo Slovenije (PP 4265)	50.605	69.850	138,0
Varstvo naravnih virov v ribištvu (PP 2553)	10.981	15.000	136,6
Izgradnja informacijskega sistema ribištva (PP 2082)	-	12.000	-
Vzpostavitev in vodenje evidence ribiških plovil (PP 2059)	-	12.000	-
Ukrepi v morskem ribištvu in ribogojstvu (PP 1859)	52.246	-	-
Sladkovodno ribogojstvo (PP1449)	27.098	-	-
Skupaj	140.930	108.850	77,2

Vir: MKGP

8 GOZDARSTVO

8.1 Stanje in razvoj gozdov

8.1.1 Površina gozdov, lesna zaloga in posek lesa

Površina gozdov

Ob upoštevanju podatkov v na novo izdelanih načrtih gozdnogospodarskih enot za leto 2004 se je površina gozdov v Sloveniji v primerjavi z letom 2003 povečala za 5.988 ha in obsega 1.163.812 ha ali 57,4% površine Slovenije. Pri tem pa moramo upoštevati, da izračuni slonijo na podatkih, ki so v povprečju stari pet let. Najbolj ažuren podatek o skupni površini gozdov (na kateri je dejanska raba gozd) je iz evidence rabe zemljišč, ki izkazuje za leto 2004 1,212 milijona ha gozdov oziroma 60% površine Slovenije. Glavni vzrok za povečanje površine gozdov je še vedno zaraščanje kmetijskih površin v območjih, ki so manj primerna za kmetijsko obdelavo.

V primestnih območjih in v območjih intenzivnega kmetijstva se pritisk na gozd in gozdni prostor zmanjšuje. V letu 2004 je bilo posegov v gozdove 463, s skupno površino 211 ha, kar je manj, kot je povprečje za zadnje desetletje (237 ha). V strukturi posegov v gozd in gozdni prostor je na prvem mestu infrastruktura (40,3% površine vseh posegov), na drugem mestu je drugo (36,6% površine vseh posegov) in na tretjem urbanizacija (12,8% površine vseh posegov).

Nezakonitih posegov v gozd in gozdni prostor je bilo v letu 2004 nekoliko manj kot leto poprej, in sicer 86 (v letu 2003: 104), njihova skupna površina pa je znašala 5,83 ha, kar je najmanj v preteklih petih letih (leta 2003: 52,60 ha, leta 2002: 27,70 ha, leta 2001: 35,05 ha, leta 2000: 13,12 ha). Največ nezakonitih posegov beležimo, tako kot v preteklem letu, v kmetijstvu (3,55 ha) in urbanizaciji (1,23 ha).

Preglednica 81: Krčitve gozdov po vzrokih; 1994-2004

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Infrastruktura (ha)	208	88	103	84	102	121	45	47	63	38	85
Urbanizacija (ha)	36	31	23	38	16	42	34	103	27	28	27
Kmetijstvo (ha)	92	70	86	72	73	68	83	71	82	51	22
Drugo (ha)	64	66	35	31	37	81	27	19	106	65	77
Skupaj (ha)	401	255	247	225	228	312	189	240	278	182	211
Indeks 1994 =100	100	64	62	56	57	78	47	59	69	45	53

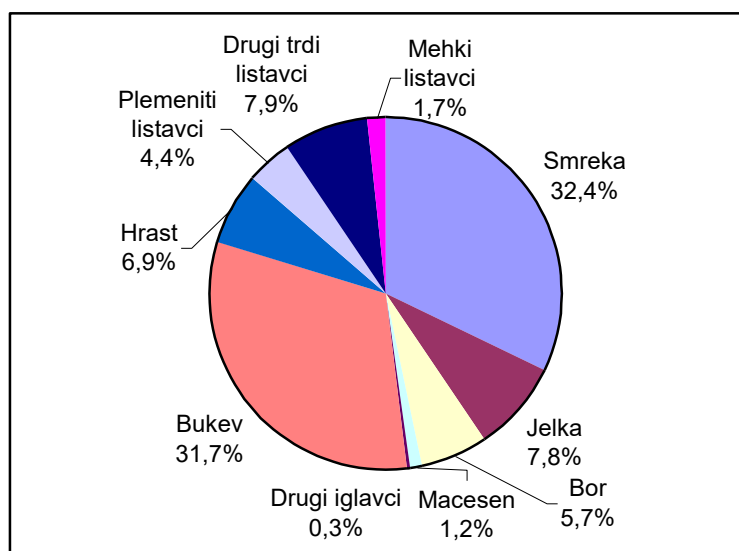
Vir: ZGS

Lastništvo gozdov

Zaradi denacionalizacije se še vedno precej intenzivno spreminja lastniška struktura slovenskih gozdov. Analiza ob izdelavi gozdnogospodarskih načrtov območij za obdobje 2001-2010 je pokazala naslednjo strukturo: zasebni gozdovi fizičnih oseb – 71%, zasebni gozdovi pravnih oseb – 1%, državni gozdovi –26 % in občinski gozdovi – 2%.

Lesna zaloga

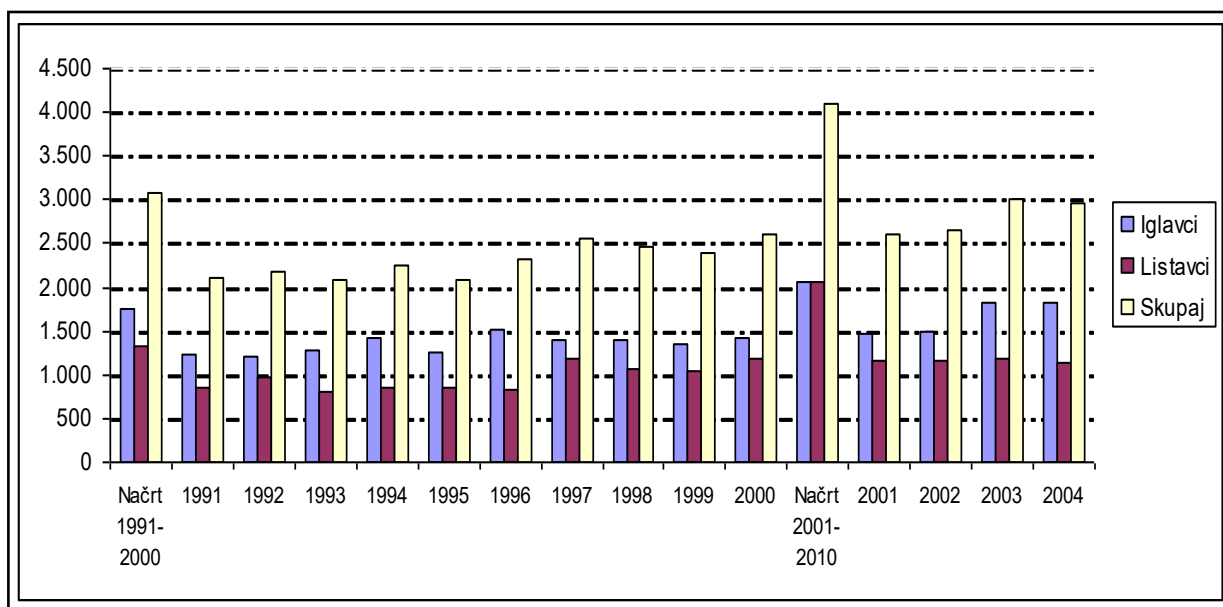
Ob upoštevanju podatkov iz gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot, ki jih je izdelal Zavod za gozdove Slovenije v letu 2004, se je lesna zaloga v skupnem obsegu povečala za 2,73% in znaša 293,5 milijonov m³ oziroma 252,2 m³ na hektar. Razmerje med iglavci in listavci v lesni zalogi je 47 : 53. Tekoči letni prirastek znaša 7,4 milijona m³ ali 6,30 m³ na ha (višji za 1,59%), od tega 3,3 milijona m³ pri iglavcih in 4,1 milijona m³ pri listavcih.

Slika 39: Struktura lesne zaloge po drevesnih vrstah v letu 2004 (Vir: ZGS)

Posek lesa v gozdovih

V slovenskih gozdovih je bilo v letu 2004 posekano 2.957.997 m³ drevja, od tega 1.820.390 m³ iglavcev (1,3% manj kot v letu 2003) in 1.137.607 m³ listavcev (3,9% manj kot v letu 2003). Posek se je v primerjavi z letom 2003 zmanjšal za 1,6% in še vedno zaostaja za možnim posekom po gozdnogospodarskih načrtih gospodarskih enot (posek je dosegel 71% možnega poseka). Nadaljuje se trend nerealiziranega poseka v zasebnih gozdovih, predvsem v mlajših razvojnih fazah. Glavni vzroki so neekonomičnost pridobivanja tanjših sortimentov, padanje cen lesa in razdrobljenost gozdne posesti.

Slika 40: Gibanje poseka v gozdovih; 1991-2004 (v tisoč m³, vir: ZGS)

Struktura poseka po debelini dreves je bila v letu 2004 enaka kot v letu 2003. Nadaljuje se tendenca zmanjšane poseka v najnižjih debelinskih razredih, ki jo povzročajo cene tanjših gozdnih lesnih sortimentov, ki ne pokrivajo stroškov.

Delež sanitarnega poseka, upoštevajoč tudi delež posekanega oslabelega drevja ob rednem poseku, je v letu 2004 znašal visokih 35,7% (posledica kalamitete smrekovih podlubnikov).

8.1.2 Varstvo, obnova in nega gozdov

Varstvo gozdov

Sanitarni posek v letu 2004 je s 1.055 tisoč m³ predstavljal malo manj kot 36% celotnega poseka. Izjemno visoke poletne temperature in suša v letu 2003 so se odrazile v povečanem številu s podlubniki napadenih smrek in smrekovih sestojev tudi v letu 2004. Insekti (predvsem podlubniki) so bili z 54% tudi najpogostejši vzrok za sanitarni posek, sledijo posek zaradi vetra s 15% in bolezní gozdnega drevja (glivične bolezni) s 13% od celotnega sanitarnega poseka.

Preglednica 82: Sanitarni posek; 1994-2004

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Iglavci (tisoč m ³)	677	487	892	652	459	463	404	386	455	853	922
Listavci (tisoč m ³)	118	101	164	472	192	193	149	119	110	123	134
Skupaj (tisoč m³)	795	588	1.056	1.124	651	656	553	505	565	976	1.055
Delež poseka (%)	36	28	46	44	26	27	21	19	21	32	36

Vir: ZGS

Obseg opravljenih varstvenih del je bil v letu 2004 podobno kot v letu poprej med najvišjimi v zadnjem desetletju in sicer predvsem zaradi varstva pred podlubniki. Za obvladovanje podlubnikov je bilo v letih 2003, 2004 porabljenih približno 3-krat več dni kot v preteklih letih.

Preglednica 83: Obseg opravljenih varstvenih del v gozdovih; 1996-2004

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Varstvo pred divjadjo (dni)	7.007	9.180	8.713	10.598	9.579	8.154	6.492	6.694	5.484
Varstvo pred podlubniki (dni)	1.895	2.295	2.353	3.021	2.958	2.749	3.732	10.943	10.756
Varstvo pred požari (dni)	427	556	779	1.412	1.038	1.092	1.901	2.130	1.949
Drugo varstvo (dni)	16.286	417	-	4.978	0	0	0	0	1.414

Vir: ZGS

Število požarov je v letu 2004 v primerjavi s prejšnjim letom močno upadlo in sicer iz 224 na 51 gozdnih požarov. Opožarjena površina se je močno zmanjšala in sicer iz 2.100,14 ha v letu 2003 na 138,17 ha v letu 2004 in je pod dolgoletnim povprečjem, ki za obdobje 1991-2003 znaša 646 ha. Poglavitni vzrok za nastanek požarov še naprej ostaja človeški faktor. Največ požarov nastane zaradi nepazljivosti in malomarnosti ljudi.

Preglednica 84: Število gozdnih požarov in površina pogorišč; 1991-2004

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Število požarov	66	113	211	68	25	50	59	151	53	98	65	60	224	51
Površina pogorišč (ha)	658	420	1.453	913	260	288	383	725	433	265	340	161	2.100	138

Vir: ZGS

Obnova in nega gozdov

Obseg opravljenih negovalnih del v letu 2004 se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal za 4% in je med najnižjimi v zadnjih 8 letih. V primerjavi s planom iz letnega programa negovalnih del je realizacija 64% (v letu 2003: 63%) in sicer v zasebnih gozdovih 60% (v letu 2003: 50%), v državnih 71% (v letu 2003: 84%). Glede na gozdnogospodarske načrte gozdnogospodarskih enot je realizacija negovalnih del 52%. Razlogi za premajhno stopnjo realizacije gojitvenih del ostajajo isti: premajhna proračunska sredstva za sofinanciranje vlaganj v gozdove in lastniki gozdov, ki teh del zaradi različnih vzrokov niso zmožni sami opraviti, ali pa niso dovolj dobro organizirani za njihovo izvedbo. Vrednost sofinanciranja pokriva premajhen del izvajalčeve cene. K 10% večji realizaciji nege v zasebnih gozdovih v primerjavi s preteklim letom so pripomogla dodatna sredstva za nego iz evropskih skladov in novi Pravilnik o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove, ki je bolj primerno ovrednotil

vrednost dnine in s tem finančnega vložka s strani države na enoto dela. Nižja stopnja realizacije nege v državnih gozdovih v primerjavi z letom 2003 je predvsem posledica obsežnih varstvenih del za zatiranje podlubnikov, ki so jih morala prednostno izvesti gozdarska podjetja, ki gospodarijo z državnimi gozdovi in tako fizično niso zmogla realizirati načrtovanih negovalnih del. Stopnja realizacije letnega programa naravne obnove gozdov je bila 69%, obnove s sadnjo in setvijo pa 77%.

Preglednica 85: Opravljena gojitvena dela; 1992-2004

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Obnova (ha)	2.003	1.287	1.183	1.239	1.001	1.869	2.024	2.411	2.455	2.257	1.958	2.031	2.123
- od tega umetna	-	643	603	772	610	910	862	1.088	1.017	840	678	767	972
Nega (ha)	11.781	7.213	8.738	9.503	7.504	10.425	9.920	11.190	12.791	11.078	8.587	8.905	8.581

Vir: ZGS

Preglednica 86: Struktura obnove in nege gozdov; 2002-2004

	Program (ha)			Realizacija (ha)			Indeks realizacije (program = 100)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Vrsta dela									
- priprava sestoja	1.489	1.664	1.657	1.293	1.264	1.150	87	76	69
- priprava tal	295	279	365	215	242	331	73	87	91
- saditev in setev	564	564	834	450	525	642	80	93	77
Skupaj obnova	2.348	2.507	2.856	1.958	2.031	2.123	83	81	74
- obžetev	2.036	1.914	1.766	1.584	1.500	1.412	78	78	80
- nega mladja	2.025	2.153	1.935	1.334	1.343	1.316	66	62	68
- nega gošče	4.307	4.602	4.374	2.566	2.862	2.827	60	62	65
- redčenja (I. in II.)	5.353	5.363	5.329	3.102	3.200	3.026	58	60	57
Skupaj nega	13.721	14.032	13.404	8.587	8.905	8.581	63	63	64
Skupaj gojitvena dela	16.069	16.539	16.260	10.545	10.936	10.704	66	66	66

Vir: ZGS

8.1.3 Dela na gozdnih prometnicah

Dolžina gozdnih cest je zaradi njihovega razmejevanja z občinami (prenos gozdnih cest med lokalne in tudi regionalne ter na drugi strani prenos občinskih cest v gozdne) in manj zaradi novogradenj, dinamična kategorija. Poleg tega pa so bile v letu 2004 gozdne ceste iz »gozdov, ki so lahko predmet denacionalizacije«, prenesene v zasebne in državne gozdove. Tako je oblikovan tudi proračun za leto 2005, ki ne obravnava več ločeno prej omenjenih cest. V dopolnjenem katastru gozdnih cest je bilo na dan 31.12.2004 evidentiranih skupaj 12.624 km gozdnih cest (8.309 km v zasebnih gozdovih in 4.315 km v državnih gozdovih).

Izpad proračunskega denarja v letu 2004, namenjenega gradnji gozdnih cest, se je odrazil v dolžini novozgrajenih cest, ki je ob že tako nizkih številkah iz preteklih let, v letu 2004 še nižja. V vseh gozdovih je bilo zgrajenih 8 km novih ter rekonstruiranih 22 km gozdnih cest.

Sorazmerno majhna realizacija novogradenj in rekonstrukcij gozdnih cest jasno kaže na potrebo, da bi bilo potrebno tudi z rednim sofinanciranjem iz sredstev proračuna RS povečati interes lastnikov gozdov za izboljšanje odprtosti gozdov s cestami in s tem za zmanjšanje stroškov gospodarjenja.

Gradnja gozdnih vlak se je v letu 2004 v primerjavi s preteklim letom malenkostno zmanjšala in sicer na račun zasebnih gozdov. Obseg rekonstrukcij gozdnih vlak pa je ostal na ravni iz preteklega leta.

Preglednica 87: Gradnja in rekonstrukcija gozdnih vlak; 1996-2004

Dolžina v km	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Zasebni gozdovi									
- novogradnje	97,2	276,2	133	129,3	129,8	163,5	148,2	153,2	145,8
- rekonstrukcije	69,3	177,8	75,4	73,4	101,2	126,6	108,2	128,3	101,5
Gozdovi v postopku denacionalizacije									
- novogradnje	35,1	6,7	6,2	0,4	1,7	0,7	0,2	0,6	
- rekonstrukcije	2,4	0,0	0,0	0,0	1,5	2,7	0,5	0,0	
Državni gozdovi									
- novogradnje	301,7	132,2	165,6	197,4	223,2	247,6	225,6	219,5	220,3
- rekonstrukcije	156,7	57,7	68,7	96,2	105,8	162,5	142,0	176,1	204,4
Skupaj									
- novogradnje	434,0	417,3	304,8	327,1	354,7	411,7	374,1	373,3	366,1
- rekonstrukcije	228,8	235,5	144,1	169,6	208,5	291,8	250,8	304,4	305,9

Vir: ZGS

Sistem financiranja vzdrževanja gozdnih cest je tudi v letu 2004 pokazal, da je mogoče s koordinacijo in enotnim programiranjem z razpoložljivimi sredstvi napraviti največ. Seveda je bilo tudi v tem letu zagotovljeno bistveno manj finančnih sredstev za vzdrževanje, kot bi bilo potrebno (na podlagi opravljenih kalkulacij le 37%). Na 1 km gozdne ceste je bilo v letu 2003 zagotovljeno skupaj 74.137 SIT, za optimalno vzdrževanje pa bi se moralo zagotoviti 203.000 SIT.

Preglednica 88: Pregled strukture virov za financiranje vzdrževanja gozdnih cest; 1995-2004

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Skupaj	(mio SIT)	877	845	840	880	915	895	898	888	916	927
Proračun RS	(%)	18	30	32	31	36	35	31	29	26	26
Lastniki gozdov	(%)	21	33	30	39	49	51	51	51	50	49
Sklad KZGRS	(%)	40	21	19	13	3	4	5	4	6	5
Občine	(%)	12	9	13	9	8	8	11	15	18	20
Zavarovanje	(%)	8	4	1	4	4	2	2	1	0	0
Drugo	(%)	1	3	4	4	0	0	0	0	-	-

Vir: ZGS

Skupno so se razpoložljiva sredstva za vzdrževanje v primerjavi z letom 2003 malenkostno povečala, zahvaljujoč predvsem povečanemu financiranju občin, inflacija pa razpoložljiva sredstva realno zmanjšuje. Tudi tako majhni trendi zmanjševanja sredstev pa se ne bi smeli dogajati, če se hoče zagotoviti vzdrževanje gozdnih cest na dosednji ravni, ki je komajda zadovoljiva.

8.2 Gozdni lesni sortimenti in druge gozdne dobrine

8.2.1 Gozdni lesni sortimenti

Obseg pridobljenih gozdnih lesnih sortimentov je v letu 2004 ostal praktično na ravni iz leta 2003. V primerjavi s preteklimi leti se je v zadnji dveh letih za več kot 10% povečala proizvodnja sortimentov iglavcev, predvsem na račun povečane proizvodnje hlodovine iglavcev. Največji padec v primerjavi z letom poprej beležimo v proizvodnji drugega industrijskega lesa (54%) in celuloznega lesa (50%). Najbolj pa se je povečala proizvodnja drv (100%). To dejstvo je posledica pomanjkljive spremljave proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov, saj nimamo natančnih podatkov predvsem o namenih uporabe posekanega drobnega lesa.

Proizvodnja v državnih gozdovih je v letu 2004 (970.357 m³) ostala na ravni iz leta 2003. V sortimentni strukturi se je v primerjavi z letom 2003 zanemarljivo zmanjšala proizvodnja sortimentov listavcev (na 374.719 m³) in povečala proizvodnja sortimentov iglavcev (na 595.638 m³).

Prodaja drobnih gozdnih lesnih sortimentov je tudi v letu 2004 zaradi nizkih cen na trgu ostala težavna, kakovostnih sortimentov predvsem listavcev pa ni bilo težko prodati. Za prodajo drv je bila v letu 2004 značilna rast zanimanja. Cene gozdnih lesnih sortimentov, če upoštevamo inflacijo, imajo še vedno neugoden trend stagnacije oziroma padanja. Tudi v letu 2004 še naprej, podobno kot v preteklih letih, ostaja slaba plačilna disciplina kupcev gozdnih lesnih sortimentov, ki ob stagniranju cen generira dodatne probleme v poslovanju proizvajalcev gozdnih lesnih sortimentov.

Preglednica 89: Gozdni lesni sortimenti, pridobljeni v Sloveniji; 2002- 2004 (000 m³)

	2002			2003			2004		
	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj
Hlodovina	844	320	1.164	939	352	1.291	1.107	265	1.372
Celulozni les	323	91	414	452	120	572	210	73	283
Drug industrijski les	105	320	425	158	211	369	114	57	171
Drva	0	280	280	0	359	359	125	600	725
Skupaj	1.272	1.011	2.283	1.549	1.042	2.591	1.556	995	2.551

Preglednica 90: Cene gozdnih lesnih sortimentov na domačem trgu; 1996-2004 (SIT/m³)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Indeks 2004/03
Hlodovina										
- iglavci	9.100	10.200	11.500	11.100	11.500	11.500	11.500	11.500	11.600	101
- bukev	8.640	9.600	11.700	11.700	12.700	11.500	11.500	12.600	12.600	100
- hrast	11.150	11.500	14.300	14.500	15.000	14.500	14.500	23.900	22.000	92
- drugi trdi listavci	9.740	9.050	10.500	10.300	10.750	12.300	12.300	12.300	12.500	102
- drugi mehki listavci	8.525	7.200	8.300	8.500	9.350	11.500	11.500	11.500	11.700	102
Celulozni les iglavcev	4.300	3.800	4.050	4.027	4.200	4100	4100	4.400	4.200	95
Drva	4.300	3.700	3.800	4.000	4.800	5.200	5.200	5.200	5.300	102

Vir: Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS

Evropska carinska tarifa, katero smo prevzeli ob vstopu v EU, omogoča razlikovanje med hlodovino in ostalim oblikom dolžinskim lesom, kar v preteklosti ni bilo mogoče. Z vstopom smo uvedli tudi novo statistično raziskovanje »Intrastat«, ki nadomešča dosedanje podatke, ki jih je zbiral carina in sicer o blagovni menjavi med Slovenijo in ostalimi članicami Evropske unije. V preglednici 91 in 92 so prikazani podatki o celotni zunanji trgovini Slovenije, tako s članicami EU, kot tudi ostalimi državami. Iz zbranih podatkov je možno ugotoviti, da uvoz po količini za 61%, po vrednosti pa kar za 132% presega izvoz, da izvoz po vrednosti ostaja na ravni iz leta 2003, po količini pa je manjši za 17%. Uvoz je v primerjavi z letom 2003 po vrednosti večji za 22% in po količini za 6%.

V strukturi izvoza se je v primerjavi z letom 2003 prepolovil izvoz oblega lesa bukve, za 154% pa se je povečal izvoz hlodovine smreke/jelke. Struktura uvoza se v primerjavi z letom 2003 ni bistveno spremenila. Okoli 75% celotnega uvoza predstavljata celulozni in drug industrijski les smreke, jelke in bukve, preostalo četrtino pa predvsem hlodovina listavcev višje kakovosti. Na podlagi podatkov o povprečnih izvoznih/uvoznih cenah hlodovine drevesnih vrst, s katerimi je bilo opravljeno največ prometa (smreka, jelka, bukev) lahko sklepamo, da se izvažajo predvsem hlodovina povprečne kakovosti, uvažajo pa hlodovina najvišje kakovosti. Uvozne cene so namreč za več kot 3-krat višje kot izvozne. Na drugi strani pa predvsem za potrebe celulozne industrije uvozimo velike količine celuloznega in drugega industrijskega lesa po nizkih cenah.

Preglednica 91: Zunanja trgovina z gozdnimi lesnimi sortimenti; 2003 in 2004

	Izvoz 2003		Uvoz 2003		Izvoz 2004		Uvoz 2004	
	m ³	000 \$	m ³	000 \$	m ³	000 \$	m ³	000 \$
Obli les	306.844	15.426	484.414	34.284	243.141	14.897	504.245	41.338
- Iglavci	84.242	4.188	227.814	10.310	108.938	5.541	248.896	11.918
- Listavci	222.536	11.238	256.600	23.974	134.156	9.357	255.349	29.421
Les za kurjavo	77.761	2.867	1.099	60	75.758	3.202	10.932	574
Obli les in les za kurjavo	384.605	18.294	485.513	34.344	318.899	18.100	515.177	41.913

Vir: SURS

Preglednica 92: Zunanja trgovina in povprečne cene gozdnih lesnih sortimentov izbranih drevesnih vrst; 2003 in 2004

	Izvoz 2003		Uvoz 2003		Izvoz 2004		Uvoz 2004	
	m ³	\$/m ³	m ³	\$/m ³	m ³	\$/m ³	m ³	\$/m ³
Hlodovina								
Smreka/jelka	19.848	48	583	266	50.434	54	2.124	194
Bor	78	59	795	112	474	49	537	220
Bukev	104.911	47	51.989	161	56.369	58	49.210	158
Hrast	8.230	171	13.256	195	8.929	206	10.745	215
Celulozni in drug industrijski les								
Smreka/jelka	1.621	68	222.860	43	6.666	48	243.496	44
Bor	1.588	19	435	129	71	34	95	371
Bukev	60.078	33	122.088	31	38.000	38	121.000	36
Hrast	1.557	56	0	0	583	69	764	178

Vir: SURS

8.2.2 Gobe

V letu 2004 je bil odkup gob iz gozdov v primerjavi s predhodnim letom več kot 4-krat manjši in sicer na račun zmanjšane odkupa štorovk. Najbolj se je povečal odkup črnih trobent (500%), vendar je odkupljena količina teh v primerjavi z odkupom v preteklem desetletju majhna. Odkup ostalih vrst gob je približno na ravni iz predhodnih dveh let. Štorovke, jurčki in črne trobente v odkupu v letu 2004 predstavljajo 86%.

Preglednica 93: Odkup svežih gob po vrstah v obdobju 1994-2004 (v tonah)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Jurčki	552	97	26	4	235	79	137	111	17	5	7
Štorovke	239	442	294	443	435	223	346	190	80	140	18
Črne trobente	124	111	82	1	36	24	10	1	1	0	5
Ježki	129	73	55	12	43	28	5	2	3	0	1
Lisičke	248	200	65	126	82	92	5	9	3	1	1
Druge vrste gob	15	6	6	1	8	1	2	4	1	2	3
Skupaj sveže gobe	1.307	929	528	587	839	447	505	317	104	148	35

Vir: MOP ARSO

Skupna količina odkupljenih gob v letu 2004 je na ravni iz let 2002 in 2003, če izvzamemo odkup štorovk. Tak padec odkupa v zadnjih treh letih je pripisati tako slabšim rastnim sezonam (suša 2002, 2003), kot tudi spremenjenim predpisom, ki posameznikovo dejavnost nabiranja gozdnih sadežev za prodajo obravnavajo kot osebno dopolnilno delo.

8.2.3 Gozdno semenarstvo in drevesničarstvo

Z gozdnim semenarstvom in drevesničarstvom se danes v Sloveniji ukvarjajo naslednji dobavitelji, ki so vpisani v register dobaviteljev pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano:

- Semesadike Mengeš d.d. (S. sadike), Mengeš,

- Omorika d.o.o., Drevesnica, Muta (Omorika),
- Gozdno in lesno gospodarstvo Murska Sobota d.d. (GLG), Murska Sobota,
- Drevesnica Štivan d.o.o. (Štivan), Prestranek,
- Hortikultura, plantaže in gradnje (HPG), d.o.o. Brežice,
- Zavod za gozdove Slovenije (ZGS), Ljubljana.

Dobavitelji se ukvarjajo (Zakon o gozdnem reprodukcijskem materialu, Ur.l. RS, št. 58/02 in 85/02-popr. – 21. člen) s pridelovanjem, trženjem in uporabo gozdnega reprodukcijskega materiala, ki obsega semenski material, dele rastlin in sadilni material tistih drevesnih vrst in umetnih križancev (Pravilnik o seznamu drevesnih vrst in umetnih križancev, Ur.l. RS, št. 83/02, 94/02 - popr.), ki se uporabljajo zlasti za obnovo gozdov s sadnjo in setvijo, pogozdovanje, snovanje in vzdrževanje trajnih zaščitnih ali protierozijskih pasov gozdnega drevja, snovanje in vzdrževanje plantaž gozdnega drevja.

V ta namen je bilo v letu 2004 za obnovo gozdov in za sanacijo po ujmah in v požarih poškodovanih gozdov, uporabljenih okoli 930 tisoč sadik in 21 ton semena.

Preglednica 94: Poraba sadik in semena za obnovo gozdov v letu 2004

Lastništvo	SADIKE (kosi)			SEME (kg)		
	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj
Zasebni gozdovi	116.729	194.938	311.667	238	685	923
Državni gozdovi	365.137	252.151	617.288	53	20.263	20.316
Občinski gozdovi	1.200	-	1.200			
SKUPAJ	483.066	447.089	930.155	291	20.948	21.239

Podrobnejši podatki o trženju sadik in semena drevesnih vrst in umetnih križancev, za katere se uporabljajo predpisi o gozdnem reprodukcijskem materialu, so prikazani v Prilogah 76 in 77.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je tudi v letu 2004, na podlagi programa oblikovanja rezerv semenskega materiala, ki ga je izdelal Zavod za gozdove Slovenije, zagotovilo sredstva za odkup in hranjenje semena gozdnega drevja. Na ta način se zagotavlja seme za proizvodnjo sadik gozdnega drevja, ki se lastnikom gozdov dodeljujejo za obnovo gozdov na podlagi programa vlaganj v gozdove. Tako dodeljene sadike pomenijo delež sofinanciranja iz sredstev proračuna Republike Slovenije v zasebnih gozdovih. Program rezerv semenskega materiala za leto 2004 je bil oblikovan na podlagi razpoložljivih proračunskih sredstev in prioritete potreb po proizvodnji sadik določenih vrst gozdnega drevja. V letu 2004 je bil na podlagi programa izveden nakup semena naslednjih drevesnih vrst: 90 kg semena smreke, 25 kg semena jelke, 15 kg semena macesna, 17 kg semena rdečega bora in 50 kg semena črnega bora.

8.3 Gospodarski položaj gozdarskih gospodarskih družb v letu 2004

Zunanji okviri, v katerih se je odvijalo gospodarjenje z gozdovi, so bili podobni kot v letu 2003:

- zmerno povpraševanje po gozdnih lesnih sortimentih (dobro pri vrednih sortimentih, slabo pri manjvrednih sortimentih z izjemo povečanega povpraševanja po lesu za ogrevanje),
- realno padanje cen gozdnih lesnih sortimentov,
- naraščanje cen vhodnih materialov,
- še vedno sorazmerno slaba plačilna disciplina kupcev.

Trend padanja prodajnih cen gozdnih lesnih sortimentov, ki se je začel v letu 1996 in je do leta 2002 znašal 2-3% letno, se je v letu 2003 nekoliko zmanjšal in v letu 2004 nadaljeval. To je trend, ki je značilen za domači in tuji trg. Ugotavlja se, da je padanje cen v Evropi predvsem posledica zmanjševanja gradbene dejavnosti in povečane ponudbe lesa na evropskem trgu.

Notranji okvir, v katerih se je odvijalo gospodarjenje z gozdovi:

- gozdna proizvodnja zmanjšana za 2%,
- 1% povečanje srednjega drevesa pri poseku,
- zmanjšanje števila zaposlenih,
- povečanje stroškov na posekan m³.

Gospodarski položaj gozdarstva oziroma pogoji za gospodarjenje so prikazani na podlagi podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 2004, ki so jih gozdarske gospodarske družbe posredovale Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve. Podatke je analizirala Gospodarska zbornica Slovenije v sodelovanju z Biotehniško fakulteto. V analizo je bilo zajetih 69 družb, ki so skupaj zaposlovale 1.694 delavcev. Od gozdarskih družb, ki so v letu 2004 izkazale svoje poslovanje z bilančnimi podatki, je 5 velikih, 5 srednjih in 59 majhnih. V velikih je bilo zaposlenih skupaj 624 delavcev, v srednjih 474 in v majhnih 596 delavcev.

Analiza kaže, da se je gospodarski položaj gozdarskih gospodarskih družb v primerjavi z letom 2003 poslabšal. Njihova sredstva v skupni višini 25.982 milijonov SIT so se v primerjavi s predhodnim letom povečala za 9,9%. Stalna sredstva predstavljajo v letu 2004 59% vseh sredstev. Struktura virov sredstev se še ni bistveno spremenila, so se pa povečale kratkoročne finančne obveznosti (za 26,5%) in dolgoročne finančne obveznosti (za 68,5%). Delež kapitala je v primerjavi z obveznostmi do virov sredstev iz 72% v letu 2003 padel na 68%. Kratkoročne in dolgoročne obveznosti, ki so se v primerjavi s predhodnim letom povečale, predstavljajo v obveznostih do virov sredstev 30% (v letu 2003 26%).

Prihodek gozdarskih gospodarskih družb je v letu 2004 znašal skupaj 25.734 milijonov SIT in se je v primerjavi z letom 2003 povečal za 4,7%. Odhodki so skupaj predstavljali 25.164 milijonov SIT, kar predstavlja povečanje za 6,3% v primerjavi s predhodnim letom. Celotni dobiček je v letu 2004 dosegel 1.114 milijonov SIT, celotna izguba pa 105 milijonov SIT. Gozdarske gospodarske družbe kot celota so poslovale pozitivno (čisti dobiček je 10-krat večji od čiste izgube). Pri upoštevanju samo rezultata iz poslovanja pa je imela panoga v letu 2004 skupaj 376 milijonov SIT dobička (v letu 2003 606 milijonov SIT). Iz tega sledi, da je komaj 37,3% dobička ustvarjenega v panogi, ves ostali del pa v drugih dejavnostih, s katerimi se ukvarjajo v gozdarskih gospodarskih družbah.

Preglednica 95: Kazalci uspešnosti gospodarjenja gozdarskih gospodarskih družb; 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Celotna gospodarnost (prihodki/odhodki)	1,022	1,016	1,023	1,037	1,023
Donosnost kapitala (neto dobiček/kapital)	0,032	0,031	0,020	0,061	0,048
Donosnost prodaje (čisti dobiček/čisti prihodki iz prodaje)	0,027	0,026	0,015	0,035	0,024
Stroški dela na zaposlenega	3,324	3,549	3,383	3,751	4,260
Plače na zaposlenega	2,335	2,511	2,360	2,592	2,938
Delež stroškov dela (stroški dela/odhodki)	0,318	0,288	0,328	0,312	0,287
Finančna neodvisnost (sredstva/kapital)	1,279	1,319	1,332	1,398	1,471
Delež prodaje na tujih trgih	0,115	0,147	0,149	0,130	0,156
Koeficient zadolženosti	0,201	0,231	0,228	0,262	0,301

Vir: Gospodarska zbornica Slovenije

Iz kazalcev uspešnosti gospodarjenja se lahko zaključi, da je uspešnost poslovanja v primerjavi s predhodnim letom slabša, kar se kaže v manjši gospodarnosti, donosnosti kapitala in prodaje ter povečani zadolženosti in stroških dela na zaposlenega. Delež prodaje na tujih trgih pa je po padcu v letu 2003 zopet občutno narasel. Vzrokov je več. Na eni strani se manjšajo domače lesnopredelovalne zmogljivosti, na drugi strani pa se gozdarske gospodarske družbe same ukvarjajo s primarno predelavo lesa in proizvodnjo plošč, kar povečuje vrednost izvoza in s tem njegovega deleža v celotnem prihodku. Z nekaterimi lastninskimi spremembami pa so se spremenili tudi kupci lesa. Dodana vrednost na zaposlenega v gozdarstvu se je iz 76,8% v letu 2003 povečala na 79,2% dodane vrednosti

celotnega gospodarstva. V letu 2004 donosnost sredstev in kapitala zaostaja za slovenskim gospodarstvom, prav tako pa so v primerjavi z gospodarstvom močno porasle kratkoročne finančne in poslovne obveznosti. Prihodek na zaposlenega jasno nakazuje, da je gozdarstvo delovno intenzivna panoga, saj je bil v letu 2004 15,191 milijonov SIT, kar je 53% prihodka na zaposlenega v gospodarstvu.

8.4 Proračunski izdatki za naloge na področju gozdarstva

V letu 2004 je bilo za financiranje in sofinanciranje nalog, ki jih določa zakon o gozdovih, iz proračuna Republike Slovenije porabljeno (izplačano) skupaj 5.262.085 tisoč SIT proračunskih sredstev oziroma 11,8% več kot v letu 2003.

V primerjavi z nerevaloriziranim programom razvoja gozdov v Sloveniji za leto 2000 dosegajo razpoložljiva proračunska sredstva za financiranje javne gozdarske službe, za sofinanciranje obnove, nege in varstva gozdov, vzdrževanja in gradnje gozdnih cest in druge spremljajoče ukrepe, skupaj le 87%. Zaostajanje je največje pri vlaganjih v gozdove.

Preglednica 96: Poraba proračunskih sredstev v gozdarstvu v primerjavi s programom (v milijonih SIT)

	2003	2004	Indeks 2004/03	PRGS 2000	Indeks 2004/PRGS
JAVNA GOZDARSKA SLUŽBA	3.789,2	4.460,0	117,7	3.528,0	126,4
PROGRAM OBNOVE, NEGE IN VARSTVA GOZDOV	447,2	396,5	88,7	1.063,8	37,2
Obnova gozdov	84,0	84,2	100,0	274,4	30,6
Obnova gozdov na pogoriščih in od ujm poškodovanih gozdov	26,61	29,6	111,2	42,0	70,5
Nega gozdov	136,6	95,5	69,9	483,0	19,8
Varstvo gozdov	176,1	157,9	89,7	235,0	67,2
Semenarska in drevesničarska dejavnost	4,7	8,0	170,2	7,0	114,3
Vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih živali	19,2	21,3	110,9	22,4	95,1
VZDRŽEVANJE IN GRADNJA GOZDNIH CEST	270,9	245,0	90,4	819,0	29,9
SPREMLJAJOČI UKREPI V GOZDARSTVU	201,2	160,7	79,9	609,4	26,4
Nakup varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom	6,9	0	0	392,0	
Izvršba odločb ZZG Slovenije	0,4	0,1	20,0		
Odškodnine zaradi razglasitve gozdov s posebnim namenom	0,7	0,4	52,0		
Nevladne organizacije, strokovne prireditve, publicistika	12,4	9,1	73,4		
Znanstveno raziskovalno delo	98,4	96,2	97,8	152,6	63,0
Odškodnine za škodo od zavarovane divjadi	82,4	54,9	66,7	7,0	784,3
SKUPAJ GOZDARSTVO	4.708,4	5.262,1	111,8	6.020,2	87,4
Investicije v gozdove (EPD 2004-2006)	-	96,2	-		
SKUPAJ	4.708,4	5.358,3	113,8		

Vir: MKGP

Sredstva, namenjena za financiranje in sofinanciranje nalog v gozdarstvu, so v letu 2004 dosegla 8% proračunskih sredstev MKGP.

8.4.1 Financiranje javne gozdarske službe

Program dela Zavoda za gozdove Slovenije in program dela Gozdarskega inštituta Slovenije sta bila izvedena v skladu s programom, ki je dobil soglasje Vlade oziroma soglasje ministrstva. Za izvedbo programa nalog javne gozdarske službe je bilo na podlagi pogodbe Zavodu za gozdove Slovenije zagotovljeno 4.184.561.000 SIT, od tega za investicijske transfere 102.000.000 SIT. V okviru sredstev za investicijske transfere je bilo 7.000.000 SIT zagotovljeno za semensko hranilnico. V letu 2004 je bilo Gozdarskemu inštitutu Slovenije za izvajanje nalog javne gozdarske službe zagotovljeno 120.440.000 SIT. Število zaposlenih v zavodu in inštitutu, ki so opravljali naloge javne gozdarske službe, je bilo v primerjavi z letom 2003 nespremenjeno.

Na podlagi določil zakona o divjadi in lovu je bila izvedena priključitev lovišča s posebnim namenom SNEŽNIK Kočevska Reka. Posledica tega je bil nakup nepremičnin in premičnin, ki služijo za upravljanje z loviščem, v skupni vrednosti 155.000.000 SIT (nepremičnine 145 milijonov SIT; premičnine 10 milijonov SIT).

8.4.2 Financiranje in sofinanciranje programa obnove, nege in varstva gozdov

V letu 2004 je bil program prilagojen razpoložljivim sredstvom in realiziran 99%. Iz sredstev proračuna RS je bilo za financiranje in sofinanciranje obnove, nege in varstva gozdov skupno zagotovljeno 400,6 milijonov SIT (0,6% realiziranih proračunskih sredstev MKGP) oziroma 90% sredstev, ki so bila za ta namen določena v letu 2003. Če se ob tem pomisli na dejstvo, da so se razpoložljiva sredstva za obnovo, nego in varstvo gozdov že od leta 1998 pretežno zmanjševala in da v letu 2004 dosegajo le še 37% določenih sredstev v nevaloriziranemu Programu razvoja gozdov v Sloveniji za leto 2000, je to močno zaskrbljujoče za stabilnost in razvoj gozdov.

8.4.3 Vzdrževanje, gradnja in rekonstrukcija gozdnih cest

Razpoložljiva sredstva za vzdrževanje gozdnih cest so bila v letu 2004 porabljena na ravni 99%. Nekaj občin tudi v tem letu sredstva namenjena vzdrževanju gozdnih cest iz pristojbini ni namensko porabilo. Opravičilo za takšno ravnanje občin je bilo, da so sredstva pristojbini prihodek proračuna lokalnih skupnosti in da imajo, vsaj v njihovih primerih, negativni vpliv na finančno izravnavo, ki jo občina pridobi iz sredstev proračuna RS. Doseči je potrebno, da bodo vsa razpoložljiva sredstva usmerjena v vzdrževanje 12.508 km gozdnih cest. Razpoložljiva sredstva dosegajo le okoli 37% potrebnih. Občine so v tem letu iz svojih proračunskih sredstev prispevale 184 mio SIT. Skupaj je bilo za vzdrževanje gozdnih cest porabljeno 927.323.941 SIT (pristojbine 456.455.241 SIT, proračun RS 245.007.523 SIT, občine 183.759.029 SIT, Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS 41.295.191 SIT, zavarovanje 806.957 SIT). Za sofinanciranje gradnje gozdnih cest v letu 2004 ni bilo razpoložljivih sredstev.

8.4.4 Spremljajoči ukrepi v gozdarstvu

Za spremljajoče ukrepe v gozdarstvu, skupaj z odškodnino za škodo, ki jo je povzročila zavarovana divjad, je bilo v letu 2004 iz proračuna izplačano 160,6 milijonov SIT, kar v primerjavi z letom 2003 pomeni 79,9%.

Izplačane so bile enoletne odškodnine zaradi razglasitve gozdov s posebnim namenom trem oškodovancem v skupni višini 0,4 milijona za leto 2004. Za odkup gozdov s posebnim namenom zaradi prerazporeditev ni bilo razpoložljivih proračunskih sredstev.

Program podpore nevladnim organizacijam, strokovnim prireditvam in strokovni publicistiki v gozdarstvu in lovstvu je bil v celoti realiziran. Izdana je bila publikacija Gozd in gozdarstvo Slovenije, z besedilom v angleščini, nemščini in francoščini, podprt je bil izid dveh tematskih številčk Gozdarskega vestnika (Strojna sečnja in Izvajanje načrtov za gospodarjenje z gozdovi), sofinancirana izdaja publikacije Strokovne podlage za upravljanje z risom v Sloveniji. Zagotovljeno je bilo tudi financiranje objavljanja strokovnih nasvetov s področja gozdarstva v Kmečkem glasu in sofinanciranje snemanje filma GOZD.

8.5 Znanstveno raziskovalno delo

Iz razpoložljivih sredstev proračuna RS je bilo sofinancirano 11 raziskovalnih projektov v okviru CRP "Konkurenčnost Slovenije 2001-2006", izbranih na razpisu v letu 2001 in 5 aplikativnih projektov. V tem letu pa je bilo na podlagi razpisa za CRP »Konkurenčnost Slovenije 2001-2006« izbranih in prvo leto sofinanciranih še dodatnih 12 projektov. V okviru

tega podprograma proračuna RS je bil financiran tudi projekt Certificiranje zasebnih gozdov, ki ga že drugo leto izvaja Gozdarska zbornica Slovenije (Priloga 80).

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je financiralo in sofinanciralo gozdarske raziskovalne projekte v skupni vrednosti 96,2 milijonov SIT. Za raziskovalno dejavnost v gozdarstvu je bilo na razpolago za 2% manj sredstev kot v predhodnem letu. Ta sredstva so dosegla 63% predvidenih v PRGS. Raziskovalno delo v gozdarstvu, ki ga je financiralo ali sofinanciralo MKGP, so opravljali Gozdarski inštitut Slovenije, BF - Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire in Znanstveno raziskovalni center SAZU. Pri projektih je bilo doseženo sodelovanje raziskovalcev na ravni predhodnega leta, čeprav bi bilo željeno večje sodelovanje obeh gozdarskih raziskovalnih institucij.

V letu 2004, na dan 31.12.2004 je imel Gozdarski inštitut Slovenije 49 zaposlenih, od tega 22 raziskovalcev. V tem letu je imelo status mladega raziskovalca 8 delavcev inštituta. MKGP je inštitutu za raziskovalno delo zagotovilo skupaj 59,735 milijonov SIT oziroma 61% sredstev, ki so bila v proračunu RS porabljena za financiranje oziroma sofinanciranje znanstveno-raziskovalnega dela v gozdarstvu.

Okoli 4.300 ur raziskovalnega dela na projektih, ki jih je financiralo ali sofinanciralo MKGP so opravili raziskovalci BF - Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire. Na podlagi pogodb in opravljenega raziskovalnega dela je bilo tej ustanovi kot izvajalcu izplačano 27,638 milijonov SIT. Raziskovalno delo je tako potekalo v okviru 16 raziskovalnih projektov.

8.6 Izobraževanje

Na Srednji gozdarski in lesarski šoli v Postojni se je v letu 2004 v program gozdarski tehnik vpisalo 14 dijakov, kar je za okoli polovico manj kot v preteklih letih. V program gozdar pa se je vpisalo le 6 kandidatov. Za izvedbo praktičnega pouka se je šola tudi v tem letu uspešno povezovala z Zavodom za gozdove Slovenije in Gozdnim gospodarstvom Postojna. Aktivna pa je bila tudi pri povezovanju in sodelovanju s sorodnimi šolami v tujini in na področju izobraževanja odraslih in sicer se je po programu gozdarski tehnik izobraževalo 20 kandidatov in po programu gozdar 25, od katerih so 10-im izobraževanje sofinancirala podjetja, ki se ukvarjajo z gozdarsko proizvodnjo.

Šola je uspešno izvedla vrsto tečajev za usposabljanje gozdnih delavcev za varno delo s traktorjem, za varno delo z motorno žago, za upravljanje hidravličnih nakladalnikov, za voznike adaptiranih in zgibnih gozdarskih traktorjev ter v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije tudi velik del tečajev za lastnike gozdov s področja gozdne tehnike. Samostojno, brez Zavoda za gozdove Slovenije, so v letu 2004 organizirali okoli 50 tečajev.

Med nalogami, ki jih na podlagi določil zakona o gozdovih opravlja Zavod za gozdove Slovenije, je tudi izobraževanje in usposabljanje lastnikov gozdov. Na tem področju delavci zavoda dobro sodelujejo z gozdarskimi izobraževalnimi ustanovami, zlasti s Srednjo gozdarsko in lesarsko šolo v Postojni. V letu 2004 je zavod za lastnike gozdov organiziral 124 tečajev s področja gozdne tehnike (varno delo z motorno žago, traktorjem, krojenje lesa, vzdrževanje motorne žage). Večino tečajev s področja gozdne tehnike je bilo izvedenih v sodelovanju s Srednjo gozdarsko in lesarsko šolo v Postojni, 32 tečajev pa je organiziral zavod samostojno. Samostojno je zavod organiziral tudi 111 delavnic iz gojenja ter varstva gozdov ter 111 predavanj, demonstracij, ekskurzij, seminarjev in drugih oblik, namenjenih usposabljanju in izobraževanju lastnikov gozdov. Na vseh oblikah usposabljanja in izobraževanja je bilo udeležениh skupaj 8.685 lastnikov gozdov.

Zanimanje za vpis na univerzitetni in visokošolski strokovni študij gozdarstva tudi v letu 2004 ostaja na visoki ravni. Na univerzitetni študij se je vpisalo 49 študentov od tega 41 prvič in na visokošolski strokovni študij gozdarstva 68 študentov od tega 54 prvič. Na podiplomski študij gozdarstva se je vpisalo 9 študentov, razpisa za vpis na podiplomski študij varstva naravne dediščine pa to leto (kot običajno razpis vsako drugo leto) ni bilo. Prostorske razmere za izvajanje pedagoškega dela so zadovoljive, saj so v letu 2003 posodobili učilnico, ki je

namenjena izvajanju kabinetnih vaj (mikroskopiranje, aerofotogrametrija), uredila pa se je tudi spodnja avala, ki je sedaj primerna za prikaz eksponatov in študijskega gradiva.

V letu 2004 so pričeli s prenovo univerzitetnega študijskega programa z namenom izboljšanja kakovosti in posredno prehodnosti študija. Prenova poteka postopoma, na kar vplivajo raznolike izkušnje iz tujine, zahtevano krčenje obsega neposredne pedagoške obremenitve in težnja po čim objektivnejšem usklajevanju različnih interesov. Na oddelku je bilo zaposlenih skupaj 43 delavcev, od tega 6 s krajšim delovnim časom. Kolektiv je sestavljalo 15 učiteljev, 7 sodelavcev, 8 tehničnih sodelavcev in 13 drugih delavcev.

Na univerzitetnem študiju je v letu 2004 diplomiralo 19 študentov, kar je skoraj še enkrat več kot v letu 2003 (10 študentov) in ravno toliko kot je povprečje za obdobje 1991-2004. Na visokošolskem strokovnem študiju je diplomiralo 15 študentov, povprečje za obdobje 2000-2004 pa je 7 študentov. V tem letu sta 2 študenta podiplomskega študija gozdarstva in 5 študentov varstva naravne dediščine zaključili študij z zagovorom magistrske naloge.

8.7 Gozdarska inšpekcija

Naloge in organiziranost gozdarske inšpekcije

Gozdarska inšpekcija deluje v okviru Inšpektorata Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano. V 8 enotah IRSKGLR je skupno zaposlenih 17 gozdarskih inšpektorjev. 7 gozdarskih inšpektorjev opravlja poleg nalog gozdarske inšpekcije še naloge lovskih inšpektorjev, 4 gozdarski inšpektorji pa so specializirani za nadzor zdravstvenega stanja v drevesnicah z gozdnim reprodukcijskim materialom.

Gozdarska inšpekcija nadzoruje uresničevanje določil naslednjih zakonov in uredb:

- Zakona o gozdovih (Ur.l. RS, št. 30/93, 67/02),
- Zakona o kmetijskih zemljiščih (Ur.l. RS, št. 59/96, 110/02, 36/03, 55/03),
- Zakona o gozdnem reprodukcijskem materialu (Ur.l. RS, št. 58/02, 85/02, 45/04),
- Zakona o ohranjanju narave (Ur.l. RS, 56/99, 31/00, 110/02, 119/02, 22/03, 41/04),
- Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin (Ur.l. RS, št. 45/01, 45/04, 86/04),
- Uredbe o prepovedi vožnje z vozili v naravnem okolju (Ur.l. RS, št. 16/95, 28/95, 56/99, 31/00, 35/01),
- Uredbe o varstvu pred požarom v naravnem okolju (Ur.l. RS, št. 62/95),
- Uredbe o varstvu samoniklih gliv (Ur.l. RS, št. 57/98, 56/99, 31/00).

Zakon o gozdovih nadzoruje v celoti, ostale predpise pa v obsegu, kot je to določeno v posameznem predpisu.

Delo, ugotovitve in predlogi gozdarske inšpekcije v letu 2004

V letu 2004 so gozdarski inšpektorji v skupno 2.941 delovnih dneh opravili 1.732 pregledov z zapisniki, izdali 136 odločb, 106 sklepov ter 357 opozoril, podali 170 predlogov sodnikom za prekrške, izrekli 111 mandatnih kazni in vložili 4 ovadbe zaradi suma storitve kaznivega dejanja uničevanja gozda.

Gozdarski inšpektorji svoje dejavnosti prilagajajo dogajanju na terenu. V času večjega pojavljanja gob poostrijo nadzor nad nabiranjem gob, ob povečanju požarne ogroženosti zasledujejo kurjenje v naravnem okolju, v decembru pa poostrijo nadzor nad pridobivanjem okrasnih drevesc. Kontrolirajo tudi vožnjo v naravnem okolju. V sodelovanju z drugimi pristojnimi inšpekcijskimi službami nadzirajo posege v gozdni prostor. Kontrolirajo tudi, ali izvajalci del v gozdovih izpolnjujejo predpisane pogoje ter nadzirajo porabo proračunskih sredstev, ki jih prejmejo lastniki, ki opravijo subvencionirana dela v gozdovih.

Preglednica 97: Delo gozdarskih inšpektorjev; 1994-2004

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Število delovnih dni	3.344	3.124	3.077	4.068	3.096	2.886	3.283	3.339	3.325	3.096	2.941
od tega na terenu (%)	63	61	58	44	56	53	54	52	50	50	48
Zapisniki	2.424	2.392	1.831	1.866	1.995	1.749	2.159	2.024	2.071	1.834	1.732
Odločbe	285	114	133	165	166	186	162	142	151	149	136
Sklepi	-	-	-	-	-	-	-	-	99	89	106
Opozorila		218	401	416	319		359	365	342	316	357
Predlogi za prekrške	274	367	331	426	498	376	511	362	313	221	170
Kazenske ovadbe	25	27	1	10	21	14	20	10	10	7	4
Mandatne kazni	-	-	-	-	-	-	-	-	-	112	111

Najpogostejše kršitve so bile ugotovljene v zvezi s sečnjo brez oziroma v nasprotju z odločbo, ki bi jo pred sečnjo moral izdati oziroma jo je izdal Zavod za gozdove Slovenije. Sledijo ugotovljene kršitve, ki imajo za posledico zmanjševanje rastnosti ali rodovitnosti gozda oziroma ogrožanje delovanja posameznih funkcij gozdov in neizvajanje predpisanih ukrepov varstva gozdov. Kot prekršek je bilo obravnavanih 8 primerov nedovoljenih posekov na golo. Problem še naprej ostaja paša, ki je v gozdu prepovedana, če tega ne predvideva gozdnogojitveni načrt.

Vložene so bile 4 ovadbe proti storilcem za sum kaznivega dejanja uničevanja gozda na osnovi 341. člena Kazenskega zakonika RS. Kazniva dejanja so povezana predvsem s posegi v gozdni prostor, z namenom izsiljevanja spremembe namembnosti gozda. En storilec je bil kaznovan na 10 mesecev zapora, pogojno za 3 leta.

Število vloženih predlogov sodnikom za prekrške je v letu 2004 v primerjavi z letom 2003 manjše za 51, število mandatnih kazni pa je ostalo praktično enako (111). Število rešenih primerov pri sodnikih za prekrške je v primerjavi z letom 2003 zopet manjše (v letu 2004: 212, v letu 2003: 264 in v letu 2002: 360), povečal se je v primerjavi s preteklimi leti tudi delež rešenih primerov, ki so zastarali. Ta znaša 40%. Skupna vsota izrečenih kazni je v letu 2004 znašala 7,6 milijonov SIT (34% manj kot v letu 2003).

V letu 2004 se je pokazalo, da učinkovitost sodnikov za prekrške vsebinsko slabi, saj so proti koncu leta izdajali samo še odločbe o zastaranju, to pa je posledica predvsem pričakovanega začetka uporabe novega zakona o prekrških. Pričakuje se, da bodo gozdarski inšpektorji kot prekrškovni organ hitreje reševali prekrške, do katerih prihaja pri gospodarjenju z gozdom in pri nadzoru drugih predpisov. Delo inšpektorjev je v zadnjih treh letih nekoliko olajšal tudi Zakon o inšpekcijskem nadzoru, saj je s povečanimi pooblastili, zlasti na področju mandatnega kaznovanja, omogočeno hitrejše in učinkovitejše ukrepanje v smislu zmanjševanja kršitev.

Gozdarska inšpekcija že nekaj let opozarja MKGP na velik razkorak med načrtovanimi in izvršenimi gozdnogojitvenimi deli v zasebnih gozdovih. Opozarja na problem planinske paše na neurejenih in neograjenih pašnikih. Opozarja tudi na neizvajanje nekaterih določil pravilnika o varstvu gozdov ter na določbe zakonov, ki jih je nujno potrebno spremeniti. Notranja kontrola planiranja, izvajanja in obračunavanja gojitvenih in varstvenih del je v Zavodu za gozdove Slovenije intenzivnejša kot v preteklih letih, vendar še ni dovolj učinkovita (neustrezna izbira gozdno gojitvenega dela, posodabljanje gozdnogojitvenih načrtov, enotnost ocenjevanja dela,...). v letu 2004 je bila opazna tudi razlika pri objektih, iz združenih sredstev EU in RS in objektih, sofinanciranih iz sredstev nacionalne sheme. Prvi so bolj skrbno izbrani, bolj natančno spremljani, obračunani in kontrolirani. Prav tako Zavod za gozdove Slovenije še ni v celoti zagotovil označitve gozdnih cest in ni določil režimov njihove uporabe.

Gozdarski inšpektorji so bili v letu 2004 dvakrat izpostavljeni grožnjam, fizično pa niso bili napadeni. Za inšpektorje velja navodilo, da morajo vsako grožnjo jemati resno, narediti uradni zaznamek in o tem obvestiti policijo.

Gozdarska inšpekcija ima, ob enakem številu zaposlenih, vsako leto več nalog, saj se povečuje število predpisov, ki jih mora nadzorovati. Povečuje se tudi obseg administrativnega dela, tako zaradi pomanjkanja administrativnega kadra, kot zaradi vse obsežnejšega dela z računalniškimi vnosi ter vodenjem različnih evidenc. Tudi istočasno opravljanje nalog gozdarske in lovske inšpekcije ima dobre in slabe strani. Inšpektor ima učinkovit in celovit pregled dogajanja v gozdovih, po drugi strani pa pomeni tak način organiziranosti na nekaterih območjih preveliko obremenitev gozdarskih inšpektorjev, ki jo bo v prihodnje potrebno rešiti z dodatnim zaposlovanjem.

Gozdarska inšpekcija potrebuje pomoč policije, ko je potrebno legitimirati storilce prekrškov in v primeru pričakovanih konfliktnih situacij. Pomembno je tudi sodelovanje z drugimi inšpekcijskimi službami, zlasti z inšpekcijami, ki delujejo v okviru Ministrstva za okolje in prostor.

8.8 Mednarodno sodelovanje

Predstavniki ministrstva so bili aktivni na sejah Stalnega odbora za gozdarstvo pri Evropski komisiji in delovne skupine za gozdarstvo pri Svetu EU. Stalni odbor za gozdarstvo je med drugim presojal nacionalne programe Forest Focus in sodeloval pri pripravi uredbe LIFE+ (preko nje bo tudi financiran program Forest Focus v naslednji finančni perspektivi). Delovna skupina za gozdarstvo pri Svetu EU je pripravljala predlog uredbe Sveta o vzpostavitvi FLEGT sheme izdajanja dovoljenj za uvoz lesa v Evropsko skupnost, s ciljem zmanjšanja oziroma odprave nezakonitih sečenj in s tem povezane trgovine. Prav tako je delovna skupina za gozdarstvo pripravljala predlog pogajalskih smernic za FLEGT partnerske sporazume, ki jih bo Evropska skupnost sklepala s tretjimi državami.

V okviru programa PHARE/Transition Facility je bil s strani Evropske komisije odobren projekt z naslovom »Monitoring and Networking in Forestry« za izvedbo twinninga v skupni vrednosti 200.000 EUR.

V okviru aktivnosti, ki so potekale s povezovalno enoto Ministrske konference o varstvu gozdov v Evropi (v nadaljevanju MCPFE), je bil največji pomen dan izvajanju zavez ministrskih konferenc s poudarkom na spremljanju stanja uvajanja Nacionalnih gozdnih programov v državah podpisnicah resolucij MCPFE ter medsektorskemu sodelovanju na področju gozdarstva.

Potekalo je tudi sodelovanje:

- na seminarju CEPF/TAIEX o politikah gozdarstva v EU,
- na delavnici Nacionalni gozdni programi, kjer je bilo predstavljeno trenutno stanje na tem področju v državah, ki sodelujejo v MCPFE,
- na srečanju generalnih direktorjev gozdarskega sektorja držav članic EU, na katerem se je razpravljalo predvsem o mednarodnih vidikih trajnostnega gospodarjenja z gozdovi ter trenutni politiki EU, ki vpliva na gozdove in gozdarstvo,
- na seji Skupne delovne skupine za gozdno ekonomiko in statistiko pri FAO/UNECE, na kateri je bil oblikovan predlog skupnega programa dela UNECE - Odbora za les in FAO - Evropske gozdarske komisije na področju trženja, trgov in statistike gozdnih lesnih proizvodov za naslednja štiri leta, predstavljen končni osnutek študije dolgoročnega razvoja evropskega gozdarskega sektorja (European Forestry Sector Outlook study 1960-2000-2020) in predstavljene priprave na svetovno oceno gozdnih virov v letu 2005 (Global Forest Resources Assessment update 2005),
- na 4. forumu »Forest Academy Finland«, ki je bil posvečen problematiki zasebnih gozdov ter oblikam združevanja in povezovanja lastnikov gozdov na nacionalni in nadnacionalni ravni,
- na seminarju hrvaškega društva za varstvo rastlin, na katerem so bile predstavljene naše izkušnje pri prilagajanju predpisov s področja gozdnega semenarstva in drevesničarstva pravnemu redu EU.

9 LOVSTVO

9.1 Usmerjanje razvoja populacij prosto živečih živali

Z 20. majem 2004 je stopil v veljavo nov Zakon o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 16/04). Zakon prinaša novo, posodobljeno ureditev na področju upravljanja, načrtovanja, ohranjanja in trajnostnega gospodarjenja z divjadjo. V nekaterih delih pa ohranja že uveljavljeni pravni red na tem področju. Tako je divjad še naprej državna lastnina in tudi lovska pravica pripada državi, ki pa jo lahko prenese na usposobljeno pravno osebo. Bistvena novost zakona je koncesija, ki jo bodo državi plačevali upravljavci lovišč - lovske družine ter stroga ločitev prosto živečih živali na divjad (lovne vrste) in zavarovane vrste. Tako Uredba o določitvi divjadi in lovnih dob (Ur.l. RS, št. 101/04) med divjad ne uvršča več velikih zveri (rjavi medved, volk in ris), katerih upravljanje je v pristojnosti Ministrstva za okolje in prostor. Vendar je od 23.04.2004 veljal Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o ohranjanju narave (Ur.l. RS, št. 41/04; ZON-B), ki je določal, da do 01.01.2005 odškodnine za škodo, povzročeno po zavarovanih vrstah prosto živečih živali še vedno plačuje Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Vlada RS je v letu 2004 sprejela podzakonske predpise, ki določajo: lovno divjad z lovnimi dobami, lovsko upravljavska območja z mejami, lovišča s posebnim namenom z mejami in sama lovišča z mejami. Tako je vzpostavljen prostorski okvir, ki bo skupaj z ostalimi podzakonskimi predpisi omogočal delovanje sistema lovstva v skladu z novim zakonom.

Odvzem rjavega medveda v letu 2004 je bil drugi najštevilčnejši v zadnjem desetletju. Kljub temu so se nadaljevali dogodki, ko so predvsem medvedke z mladiči prihajale v neposredno bližino ljudi. Število trkov z medvedi na cestah in železniških progah je ostalo v okviru preteklih let, neposrednega napada medveda na človeka pa ni bilo. Tudi rezultati treh štetij medvedov, ki sta jih v letu 2004 izvedla Zavod za gozdove Slovenije in Lovska zveza Slovenije, tokrat na stalnih števnihih mestih v okviru projekta LIFE o rjavem medvedu, potrjujejo visoko in predvsem stabilno številčnost rjavega medveda v Sloveniji. Po ocenah Zavoda za gozdove Slovenije populacija volka v zadnjih nekaj letih še vedno narašča, vendar nekoliko počasneje kot v preteklih letih. Več živali in znakov prisotnosti volka je opaženih zlasti v kočevski, dolenski in krmski regiji. Spremljanje dogajanja v populaciji risa je težje, ker je zaradi prikritega načina življenja opazen le redko. Večletno spremljanje, ki zagotavlja zasledovanje trendov v populaciji, vendarle kaže, da se je številčnost risov v Sloveniji v zadnjih petih letih zmanjšala.

ZGS je pripravil in izdelal predloge letnih lovskogojitvenih načrtov območij, ki jih je kasneje s pravilnikom sprejel minister, pristojen za lovstvo. Osnovna usmeritev vseh predloženih letnih lovskogojitvenih načrtov območij je ohranjanje vrstne pestrosti avtohtonih živali, ki je izjemna vrednota, saj so prosto živeče živali pomembno naravno bogastvo Slovenije. Usmeritve, ki jih določajo načrti, so napisane na podlagi smernic desetletnih lovskogojitvenih načrtov območij za obdobje 2001-2010, ki sta jih izdelala Zavod RS za varstvo narave in Zavod za gozdove Slovenije ter uskladila z Lovsko zvezo Slovenije.

Cilj gospodarjenja z rastlinojedimi parkljarji (jelenjad, srnjad, muflon, gams in damjak) in divjim prašičem so zdrave populacije divjadi s stabilno spolno in starostno strukturo, ki so usklajene tudi s populacijami drugih vrst in njihovim okoljem. Stanje male poljske divjadi je še vedno relativno slabo, predvsem zaradi slabšanja življenjskih razmer v okolju za te vrste. Vendar so v letu 2004 posamezne lovske organizacije in celo skupine lovišč na podlagi ocene stanja poročale o povečanju številčnosti poljskega zajca, poljske jerebice in fazana.

9.2 Pregled odstrela in ugotovljenih izgub

Dobro sodelovanje z lovskimi organizacijami v nekaterih LGO se neposredno odraža tudi v izvedbi lovskogojitvenih načrtov ter posredno v uskladitvi številčnosti divjadi z nosilno kapaciteto okolja.

Preglednica 98: Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi in velikih zveri; 1994-2004

Divjad	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001	2002	2003	2004
Srnjad	42.815	37.734	39.355	35.543	37.492	38.993	38.685	38.660	41.874	43.249	43.404
Jelenjad	4.133	3.919	4.024	3.742	4.331	4.355	4.158	4.468	5.203	5.034	4.784
Damjak	226	78	95	289	112	114	87	135	180	143	135
Muflon	584	573	557	632	608	689	633	580	773	734	715
Gams	2.266	2.203	2.280	1.949	2.084	2106	2.180	2.323	2.453	2.634	2.604
Divji prašič	3.573	2.864	3.032	2.755	4.289	4.470	5.088	5.865	7.223	6.280	6.440
Medved	43	32	47	51	62	56	59	47	116	72	80
Ris	5	3	4	2	0	1	0	3	3	1	0
Volk	0	2	1	1	3	1	3	4	5	11	4
Poljski zajec	9.536	6.339	4.617	3.923	3.738	3444	2.971	3.006	2.863	3.353	3.463
Fazan	34.409	32.621	33.864	36.284	39.416	41.476	40.841	36.202	33.327	35.541	36.909
Poljska jerebica	1.928	1.606	1.873	1.820	2.092	2032	2.532	2.375	2.174	2.446	2.266
Raca mlakarica	9.235	9.076	6.562	7.866	6.420	6.504	5.884	6.452	6.134	5.888	6.073

Vir: Statistični podatki lovskih organizacij, ZGS

Skupna realizacija in intenziteta izločitev na površinsko enoto (100 ha lovišča) je za nekatere vrste divjadi navedena v preglednici 95.

Preglednica 99: Odstrel in ugotovljene izgube na 100 ha površine

Vrsta divjadi	Leto 2004			Izločeno število na 100 ha skupne površine LUO		
	Odstrel in ugotovljene izgube	Načrt odstrela	Realizacija načrta (%)	Povp. LUO	Max. LUO	Lovsko upravljavsko območje
Srnjad	2.857	3.038	94	2,25	4,57	Slovensko - goriško
Jelenjad	1.936	2.264	86	0,26	0,95	Kočevsko - belokranjsko
Gams	758	890	85	0,14	0,66	Triglavsko
Divji prašič	474	521	91	0,35	0,65	Zasavsko

Vir: ZGS

9.3 Odškodnine za povzročeno škodo od divjadi

Odškodnino za škode, ki jih povzroča rastlinojeda divjad, plačujejo v skladu s predpisi lovske organizacije. Lovske organizacije so tako v letu 2004 izplačale odškodnino v skupni vrednosti 134,7 milijonov tolarjev.

Odškodnino za škode, ki jih povzročajo zavarovane živali, je v letu 2004 še izplačevalo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano iz sredstev proračuna RS. Med zavarovanimi vrstami povzročijo pretežni del škod velike zveri, preostanek v glavnem krokar in ujede. Posamezni primeri prijav so bili tudi zaradi veverice in vidre. V letu 2004 je vrednost vseh prijavljenih škodnih primerov po zavarovanih vrstah znašala približno 48 milijonov tolarjev.

Preglednica 100: Ocena deležev škod na kmetijskih kulturah, pridelkih in domačih živalih, ki jih je povzročila divjad; 1995-2004 (%)

Vrsta divjadi	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Divji prašič	37	43	45	30	42	42	44	40	50	40
Ostala parkljasta divjad	28	36	26	25	18	32	23	18	22	28
Zveri	31	21	24	37	37	25	30	40	26	30
Ostala divjad	3	-	5	8	3	1	3	2	2	2
SKUPAJ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: ZGS

Že od leta 1998 je opazen konstanten porast škod po divjih prašičih, ki so v letu 2003 znašale že polovico vrednosti vseh škod, ki jih povzroča divjad. V letu 2004 se je delež škod po divjih prašičih glede na vse škode znižal zlasti na račun škod po ostali parkljasti divjadi.

Preglednica 101: Škode v okolju, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič; 1998-2004

	1998/99	1999/00	2000/01	2001	2002	2003	2004
Škode (SIT)	42.832.650	55.510.182	85.039.046	82.745.227	103.232.543	104.203.665	134.687.638

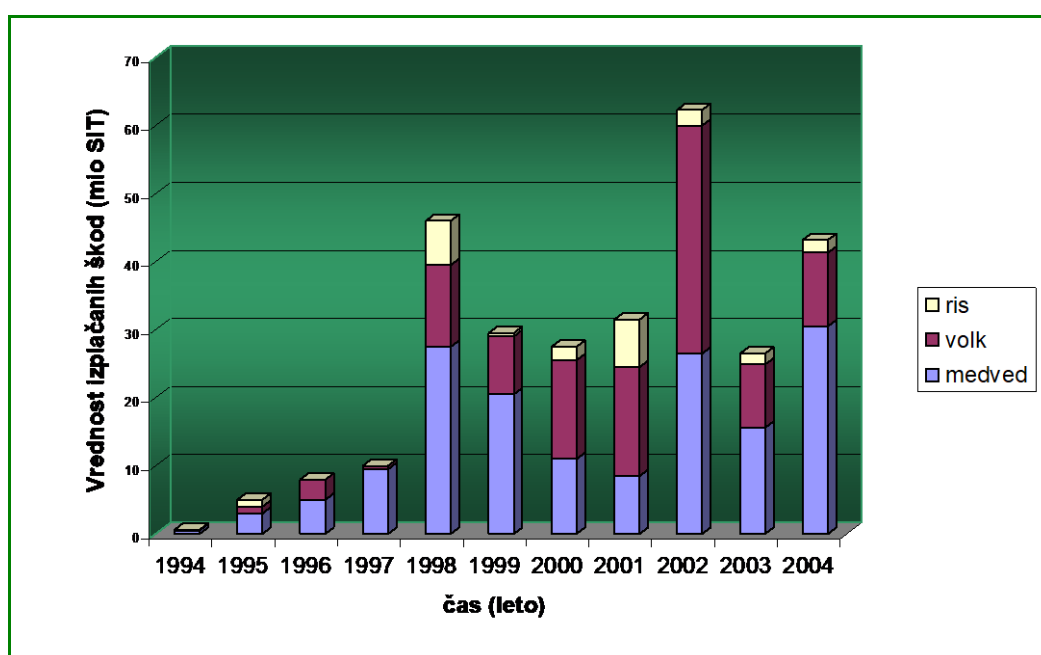
Vir: ZGS

Izplačila so bila v vseh primerih opravljena na podlagi poravnave. Odškodninski zahtevki so tudi v letu 2004 dosegli raven, ki zahteva poleg rednega in pravičnega izplačevanja odškodnin za povzročeno škodo, tudi istočasno in usklajeno izvajanje ukrepov preventivne zaščite in posegov v populacije zavarovane divjadi.

Preglednica 102: Število napadov zveri; 1994-2004

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Število napadov	11	117	87	132	216	262	292	347	739	314	617

Vir: ZGS

Slika 41: Škode po vrstah zveri; 1994-2004 (Vir: MKGP)

Skupna vrednost izplačanih odškodninskih zahtevkov po zavarovanih živalih se je v letu 2004 v primerjavi s predhodnim letom zopet povišala. Zlasti izrazito so se povišale škode po rjavem medvedu, ki so presegle vrednost izplačanih škod po vseh zavarovanih vrstah prosto živečih živali v prejšnjem letu. Eden izmed razlogov je gotovo ugodna letina poljščin in sadja, medtem ko je bil gozdni obrod relativno nizek. Višina izplačanih škod po volku in risu je zelo podobna predhodnemu letu.

Število škodnih primerov po rjavem medvedu je največje v t.i. osrednjem območju medveda, z dokaj intenzivno tendenco širjenja v t.i. robni prostor, kar se ujema z rezultati monitoringa in ocenami številčnosti rjavega medveda. Primeri škod po volku so v letu 2004 enakomerno razporejeni med območji notranjske, obalno-kraške in kočevsko-belokranjske regije. Vsi škodni primeri so bili povzročeni na območju osrednje in južne Slovenije, medtem ko je število škodnih primerov po risu v letu 2004 največje na območjih triglavske in kočevsko-belokranjske regije, škoda pa se pojavlja tudi na območjih soške, gorenjske in obalno-kraške regije.

9.4 Biotehniška dela

Za uravnavanje ravnotežja med divjadjo in njenim okoljem so pomembni tudi ukrepi v okolju. Trend opuščanja del v okolju se je ustavil in kaže na postopno rast. Prikazi posegov v populacije divjadi, izvedenih biotehniških del ter škod v okolju, ki jih povzroča divjad, kažejo na umirjanje problemov ter na usklajenost ukrepov. V usmerjanju in izvajanju upravljanja populacij divjadi je potrebno te odnose oziroma ukrepe usklajevati in odpravljati nevarnosti za ustvarjanje prevelikih konfliktov, ki praviloma onemogočajo racionalno strokovno ravnanje.

Preglednica 103: Prikaz opravljenih biotehniških del; 1998/99-2004

	1998/99	1999/00	2000/01	2001	2002	2003	2004
Zimsko in preprečevalno krmljenje (000 kg)	4.446	5.815	4.970	4.440	4.601	4.594	4.207
Krmne njive (ha)	627,9	667,6	477,0	507,3	513,2	524,4	472,3
Pridelovalne njive (ha)	227,9	176,7	136,1	145,8	163,7	151,8	2.919,3

Vir: ZGS

9.5 Vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali

Slovenija namenja vsako leto iz proračuna tudi določena sredstva za izvajanje vzdrževanja življenjskega okolja prosto živečih živali, ki so v veliki meri odvisna od motivacije lastnikov gozdnih parcel. Sredstva so namenjena lastnikom zemljišč. V letu 2004 je bilo za ta namen porabljenih 21,3 milijonov tolarjev, od tega so lastniki gozdov izkoristili pretežni del teh sredstev, ostalo pa so prejeli izvajalci del, zlasti lovske organizacije. Pomemben delež pri zagotavljanju primernih pogojev za prosto živeče živali so prispevali tudi delavci ZGS s strokovnim delom ter lastniki gozdov z delom v gozdovih, skladno z nasveti in gozdnogojitvenimi načrti. Potrebno je tudi poudariti, da večino del za izboljšanje življenjskega okolja prosto živečih živali izvedejo lovske organizacije po dogovoru z lastniki zemljišč.

Tudi v tem letu je bil del sredstev namenjen za sofinanciranje sredstev za preprečevanje škode, ki jo povzroča zavarovana divjad. Sredstva namenjena za preprečevanje škode naj bi omogočala izvedbo ukrepov zaščite, ki naj bi skupaj s posegi v populacije divjadi prispevali k stagnaciji povzročenih škod od zavarovane divjadi.

9.6 Lovske organizacije in organiziranost lovstva

V letu 2004 je bil sprejet Zakon o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 16/04; ZDLov-1), ki pa v letu 2004 neposredno v praksi še ni vplival na lovske organizacije in organiziranost lovstva. Podzakonski predpisi Vlade RS, ki na novo določajo teritorialno razdelitev na lovsko upravljavsko območja in lovišča ter lovišča s posebnim namenom, so stopili v veljavo z decembrom 2004. V skladu z novimi predpisi je v Sloveniji tako ustanovljeno 408 lovišč in 12 lovišč s posebnim namenom. Po ZDLov-1 je Zavod za gozdove Slovenije upravljavalec v desetih loviščih s posebnim namenom, v enem lovišču pa Triglavski narodni park, medtem ko z divjadjo v loviščih trajnostno gospodarijo lovske družine. Vlada RS je z uredbo ustanovila tudi lovišče s posebnim namenom Brdo pri Kranju in za upravljavca določila javni gospodarski zavod protokolarne storitve Republike Slovenije. Zaradi zakonskega pogoja, da mora biti lovišče veliko vsaj 2.000 ha, je bilo potrebno nekatera manjša lovišča združiti oziroma na novo določiti meje med lovišči. V novo ustanovljenih loviščih trajnostno gospodarijo z divjadjo stari upravljalci, in sicer vse do podelitve koncesij novim upravljavcem.

Sama organiziranost lovstva je v letu 2004 ostala nespremenjena. V Sloveniji tako deluje 416 lovskih družin, ki so združene v 18 območnih lovskih zvez, te pa v krovno organizacijo - Lovsko zvezo Slovenije. Po statističnih podatkih lovskih organizacij Slovenije je v Lovsko zvezo Slovenije včlanjenih 22.330 lovcev. Lovska zveza Slovenije v imenu in za zaščito splošnega interesa družbe ter v skladu z načelom sonaravnega gospodarjenja načrtuje gospodarjenje z divjadjo, izvaja aktivnosti gospodarjenja in varovanja okolja, izobražuje lovce ter javnost obvešča o vseh pomembnih vprašanjih ohranjanja divjadi.

VIRI

- ARSKTRP, 2005. Mlečne kvote (dokumenti dostopni na http://www.arsktrp.gov.si/indeks.php?stran=mlecne_kvote)
- ARSKTRP, 2005. Tržno informacijski sistem (<http://arsktrp-tis.gov.si/>)
- Carinski urad RS: TARIC nomenklatura, <http://taric-curs.gov.si/itaric/Prog51.jsp?pakcija=nov&plang=SL/>
- Council Regulation 1782/03: Council Regulation (EC) No 1782/2003 of 29 September 2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers and amending Regulations (EEC) No 219/93, (EC) No 1452/2001, (EC) No 1453/2001, (EC) 1454/2001, (EC) 1868/94, (EC) No 1251/1999, (EC) No 1254/1999, (EC) No 1673/2000, (EEC) No 2358/71 and (EC) No 2529/2001.....
- Council Regulation 583/04: Council Regulation (EC) No 583/2004 of 22 March 2004 amending Regulations (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, (EC) No 1786/2003 on the common organisation of the market in dried fodder and (EC) No 1257/1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) by reason of the accession of the Czech Republic, Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Slovenia and Slovakia to the European Union
- Council Regulation 864/04: Council Regulation (EC) No 864/2004 of 29 April 2004 amending Regulations (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, and adapting it by reason of the accession of the Czech Republic, Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Slovenia and Slovakia to the European Union
- EUROPA: Agricultural statistics, http://europa.eu.int/comm/agriculture/agrista/2003/table_en/obser.htm/
- Evropska Komisija, 2003/2004: CAP Reform (različni dokumenti, dostopni na http://europa.eu.int/comm/agriculture/index_en.htm)
- MF, 2005. Posebni del zaključnega računa proračuna za leto 2004 po vladnih proračunskih uporabnikih. Ministrstvo za finance, Direktorat za javno računovodstvo
- MKGP/ARSKTRP, 2005. Realizacija proračuna MKGP za leto 2004 (posebne obdelave podatkov o izplačanih sredstvih po proračunskih postavkah in namenih)
- Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006, Ur. l. RS, št. 116/04
- SURS (Statistični urad RS), 2005. Statistične informacije in prve statistične objave (različne številke):
Število živine, Slovenija, 1.12.2004 (14.2.2005)
Zakol živine v klavnicah, Slovenija, 2004 (14.2.2005)
Indeksi cen in cene kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih, Slovenija, december 2004 (14.2.2005)
Odkup kmetijskih pridelkov, Slovenija, december 2004 (21.2.2005)
Realni dohodek iz kmetijstva, Slovenija, 2003/4 (14.2.2005)
Indeksi cen inputov v kmetijstvu, Slovenija, 2004 (29.3.2005)
Rastlinska pridelava, Slovenija, 2004 (7.4.2005)
Živinoreja, 2004 (20.5.2005)
- SURS: Banka statističnih podatkov, <http://bsp1h.gov.si/D2300.kom/komstart.html/>
- SURS: Zunanja trgovina, http://www.stat.si/tema_ekonomsko_zunanja.asp/
- Statistični letopis 2004: Ljubljana: Statistični urad RS, 2004. 414-430.
http://www.stat.si/letopis/index_letopis.asp/
- Rednak, M.: Razvoj agrarnopolitičnih informacijskih sistemov v Sloveniji. Doktorska disertacija, Maribor, 2003
- Rednak, M.; Volk, T.; Erjavec, E.; Kavčič, S.; Kožar, M., 2004. Učinki različnih oblik izvedbe reforme SKP na distribucijo neposrednih plačil v slovenskem kmetijstvu. Ekspertiza za Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
- UMAR, 2005. Slovenija: Pomladansko poročilo 2005; Slovenija: Jesensko poročilo 2005. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, maj 2005, oktober 2005

Uredba Sveta (EGS) št. 2658/87, z dne 23. julija 1987 o tarifni in statistični nomenklaturi ter skupni carinski tarifi (Ur.l. EU, št. L256/1987), <http://europa.eu.int/eur-lex/sl/dd/docs/1987/31987R2658-SL.doc/>

Uredba Komisije (ES) št. 1810/2004, z dne 7. september 2004 o spremembi Priloge 1 k Uredbi Sveta (EGS) št. 2658/87 o tarifni in statistični nomenklaturi ter skupni carinski tarifi (Ur.l. EU, št. C327/2004), http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/sl/oj/2004/l_327/l_32720041030sl00010877.pdf/

Uredba o spremembah Uredbe o ureditvi trga z mlekom in mlečnimi izdelki, Ur. l. RS, št. 111/00.

Uredba o spremembah uredbe o ureditvi trga za sladkor, Ur.l. RS, št. 34/02

Uredba o ureditvi trga za prašičje meso, Ur. l. RS, št. 93/02.

Uredba o spremembah Uredbe o ureditvi trga s hmeljem, Ur.l. RS, št. 27/03, 109/04

Uredba o spremembah uredbe o ureditvi trga z žiti, Ur.l. RS, št. 27/03

Uredba o uvedbi izravnalnih plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (EKO 1) v letu 2003, Ur.l. RS, št. 27/03

Uredba o spremembah in dopolnitvah uredbe o neposrednih plačilih za ukrepe Slovenskega kmetijskega okoljskega programa v letih 2002-2003 (EKO 2, EKO 3), Ur.l. RS, št. 27/03

Uredba o spremembah Uredbe o ureditvi trga za goveje meso, Ur.l. RS, št. 27/03, 109/04

Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o ureditvi trga za sladkor, Ur.l. RS, št. 27/03, 77/04

Uredba o spremembah Uredbe o ureditvi trga za ovčje in kozje meso, Ur.l. RS, št. 27/03, 109/04

Uredba o izvajanju ukrepov v zvezi s skupno ureditvijo trga za žita, Ur.l. RS, št. 46/04

Uredba o izvajanju ukrepov zasebnega skladiščenja in intervencije za goveje in prašičje ter ovčje in kozje meso, Ur.l. RS, št. 46/04

Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o ureditvi trga s svežim sadjem in zelenjavo, Ur.l. RS, št. 109/04

Uredba o spremembah Uredbe o ureditvi trga s poljščinami, Ur.l. RS, št. 109/04

Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o plačilih za ukrepe Programa razvoja podeželja 2004–2006 za leto 2004, Ur.l. RS, št. 116/04,

Uredba o plačilih za ukrepe Programa razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004–2006 za leto 2005, Ur.l. RS, št. 10/05

Uredba o neposrednih plačilih za goveje in telečje meso, Ur.l. RS, št. 10/05

Uredba o neposrednih podporah za ovce in koze, Ur.l. RS, št. 10/05,

Uredba o ureditvi trga z oljčnim oljem, Ur.l. RS, št. 10/05

Uredba o ureditvi trga s svežim sadjem in zelenjavo, Ur.l. RS, št. 10/05

Uredba o spremembah in dopolnitvi Uredbe o neposrednih plačilih za pridelovalce določenih poljščin, Ur.l. RS, št. 48/05

Uredba sveta ES št 2759/75 o skupni ureditvi trga prašičjega mesa (http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/pdf/1975/en_1975R2759_do_001.pdf)

Uredba sveta (ES) št. 1255/1999 o skupni organizaciji trga mleka in mlečnih izdelkov

Vlada RS, 2004. Enotni programski dokument Republike Slovenije 2004-2006 (<http://www.gov.si/svrp/3str/1s-3-2.html>) in Programsko dopolnilo Republike Slovenije za obdobje 2004- 2006 (<http://www.gov.si/svrp/3str/1s-3-2.htm>)